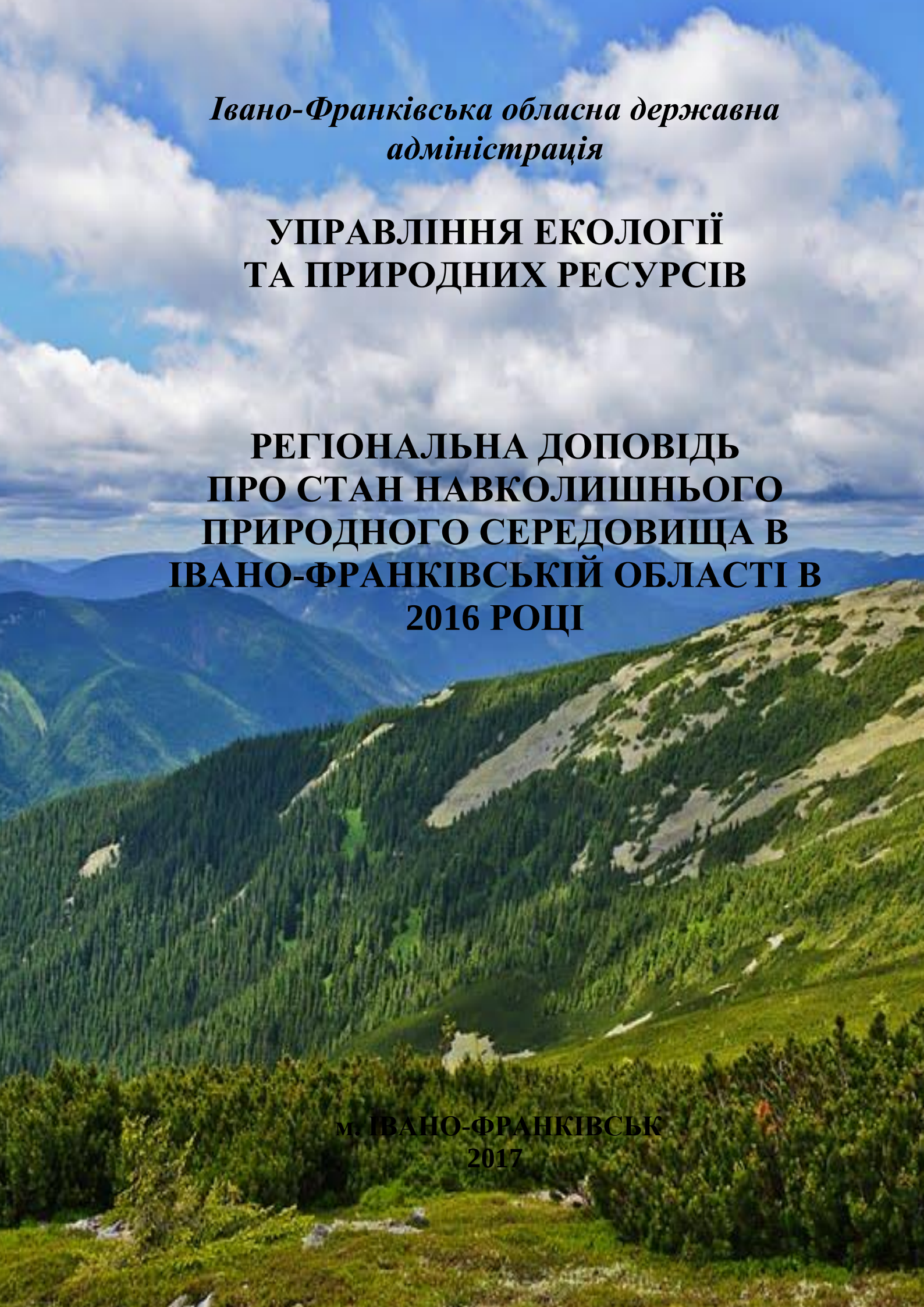

*Івано-Франківська обласна державна
адміністрація*

**УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЇ
ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ**

**РЕГІОНАЛЬНА ДОПОВІДЬ
ПРО СТАН НАВКОЛИШНЬОГО
ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА В
ІВАНО-ФРАНКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ В
2016 РОЦІ**

**м. ІВАНО-ФРАНКІВСЬК
2017**

ЗМІСТ		
Вступне слово		7
1	Загальні відомості	7
1.1	Географічне розташування та кліматичні особливості території	7
1.2	Соціальний та економічний розвиток області	10
2	Атмосферне повітря	11
2.1	Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря	11
2.1.1	Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними та пересувними джерелами	11
2.1.2	Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин в атмосферне повітря у містах	12
2.1.3	Основні забруднювачі атмосферного повітря (за сферами діяльності)	14
2.2	Транскордонне забруднення атмосферного повітря	14
2.3	Якість атмосферного повітря в населених пунктах	15
2.4	Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря	18
2.5	Використання озоноруйнівних речовин	19
2.6	Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття	19
2.7	Заходи, спрямовані на покращення стану атмосферного повітря	20
3	Зміна клімату	21
3.1	Тенденції зміни клімату	21
3.2	Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів	22
3.3	Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптації до зміни клімату	22
4	Водні ресурси	23
4.1	Водні ресурси та їх використання	23
4.1.1	Загальна характеристика	24
4.1.2	Водозабезпеченість територій та регіонів	33
4.1.3	Водокористування та водовідведення	34
4.2	Забруднення поверхневих вод	38
4.2.1	Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод	41
4.2.2	Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності)	43
4.2.3	Трансрегіональне забруднення поверхневих вод	47
4.3	Якість поверхневих вод	48
4.3.1	Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками	48
4.3.2	Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів	54
4.3.3	Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну	54

	ситуацію	
4.3.4	Радіаційний стан поверхневих вод	55
4.4	Якість питної води та її вплив на здоров'я населення	55
4.5	Екологічний стан Азовського та Чорного морів	56
4.6	Заходи щодо покращення стану водних об'єктів	56
5	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, розвиток природно-заповідного фонду та формування національної екологічної мережі	59
5.1	Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі	59
5.1.1	Загальна характеристика	59
5.1.2	Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтне різноманіття	61
5.1.3	Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття	62
5.1.4	Формування національної екомережі	62
5.1.5	Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами	66
5.2	Охорона, використання та відтворення рослинного світу	68
5.2.1	Загальна характеристика рослинного світу	68
5.2.2	Охорона, використання та відтворення лісів	68
5.2.3	Стан використання природних недревних рослинних ресурсів	75
5.2.4	Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	76
5.2.5	Адвентивні види рослин	86
5.2.6	Охорона, використання та відтворення зелених насаджень	87
5.2.7	Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду	87
5.3	Охорона, використання та відтворення тваринного світу	88
5.3.1	Загальна характеристика тваринного світу	88
5.3.2	Стан і ведення мисливського та рибного господарств	88
5.3.3	Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів	93
5.3.4	Інвазивні види тварин	98
5.3.5	Заходи щодо збереження тваринного світу	98
5.4	Природні території та об'єкти, що підлягають особливій охороні	99
5.4.1	Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду	99
5.4.2	Водно-болотні угіддя міжнародного значення	104
5.4.3	Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина	104

5.2.4	Формування української частини Смарагдової мережі Європи	105
5.5	Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон	105
5.6	Туризм	106
6	Земельні ресурси та ґрунти	110
6.1	Структура та стан земель	110
6.1.1	Структура та динаміка основних видів земельних угідь	110
6.1.2	Стан ґрунтів	112
6.1.3	Деградація земель	114
6.2	Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси та ґрунти	117
6.3	Охорона земель	117
6.3.1	Практичні заходи	117
6.3.2	Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво	119
7	Надра	120
7.1.	Мінерально-сировинна база	120
7.1.1.	Стан та використання мінерально-сировинної бази	126
7.2.	Система моніторингу геологічного середовища	126
7.2.1.	Підземні води: ресурси, використання, якість	126
7.2.2.	Екзогенні геологічні процеси	126
7.3.	Геологічний контроль за вивченням та використанням надр	129
7.4.	Дозвільна діяльність у сфері використання надр	130
8	Відходи	130
8.1	Структура утворення та накопичення відходів	130
8.2	Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)	131
8.3	Транскордонне перевезення небезпечних відходів	132
8.4	Державне регулювання в сфері поводження з відходами	133
9	Екологічна безпека	133
9.1	Екологічна безпека як складова національної безпеки	133
9.2	Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку	135
9.3	Радіаційна безпека	141
9.3.1.	Стан радіаційного забруднення території України	141
9.3.2.	Поводження з радіоактивними відходами	142
10	Промисловість та її вплив на довкілля	142
10.1	Структура та обсяги промислового виробництва	142
10.2	Вплив на довкілля	143
10.2.1	Гірничодобувна промисловість	143
10.2.2	Металургійна промисловість	143
10.2.3	Хімічна та нафтохімічна промисловість	143
10.2.4	Харчова промисловість	144

10.3	Заходи з екологізації промислового виробництва	145
11	Сільське господарство та його вплив на довкілля	146
11.1	Тенденції розвитку сільського господарства	146
11.2	Вплив на довкілля	147
11.2.1	Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювані землі та під багаторічні насадження	147
11.2.2	Використання пестицидів	148
11.2.3	Екологічні аспекти зрошення та осушення земель	149
11.2.4	Тенденції в тваринництві	149
11.3	Органічне сільське господарство	150
12	Енергетика та її вплив на довкілля	151
12.1	Структура виробництва та використання енергії	151
12.2	Ефективність енергоспоживання та енергозбереження	151
12.3	Вплив енергетичної галузі на довкілля	153
12.4	Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики	153
13	Транспорт та його вплив на довкілля	154
13.1	Транспортна мережа України	154
13.1.1	Структура та обсяги транспортних перевезень	155
13.1.2	Склад парку та середній вік транспортних засобів	156
13.2	Вплив транспорту на довкілля	157
13.3	Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля	159
14	Збалансоване виробництво та споживання	160
14.1.	Тенденції та характеристика споживання	160
16014.2	Структурна перебудова та екологізація економіки	161
14.3	Впровадження елементів «більш чистого виробництва»	162
14.4	Ефективність використання природних ресурсів	164
14.5	Оцінка «життєвого циклу виробництва»	166
15	Державне управління у сфері охорони навколишнього природного середовища	167
15.1	Національна та регіональна екологічна політика	167
15.2	Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	169
15.3	Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства	170
15.4	Виконання державних цільових екологічних програм	171
15.5	Моніторинг навколишнього природного середовища	172
15.6	Державна екологічна експертиза	176
15.7	Економічні засади природокористування	176
15.7.1	Економічні механізми природоохоронної діяльності	176
15.7.2	Стан фінансування природоохоронної галузі	177
15.8	Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього	177

	природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки	
15.9	Дозвільна діяльність у сфері природокористування	178
15.10	Екологічний аудит	180
15.11	Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля	180
15.12	Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля	181
15.12.1	Діяльність громадських екологічних організацій	181
15.12.2	Діяльність громадських рад	182
15.13	Екологічна освіта та інформування	183
15.14	Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля	183
15.14.1	Європейська та євроатлантична інтеграція	183
15.14.2	Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм /проектів зовнішньої допомоги	183
15.14.3	Двостороннє та багатостороннє співробітництво	183
Висновки		185

ВСТУПНЕ СЛОВО

Івано-Франківщина має високий інтегральний показник антропогенних навантажень на навколишнє середовище.

Зростання обсягів використання природних ресурсів, їх вичерпання та деградація обумовлюють необхідність розробки та реалізації стратегії і тактики невиснажливого природокористування і постійного контролю за змінами у ході природних та антропогенних процесів для інтегрального управління природними ресурсами та станом навколишнього середовища.

Альтернативних варіантів раціональному (невиснажливому) природокористуванню, основою якого є врахування законів розвитку природи та формування безпечних умов життєдіяльності людини, живих організмів, немає, тому необхідно виробити та здійснювати таку стратегію і тактику природокористування, яка б забезпечила інтегральне управління природними ресурсами, їх невиснажливе використання і охорону від вичерпання, і забруднення, а також постійний контроль (моніторинг) за змінами природних і антропогенних процесів у природно-територіальних комплексах.

Саме на вирішення цих завдань спрямовувалась робота Івано-Франківської обласної державної адміністрації у 2016 році.

«Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області в 2016 році» - це щорічний випуск об'єктивної аналітичної інформації про екологічний стан області, яка є необхідною для вирішення екологічних проблем області.

Інформація, викладена у доповіді, надана Управлінню екології та природних ресурсів Івано-Франківської обласної державної адміністрації територіальними органами Міністерств і відомств, структурними підрозділами облдержадміністрації, іншими державними та недержавними підприємствами, установами і організаціями.

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

1.1. Географічне розташування та кліматичні особливості території

Івано-Франківська область розташована на заході України в Прикарпатті та Карпатських горах між 47° 30' і 49° 31' північної широти і 23° 31' - 25° 36' східної довготи. Територія області займає площу 13,9 тис. км² або 1392,8 тис. га. Висота місцевості над рівнем моря поступово зростає від 200 до 2000 м і більше на вершинах (гора Говерла - 2061 м).

Область розміщується в трьох різних за своєю природою ландшафтних зонах, що утворюють ніби три сходинки. Найнижча з яких простягається з півночі до південного-сходу. Північну частину займає Придністровське Поділля, або Лівобережне Придністров'я і є частиною природної області Поділля. Південно-східна частина займає Придністровське Покуття - дуже своєрідна фізико-географічна область. Абсолютні висоти Покуття в середньому коливаються у межах 300-320 м. Гряди і понижені рівнини, які розділяють їх, простягаються паралельно до долин Дністра і Прута. Рівнинна територія області - це західний край лісостепової зони Руської рівнини, тут

панують лісостепові ландшафти.

Середня - Прикарпаття - це передгірна височина, яка має загальний нахил на північний схід від Карпат до долини Дністра і Прута. Абсолютні висоти височини в долинах рік досягають 300-320 м, на межиріччях - 350-500 м, а в передгір'ях - 550-650 м. Територію Прикарпаття (в межах області) можна поділити на два різних передгірних райони, які відрізняються один від одного цілим рядом ознак: Івано-Франківське Прикарпаття та Покутське Прикарпаття. Івано-Франківське Прикарпаття - це розчленована височина, яка розташована між північними скибовими хребтами Горган і охоплює басейни Бистриць Надвірнянської та Солотвинської, Лукви, Лімниці, Сівки і частково Свічі. Покутське Прикарпаття розташоване на південному сході області між долиною Прута на півночі і північному заході та північним схилом Покутських Карпат на півдні. На південному сході границя проходить по широкій долині нижньої течії Черемошу.

Найвища - північно-східні схили Українських Карпат, які поділяються на три фізико-географічні області: Покутські Карпати, Горгани та Гуцульські Карпати (Гринявські гори). Покутські Карпати - це південно-східне продовження Бориславсько-Покутської підзони внутрішньої зони Прикарпаття у межах Івано-Франківської області. Вони простягаються від верхів'я р. Лючка до долини річки Черемош. Покутські гори мають невеликі абсолютні висоти (700-800 м) і складені з декількох паралельно простягнутих у південно-східному напрямку хребтів. Горгани - одна з найбільших гірських областей Скибової зони Українських Карпати. Вони повністю розташовані у межах Івано-Франківської області, між долиною р. Мізуньки на північному заході і долиною р. Черемош на південному сході. Гуцульські Карпати складаються з Чорногори, Гринявських і Чивчинських гір.

Кліматичні умови області відрізняються значною різноманітністю, що обумовлено не тільки складністю її рельєфу (гори, рівнини, річкові долини, пересічені ярами і балками, підвищеності), але і наявністю тут великих лісових масивів.

Важливим кліматоутворюючим фактором на території області є рельєф. Гори впливають на температурний режим, на збільшення опадів, вологості, хмарності тощо.

Ліс, який займає близько третини території області також значно впливає на характер клімату. Він пом'якшує температурний режим, підвищує вологість повітря, ґрунту, уповільнює танення снігу, зменшує швидкість вітру.

Значний вплив на формування клімату має атмосферна циркуляція. У більшості днів на території області з помірних і північних широт Атлантичного океану надходить морське полярне і континентально-полярне повітря. Зимом морське полярне повітря має вищу температуру, тому його насування обумовлює в області потепління, відлигу, хмарну погоду, тумани. Літом морське полярне повітря холодніше. Його вторгнення приносить похолодання, дощі, грози. Континентальне полярне повітря приносить літом

жарку погоду, зимою - безхмарну, морозну.

В цілому область відноситься до типового континентального клімату, який пом'якшують вологі повітряні маси Атлантичного океану і Карпат.

На території області річні суми опадів залежно від висоти місця коливаються в межах 609,9-1707,2 мм і навіть більше. Для річного ходу опадів характерна значна перевага їх кількості за теплий період порівняно з холодним. За теплий період (VI-X) в районах Передкарпаття випадає близько 75-77% опадів від річної норми. Більша територія області відноситься до зони стійкого зволоження, а гірські райони - до зони надмірного зволоження.

В 2016 році середня річна температура повітря по області коливається в межах $+8,6^0 \dots +9,3^0$, у високогір'ї вона склала $+3,9^0\text{C}$. Середня річна температура була вища за кліматичну норму на $1,7\text{-}2,0^0\text{C}$, на полонині на $1,2^0\text{C}$. Сума опадів за рік по області коливалась від 610 мм (м. Коломия) до 920 мм (м. Долина). На сніголавинній станції Пожижевська в сумі за 2016 рік випало 1707 мм опадів. Опадів за 2016 рік випало дещо менше або в межах норми 87-105%. На СЛс Пожежевська річна сума опадів у відсотках до кліматичної норми становила 120%.

Рис.1.1.1. Адміністративно-територіальний поділ

1.2. Соціальний та економічний розвиток області

Промисловість

Область входить в число найбільш промислово розвинених областей західного регіону країни.

У промисловому комплексі області діє понад 500 великих, середніх та малих підприємств різних форм власності, які звітуються про обсяги промислового виробництва.

Підприємствами області забезпечено зростання обсягу реалізованої промислової продукції, який у 2016 році склав 35095,0 млн. грн., або на 7,4 відс. більше показника минулого року (14 місце серед регіонів України).

Найбільша частка в обсязі реалізованої промислової продукції за 2016 рік належить переробній промисловості та постачанню електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, яка склала 44,1 %.

Сільське господарство

Сільськогосподарською діяльністю в області займається 742 сільськогосподарських підприємства, з яких 518 - фермерські господарства. Крім того, виробництвом сільськогосподарської продукції також займаються 259,7 тисяч особистих селянських господарств, які залишаються основним виробником сільськогосподарської продукції. У виробництві валової продукції їх частка складає понад 69 %.

Індекс обсягу виробництва сільськогосподарської продукції за 2016 рік, в порівнянні з минулим роком, склав 101,5 % (20 місце по Україні), в т.ч. у сільськогосподарських підприємствах - 102,2 %, у господарствах населення - 101,2 %. По обсягах виробництва продукції рослинництва всіма категоріями господарств збільшено рівень 2015 року на 9,1 %, тваринництва знижено - на 5,4 %. Проте, серед регіонів України по обсягах виробництва продукції у розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь (1140 тис. грн., що в 1,6 раза більше ніж по Україні) область займає друге місце.

Будівельна діяльність

У 2016р. підприємствами області виконано будівельних робіт на суму 1510,7 млн.грн. Індекс будівельної продукції у 2016р. порівняно з 2015р. становив 104,4%.

Нове будівництво, реконструкція та технічне переозброєння склали 79,7% від загального обсягу виконаних будівельних робіт, капітальний і поточний ремонт - 14,5% та 5,8% відповідно.

Транспорт

У 2016 році підприємствами залізничного та автомобільного транспорту області перевезено 11,3 млн.т вантажів, що на 0,8 % менше, ніж за відповідний період 2015 року.

Послугами автомобільного, залізничного та тролейбусного транспорту скористались 76,4 млн. пасажирів або на 23,5 % менше від обсягів 2015 року.

Зовнішньоекономічна діяльність

За 2016р. експорт послуг становив 53,2 млн.дол. США, імпорт - 17,1 млн.дол. США. Порівняно з 2015р. експорт збільшився на 17,1% (на 7,8 млн.дол.), імпорт - на 29,7% (на 3,9 млн.дол.). Позитивне сальдо зовнішньої

торгівлі послугами склало 36,1 млн.дол. США (у 2015р. позитивне - 32,2 млн.дол. США).

Зовнішньоторговельні операції послугами проводились з партнерами 114 країн світу.

Частка експорту послуг країнам ЄС збільшилась на 5,4 в.п. та становила 84,4% від загального обсягу експорту, частка імпорту - на 6,9 в.п. та 90,7% відповідно.

Найбільші обсяги експорту послуг припадали на Румунію (33,3%), Чехію (11,8%), Кіпр (9,9%), Німеччину (9,4%), США (5,1%), Швецію (4,6%), Велику Британію (3,3%).

Основу структури експорту складали послуги з переробки матеріальних ресурсів - 58% від загального обсягу експорту послуг, транспортні - 22,9%, послуги, пов'язані з подорожами - 9,6%, у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги - 8,1%.

Головними партнерами в імпорті послуг були нерезиденти з Польщі (39,2%), Данії (16,1%), Італії (7,6%), Німеччини (6,7%).

Основу структури імпорту послуг складали ділові послуги - 38,1%, транспортні послуги - 34,4%, пов'язані з подорожами - 14%, у сфері телекомунікацій, комп'ютерні та інформаційні послуги - 6,5%.

Внутрішня торгівля

Оборот роздрібної торгівлі (до якого включено роздрібний товарооборот підприємств, які здійснюють діяльність із роздрібною торгівлю, розрахункові дані щодо обсягів продажу товарів на ринках і фізичними особами-підприємцями) у 2016 році становив 37,7 млрд. грн, що у фактичних цінах на 9,5 % більше обсягу 2015 року.

Населення

Чисельність наявного населення в області станом на 1 січня 2017 року становила 1379,7 тис. осіб.

2. АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

2.1. Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

2.1.1. Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

У 2016 р. викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення порівняно з 2015 р. зменшились на 12,2% та становили 196,7 тис. т. Крім того, від стаціонарних джерел забруднення у повітряний басейн надійшло 11,3 млн. т. діоксиду вуглецю (на 2,7% менше порівняно з 2015 р.) - основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 14121,4 кг забруднюючих речовин, обсяг викидів у розрахунку на одну особу - 142,4 кг у порівнянні з 2015 роком на 20,0 кг менше.

Основними забруднювачами повітря є підприємства з виробництва та розподілення електроенергії, газу та води (85,6% загальнообласних обсягів), зокрема відокремлений підрозділ Бурштинська ТЕС, філія «Управління

магістральних газопроводів «Прикарпаттрансгаз», ПАТ «Укртрансгаз», ПАТ «Івано-Франківськцемент» та ряд інших підприємств області.

Протягом 2016 року на ДТЕК «Бурштинська ТЕС» за рахунок власних коштів проведено капітальний ремонт електрофільтрів енергоблоку № 9, середній ремонт електрофільтрів енергоблоків № 5,8 та поточний ремонт електрофільтрів енергоблоків № 1-12.

Основними завданнями ДТЕК «Бурштинською ТЕС», що дозволять покращити стан атмосферного повітря області, на 2017 рік є :

- реконструкція та технічне переоснащення електрофільтрів енергоблоку № 10;
- капітальний ремонт електрофільтрів енергоблоку № 1;
- середній ремонт електрофільтрів енергоблоку № 11;
- поточний ремонт електрофільтрів енергоблоків № 1-12.

Таблиця 2.1.1.1.

**Динаміка викидів в атмосферне повітря
по Івано-Франківській області, тис. т***

Роки	Викиди в атмосферне повітря			Щільність викидів у розрахунку на 1 кв.км,т	Обсяги викидів розрахунку на 1 особу, кг	Обсяг викидів на одиницю ВРП
	Всього	У тому числі				
		Стационарними джерелами	Пересувними джерелами			
2012	249,2	196,7	52,5	14,2	142,5	-
2013	253,5	202,9	50,6	14,6	146,8	-
2014	277,2	228,8	48,4	19,4	165,5	-
2015	266,4	223,9	42,5	19,2	162,0	-
2016	196,7	196,7	-	14,1	142,4	-

* За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області

**2.1.2. Динаміка викидів найпоширеніших забруднюючих речовин
в атмосферне повітря в області**

За даними головного управління статистики в Івано-Франківській області у структурі викидів забруднюючих речовин переважає діоксид та інші сполуки сірки - 137,7 тис.т (-22,4 тис. т), речовин у вигляді твердих суспендованих частинок було викинуто 31,5 тис.т (-1,5 тис. т), сполук азоту - 14,2 тис.т (-1,7 тис. т), метану - 6,6 тис.т (-1,3 тис. т), неметанових летких органічних сполук - 3,7 тис.т (-0,5 тис. т), оксиду вуглецю - 2,9 тис.т (-0,2 тис. т) (таблиці: 2.1.2.1., 2.1.2.2.).

Таблиця 2.1.2.1.

**Викиди окремих забруднюючих речовин і діоксиду вуглецю
в атмосферне повітря у 2016 році***

	Обсяги викидів		
	Усього	Стаціонарними джерелами	У % до 2015 року
1	2	3	4
Викиди забруднюючих речовин усього, т	196669,390	196669,390	87,8
у тому числі			
метали та їх сполуки	45,608	45,608	95,9
метан	6566,539	6566,539	84,2

1	2	3	4
неметанові леткі органічні сполуки	3686,513	3686,513	88,8
оксид вуглецю	2945,917	2945,917	95,3
діоксид та інші сполуки сірки	137745,666	137745,666	86,0
з них			
діоксид сірки	137700,042	137700,042	86,0
сполуки азоту	14132,648	14132,648	89,5
з них			
оксида азоту ¹	13333,487	13333,487	89,3
оксид азоту	300,734	300,734	159,7
аміак	436,121	436,121	73,6
речовини у вигляді твердих суспендованих частинок	31504,860	31504,860	95,7
стійкі органічні забруднювачі	10,719	10,719	182,0
Крім того, діоксид вуглецю, млн.т	11,2	11,2	97,3

¹ У перерахунку на NO₂

* За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області

Таблиця 2.1.2.2.

**Викиди окремих забруднюючих речовин в атмосферне повітря
стаціонарними джерелами забруднення
за містами та районами у 2016 році***

	Обсяги викидів забруднюючих речовин усього	У тому числі						Крім того, викиди діоксиду вуглецю (тис. т)
		Діоксиду та інших сполук сірки	Сполук азоту	Метану	Оксида вуглецю	Речовин у вигляді суспендованих твердих частинок	Неметанових летких органічних сполук	
Область	196669,4	137745,6	14132,6	6566,5	2945,917	31504,86	3686,5	11267,2
м. Івано-Франківськ	447,6	8,448	114,360	78,663	103,419	48,307	92,766	153,2
м. Болехів	192,9	0,218	5,172	75,567	5,601	4,547	101,77	1,2
м. Бурштин	168490,5	127097,6	10874,5	94,321	979,835	27960,2	1446,7	8440,2
м. Калуш	12804,2	10324,9	368,417	14,385	86,729	1976,539	27,461	795,1
м. Коломия	145,3	10,250	18,655	0,196	101,238	4,028	10,749	30,7
м. Яремче	100,7	26,296	10,112	0,970	17,311	41,274	4,718	3,2
Райони								
Богородчанський	2263,6	7,950	478,980	1477,4	185,620	13,627	99,738	135,2
Верховинський	6,8	2,287	0,484	-	2,994	0,133	0,944	-
Галицький	1346,8	58,011	73,376	483,937	87,529	595,144	27,211	33,0
Городенківський	77,9	1,761	42,013	5,966	18,078	9,755	0,249	9,6
Долинський	3832,1	14,035	561,613	1403,286	545,045	28,121	1275,1	170,5
Калуський	676,4	11,504	63,115	597,515	1,545	2,508	0,208	3,2
Коломийський	70,5	26,481	14,284	11,618	6,525	3,443	8,174	2,9
Косівський	385,6	-	27,443	320,643	20,189	0,919	16,443	3,9
Надвірнянський	2523,8	16,328	386,663	1288,786	200,084	382,655	243,97	51,6
Рогатинський	689,1	15,206	269,130	244,591	141,217	14,705	4,241	29,4
Рожнятівський	1199,1	6,495	242,678	295,154	289,428	116,689	247,96	82,7
Снятинський	154,0	4,568	56,784	46,081	19,615	16,060	9,522	6,7
Тисменицький	1190,8	105,080	494,196	123,293	119,781	274,727	65,273	1313,7
Тлумацький	71,7	8,148	30,603	4,109	14,134	11,408	3,338	1,2

* За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області

2.1.3. Основні забруднювачі атмосферного повітря (за видами економічної діяльності)

Основними забруднювачами повітря за видами економічної діяльності продовжують залишатися підприємства щодо постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, на які припадає 85,6% загальнообласних викидів у порівнянні з 2015 роком (менше на 31,067 тис. т), частка добування сирової нафти та природного газу складає 2,94% (більше на 3,62 тис. т), наземний і трубопровідний транспорт - 1,77 % (більше на 3,46 тис. т), діяльність із забезпечення стравами та напоями - 6,50 % (більше на 3,22 тис. т), сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг - 1,06 % (менше на 0,038 тис. т), решти галузі економіки - менше 1%.

Зменшення викидів в атмосферне повітря порівняно з попереднім роком відбулося по постачанню електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних із ними послуг, добуванню інших корисних копалин та розробленню кар'єрів у решті видів економічної діяльності обсяги викидів забруднюючих речовин спостерігається збільшення (таблиця 2.1.3.1.).

Таблиця 2.1.3.1.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря за видами економічної діяльності

№ з/п	Види економічної діяльності	Обсяги викидів по регіону	
		тис. т	відсотків до загального підсумку
	Усі види економічної діяльності, у тому числі:	196,7	100,0
1	Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	168,6	85,6
2	Добування сирової нафти та природного газу	5,8	2,94
3	Виробництво іншої неметалевої мінеральної продукції	1,8	0,91
4	Добування інших корисних копалин та розроблення кар'єрів	0,4	0,20
5	Наземний і трубопровідний транспорт	3,5	1,77
6	Оброблення деревини та виготовлення виробів з деревини та корка, крім меблів	0,9	0,45
7	Сільське господарство, мисливство та надання пов'язаних із ними послуг	2,1	1,06
8	Діяльність із забезпечення стравами та напоями	12,8	6,50

* За даними головного управління статистики в Івано-Франківській області

2.2. Транскордонне забруднення атмосферного повітря

В значній мірі на стан атмосферного повітря впливають транскордонні перенесення шкідливих речовин з країн центральної Європи, однак, відсутність мереж постів контролю не дає можливості реально оцінити величину впливу транскордонних забруднень на загальний стан атмосферного повітря області.

2.3. Якість атмосферного повітря в населених пунктах області

Спостереження за рівнем забруднення атмосферного повітря проводять спеціалісти ДУ «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» (таблиця 2.1.3.1.- 2.1.3.2.).

Таблиця 2.3.1.

Кількість досліджень забруднюючих речовин
у атмосферному повітрі міст та районів Івано-Франківської області
за 2016 рік

№№ з/п	Забруднюючі речовини	Кількість досліджень	З них, що перевищують ГДК	Питома вага досліджень з перевищеннями ГДК, %	
				Вище 1 ГДК	Вище 5 ГДК
1	Пил	2745	43	1,59	-
2	Діоксид сірки	1335	21	2,05	-
3	Сірководень	489	-	-	-
4	Оксид вуглецю	2701	90	3,36	-
5	Діоксид азоту	3014	20	1,3	-
6	Аміак	830	8	1,2	-
7	Фенол і його сполуки	174	-	-	-
8	Формальдегід	1114	1	0,53	-
9	Метилмеркаптан	216	-	-	-
10	Хром	28	-	-	-
11	Сажа	90	-	-	-
12	Бензол	68	-	-	-
13	Ксилол	103	-	-	-
14	Толуол	75	-	-	-
15	Ізопропіловий спирт	3	-	-	-
16	Оцтова кислота	48	-	-	-
17	Бутилацетат	12	-	-	-
18	Ацетон	25	-	-	-
19	Вуглеводні нафти	48	-	-	-
20	Сірчана кислота	19	-	-	-
	Всього	13137	183	10,03	-

Таблиця 2.3.2.

**Найбільші середні і максимальні концентрації забруднюючих речовин
(в кратності ГДК) в атмосферному повітрі міст***

№ п/п	Шкідливі речовини	Назва міста, найменування точок відбору проб	ГДК мг/м ³	Середня концентрація шкідливих речовин, мг/м ³	Максимальна концентрація шкідливих речовин, мг/м ³
1	2	3	4	5	6
1	Оксид вуглецю	смт. Богородчани райвійськомат	5,0	4,3	4,4
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,44	0,44
2	Оксид вуглецю	с. Марківці автодорога	5,0	5,2	5,3
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,52	0,52
3	Оксид вуглецю	с. Драгомирчани автодорога	5,0	4,3	4,5
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,42	0,43
4	Оксид вуглецю	смт. Богородчани автостанція	5,0	4,3	4,5
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,42	0,44
5	Оксид вуглецю	смт. Богородчани «Сузір'я»	5,0	4,5	4,6
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,45	0,46
6	Оксид вуглецю	смт. Солотвино автостанція	5,0	4,3	4,4
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,43	0,44
7	Оксид вуглецю	м. Тисмениця автодорога	5,0	4,5	4,6
	Діоксид азоту		0,085	0,18	0,19
	Пил		0,2	0,42	0,46
8	Оксид вуглецю	с. Ямниця автодорога	5,0	4,3	4,4
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,42	0,44
9	Оксид вуглецю	с. Дзвиняч автодорога	5,0	4,3	4,5
	Діоксид азоту		0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,42	0,44
10	Оксид вуглецю	с. Угринів автодорога	5,0	4,3	4,5
	Діоксид азоту		0,085	0,18	0,18
	Пил		0,2	0,43	0,44
11	Формальдегід	с-ще Рожнятів автомагістраль (біля школи)	0,035	0,01	0,013
	Діоксид азоту		0,085	0	0
	Пил		0,2	0,37	0,42
	Діоксид сірки		0,5	0,018	0,054
12	Формальдегід	с-ще Перегінськ автомагістраль (біля школи)	0,035	0,014	0,03
	Діоксид азоту		0,085	0,013	0,026
	Пил		0,2	0,27	0,42
	Діоксид сірки		0,5	0,05	0,08
13	Формальдегід	с-ще Рожнятів автомагістраль (біля садка)	0,035	0,013	0,013
	Діоксид азоту		0,085	0,034	0,038
	Пил		0,2	0,05	0,05
	Діоксид сірки		0,5	0,31	0,4
14	Формальдегід	с-ще Брошнів-Осада автомагістраль (біля школи)	0,035	0,015	0,025
	Діоксид азоту		0,085	0,024	0,027
	Пил		0,2	0,27	0,42
	Діоксид сірки		0,5	0,067	0,076

1	2	3	4	5	6
15	Діоксид азоту	м. Городенка, вул. Шевченка	0,085	0,13	0,15
	Діоксид сірки		0,5	0,06	0,07
	Пил		0,2	0,33	0,36
	Оксид вуглецю		5,0	3,7	5,1
16	Діоксид азоту	м. Снятин, вул. Шевченка	0,085	0,17	0,18
	Діоксид сірки		0,5	0,075	0,08
	Пил		0,2	0,4	0,42
	Оксид вуглецю		5,0	4,6	5,1
17	Діоксид азоту	м. Івано- Франківськ, вул. Тичини (біля міської дитячої поліклініки)	0,085	0,065	0,068
	Формальдегід		0,035	0,017	0,018
	Пил		0,2	0,25	0,25
	Оксид вуглецю		5,0	1,9	2,3
18	Діоксид азоту	м. Івано- Франківськ, вул. Тарнавського, буд. 31	0,085	0,055	0,058
	Формальдегід		0,035	0,016	0,016
	Пил		0,2	0,25	0,25
	Оксид вуглецю		5,0	1,5	1,8
19	Діоксид азоту	м. Івано- Франківськ, вул. Привокзальна (вхід в жд вокзал)	0,085	0,064	0,069
	Формальдегід		0,035	0,017	0,018
	Пил		0,2	0,28	0,38
	Оксид вуглецю		5,0	3,2	3,6
20	Діоксид азоту	м. Тлумач, вул. Берегова, буд. 2	0,085	0,069	0,073
	Оксид вуглецю		5,0	1,7	1,9
	Пил		0,2	0,025	0,025
21	Діоксид азоту	смт. Яблунів перехресток	0,085	0,042	0,08
	Пил		0,2	0,4	0,42
	Сірководень		0,008	0,0015	0,002
22	Діоксид азоту	м. Косів, вул. Дружби перехресток	0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,31	0,4
	Сірководень		0,008	0,0014	0,0018
23	Діоксид азоту	смт. Кути перехресток вул. Тюдівська - Снятинська	0,085	0,17	0,18
	Пил		0,2	0,34	0,41
	Сірководень		0,008	0,0015	0,002
24	Оксид вуглецю	м. Івано- Франківськ, вул. Привокзальна, буд 19 (звернення гр. Попович Я. М.)	5,0	2,18	2,5
	Діоксид азоту		0,085	0,094	0,1
	Діоксид сірки		0,5	<0,081	<0,081
	Формальдегід		0,035	0,02	0,022
	Сажа		0,15	<0,025	<0,025
25	Оксид вуглецю	Автотраса м. Болехів, вул. Галицька, буд. 74	5,0	2,25	2,5
	Діоксид азоту		0,085	0,11	0,11
	Формальдегід		0,035	0,019	0,019
	Пил		0,2	0,14	0,14
26	Оксид вуглецю	м. Івано- Франківськ, перехрестя вул. Галицька- Дністровська- Новгородська	5,0	5,8	6,8
	Діоксид азоту		0,085	0,105	0,11
	Діоксид сірки		0,5	<0,081	<0,081
	Пил		0,2	0,145	0,15
27	Оксид вуглецю	м. Івано- Франківськ, вул. Тролейбусна, вул. Пасічна	5,0	4,3	4,7
	Діоксид азоту		0,085	0,092	0,098
	Діоксид сірки		0,5	<0,081	<0,081
	Пил		0,2	0,135	0,14

1	2	3	4	5	6
28	Оксид вуглецю	м. Івано-Франківськ, перехрестя вул. Мазепи – Чорновола – Січових Стрільців – Пилипа Орлика	5,0	4	4,3
	Діоксид азоту		0,085	0,0985	0,099
	Діоксид сірки		0,5	<0,081	<0,081
	Пил		0,2	0,135	0,14
29	Оксид вуглецю	м. Івано-Франківськ, вул. Грушевського, буд. 1	5,0	5,1	5,2
	Діоксид азоту		0,085	0,12	0,12
	Діоксид сірки		0,5	<0,01	<0,01
	Пил		0,2	0,15	0,15
30	Оксид вуглецю	м. Івано-Франківськ, вул. Вовчинецька	5,0	1,5	2
	Діоксид азоту		0,085	0,082	0,087
	Діоксид сірки		0,5	<0,1	<0,1
	Формальдегід		0,035	<0,01	<0,01
31	Формальдегід	м. Івано-Франківськ, пл. Героїв	0,035	0,028	0,032
	Діоксид азоту		0,085	0,076	0,094
	Оксид вуглецю		5,0	3,9	4,5
	Пил		0,2	0,3	0,44
32	Формальдегід	м. Івано-Франківськ, просп. Л. Українки	0,035	0,028	0,033
	Діоксид азоту		0,085	0,086	0,096
	Оксид вуглецю		5,0	4,2	4,75
	Пил		0,2	0,32	0,45
33	Формальдегід	м. Івано-Франківськ, вул. Степана Бандери	0,035	0,035	0,038
	Діоксид азоту		0,085	0,092	0,098
	Оксид вуглецю		5,0	3,8	4,45
	Пил		0,2	0,32	0,41
34	Пил	м. Бурштин, вул. Міцкевича	0,2	0,026	0,26
	Діоксид азоту		0,085	0,019	0,021
	Оксид вуглецю		5,0	<1,0	<1,0
	Формальдегід		0,035	0,0095	0,01
	Діоксид сірки		0,5	0,135	0,14
35	Пил	м. Бурштин, вул. Бандери АС-2	0,2	0,26	0,26
	Діоксид азоту		0,085	0,02	0,021
	Оксид вуглецю		5,0	<1,0	<1,0
	Формальдегід		0,035	0,0095	0,01
	Діоксид сірки		0,5	0,11	0,12
36	Пил	м. Галич автотраса	0,2	0,13	0,13
	Діоксид азоту		0,085	0,34	0,36
	Оксид вуглецю		5,0	<1,0	<1,0
	Формальдегід		0,035	0,013	0,013
	Діоксид сірки		0,5	0,11	0,11
37	Пил	м. Галич вул. І. Франка автостанція	0,2	0,26	0,26
	Діоксид азоту		0,085	0,27	0,03
	Оксид вуглецю		5,0	<1,0	<1,0
	Формальдегід		0,035	0,01	0,013
	Діоксид сірки		0,5	0,11	0,12

*Згідно даних ДУ «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»

2.4. Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

Гама-фон у 2016 році на території Івано-Франківської області вимірювався в п'яти населених пунктах краю, в містах: Івано-Франківську,

Долині, Коломиї, Яремчі та на станції Пожижевська. Гама-фон вимірювався приладом типу ДРГ - 01Т.

Загальні показники радіоактивного забруднення атмосферного повітря на території області за 2016 рік не перевищують рівень природного гама-фону, в порівнянні з попереднім роком ці величини суттєво не змінилися.

2.5. Використання озоноруйнуючих речовин

З метою забезпечення виконання вимог Монреальського протоколу (1987 р.) щодо речовин, які руйнують озоновий шар, затверджена Програма припинення в Україні виробництва та використання озоноруйнуючих речовин, згідно якої речовини, які руйнують озоновий шар, в Україні не виробляються, а повністю завозяться із закордону.

Враховуючи світовий досвід переходу до використання речовин альтернативних озоноруйнуючим речовинам, Програма передбачає:

- перехід від використання ХФВ-12 до ГФВ-134а, ГФВ-404 та холодоагентів вуглеводневого ряду: ізобутану та пропану;

- припинення використання розчинників та миючих засобів - ХФВ-113, МХФ та ТХМ;

- перехід до використання в аерозольній промисловості суміші вуглеводнів - пропану та бутану;

- заміна для потреб поліуретанової теплоізоляції запінювача ХФВ-11 на циклопентан.

Відповідно до наказу Мінприроди від 13.01.2012 р. № 8 „Про затвердження Регламенту встановлення наявності або відсутності озоноруйнівних речовин у товарах, що плануються до ввезення або вивезення” видача листів-роз'яснень суб'єктам підприємницької діяльності на експорт-імпорт продукції, яка не містить озоноруйнівних речовин віднесена до компетенції Мінприроди.

2.6. Вплив забруднюючих речовин на здоров'я людини та біорізноманіття

Івано-Франківська область має певні природно-антропогенні особливості, які визначають її екологічний стан, зокрема: економіко-географічне положення, фізико-географічні особливості, кліматичні умови та архітектурно-планувальний чинник. Сукупність цих умов певним чином відіграє певну роль у процесі забруднення атмосферного басейну області. В умовах постійного зростання транспортних засобів пересування в атмосфері підвищується вміст шкідливих речовин, які впливають на здоров'я людини.

Принцип роботи автомобільних двигунів засновано на перетворенні хімічної енергії рідких і газоподібних палив нафтового походження в теплову, а потім у механічну енергію. Рідкі палива переважно складаються з вуглеводнів, поряд з якими, містять негорючі гази, такі як азот і вуглекислий газ. Під час згоряння палива в циліндрах двигунів утворюються нетоксичні (водяна пара, вуглекислий газ) і токсичні речовини. До них відносяться окис вуглецю, вуглеводні, окиси азоту. Крім вище зазначених речовин, шкідливий

вплив на організм людини мають сполуки свинцю, канцерогенні речовини, сажа й альдегіди, які виділяються під час роботи двигунів.

Розвиток промислово-енергетичного комплексу на території області спричинив надходження в атмосферне повітря значної кількості забруднюючих речовин, що негативно впливає на стан рослин і тварин. Коли вміст деяких складових газового середовища перевищує критичний рівень адаптації і стійкості, настає стресова реакція і порушується функціонування найбільш чутливих компонентів системи. Концентрація будь-якої речовини, досягнувши порогової межі може стати причиною стресу.

Зараз серед основних факторів забруднення атмосфери на різні рівні організації екосистем виділяють такі: накопичення забруднюючих речовин у рослинах та інших компонентах екосистем таких як ґрунт, лісна підстилка, поверхневі та ґрунтові води; порушення у різних представників рослинноядних тварин в зв'язку із забрудненням їх продуктів харчування (наприклад, флюороз); зниження видової різноманітності, обумовлене у т. ч. і зміною умов конкуренції; порушення взаємозв'язків у спільнотах і в екосистемі в цілому; порушення біохімічних циклів; зниження стабільності екосистеми і послаблення її здатності до саморегуляції.

Механізми впливу забруднюючих речовин, які присутні в атмосферному повітрі, можна умовно поділити на дві групи: безпосередній вплив забруднюючих речовин, кислотних опадів, випадання аерозолів на асиміляційні функції рослин, органи дихання тварин, а також на стан ґрунту і навіть на кліматичні умови; опосередкований вплив на окремі елементи екосистеми, обумовленого змінами стану і функціонування цих елементів під дією забруднення повітря.

Під впливом забруднення атмосферного повітря та погіршення стану рослинності відбувається порушення нею екологічних функцій, таких, як: підтримка стабільності водних і кліматичних умов, захист ґрунту від вітрової та водної ерозії, зниження рівню шуму тощо.

2.7. Заходи, спрямовані на покращення якості атмосферного повітря

Незадовільний стан атмосферного повітря деяких населених пунктів обумовлений недотриманням підприємствами технологічного режиму експлуатації пилогазоочисного устаткування, у тому числі внаслідок обмеження енергопостачання, яке не здатне працювати в межах екологічних і санітарних норм, невиконанням у встановлені терміни заходів щодо зниження обсягів викидів до нормативного рівня, низькими темпами впровадження сучасних технологій очищення викидів, відсутністю ефективного очищення викидів підприємств від газоподібних домішок, відсутністю нормативних санітарно-захисних зон між промисловими та житловими районами.

Впровадження нової системи регулювання викидів забруднюючих речовин від стаціонарних та пересувних джерел забруднення, видача дозволів на викиди, встановлення нормативів граничнодопустимих викидів

забруднюючих речовин стаціонарних джерел, встановлення жорстких технологічних нормативів та нормативів якості атмосферного повітря передбачає не тільки попередження забруднення атмосфери, але і боротьбу з ним.

Протягом 2016 року основними підприємствами забруднювачами проведено заходи за рахунок власних коштів в сумі 18339,82 тис. грн., спрямовані на покращення якості атмосферного повітря.

3. ЗМІНИ КЛІМАТУ

3.1. Тенденції змін клімату

Результати інструментальних спостережень і матеріали палеогеографічних реконструкцій свідчать, що клімат Землі як планети змінюється, і ці зміни супроводжуються негативними наслідками для економіки і умов проживання людини. Про інтенсивність зміни температурного режиму планети судять на основі аналізу глобальної осередненої річної температури Землі, яку вважають інтегральною характеристикою глобальної кліматичної системи. З кінця XIX до початку XXI ст. відбулося підвищення глобальної температури на 0,6 °C. Потепління планети передувало значна зміна складу атмосферного повітря - інтенсивно зростав вміст газів, які утворюють парниковий ефект, джерелом яких значною мірою є антропогенна діяльність людини.

Зміни температурно-вологого режиму узгоджуються зі змінами характеру циркуляції атмосфери в Атлантико-Європейському регіоні, до якого відноситься наша країна. В порівнянні з минулими роками територія України почала зазнавати більшого впливу Атлантики. В останні десятиріччя відбулося зміщення на 20° на схід «центрів дії атмосфери» - Сибірського та Азорського максимуму. Це зміщення призвело до зменшення впливу Сибірського максимуму в зимку (морози до 25°С і нижче) та появи впливу субтропічного максимуму взимку і влітку на території України. В результаті, під впливом сучасної циркуляції, температура повітря, особливо в зимку, помітно зросла. Холодне повітря з Сибіру за останні три десятиріччя майже не досягає території України, особливо її західної частини, і тим самим не створюються стійкі морозні погодні умови, а відповідно спостерігаються теплі малосніжні зими.

Слід відмітити, що в сучасних умовах температурний режим став дуже нестійким, сильні похолодання не припинились, але стали короткочасними. Останнім часом приземна область високого тиску може посилюватись в меридіональному напрямі, що обумовлює похолодання арктичного походження. Такі похолодання не поступаються холоду з Сибіру, але мають незначну тривалість, як правило 2-3 дні. Перетворення області високого тиску у широтному напрямі призводить до короткочасного підвищення температури.

Внаслідок такої перебудови баричного поля відмічається потепління субтропічного походження, яке може перевищувати 6°С за добу. На заході України протягом останніх десятиріч також відмічається стійкий ріст

приземної температури повітря характерний протягом року, за винятком вересня, жовтня та грудня. Середня річна температура повітря за період 1991-2010 рр. на заході України виросла на 0,7⁰C відносно кліматичної норми. Найбільший внесок у зміну річної температури в регіоні мали літній та зимовий сезони.

Також нова сучасна циркуляція змінює положення центрів циркуляції, що призводить їх до аномального стану і виникнення стихійних метеорологічних явищ.

3.2. Національна система оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів

Для прогнозування викидів парникових газів необхідно розробити спеціальну методику на рівні центральних органів виконавчої влади.

В області для адаптації та пом'якшення наслідків зміни клімату здійснюються наступні заходи: зменшення вирубки лісів; насадження нових лісових масивів; впровадження екологічно чистих технологій; підвищення ефективності використання енергоресурсів; застосування альтернативних джерел енергії.

Зменшення викидів парникових газів за рахунок впровадження екологічно чистих технологій, підвищення ефективності використання енергоресурсів, а також застосування альтернативних (відновлюваних) джерел енергії може істотно вплинути на тенденцію зміни клімату.

3.3. Політика та заходи у сфері скорочення антропогенних викидів парникових газів та адаптація до зміни клімату

Рамковою конвенцією ООН про зміну клімату 1992 р. визначено систему заходів, спрямованих на стабілізацію концентрації парникових газів з метою уникнення негативного антропогенного впливу на кліматичну систему. Сторонами Рамкової конвенції ООН про зміну клімату стали 189 країн.

У 1996 році Україна ратифікувала Рамкову конвенцію ООН про зміну клімату (РКЗК ООН) та у 2004 році Кіотський протокол до неї. Як країна з перехідною економікою, Україна стала стороною і взяла зобов'язання стабілізувати викиди ПГ у період 2008-2013 років на рівні 1990 року.

У 2005 році Кабінет Міністрів схвалив Національний план заходів з реалізації положень Кіотського протоколу до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміну клімату (Розпорядження № 346-р). Планом передбачено перелік заходів з наступними пріоритетними кроками: створення національної системи оцінки антропогенних викидів та абсорбції парникових газів; проведення щорічної інвентаризації антропогенних викидів та абсорбції парникових газів; створення інфраструктури для реалізації проєктів, спрямованих на зменшення обсягу антропогенних викидів парникових газів (проєкти спільного впровадження); створення національної системи торгівлі дозволами на викиди.

4. ВОДНІ РЕСУРСИ

4.1. Водні ресурси та їх використання

Гідрографічна мережа області представлена притоками району басейну річки Дністер та суббасейну річки Прут. Сітка правих та лівих приток р. Дністра, в зв'язку з особливостями рельєфу і клімату розвинена нерівномірно. Найбільш розвинена сітка правих приток, які формуються в Карпатах. До них належать ріки: Свіча, Лімниця, Луква, Сівка, Бистриця. Ці річки мають досить розвинену систему, особливо в гірській частині.

На Карпатські притоки припадає близько 70 відсотків водозбірної площі Дністра. На Покутській височині правобережжя Дністра має дуже слабо розвинену річкову систему. Річки тут трапляються рідко, невеликі, маловодні. Довжина найбільших з них р. Тлумач, р. Хотимирка, р. Лимець не перевищує 20-30 км. В лівобережній частині в межах області Дністер збирає води з Опільської височини (р. Гнила Липа, р. Свірж), які теж утворюють слабо розвинені системи.

Річкова мережа суббасейну р. Прут в своїй верхній частині збирає води з найвищої частини області - Гуцульських Карпат. Як і район басейну річки Дністер, суббасейн річки Прут має різку асиметричну будову, основна водозабірна площа - на правобережжі там же - найбільші його притоки - Прутець Яблунецький, Прутець Чимигівський, Ослава, Лючка, Пістинька, Рибниця, Черемош. Ліві притоки малочисельні і маловодні. Найбільші з них - Турка і Чернява.

Густота річкової мережі в межах області коливається від 0,3-0,5 км/км² у рівнинній частині і до 1,7- 2,5 км/км² в Карпатах. Падіння річок на висотах 700-1300 м над рівнем моря досягає до 100 м/км, при виході з гір ця цифра знижується до 10 - 20 м/км. Швидкість течій рік в гірській частині в межень змінюється від 1,5 м/с до 3 - 4 м/с. Під час паводків і на невеликих водоспадах (р. Прут біля м. Яремче, р. Манявка біля с. Манява) швидкість течії доходить до 6-7 м/с. Живлення рік області мішане (дощове, ґрунтове, снігове). Основним джерелом поповнення водних ресурсів річок є атмосферні опади. Практичне значення поверхневого стоку визначається нерівномірністю їхнього розподілу в часі: на весну (березень-травень) - 40 - 50%, на осінь (вересень-листопад) - 10 - 20% і на зиму (грудень-лютий) - 10 - 20% загального стоку. Для Карпат внутрішньорічний розподіл стоку характеризується паводками протягом більшої частини року з коротким періодом зимової межені, нечітко вираженим водопіллям, на яке накладаються дощові паводки. Внутрішньорічний розподіл стоку лівобережних притоків р.Дністра і низинних лівобережних притоків р.Прут більш рівномірний з чітко виділеним періодом весняного водопілля.

Згідно «Довідника з водних ресурсів» видавництва «Урожай» 1987 року прогнозні запаси підземних вод області складають 270 млн. м³ в рік, а затверджений ДКЗ- 100 млн. м³ в рік. В області нараховується 22 родовища прісних підземних вод, які занесені до Державного балансу запасів корисних копалин України, з них 9 питного призначення, а саме: Шевченківське (поблизу м. Тлумач), Городенківське, Підмихайлівське (Калуський р-н),

Коломийське, Надвірнянське, Снятинське, Черніївське (Тисменицький р-н),
Воронівське (Рогатинський р-н) (таблиця 4.1.1).

Таблиця 4.1.1

Затверджені експлуатаційні запаси та прогнозні ресурси підземних вод*

Адміністративно-територіальний басейновий розріз	Прогнозні ресурси, млн.м ³ /рік	Затверджені експлуатаційні запаси	
		млн.м ³ / рік.	% до прогнозних
м. Івано-Франківськ	-	-	-
м. Болехів	-	-	-
м. Калуш	-	-	-
м. Коломия	-	-	-
м. Яремче	-	-	-
Богородчанський	9.40	-	-
Верховинський	4.52	-	-
Галицький	123.98	84.60	68
Городенківський	18.95	-	-
Долинський	13.35	-	-
Калуський	19.73	-	-
Коломийський	12.49	4.59	37
Косівський	6.60	-	-
Надвірнянський	7.18	-	-
Рогатинський	11.63	-	-
Рожнятівський	8.90	-	-
Снятинський	11.49	2.39	21
Тисменицький	16.08	8.42	52
Тлумацький	5.69	-	-
Разом у територіальному розрізі	270,00	100,00	37

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.1.1. Загальна характеристика Річки.

По території області протікає 8294 річки, загальною довжиною 15754 км, у тому числі: 4688 річок в районі басейну річки Дністер довжиною 9111 км і 3606 річок в суббасейні річки Прут довжиною 6643 км, з яких: 8100 - малі річки з площею водозбору менше 10 км² довжиною - 4494 км; 141 - річка з площею водозбору від 10 до 100 км² довжиною - 3760 км; 44 - річки з площею водозбору від 100 до 1000 км² довжиною - 5554 км; 9 - річок з площею водозбору понад 1000 км² довжиною - 1944 км.

Загальна їх густота в середньому по області становить 0,2 - 0,4 км/км²; в окремих басейнах вона вища, наприклад, в басейнах Лімниці і Бистриці дорівнює 1,3 км/км², а басейнах Білого і Чорного Черемошів досягає 1,7 - 2,5 км/км².

По території області протікають річки, що належать до великих, середніх і малих. Малих річок (з площею водозбору менше 2000 км²) є 8290 довжиною 15284 км. Три річки (Прут, Черемош і Бистриця), що мають площу водозбору до 50000 км² загальною довжиною 264 км, належать до середніх і одна річка (Дністер) довжиною 206 км із загальною площею водозбору понад 50000 км² належить до великої річки. (таблиця 4.1.1.1, таблиця 4.1.1.2,

таблиця 4.1.1.3).

Таблиця 4.1.1.1

Басейнова структура річкової мережі*

Гідрографічна характеристика	Басейн ріки (територія)		Область разом
	Прут	Дністер	
Малі річки			
Кількість, шт.	3604	4686	8290
Довжина, км	6396	8888	15284
у тому числі річки довжиною більше 10 км.			
Кількість, шт.	67	123	190
Довжина, км	1330	2634	3964
Середні річки			
Кількість, шт.	2	1	3
Довжина, км	247	17	264
Великі річки			
Кількість, шт.	-	1	1
Довжина, км	-	206	206
Разом			
Кількість, шт.	3606	4688	8294
Довжина, км	6643	9111	15754

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Таблиця 4.1.1.2

Розподіл річок за площею водозбору*

Градації площ водозбору, км ²	кількість річок		сумарна довжина		у т.ч. річки довжиною 10 км і більше			
	сума	%	тис. км	%	кількість		сумарна довжина	
					сума	%	тис. км	%
Малі річки								
< 10	8100	97,7	4,496	28,54	-	-	-	-
10,1-20	27	0,33	0,261	1,67	27	13,92	0,343	7,45
20,1-50	85	1,02	2,102	13,34	84	43,30	1,149	25,8
50,1-100	29	0,35	1,397	8,87	29	14,95	0,484	11,16
1	2	3	4	5	6	7	8	9
100,1-200	23	0,28	1,812	11,50	23	11,86	0,563	12,75
200,1-500	15	0,16	2,034	12,91	13	6,70	0,644	14,16
500,1-1000	6	0,07	1,708	10,84	6	3,09	0,439	9,96
1000,1-2000	5	0,07	1,474	9,36	5	2,58	0,342	7,89
Разом	8290	99,96	15,284	97,02	190	97,9	3,964	89,1
Середні річки								
2000,1-50000	3	0,04	0,264	1,68	3	1,55	0,264	6,09
Великі річки								
> 50000	1	0,01	0,206	1,31	1	0,52	0,206	5,25
Область, разом	8294	100	15,754	100	194	100	4,434	100

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Таблиця 4.1.1.3

Наявні річки в адміністративно-територіальному та басейновому розрізі*

Адміністративно-територіальний та	великі	середні	малі	у т.ч. менше 10 км
-----------------------------------	--------	---------	------	--------------------

басейновий розріз	кіль- кість	км	кіль- кість	км	кіль- кість	км	кіль- кість	км
м. Івано-Франківськ								
м. Болехів								
м. Калуш								
м. Коломия								
м. Яремче								
Богородчанський р-н	-	-	-	-	428	813	409	529
Верховинський р-н	-	-	1	11	1505	2240	1488	1939
Галицький р-н	1	43	-	-	146	417	136	240
Городенківський р-н	1	55	-	-	148	441	138	292
Долинський р-н	-	-	-	-	1224	1927	1208	1545
Калуський р-н	1	11	-	-	195	684	185	347
Коломийський р-н	-	-	1	42	396	1260	368	825
Косівський р-н	-	-	1	40	759	1334	742	1017
Надвірнянський р-н	-	-	1	81	1713	2409	1679	1892
Рогатинський р-н	1	10	-	-	184	486	173	311
Рожнятівський р-н	-	-	-	-	1176	1848	1156	1473
Снятинський р-н	-	-	2	73	202	471	193	351
Тисменицький р-н	1	22	1	17	148	616	129	358
Тлумацький р-н	1	65	-	-	104	338	96	201
Разом у територіальному розрізі	1	206	3	264	8290	15284	8100	11320
Басейновий розріз в межах області								
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДНІСТЕР, у т.ч.	1	206	1	17	4686	9195	4563	6304
Збруч								
Серет								
Стрий								
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДУНАЙ, у т.ч.	-	-	2	247	3604	6089	3537	5016
Тиса								
Прут	-	-	2	247	3604	6089	3537	5016
Сірет								
Разом у басейновому розрізі у межах області	1	206	3	264	8290	15284	8100	11320

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Озера.

На території області нараховується 147 природних водойм - озер, загальною площею водного дзеркала - 348,2 га, орієнтовним об'ємом - 8,1 млн.м³, які утворилися в старицях річок та в древньольдовикових формах рельєфу Чорногірського хребта Карпат, а також карстовими озерами незначного розміру в Городенківському районі (таблиця 4.1.1.4).

Таблиця 4.1.1.4

Наявність озер в адміністративно-територіальному та басейновому розрізі*

Адміністративно-територіальний та басейновий розріз	Всього		Передано в оренду місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (станом на 01.01.2017)	
	кількість	площа га	кількість	площа га
м. Івано-Франківськ	18	67,33	-	-
м. Болехів	-	-	-	-
м. Калуш	1	15,70	-	-
м. Коломия	-	-		
м. Яремче	-	-		
Богородчанський р-н	16	3,08	-	-
Верховинський р-н	-	-		
Галицький р-н	42	79,50	-	-
Городенківський р-н	28	23,59	-	-
Долинський р-н	3	28,0	-	-
Калуський р-н	13	11,0	-	-
Коломийський р-н	5	31,30	-	-
Косівський р-н	1	1,03	-	-
Надвірнянський р-н	-	-		
Рогатинський р-н	1	4,0	-	-
Рожнятівський р-н	3	11,50	-	-
Снятинський р-н	2	5,50	-	-
Тисменицький р-н	14	66,70	-	-
Тлумацький р-н	-	-		
Разом у територіальному розрізі	147	348,23		
Басейновий розріз в межах області				
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДНІСТЕР, у т.ч.	139	310,43	-	-
Збруч				
Серет				
Стрий				
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДУНАЙ, у т.ч.	8	37,80	-	-
Тиса				
Прут	8	37,80	-	-
Сірет				
Разом у басейновому розрізі у межах області	147	348,23	-	-

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Штучні водойми.

В області є три водосховища сезонного регулювання (Бурштинське, Чечвинське, Княгининське) загальною площею водного дзеркала при НІР 1631,2 га і повним об'ємом - 63.5 млн.м³. Бурштинське і Чечвинське водосховища служать для задоволення виробничих потреб в воді Бурштинської ТЕС і водокористувачів Калуського промислового вузла. Княгининське водосховище використовується для риборозведення (таблиця 4.1.1.5, таблиця 4.1.1.6).

Таблиця 4.1.1.5

Наявність водосховищ в адміністративно-територіальному та басейновому розрізі (без каскаду Дніпровських та Дністровського водосховищ)

Адміністративно-територіальний та басейновий розріз	Всього			Об'єм млн.м³		На балансі водогосподарських організацій		Передано в оренду місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (станом на 01.01.2017)	
	кількість	площа тис.га	об'єм млн.м³	повний	корисний	кількість	площа тис.га	кількість	площа тис.га
м. Івано-Франківськ									
м. Болехів									
м. Калуш									
м. Коломия									
м. Яремче									
Богородчанський р-н									
Верховинський р-н									
Галицький р-н	1	1,260	49,90	49,90	6,30	-	-	-	-
Городенківський р-н									
Долинський р-н									
Калуський р-н									
Коломийський р-н									
Косівський р-н									
Надвірнянський р-н									
Рогатинський р-н	1	0,143	1,49	1,49	1,49	-	-	-	-
Рожнятівський р-н	1	0,228	12,08	12,08	7,58	-	-	-	-
Снятинський р-н									
Тисменицький р-н									
Тлумацький р-н									
Разом у територіальному розрізі	3	1,631	63,47	63,47	15,37	-	-	-	-
Басейновий розріз в межах області									
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДНІСТЕР, у т.ч.	3	1,631	63,47	63,47	15,37	-	-	-	-
Збруч									
Серет									
Стрий									
РАЙОН БАСЕЙНУ РІЧКИ ДУНАЙ, у т.ч.	-	-	-	-	-				
Тиса									
Прут	-	-	-	-	-				
Сірет									
Разом у басейновому розрізі у межах області	3	1,631	63,47	63,47	15,37	-	-	-	-

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Наявність водосховищ об'ємом більше 10 млн.м³ (без каскаду Дніпровських та Дністровського водосховищ)*

Назва водосховища, басейн річки	Місцезнаходження (населений пункт, район)	Площа водної поверхні, га	Об'єм, млн.м ³	
			повний	корисний
Бурштинське р.Гнила Липа, Дністер	смт.Бурштин Галицький р-н.	1260,0	49,90	6,30
Чечвинське р.Чечва, Лімниця Дністер	смт.Рожнятів Рожнятівський р-н	228,1	12,08	7,58

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Згідно проведених інвентаризацій в області нараховується 1364 ставки загальною площею 5100,3 га і площею водного дзеркала 3607,811 га, в т.ч. 549 ставків загальною площею 2107,1 га і площею водного дзеркала 1458,4 га знаходяться в оренді юридичних і фізичних осіб, які використовуються переважно для риборозведення. Кількість ставків, переданих в оренду щорічно уточнюється. Розташовуються ставки в басейнах малих рік і в регулюванні стоку значної ролі не відіграють.

Крім ставків на території області є біля 50 технічних водойм, в основному пожежні водойми площею водної поверхні 19,7 га, і орієнтовним об'ємом 0,2 млн.м³.

Наявність ставків в адміністративно-територіальному та басейновому розрізі

Адміністративно-територіальний та басейновий розріз	Наявність та параметри			На балансі водогосподарських організацій		Передано в оренду місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування (станом на 01.01.2017)	
	кількість	площа га	об'єм млн.м ³	кількість	площа тис.га	кількість	площа га
м. Івано-Франківськ	10	42,4	0,550			1	5,8
м. Болехів	33	349,4	3,854	-	-	8	22,8
м. Калущ	-	-	-	-	-	-	-
м. Коломия	-	-	-	-	-	-	-
м. Яремче	2	4,1	0,052	-	-	-	-
Богородчанський р-н	41	54,3	0,348	-	-	33	39,6
Верховинський р-н	5	5,2	0,055	-	-	1	0,3
Галицький р-н	139	680,1	6,117	-	-	104	589,6
Городенківський р-н	133	475,3	5,264	-	-	64	259,9
Долинський р-н	37	28,4	0,319	-	-	8	8,1
Калуський р-н	106	558,6	3,601	-	-	7	19,7
Коломийський р-н	156	507,3	4,287	-	-	68	240,6
Косівський р-н	68	214,0	1,107	-	-	44	153,4

Надвірнянський р-н	55	127,2	1,320	-	-	10	47,5
Рогатинський р-н	104	423,1	2,900	-	-	52	118,3
Рожнятівський р-н	59	86,6	0,594	-	-	7	71,4
Снятинський р-н	82	339,7	2,460	-	-	56	284,4
Тисменицький р-н	210	849,2	8,486	-	-	33	62,9
Тлумацький р-н	124	355,4	3,374	-	-	53	182,8
Разом у територіальному розрізі	1364	5100,3	44,688	-	-	549	2107,1
Басейновий розріз в межах області							
БАСЕЙН ДНІСТРА, у т.ч.	1027	4052,8	36,711	-	-	316	1213,4
Збруч							
Серет							
Стрий							
БАСЕЙН ДУНАЮ, у т.ч.	337	1047,5	7,977			233	893,7
Тиса							
Прут	337	1047,5	7,977	-	-	233	893,7
Сірет							
Разом у басейновому розрізі у межах області	1364	5100,3	44,688	-	-	549	2107,1

Канали і водоводи.

Найбільш великі водоводи в області служать для подачі води в Івано-Франківськ з Надвірнянського водозабору на р. Бистриця Надвірнянська (потужність біля 50 тис м³/добу) і Солотвинського водозабору на р. Бистриця Солотвинська (потужність 40 тис. м³/добу). Протяжність водоводів відповідно 8 і 20 км. Каналом протяжністю 15,8 км подається технічна вода з Чечвинського водосховища водокористувачам Калуського промислового вузла. Дериваційні канали протяжністю 1-2 км є на Снятинській ГЕС та Золотолипівській ГЕС.

Землі водного фонду.

Івано-Франківська область займає площу 13,9 тис.км² (2,3% території України) і вона розміщена в межах басейнів р. Дністра (70% території області) і р. Прута (30%). Площі зайняті землями водного фонду становлять 109630,6667 га, у т.ч. під водними об'єктами - 23677,9967 га (1,9% території області), в тому числі під річками та струмками - 14667,864 га; каналами, колекторами та канавами - 3403,189 га; озерами - 348,2326 га; водосховищами - 1631,25 га, ставками, пожежними і технічними водоймами – 3627,5111 га; болотами зайнято 2551,44 га, у т. ч. верховими - 685,6090 га і низинними - 1865,8339 га; гідротехнічними спорудами - 711,22 га, під прибережними захисними смугами - 82701 га (таблиця 4.1.1.7, таблиця 4.1.1.8).

Таблиця 4.1.1.7

Землі водного фонду в адміністративних районах, га*

Райони, міста обласного підпорядкування	землі водного- фонду, га	у тому числі								
		землі зайняті водними об'єктами, га						під гідро- технічними спорудами	під болотами	під прибережними захисними смугами
		Всього	у тому числі під							
			річками та стру- мками	озерами	ставками, пожежни- ми і тех- нічними водоймам и	Канала- ми, ко- лектора- ми, ка- навами	водо- схови- щами			
Всього:	109630,6667	23677,9967	14667,864	348,2326	3627,5111	3403,189	1631,200	711,22	2551,44	82701
Богородчанський	5267,4761	779,2161	588,712	3,0795	43,9106	143,514	-	52,43	10,83	4425
Верховинський	11758,840	795,240	785,710	-	4,530	5,000	-	-	23,60	10940
Галицький	6966,719	3384,399	1133,761	79,500	570,400	340,738	1260,0	96,55	215,77	3270
Городенківський	5501,8983	1561,5983	1011,935	23,590	367,7033	158,370	-	15,86	319,44	3605
Долинський	10994,3302	957,9602	847,093	28,000	25,5832	57,284	-	2,79	518,58	9515
Калуський	5655,9281	1846,8281	1186,400	11,000	298,1461	351,282	-	97,80	56,30	3655
Коломийський	8456,0025	2413,5025	1471,083	31,300	383,9955	527,124	-	15,16	72,34	5955
Косівський	8228,3531	818,0731	701,833	1,0331	105,907	9,300	-	4,28	1,00	7405
Надвірнянський	14000,0051	1267,6151	1023,093	-	112,2611	132,261	-	34,99	42,40	12655
Рогатинський	4203,7136	1474,5236	530,250	4,000	290,7236	506,450	143,10	19,67	269,52	2440
Рожнятівський	11306,4262	1886,3262	1423,658	11,500	66,8042	156,264	228,10	40,35	654,75	8725
Снятинський	4829,6000	1459,85	865,517	5,500	247,270	341,563	-	76,36	58,39	3246
Тисменицький	6205,0080	2030,698	1041,242	66,700	547,700	375,056	-	121,64	147,67	3905
Тлумацький	4519,8719	1472,0419	1055,060	-	260,3819	156,600	-	16,36	71,47	2960
м.Болехів	699,3706	560,9306	212,993	-	297,8946	50,043	-	93,44	45,00	-
м.Івано-Франківськ	216,1970	183,787	71,117	67,330	0,8	44,540	-	23,54	8,87	-
м.Калуш	233,5170	204,577	164,077	15,700	-	24,800	-	-	28,94	-
м.Коломия	127,000	124,000	101,000	-	-	23,000	-	-	3,00	-
м.Яремче	460,4100	456,830	453,330	-	3,500	-	-	-	3,58	-

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Таблиця 4.1.1.8

Землі водного фонду в межах населених пунктів, га

Адміністративне утворення, райони та міста обласного підпорядкування	Загальна площа земель населених пунктів	площа під водними об'єктами	у тому числі землі, зайняті:				
			річками та струмками	каналами, колекторами, канавами	озерами, прибережн. замкнутими водоймами	штучними водосховищами	Ставками
Богородчанський	20978,19	262,43	220,39	24,78	0,86	1,98	14,42
Верховинський	48820,00	430,57	421,11	5,00	-	-	4,46
Галицький	26106,40	685,04	286,60	127,86	50,51	-	220,07
Городенківський	22561,41	227,80	54,28	46,05	4,40	-	123,07
Долинський	19196,71	223,10	167,74	19,06	26,20	-	10,10
Калуський	21474,80	396,12	269,00	101,50	4,68	6,50	14,44
Коломийський	37479,46	537,35	333,80	123,05	-	-	80,50
Косівський	42553,09	539,49	453,23	10,22	-	2,45	73,59
Надвірнянський	31740,20	405,39	297,68	49,55	-	-	58,16
Рогатинський	22606,04	242,39	115,20	81,60	-	-	45,59
Рожнятівський	25815,45	490,13	409,09	70,60	0,12	-	10,32
Снятинський	20165,60	264,70	218,82	11,50	-	-	34,38
Тисменицький	30584,02	541,00	265,60	153,74	7,90	20,40	93,36
Тлумацький	24171,50	240,01	92,50	45,01	9,20	-	93,30
м.Болехів	5102,66	80,20	62,10	3,00	13,89	-	1,21
м.Ів-Франківськ	6826,42	191,74	62,30	28,00	6,50	-	94,94
м.Калуш	6453,50	207,49	164,08	24,80	15,7	-	2,91
м.Коломия	4072,00	163,34	101,00	23,00	-	-	39,34
м.Яремче	8536,00	137,39	137,39	-	-	-	-
По області:	425244,44	6265,68	4131,90	948,32	139,96	31,33	1014,16
	29552,08	780,16	526,87	78,80	36,09	-	138,40
в чисельнику – загальна площа в межах населених пунктів, у знаменнику – у т. ч. в межах міст							

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Загальна довжина берегової лінії річок і водойм становить 44,4 тис. км., у тому числі річок і струмків - 31,3 тис. км, ставків і водосховищ - 13,1 тис. км.

Площа осушених земель в заплавах малих річок - 0,4 тис. га.

Загальна довжина осушувальної мережі - 172,2 тис. км.

4.1.2. Водозабезпеченість територій та регіонів.

Поверхневі водні ресурси, що формуються в межах області в середній по водності рік складають 4544.4 млн.м³, в рік 75% забезпеченості - 3317.6 млн.м³ і в рік 95% забезпеченості - 2182.3 млн.м³ Сумарні водні запаси (з водами сусідніх областей) складають відповідно 9050.8 млн. м³, 6562.6 млн. м³, 4299.3 мл. м³.

Згідно розрахунків, проведених на основі фактичних даних водомірних постів на р. Прут в м. Чернівці і на р. Дністер в м. Заліщики, сумарна водність 2016 року разом з транзитним стоком становила 5066,7 млн.м³, в т.ч. по басейну р.Дністер 4026,5 млн.м³, по басейну р.Прут 1040,1млн.м³ (таблиця 4.1.2.1).

Таблиця 4.1.2.1

Запаси поверхневих вод в межах області*

Назва басейнів	площа водозбору, км ²	стік в межах області, млн.м ³ .		
		середній річний,	75%,	95%,
Район басейну р. Дністер – всього	9031	2888,70	2109,76	1387,58
в т.ч. р. Свіча	1347	652,80	482,50	327,97
р . Лімниця	1530	715,87	529,80	359,51
р. Гнила Липа	829	117,63	93,38	69,38
р. Бистриця	2520	883,01	637,03	416,28
долина р. Дністер	2805	519,39	366,39	214,44
Суббасейн р. Прут – всього	4869	1655,64	1207,83	974,71
в т.ч. р. Черемош	1494	592,88	432,04	284,33
долина р. Прут	3375	1062,76	775,79	510,26
РАЗОМ:	13900	4544,34	3317,59	2182,29

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

За межами області*

Назва басейнів	площа водозбору, км ²	стік за межами області, млн. м ³		
		середній річний,	75%,	95%,
1	6	7	8	9
Район басейну р. Дністер – всього	15169	4068,14	2929,69	1911,08
в т.ч. р. Свіча	-	-	-	-
р . Лімниця	-	-	-	-
р. Гнила Липа	491	69,69	55,50	41,00
р. Бистриця	-	-	-	-
долина р. Дністер	14678	3998,45	2874,19	1870,08
Суббасейн р. Прут – всього	1066	438,35	315,36	205,93
в т.ч. р. Черемош	1066	438,35	315,36	205,93
долина р. Прут	-	-	-	-
РАЗОМ:	16235	4506,49	3245,95	2117,01

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Сумарні запаси*

Назва басейнів	площа водозбору, км ²	середній річний	75 %	95%
Район басейну р. Дністер – всього	24200	6956,84	5039,45	3298,66
у т.ч. р. Свіча	1347	652,80	482,50	327,97
р. Лімниця	1530	715,87	529,80	359,51
р. Гнила Липа	1320	187,32	149,48	110,38
р. Бистриця	2520	883,01	637,03	416,28
долина р. Дністер	17483	4517,84	3240,64	2084,52
Суббасейн р. Прут – всього	5935	2093,99	1523,19	1000,64
в т.ч. р. Черемош	2560	1031,23	747,40	490,38
долина р. Прут	3375	1062,76	775,79	510,26
РАЗОМ:	30135	9050,83	6562,64	4299,30

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.1.3. Водокористування та водовідведення

Наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 16.03.2015 № 78, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 03 квітня 2015 р. за № 382/26827, затверджено Порядок ведення державного обліку водокористування та форму звітності № 2ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води».

В звітному році облводресурсами забезпечувалось виконання завдань Держводагентства України з питань ведення водокористувачами первинного обліку використання води, подання ними достовірної звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна).

В 2016 році всім водокористувачам направлялись інструктивні листи щодо порядку заповнення і подання статзвітності, на веб-сайті управління розміщено Порядок ведення державного обліку водокористування та форму звітності № 2ТП-водгосп (річна) «Звіт про використання води».

Водокористувачам вказувалось на недоліки в звітності, що мали місце, зверталось увагу на відсутність дозволу на спецводокористування, на необхідність обладнання водомірними приладами місць забору і приймання свіжої води та скиду у водні об'єкти зворотних вод, на відповідність даних із водопровідними господарствами при одержанні від них свіжої води, тощо.

В звітному році у веденні державного обліку використання вод була тісна співпраця між управлінням екології та природних ресурсів Івано-Франківської ОДА, яке надало дані про затверджені ліміти забору води по всіх водокористувачах в розрізі районів, з Державною екологічною інспекцією в Івано-Франківській області, якою надані обсяги аварійних скидів зворотних вод в поверхневі водойми. Івано-Франківським облводресурсів були передані дані по звітності за формою 2-ТП (водгосп) у вигляді бюлетенів на електронних носіях для використання в практичній роботі управлінням екології та природних ресурсів, Державною екологічною інспекцією в Івано-Франківській області.

Проводилась робота облводресурсів по наданню висновків управління екології та природних ресурсів Івано-Франківської ОДА та рекомендацій і пропозицій сектору в Івано-Франківській області Держводагентства України щодо можливості видачі дозволу на спеціальне водокористування, як одному з важелів управління водними ресурсами.

В 2016 році надано 39 висновків управління екології та природних ресурсів Івано-Франківської ОДА, з них позитивних 33.

Надано 213 рекомендацій і пропозицій щодо можливості видачі дозволу на спецводокористування сектору в Івано-Франківській області, з них позитивних 155.

Аналіз цієї роботи показує, що підприємства, які здійснюють великі обсяги забору води, як правило, мають дозволи.

Обсяг річного ліміту забору води, встановлений в дозволах на спецводокористування, в цілому по області складає 1473 млн.м³ при фактичному заборі 84,77млн.м³.

Аналіз звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна) показав, що майже всі водокористувачі, які мають дозволи на спецводокористування, не допустили перевитрат встановлених лімітів, так як дозволи на спецводокористування розробляються і затверджуються на максимум виробництва на довготривалий період і тому встановлені в дозволах ліміти в більшості випадків значно більші, ніж необхідні для цього річного виробництва. Це не служить важелем до економного раціонального використання води і зводить нанівець боротьбу за економію витрат води на одиницю продукції.

Згідно звітності про використання води за формою № 2ТП-водгосп (річна) в 2016 році в області спеціальне водокористування здійснювали 480 водокористувачів. Всього за 2016 рік було представлено 508 звітів. Зміни по кількості поданих звітів порівняно з минулим роком пов'язані з ліквідацією окремих підприємств, а також взяттям на облік в 2016 році 24 нових водокористувачів (таблиця 4.1.3.1, таблиця 4.1.3.2).

Таблиця 4.1.3.1

**Показники використання води і водовідведення по адміністративних районах
в Івано-Франківській області 2016 році**

млн. м³															
Назва територіальної одиниці	Кількість звітуючих водокористувачів, одиниць	Забрано води		Використано води					Загальне водовідведення	Скинута в поверхневі водні об'єкти зворотних (стічних) вод				Скинута транзитної води	Оборотне, повторне та послідовне використання води
		із природних водних об'єктів	у т. ч із підземних водних об'єктів	Всього	у тому числі на потреби					всього	забруднених	Норм. чистих без очистки	Норм. очищених на очисних спорудах		
					питні і санітарно-гігієнічні	виробничі	зрошення	інші							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Івано-Франківська область	476	84,770	6,577	73,660	16,630	56,180	0,073	0,770	58,870	58,480	1,035	11,180	46,220	0,728	1624,000
Івано-Франківська м. р.	56	19,050	0,277	13,020	8,244	4,771	-	-	26,970	26,970	-	0,183	26,78	-	0,229
Болехівська м. р.	3	0,179	-	0,194	0,003	0,190	-	-	0,202	0,202	-	0,095	0,107	0,007	-
Калуська м. р.	26	5,512	0,800	4,461	1,828	2,633	-	-	0,195	0,192	-	-	0,192	-	59,850
Коломийська м. р.	22	3,037	0,102	2,481	1,319	1,162	-	-	5,842	5,841	-	0,016	5,826	-	0,010
Яремчанська м.р.	26	1,002	0,040	0,967	0,399	0,568	-	-	0,458	0,439	0,013	-	0,427	-	-
с-ще Ворохта	5	0,023	-	0,021	0,020	0,002	-	-	0,017	0,013	0,013	-	-	-	-
Богородчанський район	19	0,378	0,376	0,306	0,195	0,111	-	-	0,224	0,219	0,131	-	0,088	0,002	5,491
с-ще Богородчани	6	0,341	0,341	0,271	0,186	0,085	-	-	0,211	0,211	0,127	-	0,084	-	5,431
Верховинський район	4	0,057	0,001	0,054	0,045	0,009	-	-	0,022	0,021	0,019	-	0,003	-	-
с-ще Верховина	3	0,057	0,000	0,054	0,045	0,009	-	-	0,021	0,021	0,019	-	0,003	-	-
Галицький район	21	35,79	1,526	35,05	1,009	33,76	-	0,282	7,126	7,124	0,040	6,123	0,961	0,004	1457,000
м. Галич	4	0,142	0,142	0,108	0,095	0,013	-	-	0,089	0,089	-	-	0,089	-	-
м. Бурштин	3	30,98	1,079	30,64	0,865	29,78	-	-	3,422	3,422	-	2,563	0,859	-	1457,000
Городенківський район	45	0,532	0,332	0,307	0,152	0,156	-	-	0,204	0,190	-	0,020	0,170	0,163	0,007
м. Городенка	7	0,305	0,305	0,243	0,149	0,094	-	-	0,171	0,170	-	-	0,170	-	0,007
Долинський район	16	3,175	0,053	2,730	0,885	1,773	0,073	-	1,808	1,806	0,353	0,221	1,186	-	54,980
м. Долина	8	2,738	0,037	2,219	0,864	1,355	-	-	0,869	0,869	0,125	0,216	0,528	-	44,150
с-ще Вигода	2	0,401	-	0,404	0,004	0,400	-	-	0,926	0,926	0,217	0,006	0,659	-	10,830
Калуський район	11	7,276	0,357	6,411	0,846	5,230	-	0,336	9,16	9,16	0,008	2,465	6,685	0,003	-

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16
Коломийський район	59	0,674	0,284	0,515	0,184	0,331	-	-	0,302	0,078	0,046	-	0,032	0,151	0,143
Косівський район	16	0,116	0,079	0,055	0,049	0,007	-	-	0,088	0,073	0,071	-	0,002	0,033	-
м. Косів	7	0,066	0,064	0,038	0,032	0,005	-	-	0,073	0,073	0,071	-	0,002	0,001	-
Надвірнянський район	29	2,571	0,798	2,375	0,789	1,587	-	-	3,187	3,182	-	-	3,182	0,031	37,430
м. Надвірна	10	2,189	0,693	2,023	0,566	1,457	-	-	3,000	3,000	-	-	3,000	-	0,162
Рогатинський район	31	0,837	0,697	0,651	0,221	0,337	-	0,093	0,201	0,187	0,039	-	0,148	0,139	-
м. Рогатин	15	0,534	0,534	0,486	0,169	0,317	-	-	0,154	0,151	0,004	-	0,148	-	-
Рожнятівський район	17	0,474	0,150	0,403	0,119	0,284	-	-	0,501	0,497	0,215	0,269	0,013	-	0,007
с-ще Рожнятів	3	0,073	0,073	0,060	0,058	0,002	-	-	0,013	0,013	-	-	0,013	-	-
Снятинський район	25	0,883	0,386	0,744	0,114	0,630	-	-	0,579	0,506	0,012	0,390	0,105	0,099	0,334
м. Снятин	7	0,221	0,221	0,184	0,098	0,086	-	-	0,106	0,105	-	-	0,105	-	-
Тисменицький район	26	2,339	0,165	2,184	0,141	1,984	-	0,059	1,714	1,709	-	1,401	0,308	0,007	8,488
м. Тисмениця	3	0,066	-	0,042	-	0,042	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Тлумацький район	24	0,888	0,153	0,754	0,092	0,661	-	-	0,093	0,090	0,090	-	-	0,089	-
м. Тлумач	3	0,000	-	0,011	0,010	0,001	-	-	-	-	-	-	-	-	-

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Таблиця 4.1.3.2

Обсяг використаної свіжої води та витрати води в системах оборотного і послідовного постачання по галузях народного господарства і окремих підприємствах за 2016 рік*

/ млн.м³ /

Назва областей, галузей народного господарства, водокористувачів	Використано свіжої води		Витрати води в системах оборотного і послідовного постачання
	ліміт	факт	
Івано–Франківська область у тому числі:	180,2	73,66	1624
Промисловість	94,06	40,79	1603
ДТЕК Бурштинська ТЕС м. Бурштин	55,26	29,81	1457
НГВУ «Долинанафтогаз» м. Долина	1,328	0,878	1,237
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття» м. Надвірна	5,741	1,141	0,015
ТОВ «Уніплит» смт. Вигода	1,362	0,344	10,83
ТОВ «Карпатнафтохім» с. Мостище Калуського р-ну	16,88	3,117	-
ВФ «Калуська ТЕЦ» м. Калущ	2,494	2,101	57,05
Сільське господарство	23,45	11,27	-
у т.ч.: рибне господарство	21,21	10,13	-
Житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування населення	61,12	21,19	0,006
Долинське ВУВКГ м. Долина	5,268	0,954	-
КП «Коломияводоканал» м. Коломия	3,926	2,174	-
КП «Івано-Франківськводокотехпром»	32,15	10,27	-
КП «Водотеплосервіс» м. Калущ	9,64	1,844	-
КП «Коломиятеплоенергія» м. Коломия	0,007	0,004	0,006

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.2. Забруднення поверхневих вод

У 2016 році скинуто 58,480 млн. м³ зворотних вод, із яких 46,2 млн. м³ очищені до нормативних показників і тільки 1,03 млн. м³ скинуто забруднених зворотних вод.

Забруднені зворотні води були скинуті у річки Бистриця, Тлумачик, Бистриця Солотвинська, Гнила Липа, Лімниця, Чечва, Сівка, Свіча, Саджава, Черемош, Чорнява, Рибниця.

Причинами такого стану є відсутність очисних споруд, низька ступінь очистки зворотних вод внаслідок перевантаження і недотримання технологічного режиму на існуючих очисних спорудах та відсутність технології очищення зворотних вод від розчинених мінеральних речовин (солей).

Таблиця 4.2.1

Скиди зворотних (стічних) та інших вод у водні об'єкти області у 2016 році

Назва водного обекта	Скинуто зворотних (стічних) та колекторно-дренажних вод									Скинуто транзитної води	
	Всього	По прийमाках						По категоріях води			
		В поверхневі водні обекти					Не віднесених до водних об'єктів	Зворотних (стічних)	Колекторно- дренажних		
		Всього	В тому числі			Нормативно- чистих без очистки					Нормативно очищених
			Забруднених								
Без очистки	НДО										
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Район басейну річки Дністер (всього)	51,430	51,370	0,027	0,848	10,780	39,670	0,059	30,74	20,69	0,470	
у тому числі: стр. Ловиць	0,191	0,190	-	-	0,020	0,170	0,001	0,191	-	0,071	
р. Хотимирка	0,006	-	-	-	-	-	0,006	0,006	-	0,088	
р. Тлумачик	0,090	0,090	-	0,090	-	-	-	0,090	-	0,058	
р. Бистриця	31,94	31,92	-	0,131	1,584	30,21	0,018	14,11	17,84	0,086	
р. Бистриця- Надвірнянська	4,626	4,616	-	-	1,584	3,032	0,010	3,265	1,361	0,086	
р. Ворона	4,438	4,433	-	-	1,401	3,032	0,005	3,077	1,361	0,067	
р. Стримба	0,001	-	-	-	-	-	0,001	0,001	-	0,019	
р. Бистриця- Солотвинська	0,232	0,227	-	0,131	-	0,096	0,006	0,232	-	-	
р. Бибелка	1,394	1,394	-	-	1,391	0,003	-	1,394	-	-	
р. Гнила Липа	4,895	4,892	-	0,066	4,679	0,148	0,003	4,895	-	0,045	
р. Луква	0,004	0,004	-	-	-	0,004	0,001	0,004	-	-	
р. Лімниця	2,796	2,787	0,001	0,073	2,698	0,015	0,010	2,733	0,064	-	
р. Чечва	0,078	0,076	-	0,064	-	0,013	0,002	0,014	0,064	-	
р. Сівка	0,465	0,464	-	0,158	0,089	0,217	0,001	0,429	0,036	0,003	
р. Свірж	0,011	-	-	-	-	-	0,011	0,011	-	0,098	
р. Свіча	1,992	1,989	0,026	0,327	0,316	1,275	0,003	1,885	0,106	0,007	

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
р. Сукець	0,107	0,107	-	-	-	0,107	-	0,099	0,009	-
р. Саджава	1,443	1,443	-	0,206	0,095	1,143	-	1,413	0,030	0,007
Район басейну річки Дунай (всього)	7,443	7,108	0,002	0,158	0,405	6,544	0,335	3,006	4,438	0,258
Суббасейн річки Прут у тому числі:	7,443	7,108	0,002	0,158	0,405	6,544	0,335	3,006	4,438	0,258
р. Черемош	0,095	0,021	-	0,019	-	0,003	0,073	0,095	-	0,027
р. Прут	0,390	0,390	-	-	0,390	-	-	0,390	-	0,065
р. Белелуя	0,005	-	-	-	-	-	0,005	0,005	-	0,029
р. Чорнява	0,009	0,006	-	0,006	-	-	0,003	0,009	-	0,021
р. Рибниця	0,086	0,073	-	0,071	-	0,002	0,013	0,086	-	0,012
стр. Турка	0,226	0,017	-	0,017	-	-	0,208	0,226	-	0,055
р. Лючка	0,006	-	-	-	-	-	0,006	0,006	-	0,009
р. Коломийка	0,002	-	-	-	-	-	0,002	0,002	-	0,001
стр. Перемиска	0,176	0,176	-	-	-	0,176	-	0,176	-	-
р. Прутець Яблуницький	0,282	0,282	-	-	-	0,282	-	0,282	-	-

4.2.1. Скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти та очистка стічних вод

В 2016 р. збільшився обсяг скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти області (на 0,22 млн.м³ в порівнянні з минулим роком) і становив 58,48 млн.м³ (таблиця 4.2.1.1).

Таблиця 4.2.1.1

Область	Скинуто зворотних вод у поверхневі водні б'єкти,млн.м ³									
	Всього		в тому числі:							
			без очистки		недостатньо очищених		нормативно чистих (без очистки)		норм. очищен. на очисних спорудах	
	2015р	2016р	2015р	2016р	2015р	2016р	2015р	2016р	2015р	2016р
Івано-Франківська	58,26	58,48	0,030	0,029	0,619	1,006	10,31	11,18	47,30	46,22

Збільшення обсягів недостатньо очищених на очисних спорудах стоків на 0,387 млн.м³ відбулося, в основному, на наступних підприємствах:

- ТОВ «Уніплит» смт. Вигода - на 0,102 млн.м³ (із 0,100 млн.м³/рік в 2015 р. до 0,202 млн.м³/рік в 2016 р.); збільшення недостатньо очищених стічних вод пояснюється тим, що в зимовий період біологічна очистка на очисних спорудах підприємства не є ефективною;

- КП Брошнів-Осадської селищної ради смт. Брошнів - на 0,214 млн.м³/рік; в 2015 р. підприємством було скинуто 0,180 млн.м³/рік нормативно очищених стічних вод, а в 2016 р. внаслідок неефективної роботи очисних споруд підприємство скинуло всі стоки недостатньо очищеними (0,214 млн.м³/рік).

Збільшення нормативно чистих (без очистки) стоків на 0,87 млн.м³ відбулося за рахунок ribоставкових господарств.

Зменшення скиду нормативно очищених на очисних спорудах стоків на 1,08 млн.м³ відбулося на таких підприємствах, як:

- ТОВ «Уніплит» смт. Вигода - на 0,139 млн.м³ (із 0,798 млн.м³/рік в 2015 р. до 0,659 млн.м³/рік в 2016 р.); на підприємстві зменшився скид нормативно очищених і, відповідно, збільшився скид недостатньо очищених стоків внаслідок неефективності біологічної очистки на очисних спорудах ТОВ «Уніплит» в зимовий період;

- КП «Івано-Франківськводокотехпром» - на 0,53 млн.м³ (із 27,31 млн.м³/рік в 2015 р. до 26,78 млн.м³/рік в 2016 р.) внаслідок зменшення обсягів скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти на 0,53 млн.м³ (із 27,50 млн.м³/рік в 2015 р. до 26,97 млн.м³/рік в 2016 р.);

- ТзОВ «Карпатнафтохім» с. Мостище Калуського р-ну - на 0,345 млн.м³ (із 7,016 млн.м³/рік в 2015 р. до 6,671 млн.м³/рік в 2016 р.) внаслідок зменшення обсягів скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти на 0,343 млн.м³ (із 7,050 млн.м³/рік в 2015 р. до 6,707 млн.м³/рік в 2016 р.).

В 2016 р. в Івано–Франківській області відбулись наступні зміни по кількості скидів забруднюючих речовин в поверхневі водні об'єкти в порівнянні з 2015 р.

Збільшення кількості скиду по нафтопродуктах на 21,2% (на 0,25 т) відбулося на таких підприємствах:

- КП «Івано-Франківськводокотехпром» (на 0,149 т) за рахунок збільшення кількості автомийок автотранспорту і, як наслідок, збільшення концентрації нафтопродуктів в стічних водах, що поступають на очисні споруди підприємства;

- ТОВ "Карпатнафтохім" (на 0,1 т) внаслідок промивання трубопроводів з вмістом нафтопродуктів в цеху розливу вуглеводнів виробництва етилену і поліетилену.

Збільшення кількості скиду по хрому загальному по Івано-Франківській області на 35,9% (на 0,005 т) пройшло на наступних підприємствах:

- КП «Івано-Франківськводокотехпром» (на 0,003 т) внаслідок збільшення в 2016 році обсягів виробництва та скиду стічних вод на очисні споруди КП «Івано-Франківськводокотехпром» ВАТ «Хутрофірма Тисмениця» м. Тисмениця, яке збільшило обсяги стічних вод на 0,6 тис.м³, і ТОВ «СП «МРВ-ЮКРЕЙН» м. Тисмениця, яке збільшило обсяги стічних вод на 9,2 тис.м³;

- ТОВ «Світ шкіри» м. Болехів (на 0,002 т) внаслідок збільшення об'ємів виробництва і збільшення скидів зворотних вод на 2,3 тис.м³.

Зменшення в 2016 р. в порівнянні з попереднім роком кількості скиду по фенолах (на 0,003 т) відбулося на:

- КП «Івано-Франківськводокотехпром» (на 0,003 т) внаслідок прийняття ним на очистку значно менше фільтрату з полігону твердих відходів;

- ТОВ «Уніплит» смт. Вигода Долинського району (на 0,0003 т) внаслідок проведення на очисних спорудах підприємства капітального ремонту конструкції першої секції аеротенку, повторного відновлення життєдіяльності активного мулу і засадження водяним гіацинтом всіх секцій гравійного фільтру для доочистки зворотних вод, що покращило очистку стічних вод по фенолах в 2 рази.

Зменшення кількості скиду по формальдегідах на 31,6% (на 0,24 т) відбулося на таких підприємствах, як:

- ТОВ «Карпатнафтохім» (на 0,14 т) за рахунок ТОВ «Карпат Смоли» м. Калуш, яке зменшило використання води на виробничі потреби (на 11,6 тис. м³) і, відповідно, зменшило скид формальдегідів в каналізаційну мережу ТОВ «Карпатнафтохім»;

- ТОВ «Уніплит» смт. Вигода (на 0,01 т) внаслідок проведення реконструкції на очисних спорудах підприємства;

- КП «Івано-Франківськводокотехпром» м. Івано-Франківськ (на 0,093 т) внаслідок прийняття ним в 2016 р. на очистку значно менше фільтрату з полігону твердих відходів.

Таблиця 4.2.1.2

**Обсяги скиду зворотних вод в поверхневі водні об'єкти по галузях
виробництва і окремих підприємствах
в Івано-Франківській області за 2016 рік ***

Назва областей, галузей виробництва, водокористувачів	Скинуто зворотних вод в поверхневі водні об'єкти / млн.м ³ /				
	Всього	в тому числі :			
		без очистки	недост. очищені	норм. чисті без очистки	нормат. очищені
Івано-Франківська область	58,48	0,029	1,006	11,18	46,22
Промисловість	13,60	0,015	0,330	2,229	10,98
ДТЕК Бурштинська ТЕС м. Бурштин	2,172	-	-	2,172	-
НГВУ «Долинанафтогаз» м. Долина	0,083	-	0,083	-	-
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття» м.Надвірна	2,846	-	-	-	2,846
ПАТ «Живиця» смт. Вигода	0,015	0,015	-	-	-
ТОВ «Уніплит» смт. Вигода	0,911	-	0,202	0,006	0,659
ТОВ «Карпатнафтохім» с. Мостище Калуського р-ну	6,707	-	-	0,036	0,671
Сільське господарство	8,566	-	-	8,555	0,011
в т.ч.: рибне господарство	8,555	-	-	8,555	-
Житлово-комунальне господарство і побутове обслуговування населення	36,28	0,014	0,673	0,398	35,19
Верховинське ВКП смт. Верховина	0,019	-	0,019	-	-
КП «Галичводоканал»	0,089	-	-	-	0,089
Долинське ВУВКГ м. Долина	0,719	-	-	0,216	0,503
КП «Коломияводоканал» м. Коломия	5,822	-	-	-	5,822
МКП «Косівміськводосервіс» м. Косів	0,071	-	0,071	-	-
КП «Тлумач-водоканал» с.Гончарівка Тлумачький р-н	0,090	-	0,090	-	-
ЖКГ с. Задністрянське Галицького р-ну	0,027	-	0,027	-	-
КП «Житловик» м.Бурштин	0,859	-	-	-	0,859
КП «Івано- Франківськводокотехпром»	26,97	-	-	0,183	26,78
ДП «Підприємство Долинського ВЦ 118» с. Тростянець	0,011	0,011	-	-	-

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.2.2. Основні забруднювачі водних об'єктів (за сферами діяльності).

В 2016 році згідно поданих звітів за формою № 2ТП-водгосп (річна) 27 водокористувачів скидали забруднені зворотні води у поверхневі водні об'єкти.

Основними забруднювачами поверхневих водних об'єктів по області являються такі підприємства, як: КП Брошнів-Осадської селищної ради

сmt. Брошнів (0,214 млн.м³ недостатньо очищених стоків); ТОВ «Уніплит» сmt. Вигода (0,202 млн.м³ недостатньо очищених); ВУВКГ сmt. Богородчани (0,127 млн.м³ недостатньо очищених стоків); КП «Тлумач-водоканал» с. Гончарівка Тлумацького р-ну (0,090 млн.м³ недостатньо очищених стоків); НГВУ «Долинанaftогаз» м. Долина (0,083 млн.м³ недостатньо очищених стоків); МКП «Косівміськводосервіс» м. Косів (0,071 млн.м³ недостатньо очищених стоків); ДП «Санаторій «Черче» с. Черче Рогатинського р-ну (0,035 млн.м³ недостатньо очищених стоків); Газопереробний завод м. Долина (0,028 млн.м³ недостатньо очищених стоків); ЖКГ с. Задністрянське Галицького району (0,027 млн.м³ недостатньо очищених стоків); ЖКП «Техносервіс» с. Пядики Коломийського р-ну (0,021 млн.м³ недостатньо очищених стоків); ПАТ «Живиця» сmt. Вигода (0,015 млн.м³ стоків без очистки); ДП «Підприємство Долинського ВЦ 118» с. Тростянець Долинського р-ну (0,011 млн.м³ стоків без очистки); Ворохтянська навчально-спортивна база «Заросляк» сmt. Ворохта (0,002 млн.м³ стоків без очистки); обласний дитячий санаторій «Ясень» с. Ясень Рожнятівського р-ну (0,001 млн.м³ стоків без очистки).

Таблиця 4.2.2.1

**Скид забруднених зворотних вод в поверхневі водні об'єкти
за 2016 рік по Івано-Франківській області (по галузях)***

Назва водного обекта	Скинуто зворотних (стічних) та колекторно-дренажних вод									Скинуто транзитної води	
	Всього	По приймачах						По категоріях води			
		В поверхневі водні обекти					Не віднесених до водних обектів	Зворотних (стічних)	Колекторно-дренажних		
		Всього	В тому числі			Нормативно-чистих без очистки					Нормативно очищених
			Забруднених								
Без очистки	НДО										
Усього по регіону	58,87	58,48	0,029	1,006	11,18	46,22	0,394	33,75	25,12	0,728	
Промисловість	13,91	13,60	0,015	0,330	2,229	10,98	0,313	9,78	4,133	-	
Сільське господарство	8,578	8,566	-	-	8,555	0,011	-	0,012	8,578	0,728	
Транспорт	0,016	0,013	-	-	-	0,013	0,002	0,016	-	-	
Будівництво	0,024	0,023	-	0,003	-	0,020	0,001	0,024	-	-	
Торгівля і громадське харчування	0,010	0,001	-	-	-	0,001	0,009	0,010	-	-	
Житло-комунальне і побутове обслуговування	36,33	36,28	0,014	0,673	0,398	35,19	0,057	15,34	20,99	-	

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

Таблиця 4.2.2.2

**Список водокористувачів, що допустили скид
забруднених зворотних вод в поверхневі водні об'єкти за 2016 рік
по Івано-Франківській області (по сферах діяльності)
/млн.м³/***

Комунальне і побутове водопостачання

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
Богородчанське ВУ ВКГ	0,144		0,210		0,127		0,083	0,675
Верховинське ВКП	0,029		0,019		0,019			0,033
МКП «Косівміськводосе рвіс»	0,012		0,071		0,071			0,730
КП «Глума-ч- водоканал»	0,068		0,090		0,090			0,657
Гвіздецький ККП	0,004		0,006		0,006			0,007
Заболотівський ККП	0,006		0,012		0,012			0,146
Підприємство Задністрянське ЖКГ	0,024		0,027		0,027			0,073
ЖКП «Техносервіс»	0,020		0,021		0,021			0,200
Солотвинське ЖКГ			0,004		0,004			0,018
КП Брошнів- Осадської селищної ради	0,030		0,214		0,214			0,620
КП «Ворохтянське селище комунальне підприємство»	0,003		0,011		0,011			0,037
КП «Сільський водник»	0,007		0,006		0,006			0,073
КП «Екопобутсервіс»	0,008		0,008		0,008			0,072
Разом	0,354		0,697		0,614		0,083	3,341

Здоров'я і спортивний розвиток

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
Долинська центральна районна лікарня	0,027		0,011		0,011			0,009
ДП «Санаторій»Черче»	0,041		0,035		0,035			0,037
Ворохтянська навч. спорт. база «Заросляк»	0,002		0,002	0,002				
Обл. дитячий санаторій «Ясень»	0,001		0,001	0,001				
Санаторій- профілакторій «Сокіл»	0,009		0,009		0,009			0,037
Разом	0,080		0,058	0,003	0,055			0,082

Виправні колонії

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
Галицька виправна колонія № 128	0,004		0,004		0,004			0,073
ДП «Підприємство Долинського ВЦ 118»	0,011		0,011	0,011				
Разом	0,015		0,015	0,011	0,004			0,073

Лісова деревообробна і целюлозно-паперова промисловість

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
Коломийська ВК-41	0,016		0,013		0,013			0,110
ТОВ «Уніплит»	0,344	10,83	0,911		0,202	0,006	0,659	1,464
Разом	0,361	10,83	0,924		0,215	0,006	0,659	1,574

Нафтовидобувна та газова промисловість

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
НГВУ «Долина нафтогаз»	0,878	1,236	0,083		0,083			0,158
Газопереробний завод м. Долина	0,199	42,88	0,030		0,028		0,002	0,037
Разом	1,077	44,116	0,113		0,111		0,002	0,195

Хімічна промисловість

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
ПАТ «Живиця»	0,060		0,016	0,016				

М'ясомолочна промисловість

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
ДП «М'ясопереробний комплекс «Росана»	0,040		0,030		0,004		0,027	0,050

Будівельна промисловість

Назва підприємства	Викор. прісн. фактично	Повт. зворот. фактич но	Скид поверх. всього	Скид поверх. без очист.	Скид поверх. НДО	Скид поверх. норм./ч б/ очист.	Скид поверх. нормат. очищен.	Потуж. очисн. споруд всього
ПАТ «Укрнафта» Прикарпатське УБР	0,009		0,003		0,003			0,011

*За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.2.3. Трансрегіональне забруднення поверхневих вод

На границі із Чернівецькою областю річки Дністер характеризується показниками, які практично всі відповідають нормативам ГДК, тобто на території області якість води у річці Дністер покращується.

4.3. Якість поверхневих вод

4.3.1. Оцінка якості вод за гідрохімічними показниками

Оцінка гідрохімічного стану і рівнів забруднення річкових вод на території області у 2016 році проведена Івано-Франківським обласним управлінням водних ресурсів на основі порівняння результатів аналізів проб води, відібраних у меженні періоди, з ГДК забруднюючих речовин для вод рибогосподарських водойм.

Об'єктами контролю за гідрохімічними та радіологічними показниками є річка Дністер та її притоки: річки Свіча, Саджава, Сівка, Лімниця, Луква, Бистриця, Ворона, Бурштинське і Чечвинське водосховища, річка Прут та її притока - річка Любіжня.

Річка Бистриця Солотвинська.

Якісний стан води в річці характеризується показниками, значення яких не перевищують ГДК і змінювались протягом року таким чином:

- ХСК - від 6,0 мгО/дм³ до 10 мгО/дм³;
- БСК_{повне} - від 2,3 мгО₂/дм³ до 2,8 мгО₂/дм³;
- розчинений кисень - від 9,8 мг/дм³ до 12,7 мг/дм³;
- азот амонійний - від 0,040 мг/дм³ до 0,30 мг/дм³.

Беручи до уваги максимальні значення показників за 2015 рік (ХСК - 12 мгО/дм³, БСК_{повне} - 2,9 мгО₂/дм³, азот амонійний - 0,16 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води в річці Бистриця Солотвинська не змінився. За екологічною класифікацією води в річці відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «чисті».

Річка Бистриця Надвірнянська.

Якісний стан води в річці характеризується показниками, значення яких не перевищують ГДК і змінювались протягом року таким чином:

- ХСК - від 5,0 мгО/дм³ до 12 мгО/дм³;
- БСК_{повне} - від 2,1 мгО₂/дм³ до 3,0 мгО₂/дм³;
- розчинений кисень - від 9,9 мг/дм³ до 12,8 мг/дм³;
- азот амонійний - від 0,038 мг/дм³ до 0,29 мг/дм³.

Беручи до уваги максимальні значення показників за 2015 рік (ХСК - 9,0 мгО/дм³, БСК_{повне} - 2,4 мгО₂/дм³, азот амонійний - 0,17 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води в річці Бистриця Надвірнянська майже не змінився.

За екологічною класифікацією води в річці відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «чисті».

Річка Лімниця.

Дослідження якості води р. Лімниця проводилося у створі в с. Вістова. За показниками якості води р. Лімниця належить до найчистіших приток Дністра і є заказником місцевого значення.

Вода в ріці Лімниця характеризується показниками, значення яких не перевищують ГДК і змінювались протягом року таким чином:

- ХСК - від 5,0 мгО/дм³ до 7,1 мгО/дм³;
- БСК_{повне} - від 2,1 мгО₂/дм³ до 2,3 мгО₂/дм³;
- розчинений кисень - від 9,9 мг/дм³ до 11,6 мг/дм³;

- азот амонійний - від 0,16 мг/дм³ до 0,28 мг/дм³.

Порівнюючи максимальні значення цих показників у 2016 році із значеннями показників 2015 року (ХСК - 12,0 мгО/дм³, БСК_{повне} - 2,4 мгО₂/дм³, азот амонійний - 0,14 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан р. Лімниця у 2016 році змінився незначно. За екологічною класифікацією води в річці відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх **станом** - «добрі», **за ступенем чистоти** - «чисті».

Річка Свіча.

Вода з р. Свіча в с. Гошів досліджувалася щоквартально.

У 2016 році значення показників якості води не перевищували ГДК та змінювались в межах:

- ХСК - від 5,0 мгО/дм³ до 12 мгО/дм³;
- БСК_{повне} - від 1,3 мгО₂/дм³ до 2,5 мгО₂/дм³;
- розчинений кисень - від 9,6 мг/дм³ до 11,6 мг/дм³;
- азот амонійний - від 0,042 мг/дм³ до 0,31 мг/дм³.

Беручи до уваги максимальні значення показників за 2015 рік (ХСК - 8,0 мгО/дм³, БСК_{повне} - 2,3 мгО₂/дм³, азот амонійний - 0,20 мг/дм³) можемо зробити висновок, що стан води в р. Свіча у с. Гошів у 2015 році змінився незначно. За екологічною класифікацією води в річці відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх **станом** - «добрі», **за ступенем чистоти** - «чисті».

Річка Прут.

У р. Прут в м. Коломия якість води досліджувалася щоквартально і характеризується показниками, значення яких не перевищують ГДК:

- ХСК - від 7,4 мгО₂/дм³ до 10 мгО/дм³;
- БСК_{повне} - від 2,3 мгО₂/дм³ до 2,5 мгО₂/дм³;
- розчинений кисень - від 9,0 мг/дм³ до 11,5 мг/дм³;
- азот амонійний - від 0,28 мг/дм³ до 0,43 мг/дм³.

Порівнюючи дані за 2016 рік з результатами гідрохімічних досліджень за 2015 рік (ХСК - 8,2 мгО/дм³, БСК_{повне} - 2,4 мгО₂/дм³, азот амонійний - 0,26 мг/дм³) можемо зробити висновок, що стан води в річці змінився незначно.

За екологічною класифікацією води в річці відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх **станом** - «добрі», **за ступенем чистоти** - «чисті».

Річка Дністер.

Дослідження стану і чистоти води в р. Дністер у звітний період проводились у чотирьох створах: на території Івано-Франківської області - у створах в с. Перлівці та в м. Галич; на кордоні з Львівською областю - у створі в с. Сівка Войнилівська; на кордоні з Чернівецькою та Тернопільською областями - у створі в с. Устечко.

Протягом 2012-2016 років спостерігалась тенденція до незначного підвищення, хоча і в межах норми, середніх концентрацій забруднюючих речовин у воді. Так, у створі в м. Галич середнє значення показника біохімічного споживання кисню (БСК_{повне}) у 2012 році було 2,2 мгО₂/дм³, у 2013 році - 2,3 мгО₂/дм³, у 2014 році - 2,6 мгО₂/дм³, у 2016 році - БСК_{повне} рівне 3,1 мгО₂/дм³, що незначно вище ГДК. Максимальна концентрація

БСК_{повне} в р. Дністер у 2016 році зафіксована у створах в м. Галич та в с. Устечко і рівна 4 мг/дм³, що в 1,3 рази вище ГДК. У створі в с. Устечко зафіксовано також максимальне значення показника хімічного споживання (ХСК), рівне 19 мгО/дм³, що в 1,3 рази вище ГДК. Перевищення величин ГДК в цьому створі, очевидно, пов'язані з впливом лівих приток р. Дністер - річок Стрипа та Коропець, що приймають стоки водокористувачів Тернопільської області.

У створі в с. Сівка-Войнилівська відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Дністер відносяться до II класу якості, 3 категорії, а за їх станом - «добрі», за ступенем чистоти - «досить чисті».

У створі в с. Перлівці води в річці відносяться до II класу 2 категорії, а за їх станом - «добрі», за ступенем чистоти - «чисті».

У створі в м. Галич води в річці відносяться до II класу якості, 3 категорії, а за їх станом - «добрі», за ступенем чистоти - «досить чисті».

Води в р. Дністер у створі в с. Устечко відносяться до III класу 4 категорії, а за їх станом - «задовільні», за ступенем чистоти - «слабко забруднені».

В цілому води в річці Дністер відносяться до II класу якості, 3 категорії, **а за їх станом - «добрі», за ступенем чистоти - «досить чисті».**

У річці Дністер забруднення води проходить в основному за еколого-санітарними показниками - біогенними речовинами і надмірною кількістю органічних речовин природного походження.

Річка Свіча.

Дослідження води проводились в с. Міжріччя щоквартально. У 2016 році значення показників якості води були в межах норми і змінювались таким чином:

- БСК_{повне} - від 1,6 мгО₂/дм³ до 2,9 мгО₂/дм³;
- ХСК - від 8,0 мгО/дм³ до 14 мгО/дм³;
- азот амонійний - від 0,061 мг/дм³ до 0,44 мг/дм³.

Беручи до уваги максимальні значення цих показників за 2015 рік (БСК_{повне} - 2,9 мгО₂/дм³, ХСК - 14 мгО/дм³, азот амонійний - 0,26 мг/дм³) можна зробити висновок, що стан води в р. Свіча у 2016 році не змінився.

В цілому води в річці Свіча відносяться до II класу 2 категорії, **а за їх станом - «добрі», за ступенем чистоти - «чисті».**

Річка Сівка.

Якість води в р. Сівка досліджувалась у двох створах в с-щі Войнилів та в с. Сівка-Войнилівська (гирло).

У 2016 році значення показників якості води змінювались в межах:

- БСК_{повне} - від 3,0 мгО₂/дм³ до 6,9 мгО₂/дм³ (в 2,3 рази вище ГДК);
- ХСК - від 12 мгО/дм³ до 29 мгО/дм³ (в 1,9 рази вище ГДК);
- азот амонійний - від 0,16 мг/дм³ до 0,48 мг/дм³ (в межах норми).

Беручи до уваги максимальні значення цих показників за 2015 рік (БСК_{повне} - 2,9 мгО₂/дм³, ХСК - 17 мгО/дм³, азот амонійний - 0,55 мг/дм³)

можна зробити висновок, що стан води в р. Сівка у 2016 році погіршився.

Важливим показником для характеристики стану р. Сівка є вміст солей, оскільки ця річка приймала стоки промислових підприємств м. Калуш. Проте, з припиненням діяльності ДП «Калійний завод», вміст солей дещо знизився, хоча і залишається високим. У 2016 році максимальне значення цього показник рівне 1227 мг/дм^3 , що у 1,2 рази вище ГДК, середнє значення вмісту солей рівне $752,8 \text{ мг/дм}^3$. За критерієм мінералізації води в річці є прісні, олігогалінні, за критеріями забруднення компонентами сольового складу води належить до IV класу якості 6 категорії і за їх станом це «погані», за ступенем чистоти - «брудні» води.

В цілому, відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями, води в річці Сівка відносяться до III класу якості 5 категорії, а за їх станом - *«посередні», за ступенем чистоти - «помірно забруднені»*.

Річка Саджава.

Проби води з р. Саджава відбиралися щоквартально. Створ спостереження встановлений за 9 км від гирла річки в м. Долина. Основними підприємствами, які скидають стічні води в р. Саджаву є ТОВ «Уніплит», Долинське ВУВКГ, НГВУ «Долинанафтогаз», ПАТ «Прикарпатське УБР». Багаторічні дослідження підтверджують забруднення цієї річки стічними водами підприємств-водокористувачів, що знаходяться в її басейні. У 2016 році зафіксовано перевищення по показниках БСК_п, ХСК, азот амонійний. Так, найбільше значення показника БСК_п рівне $202 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$, що в 67,3 рази вище ГДК, значення ХСК рівне $500 \text{ мгО}/\text{дм}^3$, що у 33,3 рази вище ГДК, вміст азоту амонійного рівний $7,8 \text{ мг/дм}^3$, що в 3,9 рази вище ГДК.

Концентрації забруднюючих речовин протягом 2016 року змінювалися в залежності від роботи підприємств і становили:

- БСК_{повне} - $31,9 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$ - $202 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$, що в 10,6 - 67,3 рази вище ГДК;
- ХСК - від $92 \text{ мгО}/\text{дм}^3$ до $500 \text{ мгО}/\text{дм}^3$, що в 6,1 - 33,3 рази вище ГДК;
- азот амонійний - $1,3 \text{ мг/дм}^3$ - $7,8 \text{ мг/дм}^3$, що в 3,9 разів вище ГДК.

За екологічною класифікацією відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Саджава відносяться до V класу якості 7 категорії, а за їх станом - *«дуже погані», за ступенем чистоти - «дуже брудні»*.

Річка Луква.

Якість води р. Луква досліджувалася у створі в с. Боднарів. У 2016 році значення показників якості води не перевищували ГДК і змінювались в межах:

- БСК_{повне} - від $2,4 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$ до $2,7 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$;
- ХСК - від $8,0 \text{ мгО}/\text{дм}^3$ до $9,2 \text{ мгО}/\text{дм}^3$;
- азот амонійний - від $0,21 \text{ мг/дм}^3$ до $0,42 \text{ мг/дм}^3$.

Порівнюючи максимальні значення цих показників у 2016 році з результатами за 2015 рік (БСК_{повне} - $2,9 \text{ мгО}_2/\text{дм}^3$, ХСК - $15 \text{ мгО}/\text{дм}^3$, азот амонійний - $0,40 \text{ мг/дм}^3$) можемо зробити висновок, що стан води в р. Луква дещо покращився.

За екологічною класифікацією відповідно до Методики екологічної

оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці відносяться до II класу якості 2 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «чисті».

Річка Ворона.

Дослідження якісного стану води у р. Ворона проводились у створі в с-ще Отинія і характеризується показниками, значення яких незначно перевищують ГДК. У р. Ворона скидає стічні води ВАТ «Нафтохімік Прикарпаття» і для визначення впливу стоків цього підприємства на стан води в річці проводилось визначення вмісту нафтопродуктів, проте їх у пробах води не виявлено.

Протягом 2016 року значення основних показників забруднюючих речовин не перевищували ГДК і змінювалися в межах:

- БСК_{повне} - від 2,5 мгО₂/дм³ до 4,0 мгО₂/дм³ (в 1,3 рази вище ГДК);
- ХСК - від 8,4 мгО/дм³ до 23 мгО/дм³ (в 1,5 рази вище ГДК);
- азот амонійний - від 0,26 мг/дм³ до 0,36 мг/дм³.

Порівнюючи максимальні значення цих показників у 2016 році з результатами за 2015 рік (БСК_{повне} - 3,5 мгО₂/дм³, ХСК - 26 мгО/дм³, азот амонійний - 0,62 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води у р. Ворона в 2016 році майже не змінився.

За екологічною класифікацією відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Ворона відносяться до III класу якості, 4 категорії, а за їх *станом* - «задовільні», за *ступенем чистоти* - «слабко забруднені».

Річка Бистриця.

Проби води з р. Бистриця відбиралися щоквартально у створі в с. Єзупіль і відображають вплив стічних вод КП «Івано-Франківськводокотехпром», тобто очисних споруд м. Івано-Франківська. В 2016 році стан води в річці погіршився. Якщо в 2015 році всі показники були в нормі, то в 2016 році зафіксовано перевищення концентрацій по БСК_{повне} в 2,0 рази, по показнику ХСК - в 1,7 рази, а протягом року основні з показників змінювалися таким чином:

- БСК_{повне} - від 2,9 мгО₂/дм³ до 5,9 мгО₂/дм³, що в 2,0 рази вище ГДК;
- ХСК - від 9,0 мгО/дм³ до 26 мгО/дм³, що в 1,7 рази вище ГДК;
- азот амонійний - від 0,12 мг/дм³ до 0,21 мг/дм³.

Відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Бистриця відносяться до III класу якості, 4 категорії, а за їх *станом* - «задовільні», за *ступенем чистоти* - «слабко забруднені».

Річка Прут.

Дослідження якості води в р.Прут проводились щоквартально у створі в м. Яремче. У 2016 році значення основних показників забруднюючих речовин не перевищували ГДК і змінювалися в межах:

- БСК_{повне} - від 2,5 мгО₂/дм³ до 3,0 мгО₂/дм³;
- ХСК - від 9,5 мгО₂/дм³ до 12 мгО/дм³;
- азот амонійний - від 0,23 мг/дм³ до 0,36 мг/дм³.

Порівнюючи дані за 2016 рік з результатами гідрохімічних досліджень

за 2015 рік (БСК_{повне} - 3,5 мгО₂/дм³; ХСК – 18 мгО/дм³, азот амонійний - 0,86 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води в річці покращився.

Відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Прут відносяться до II класу якості, 2 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «чисті».

Річка Любіжня.

Стан води в р. Любіжня досліджувався у створі в м. Делятин.

Показники якості води в р. Любіжня змінювалися таким чином:

- БСК_{повне} - від 2,7 мгО₂/дм³ до 3,5 мгО₂/дм³, що в 1,2 рази вище ГДК;
- ХСК - від 10 мгО/дм³ до 15 мгО/дм³;
- азот амонійний - від 0,26 мг/дм³ до 0,39 мг/дм³.

Порівнюючи дані 2016 року з результатами гідрохімічних досліджень за 2015 рік (БСК_{повне} - 3,0 мгО₂/дм³, ХСК - 15 мгО/дм³, азот амонійний - 0,70 мг/дм³) можемо зробити висновок, що стан річки Любіжня не змінився.

Відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води в річці Любіжня відносяться до II класу якості, 3 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «досить чисті».

Бурштинське і Чечвинське водосховища.

Показники, характерні для Бурштинського водосховища, змінювалися у 2016 році таким чином:

- БСК_{повне} - від 3,2 мгО₂/дм³ до 4,4 мгО₂/дм³, що в 1,1 - 1,5 рази вище ГДК;
- ХСК - від 17 мгО/дм³ до 22 мгО/дм³, що в 1,1 - 1,5 рази вище ГДК;
- азот амонійний - від 0,22 мг/дм³ до 0,30 мг/дм³, в межах норми.

Беручи до уваги значення показників за 2015 рік (БСК_{повне} - 3,1 мгО₂/дм³, ХСК - 14 мгО/дм³, азот амонійний - 0,20 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води у Бурштинському водосховищі погіршився.

Відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води Бурштинського водосховища відносяться до III класу якості 4 категорії, а за їх *станом* - «задовільні», за *ступенем чистоти* - «слабко забруднені».

Показники, характерні для Чечвинського водосховища:

- БСК_{повне} - від 2,4 мгО₂/дм³ до 3,5 мгО₂/дм³, що в 1,2 рази вище ГДК;
- ХСК - від 7,1 мгО/дм³ до 16 мгО/дм³, що в 1,1 рази вище ГДК;
- азот амонійний - від 0,094 мг/дм³ до 0,27 мг/дм³, в межах норми.

Порівнюючи значення БСК_{повне}, ХСК та азоту амонійного зі значеннями за 2015 рік (БСК_{повне} - 2,8 мгО₂/дм³, ХСК - 12 мгО/дм³, азот амонійний - 0,26 мг/дм³), можемо зробити висновок, що стан води у Чечвинському водосховищі погіршився.

Відповідно до Методики екологічної оцінки якості поверхневих вод за відповідними категоріями води Чечвинського водосховища відносяться до II класу якості, 3 категорії, а за їх *станом* - «добрі», за *ступенем чистоти* - «досить чисті».

Таблиця 4.3.1.1.

Середньорічні концентрації речовин в контрольних створах водних об'єктів регіону за 2016 рік (в одиницях кратності відповідних ГДК) *

Місце спостереження за якістю води	Показники складу та властивостей																
	завислі речовини	БСК ₅	мініралізація	сульфати	хлориди	амоній сольовий	нітрати	нафтопродукти	ХСК	розчинений кисень	фосфати	цинк	марганець	фториди	залізо	нітриди	мідь
р. Дністер																	
с. Сівка-Войнилів	13,2	2,1	328	43,7	23,5	0,34	3,22	0,0	12,4	10,2	0,13	-	0,0	-	0,13	0,039	0,0
с. Перлівці	14,5	2,1	408	86	34,5	0,26	2,75	0,0	11,4	9,6	0,088	-	0,0	-	0,14	0,035	0,0
м. Галич	9,2	2,3	260	54,2	21,7	0,32	1,52	0,0	12,4	10,4	0,14	-	0,0	-	0,11	0,025	0,0
с. Устечко	12,5	2,8	313	51,5	24,7	0,50	2,82	0,0	16,7	9,5	0,21	-	0,0	-	0,17	0,040	0,0
р. Свіча																	
с. Гошів	7,75	1,5	188	45,7	6,9	0,20	2,75	0,0	7,8	10,8	0,036	-	0,0	-	0,11	0,031	0,0
с. Міжріччя	11,5	1,8	204	49	9,02	0,26	3	0,0	11,5	10,6	0,042	-	0,0	-	0,13	0,034	0,0
р. Сівка																	
с. Войнилів	18	3,27	761	117,5	260,5	0,46	5,57	0,0	20,75	8,65	0,14	-	0,0	-	0,46	0,07	0,0
гирло	17	2,9	743	117,5	254,2	0,40	7,05	0,0	18,5	10,55	0,13	-	0,0	-	0,37	0,07	0,0
р. Саджава																	
м. Долина	57	99,5	376	51,5	26,5	6,62	2,3	0,0	300,2	3,16	2,90	-	0,0	-	2,8	0,23	0,0
р. Лімниця																	
с. Вістова	7	1,65	149	28	8,57	0,25	2,07	0,0	8,17	10,45	0,056	-	0,0	-	0,06	0,012	0,0
р. Луква																	
с. Боднарів	12,2	1,9	262	53,75	31,5	0,35	1,77	0,0	8,67	9,7	0,098	-	0,0	-	0,14	0,03	0,0
р. Бистриця Солотвинська																	
с. Скобичівка	12	1,9	285	41,75	28	0,11	2,29	0,0	8,84	10,8	0,08	-	0,0	-	0,05	0,042	0,0
р. Бистриця Надвірнянська																	
с. Черніїв	9,16	1,89	252	37,08	16,81	0,104	2,25	0,0	8,46	10,8	0,070	-	0,0	-	0,05	0,035	0,0
р. Бистриця																	
с.мт. Сзупіль	14	3,17	297	45	19,25	0,21	3,2	0,0	16,25	10,9	0,31	-	0,0	-	0,08	0,041	0,0
р. Ворона																	
с.мт. Отинія	11	2,47	256	38,25	28,75	0,37	10,55	0,0	14,85	9,5	0,22	-	0,0	-	0,23	0,032	0,0
р. Прут																	
м. Яремче	12,2	2,05	266	36,75	8,02	0,36	2,7	0,0	10,87	10,15	0,076	-	0,0	-	0,19	0,031	0,0
м. Коломия	9,5	1,8	294	35	33	0,47	2,8	0,0	8,85	10,37	0,099	-	0,0	-	0,16	0,039	0,0
р. Любіжня																	
м. Десятин	11,7	2,3	270	40	17	0,41	2,6	0,0	13	10,1	0,10	-	0,0	-	0,22	0,037	0,0
Водосховища																	
Чечвинське	14,5	2,1	191	43,5	10,35	0,24	2,4	0,0	11,2	10,5	0,051	-	0,0	-	0,16	0,094	0,0
Бурштинське	20,5	2,9	615	89,2	21,25	0,32	4,6	0,0	19	9,85	0,25	-	0,0	-	0,13	0,046	0,0

* За даними Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів

4.3.2. Гідробіологічна оцінка якості вод та стан гідробіоценозів

У 2016 році гідробіологічна оцінка якості вод області не проводилась.

4.3.3. Мікробіологічна оцінка якості вод з огляду на епідемічну ситуацію

В 2016 році фахівцями ДУ «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» було

досліджено 1478 проб води на бактеріологічні показники, з них 33 нестандартних (2,24%).

З комунальних водопроводів 1234 проб води на мікробіологічні показники, з яких нестандартних 24, що складає (1,95 %).

З відомчих водопроводів відібрано 128 проб води на мікробіологічні показники, з них нестандартних 1, що складає (0,79%).

З сільських водопроводів відібрано 116 проб води на мікробіологічні показники, з них нестандартних 8, що складає (6,9%).

В 2013-2016 рр. отруєнь та спалахів інфекційних захворювань пов'язаних з водним фактором на території області не фіксувалось.

4.3.4. Радіаційний стан поверхневих вод

Радіологічні дослідження проводились у водах відкритих водойм та джерел водопостачання населених пунктів, передбачених Програмою державного моніторингу довкілля.

Результати радіологічних досліджень показали, що у досліджуваних пробах не виявлено перевищення вмісту цезію-137 і стронцію-90 понад встановлених допустимих рівнів вмісту радіонуклідів.

4.4. Якість питної води та її вплив на здоров'я населення

Стан джерел водопостачання та якості питної води безпосередньо впливають на здоров'я населення.

Водопостачання населення Івано-Франківської області у 2016 році здійснювалось 41 централізованим водопроводом, в т.ч. 24 - комунальними, 5 - відомчими та 12 - сільськими. У порівнянні з 2015 роком кількість централізованих водопроводів зменшилась на 1: сільський централізований водопровід с. Жовчів Рогатинського району припинив функціонування у зв'язку з висиханням джерела водопостачання в урочищі Калинки.

З метою покращення стану водопостачання населення в області розроблена та реалізується регіональна цільова програма «Питна вода» на 2012-2020 роки».

У 2016 році лабораторіями ДУ «Івано-Франківським ОЛЦ МОЗ України» згідно укладених угод та по моніторингу з централізованих водопроводів області відібрано і досліджено:

за показниками епідемічної безпеки - 1528 проб води, з них 1274 - з комунальних водопроводів, 126 - з відомчих та 128 - з сільських, виявлено 34 проби, що не відповідали вимогам ДСанПіН 2.2.4-171-10, що складає 2,23%. На комунальних водопроводах питома вага нестандартних проб становила 1,97%, на відомчих - 0,8%, на сільських - 6,25%.

За санітарно-хімічними показниками - 1525 проб води, з них 1241 - з комунальних водопроводів, 129 - з відомчих та 155 - з сільських. Виявлено 38 проб, що не відповідали діючим вимогам, або 2,5 % (з них 2,4% - з комунальних водопроводів і 5,2% - з сільських).

Якість води на Прикарпатті загалом краща, ніж середній показник по країні.

З підвищеною загальною жорсткістю подавали воду споживачам

комунальні водопроводи КП «Житловик» м. Бурштин та ДП «Рогатинводоканал» і сільські водопроводи сіл Задністрянськ, Лани, Маріямпіль і Яблунів Галицького району.

Переважна більшість населення області для господарсько-питних потреб використовує системи децентралізованого водопостачання – колодязі та каптажі джерел. Їх в області налічується більше 100 тисяч, з яких 355 (350 колодязів і 5 каптажів) - громадського користування, інші - індивідуальні.

З децентралізованих джерел водопостачання громадського користування відібрано і досліджено у 2016 році 465 проб води за санітарно-хімічними показниками та 458 проб - за показниками епідемічної безпеки. Питома вага проб води, що не відповідала нормативам склала: за санітарно-хімічними показниками - 17,9%, за мікробіологічними - 24,9%.

З усіх видів водних ресурсів найбільш цінними для водопостачання є підземні прісні води, тому що вони є чистішими за поверхневі і мають стабільніший дебіт. Підземні води за хімічним складом, мінералізацією, вмістом специфічних компонентів та іншими ознаками поділяються на підземні води питного призначення, мінеральні води, природні розсоли, промислові води. До підземних вод питного призначення відносяться води з мінералізацією до 1,0 г/дм³. В області є близько 300 родовищ і проявів мінеральних вод різних типів. Серед них є аналоги “Нафтусі”, “Миргородської”, “Моршинської”, “Єсентуки”.

4.5. Екологічний стан Азовського та Чорного морів

Морські водойми на території області відсутні.

4.6. Заходи щодо покращення стану водних об'єктів

В 2016 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища на охорону і раціональне використання водних ресурсів профінансовано 43207,757 тис. гривень з них освоєно 35383,38 тис. гривень.

Зокрема, завершено будівництво очисних споруд та каналізаційних мереж у селищі Рожнятів, реконструйовано систему роздільної каналізації, каналізаційних мереж та споруд на них в стаціонарному відділенні терцентру для постійного проживання громадян в с. Красноїлля Верховинського району, побудовано необхідні споруди для очищення стічних вод у 24 шкільних та дошкільних закладах освіти, побудовано каналізаційні мережі на 15 вулицях в області, розпочато роботи по будівництву очисних споруд в с-щах Верховина, Обертин, с. Коршів, Снятинському та Делятинському психоневрологічних інтернатах, а також каналізаційних мереж у селах Угорники, Копанки, Чукалівка, Лисець, Красноїлля, с-щах Брошнів-Осада, Обертин та у м. Косові. Проведено роботи щодо відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану на 11 річках області.

З державного фонду охорони навколишнього природного середовища у 2016 році профінансовано 6322,0 тис.грн. для завершення будівництва каналізаційних мереж і споруд в районі вулиць Комунальна-Мельничука в м. Надвірна.

Одним із основних заходів з покращення екологічного стану річок, водоохоронних зон та прибережних захисних смуг - це недопущення забруднення поверхневих вод і прилягаючих земельних масивів у т.ч. водоохоронних зон і прибережних захисних смуг, будівництво нових та реконструкція і ремонт діючих очисних споруд, недопущення скидання у відкриті водойми неочищених стоків.

Через обмежене фінансування з Державного бюджету природоохоронних заходів у т.ч. очистки забруднених стоків в області залучено кошти приватних підприємств, а також кошти екологічного фонду обласного і районних бюджетів.

Інтенсивний розвиток туристично-відпочинкового комплексу «Буковель» на території Яремчанської міської ради у верхів'ї водозбірної площі басейну р. Прут вимагають недопущення забруднення гірських річок в першу чергу основної артерії р. Прут, яка є джерелом питного водопостачання м. Коломиї і м. Снятин Івано-Франківської області та м. Чернівці Чернівецької області, а також населених пунктів Республіки Молдова.

У процесі виробничої діяльності, під час виконання протипаводкових експлуатаційних заходів і захисту від шкідливої дії вод, виконуються роботи, які мають природоохоронне значення.

Міжрайонні управління водного господарства на землях водного фонду здійснюють догляд за станом водних об'єктів та гідротехнічних споруд, проводять відповідні роботи (обкошення від бур'янів, підсів багаторічних трав, посадка, де це необхідно, живців верболозу, підтримання прибережних смуг у належному санітарному стані тощо). За звітний період фактично посаджено верболозу (біологічного кріплення) на прибережних захисних смугах 1,3 га на суму 9,0 тис. грн.

Таблиця 4.6.1

Назва організації	План		Виконання	
	га	тис. грн.	га	тис. грн.
Галицьке МУВГ	0,8	6,8	0,8	6,8
Івано-Франківське МУВГ	0,5	2,2	0,5	2,2
Коломийське МУВГ	-	-	-	-
Разом:	1,3	9,0	1,3	9,0

Станом на 01.01.2017 року за період з 2004 року виготовлено 39 проектів і 68 державних актів на право постійного користування землями водного фонду (прибережними захисними смугами) на загальну площу 877,7001 га на території Богородчанського, Галицького, Калуського, Коломийського, Надвірнянського, Тисменицького і Снятинського районів.

Важливим заходом в роботі облводресурсів та його підрозділів в звітному році було відновлення та впорядкування водних джерел. Проводились роботи по розчистці джерел від засмічення, укріпленню водовідвідних каналів кам'яним мощенням, облицювання колодязів,

підсипка площадок та доріжок. Всього було облаштовано 32 джерела в т.ч. в с. Дегова Рогатинського р-ну, с.м.т. Лисець Тисменицького р-ну, с. Спас Рожнятівського р-ну, с. Пістинь Косівського р-ну.

Більшість протипаводкових споруд, особливо у передгірській частині річок області, після проходження паводків останніх років перебувають в аварійному стані.

Для виконання невідкладних заходів протипаводкових робіт, починаючи з 1956 р. освоєно 923,084 млн. грн., в тому числі у 2016 році - 41,178 млн. грн. Джерелами фінансування виступали: місцевий бюджет, екологічний фонд тощо.

Таблиця 4.6.2

Джерела фінансування природоохоронних і протипаводкових заходів

Джерело фінансування	Освоєно коштів, млн. грн.	
	Всього	у т. ч. в 2016 р.
Резервний фонд держбюджету України	420,384	
Програма протипаводкових заходів	108,622	0,2
Субвенції держбюджету на ліквідацію стихійного лиха	18,559	
Держкомзем України (сільське господарство)	52,297	
Держводгоспу України (водне господарство)	11,441	
Комунальне господарство	18,329	
Шляхове господарство	121,721	
Держлісгосп України	2,939	
Нафтогазове господарство	20,784	
Місцевий бюджет	41,469	2,175
Обласний екологічний фонд	51,426	12,903
Інші джерела	55,113	25,900
Разом по джерелах фінансування	923,084	41,178

Освоєння вказаних капіталокладень дало можливість виконати передбачувані розробленими і затвердженими програмними документами:

- Державною цільовою програмою комплексного протипаводкового захисту в басейнах річок Дністра, Пруту і Сірету;

- Схемою комплексного використання і охорони водних і земельних ресурсів;

- Загальнодержавною цільовою програмою розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року.

Протипаводкові і природоохоронні заходи виконано на 53,1%.

Побудовані протипаводкові і протиерозійні споруди дали можливість повністю або частково захистити 56 населених пунктів.

Таблиця 4.6.3

Виконання протипаводкових заходів за видами робіт і % виконання від потреби, визначених Державними програмами протипаводкового захисту

Види робіт	Виконано, км		Потреба, км	Залишок, км	% виконання
	Всього	у т.ч. 2016 р.			
Дамби обвалування	269,347	0,553	484,7	214,515	56
Берегоукріплення	278,145	0,675	586,3	307,33	47,4
Регулювання русел рік	190,13	5,994	316,0	119,870	60,1
РАЗОМ:	744,824	7,202	1387,0	641,715	53,1

У 2016 році з різних джерел фінансування було освоєно на протипаводкове будівництво і ліквідацію наслідків паводків - **41,178** млн. грн.

Таблиця 4.6.4

Виконання протипаводкових заходів у фізичних одиницях

Показники	Виконано у 2016 році, км	
	Всього	у т.ч. за Програмою
Побудовано		
водозахисних дамб	0,280	-
берегоукріплень	0,642	-
відрегульовано русел рік	5,994	-
Відновлено		
водозахисних дамб	0,306	-
берегоукріплень	0,033	-

5. ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОЛОГІЧНОГО ТА ЛАНДШАФТНОГО РІЗНОМАНІТТЯ, РОЗВИТОК ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ ТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ МЕРЕЖІ

5.1. Збереження біологічного та ландшафтного різноманіття, формування національної екологічної мережі

5.1.1. Загальна характеристика

Погіршення стану навколишнього природного середовища зумовлює необхідність створювати такі умови, за яких природний фактор у процесі виробничо-господарської діяльності людини враховувався б повніше (коеволюційний підхід). Підтримання екологічного балансу Землі для безпечного функціонування суспільства безпосередньо залежить від стану біотичного та ландшафтного різноманіття, яке внаслідок їх екологічної, генетичної, економічної, соціальної, еволюційної та інших функцій відіграє визначальну роль у вирішенні основного завдання сталого розвитку - збереження природного середовища. Таким чином проблема його збереження і відтворення набула глобального характеру. Завдання полягає у недопущенні нових втрат і відтворенні втрачених природних біотопів (лісів, водно-болотних угідь, природних лук та ін.).

Серед сучасних концепцій збереження та відтворення (ренатуралізації) природного середовища, біотичного і ландшафтного різноманіття помітне місце посідає концепція створення екомережі як своєрідної комплексної технології екологічно доцільної консервації земель та відтворення природних властивостей навколишнього середовища. Створення

Всеєвропейської екомережі у рамках Всеєвропейської стратегії збереження біотичного і ландшафтного різноманіття (Софія, 1995) на основі поєднання національних, регіональних і місцевих екомереж визнано на сьогодні найбільш перспективним шляхом реалізації одного із принципів сталого розвитку - збереження і поетапне відтворення цілісності природного середовища, біотичного і ландшафтного різноманіття.

Ідея створення екомережі - комплексної багатофункціональної системи відтворення природних властивостей навколишнього середовища, збереження біорізноманіття і забезпечення екологічної рівноваги є результатом осмислення того, що тільки збільшенням площі заповідних територій не можна зупинити деградацію природних екосистем. Вона відображає бажання вийти за рамки заповідних територій, створити умови для відтворення біорізноманіття з метою забезпечення екологічної стійкості у природних і антропогенних ландшафтах, екологічної безпеки і сприятливих умов для існування живих організмів і людини. Однак, крім формування системи об'єднаних в екомережу стабілізуючих територій з певними обмеженнями використання природних ресурсів, суспільство потребує територій для отримання ресурсів сировини і виробництва продуктів харчування. Вказані проблеми тісно пов'язані між собою, створюючи певні труднощі щодо просторової організації та забезпечення функціонування еколого-соціально-економічних територіальних систем.

Необхідність формування екомережі на території Івано-Франківської області обумовлена порушенням цілісності і структурно-функціональної організації природних ландшафтів внаслідок значного антропогенного і техногенного навантаження. В результаті їх денатуралізації утворилися антропогенні ландшафти, в яких природні біоценози замінені агроценозами і урбоекосистемами. Наслідком цього є збіднення біотичного і ландшафтного різноманіття, яке складає основу природних ресурсів і є необхідною умовою формування безпечного середовища життєдіяльності людей.

У зв'язку з цим, виникає потреба формувати нове середовище, адаптоване до сучасних умов, із застосуванням басейнового, ландшафтно-екологічного, географічного та геоботанічного підходів. Формування такого середовища здійснюється шляхом створення екомережі, ренатуралізації антропогенізованих екосистем і конструювання «культурних ландшафтів».

Створення екомережі забезпечує реалізацію вимог екологічної безпеки через підвищення захищеності природних територіальних комплексів (екосистем) та їх компонентів від можливих антропогенно-техногенних уражень і формування безпечних умов життєдіяльності людини. Головна проблема при обґрунтуванні структури екомережі, забезпечення її функціонування і розвитку полягає в опрацюванні наукових засад її формування. Складність визначається значною кількістю завдань, пов'язаних зі створенням екомережі. Вони стосуються:

- 1) обґрунтування території (об'єкта), на якій формується екомережа і здійснюється управління нею;
- 2) охорони природи;
- 3) збільшення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

4) збереження і відтворення природного різноманіття (біотичного, ландшафтного, екосистемного).

Забезпечення збалансованого проектування та функціонування екомережі, як комплексного природоохоронного просторового об'єкта, потребує формування його оптимальної територіальної структури, визначення місця об'єктів екомережі у складі земельного фонду, встановлення порядку (процедури) формування екомережі і її структурних елементів (таблиця 5.1.1.1). Зазначені аспекти проблеми є недостатньо обґрунтованими з наукових і методично-прикладних позицій, особливо в регіональному аспекті. Тому розробка засад, принципів і способів формування екомережі в Івано-Франківській області є актуальною.

Таблиця 5.1.1.1.

Площі земельних угідь – складових національної екомережі за роками,

тис.га					
Категорії землекористування	2012	2013	2014	2015	2016
Землі природоохоронного призначення	218,8	218,8	218,8	218,8	218,8
Сіножаті та пасовища	191,98	191,98	191,98	191,98	191,98
Землі водного фонду:	23,9	23,9	23,9	23,9	23,9
у т.ч. площа рибних ставків	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8
Землі оздоровчого призначення	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
Землі рекреаційного призначення	11,47	11,47	11,47	11,47	11,47
Землі історико-культурного призначення	0,07	0,07	0,07	0,07	0,07
Ліси та ін. лісовкриті площі	474,7	474,7	474,7	474,7	474,7

5.1.2. Загрози та вплив антропогенних чинників на структурні елементи екомережі, біологічне та ландшафтного різноманіття

Рациональне використання природних ресурсів передбачає певне регламентування господарської діяльності. Для збереження природного середовища особливе значення має збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, яке складає основу природних ресурсів, забезпечує сировиною і продуктами харчування, є необхідною умовою формування безпечного середовища життєдіяльності людей.

Найбільшою загрозою біорізноманіттю є порушення цілісності і єдності природного рослинного покриву. Цей процес є результатом фрагментації, яка відбувається внаслідок знищення рослинного покриву через надмірне сільськогосподарське освоєння території, урбанізацію, осушення земель.

Фрагментація рослинного покриву, що наближається до 50 %, призводить до погіршення гідрологічного режиму території, клімат стає континентальнішим, збільшується швидкість вітру, розвивається ерозія ґрунтів, погіршуються умови існування всіх видів. На другому критичному рівні (75-80 % фрагментації) негативні процеси починають переважати і ведуть до зміни газового складу атмосфери, опустелювання. З'являється загроза, що природні території при подальшій деградації не зможуть виконувати свої основні функції (екологічну, генетичну, еволюційну, економічну, ресурсну, естетичну, оздоровчу) і людство втратить перспективу сталого розвитку.

Територіальна структура екологічної мережі має відповідати принципам достатності території для збереження біотичного і ландшафтного різноманіття, забезпечення просторової цілісності і репрезентативності цих територій і формуватися з урахуванням ландшафтно-будови території. Складовою частиною процесу створення екомережі є добір достатньо збережених природних ландшафтних утворень, які б склали основу (природно-ландшафтний каркас) екомережі.

Формування регіональної екологічної мережі на території Івано-Франківської області є актуальним завданням, оскільки внаслідок антропогенного впливу порушена цілісність і структурно-функціональна організація ландшафтів. У результаті денатуралізації природних ландшафтів утворилися природно-антропогенні ландшафти, в яких природні біоценози замінені агроценозами і урбоєкосистемами. Наслідком цього є збіднення біотичного і ландшафтного різноманіття, спрощення структури ландшафтних комплексів, погіршення водного балансу території, зниження енергетичної ефективності продукційного процесу.

Станом на 01.01.2017 р. площа деградованих та малопродуктивних земель, що передбачені для консервації, становила 23835,0 га.

5.1.3. Заходи щодо збереження біологічного та ландшафтного різноманіття

Основою для створення екомережі є природно-заповідний фонд області, який нараховує 474 території та об'єкти загальною площею 218,8 тис.га, з них 33 об'єкти загальнодержавного значення, площею 131,6 тис. га і 441 об'єктів місцевого значення, площею 87,2 тис. га, що становить 15,7 % території області(таблиця 5.1.4.1.).

На заповідних територіях області охороняється більше 1000 видів судинних рослин, що становить майже 55 % всієї флори Українських Карпат. Майже третина природної флори Івано-Франківщини, тобто 418 видів, потребує повної або часткової охорони. Сюди належать ендемічні та реліктові, рідкісні та зникаючі види рослин. 169 видів рослин і грибів занесені до Червоної книги України та Європейського Червоного списку, 211 - до Регіонального Червоного списку, 44 види рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, з них 19 - рідкісних рослинних угруповань, 18 - які перебувають під загрозою зникнення, 7 - типових рослинних угруповань, що підлягають охороні.

Тваринний світ - один з компонентів природних ресурсів області. Різноманітність і багатство природних ландшафтів та вигідне географічне розташування стало передумовою розвитку та існування своєрідної рідкісної фауни, котра порівняно з іншими регіонами України значно багатша. Хребетні представлені 435 видами, ссавці - 74 видами, птахи - 280 видами, 128 видів зникаючих тварин занесені до Червоної книги України.

5.1.4. Формування національної екомережі

Прийнятий у 2000 році Закон України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015

роки» та Закон України «Про екологічну мережу України» є законодавчою основою для організації заходів щодо формування екологічної мережі.

Ця програма є основою оптимізації системи природоохоронних територій та об'єктів природно-заповідного фонду області та об'єднання їх у вигляді складових структурних елементів екомережі з розрізненими ділянками природних та антропогенно трансформованих ландшафтів у єдиний екологічний каркас регіону.

За попередніми підрахунками до складу регіональної екологічної мережі області може бути залучено близько 60-70 % земельного фонду. За часткою земель у структурі екологічної мережі цей показник відповідатиме європейським і світовим стандартам. Основу перспективної регіональної екологічної мережі складатимуть території та об'єкти природно-заповідного фонду з істотно обмеженим режимом природокористування. Програмою розвитку регіональної екологічної мережі до 2015 року прогнозувалося збільшення частки природно-заповідних земель, що дасть можливість забезпечити збереження та відтворення генетичного, видового та ландшафтного різноманіття. Решта територій, що передбачається включити до регіональної екологічної мережі, виконуватимуть функції екологічних коридорів, буферних зон, зон відтворення природної рослинності.

Процес формування екомережі є складним і тривалим, оскільки вимагає поєднання і оптимізації багатьох елементів природної і соціальної сфер. Це системна форма охорони природи, головною метою якої є відновлення природної, територіальної і функціональної цілісності екосистем у поєднанні із невиснажливим використанням природних ресурсів.

Одним із завдань при формуванні екомережі є створення природної структури, яка б вирішувала не тільки проблеми збереження рослин, тварин та середовищ їх існування, але й надавала населенню соціальну та економічну користь і, поліпшуючи умови його існування, сприяла сталому розвитку території, особливо екологічно вразливих і сильно деградованих, екологічна місткість яких вичерпана.

У 2015 році з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено кошти у сумі 95,0 тис. гривень на реалізацію природоохоронного заходу «Розроблення проекту схеми регіональної екологічної мережі Івано-Франківської області». Виконавець робіт - Український науково-дослідний інститут гірського лісівництва імені П. С. Пастернака. До складу регіональної екомережі запропоновано включити 947,391 тис.га земель, що складає біля 68,0 % території області (таблиця 5.1.4.1).

Визначено об'єкти і структурні елементи екомережі області, у тому числі: макроекокоридори - 502,1 тис.га, базові ключові території національного значення в їх складі - 280,5 тис. га. Решта територій буде представлена природними ядрами та екокоридорами регіонального та локального значення, буферними та відновними територіями.

Відповідно до рішення обласної ради від 18.03.2016 № 119-4/2016 з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища виділено

кошти у сумі 95,0 тис. гривень на реалізацію природоохоронного заходу «Розроблення схеми створення регіональної екологічної мережі Верховинського, Косівського, Снятинського, Городенківського, Тлумацького районів», з них використано 75,0 тис. гривень. В результаті проведеної роботи визначено структурні елементи екомережі згаданих районів, основними з яких є ядра, сполучні території національного та регіонального рівнів, які виступають стабілізуючим компонентом біологічного та ландшафтного різноманіття.

Таблиця 5.1.4.1.

**Складові структурних елементів екологічної мережі в розрізі одиниць
адміністративно-територіального устрою регіону**

№ з/п	Адміністративні утворення (райони, міста)	Загальна площа області, тис.га	Загальна площа елементів екомережі	Елементи екомережі, тис.га									% території екомережі до загальної площі	% ПЗФ
				ПЗФ		Ліси та інші лісовкриті площі	Сіножаті та пасовища	Прибережні смуги	Води	Курортні та лікувально оздоровчі території	Рекреаційні території	Землі, що підлягають консервації		
				всього	в т. ч. лісові									
1	Богородчанський	79,9	65,93	15,0	14,4	27,24	8,465	1,5	0,78	0	10,982	2	82,5	18,8
2	Верховинський	125,4	121,774	33,5	27,92	61,5	25,394	0,4	0,8	0,002	0,178	0	97,1	26,7
3	Галицький	72,3	32,109	14,687	12,2	0,01	9,365	0,7	3,54	0,007	0	3,8	44,4	20,3
4	Городенківський	74,7	23,847	14,422	5,4	0,56	0,4	3,6	1,56	0	0,005	3,3	31,9	19,3
5	Долинський	124,8	114,183	13,335	6,9	84,67	13,58	0,8	0,96	0,02	0,018	0,8	91,5	10,7
6	Калуський	64,7	36,042	4,754	4,2	15,1	10,2	1,4	1,87	0	0,018	2,7	55,7	7,3
7	Коломийський	102,6	52,314	0,62	0,3	25,4	18,78	1,8	2,37	0,015	0,029	3,3	51,0	0,6
8	Косівський	90,3	76,359	50	45,7	0,01	24,98	0,4	0,79	0,02	0,159	0	84,6	55,4
9	Надвірнянський	129,4	103,405	9,647	9,6	73,19	15,49	1,6	1,27	0,008	0	2,2	79,9	7,5
10	Рогатинський	81,5	34,998	0,285	0,09	15,69	13,7	0,9	1,41	0,011	0,002	3	42,9	0,3
11	Рожнятівський	130,3	110,695	5,201	3,6	87,98	12,97	2,1	1,88	0,021	0,043	0,5	85,0	4
12	Снятинський	60,2	18,453	0,113	0,02	5,62	8,3	1,2	1,42	0	0	1,8	30,7	0,2
13	Тисменицький	73,6	37,402	9,389	9,3	14,14	8,4	1,7	2,1	0,02	0,053	1,6	50,8	12,8
14	Глумацький	68,4	29,199	5,619	2,9	9,1	8,08	0,7	1,46	0,006	0,034	4,2	42,7	8,2
15	Болехівська м/р	30	25,275	2,899	2,9	15,79	5,5	0,2	0,58	0	0,006	0,3	84,3	9,7
16	м. Івано-Франківськ	8,4	0,957	0,059	0	0,48	0,178	0	0,24	0	0	0	11,4	0,7
17	м. Калуш	6,5	2,043	0	0	0,82	0,223	0,8	0,2	0	0	0	31,4	0
18	м. Коломия	4,1	0,423	0,007	0	0,08	0,176	0	0,16	0	0	0	10,3	0,17
19	м. Яремче	65,7	61,946	39,266	39,3	14,4	7,8	0	0,48	0	0	0	94,3	59,8
	По області	1392,8	947,391	218,8	184,73	451,78	191,981	19,8	23,87	0,13	11,527	29,5	68,0	15,7

5.1.5. Біобезпека та поводження з генетично модифікованими організмами

У сучасних умовах науково-технічного прогресу, поширення новітніх технологій, а також сфер їх застосування невід'ємною складовою екологічної безпеки Івано-Франківської області стає біологічна безпека при поводженні з генетично модифікованими організмами. В аспекті її правової регламентації слід урахувати, що забезпечення біологічної безпеки можливе за умови застосування системи правових, організаційно-управлінських, технічних та інших засобів, що запобігають виникненню небезпечних для здоров'я людини та довкілля наслідків генно-інженерних маніпуляцій; досягнення біобезпеки у межах області має здійснюватись із дотриманням принципу застереження, зумовленого відсутністю науково обґрунтованих даних щодо міри можливої небезпеки генетично модифікованих організмів для біорізноманіття і здоров'я людини, та принципу запобігання заподіяння екологічної шкоди; біобезпека допускає наявність прийнятного рівня ризику при здійсненні генетично-інженерної діяльності; забезпечення біобезпеки зумовлює необхідність вироблення, прийняття та дотримання спеціальних правил і нормативів оцінки та управління ризиком тощо.

Генетично модифіковані організми та продукція з їх вмістом є результатом застосування методів генної інженерії - одного із напрямів новітніх біотехнологій, який, починаючи з 70-х років минулого століття і до сьогодні, інтенсивно розвивається. Досягнення в галузі біотехнології відкривають широкі перспективи і знаходять своє застосування сьогодні у медицині, виробництві фармацевтичних препаратів, сільському господарстві, харчовій промисловості, зберіганні продуктів, запобіганні захворюваності тварин, переробці сміття, біологічному відновленні або очищенні довкілля тощо; але переміщення продуктів генної інженерії за межі лабораторій і поширення їх у найрізноманітніших сферах людського життя сприймається досить неоднозначно як вченими, так і широкою громадськістю. Зумовлено це різними причинами, передусім відсутністю науково доведеного факту безпечності застосування генетично модифікованих організмів для людини та довкілля, тобто використання досягнень генної інженерії з одного боку надає людині значні можливості як у науково-дослідній, так і у прикладній сферах, з іншого - пов'язане із певним ризиком.

Тому на даному етапі необхідним є забезпечення запобігання потенційним негативним наслідкам (у тому числі віддаленим у часі) здійснення генетично-інженерної діяльності. Важлива роль у цьому процесі належить засобам правового регулювання відповідної сфери суспільних відносин. Саме тому протягом останніх десятиліть в екологічному праві (насамперед міжнародному) в рамках інституту правового забезпечення збереження

біологічного різноманіття розвивається новий напрям - правове регулювання забезпечення біобезпеки при поводженні з генетично модифікованими організмами.

Важливу роль відіграє Конвенція про біологічне різноманіття, прийнята 5 червня 1992 р. та ратифікована Україною 29 листопада 1994 р.. Її метою є збереження та стале використання біологічного різноманіття, спільне отримання на справедливій та рівній основі вигод, пов'язаних із використанням генетичних ресурсів. Низка положень цієї конвенції стосується здійснення діяльності у сфері сучасної біотехнології, у тому числі генної інженерії. Зокрема у ній визначається доступ до генетичних ресурсів; передача біотехнологій; розподіл вигод, пов'язаних із використанням біотехнологій; питання біобезпеки. У ст. 19 Конвенції звертається увага на необхідність прийняття додаткового документа, який визначав би порядок безпечної передачі, використання та застосування генетично модифікованих організмів; умови міждержавного обміну наявною інформацією про правила використання таких організмів та порядок дотримання техніки безпеки при поводженні з ними, а також про потенційно можливий шкідливий вплив генетично модифікованих організмів на довкілля тощо.

У результаті тривалої роботи, яка супроводжувалася бурхливими дебатами, 29 січня 2000 р. у Монреалі (Канада) було підписано Протокол з біобезпеки до Конвенції про біологічне різноманіття, який набув чинності 11 вересня 2003 р. Основною метою Протоколу є забезпечення належного рівня захисту людини та навколишнього природного середовища у сфері передачі, обробки та використання генетично модифікованих організмів, які є результатом сучасної біотехнології, при цьому основна увага приділяється транскордонному переміщенню.

У 2002 р. Україна приєдналася до Протоколу з біобезпеки. Це лише один із перших кроків на шляху до формування сукупності нормативно-правових актів, призначених врегульовувати відносини у сфері поводження з генетично модифікованими організмами. В українському законодавстві немає спеціального закону про забезпечення біобезпеки при здійсненні генетично-інженерної діяльності.

Поряд із цим, протягом останніх років до ряду законів були внесені зміни та доповнення, якими частково врегульовано й відносини у сфері поводження з генетично модифікованими об'єктами. Йдеться, зокрема, про Закон України "Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення", ст.1 який після внесення змін і доповнень серед ряду факторів середовища життєдіяльності виділяє й біологічні, до яких віднесено вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні тощо.

Важливими є норми, що містяться в Законі України "Про захист прав

споживачів". Їх належне застосування також сприятиме досягненню необхідного рівня біобезпеки. Так ст.18 Закону закріплює право споживачів на інформацію про товари (роботи, послуги). Згідно зі змінами, внесеними до цього закону 10 січня 2002 р., до такої інформації належить також обов'язкова позначка на відповідному товарі, яка свідчить про "застосування генної інженерії під час виготовлення товарів". Це положення закону співзвучне з відповідними вимогами міжнародних документів, наприклад, Картахенського протоколу з біобезпеки (ст.18), де закріплені вимоги щодо обов'язкового маркування продукції, яка містить або складається з генетично модифікованих організмів.

5.2. Охорона, використання та відтворення рослинного світу

5.2.1. Загальна характеристика рослинного світу

Ландшафтні та ґрунтово-кліматичні умови, геологічна будова та інші природні фактори Івано-Франківщини зумовили різноманітність та багатство рослинного світу.

Флора області нараховує понад 1500 видів рослин, що складає більше половини списку флори України. На заповідних територіях області охороняється більше 1000 видів судинних рослин, що становить майже 55 % всієї флори Українських Карпат.

Майже третина природної флори Івано-Франківщини, тобто 418 видів, потребує повної або часткової охорони. Сюди належать ендемічні та реліктові, рідкісні та зникаючі види рослин, 169 видів рослин і грибів занесено до Червоної книги України та Європейського Червоного списку, 211 - до Регіонального Червоного списку.

5.2.2. Охорона, використання та відтворення лісів

За даними основних лісокористувачів землі лісового фонду Івано-Франківської області складають 621,4 тис.га, з яких вкрито лісовою рослинністю 560,9 тис.га, що складає 40,3% від адміністративної площі області (таблиця 5.2.2.1.). Ліси на території області розміщені нерівномірно і знаходяться в основному в гірських районах (73 % лісів області належить до гірських). Тому лісистість коливається від 11 % до 68 %.

Таблиця 5.2.2.1.

Землі лісогосподарського призначення Івано-Франківської області станом на 01.01.2017 року

№ з/п		Одиниця виміру	Кількість	Примітка
1	2	3	4	5
1	Загальна площа земель лісогосподарського призначення :	тис. га	621,3	-
	у тому числі :			

1	2	3	4	5
1.1	площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	539,0	-
1.2	площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	82,3	-
1.3	площа земель лісогосподарського призначення, що не надана в користування	тис. га	-	-
2	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	564,4	-
3	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі області)	%	40,5	-

Лісовий фонд Івано-Франківської області закріплений за постійними лісокористувачами з 6 різних відомств: 75 % земель лісового фонду закріплено за підприємствами Державного агентства лісових ресурсів України, 25 % земель лісового фонду надано в користування іншим користувачам, 7 % - спеціалізованим підприємствам ОКП «Івано-Франківськоблагроліс» - 74,0 тис.га, паркам і заповідникам Міністерства екології та природних ресурсів України - 51,5 тис.га (НПП «Гуцульщина» - 7,6 тис.га, Карпатському НПП - 38,6 тис.га, ПЗ «Горгани» - 5,3 тис.га), ДО «Резиденція «Синьогора» - 10,9 тис.га, ПП «Чорний ліс» - 8,5 тис.га, Прикарпатському військовому лісгоспу Івано-Франківського ЛПК МО України - 8,0 тис.га.

У зв'язку з особливими захисними (водоохоронними, ґрунтозахисними, рекреаційними, санітарними, гігієнічними, оздоровчими, природоохоронними, естетичними тощо) функціями більше половини лісів області (52 %) мають обмежений режим лісокористування, 48 % лісів віднесено до категорії експлуатаційних.

Запаси деревини в лісах області - 165,5 млн.м³, в т.ч. в стиглих та перестійних деревостанах - 28,1 млн.м³.

Середній загальний щорічний приріст деревини - 2,48 млн. м³ (4,4 м³ на 1 га покритої лісом площі).

За віковими групами землі постійних лісокористувачів поділяються на молодняки, які складають 18,1 % (102,4 тис. га), середньовікові 53,4 % (300,7 тис. га), пристигаючі 14,3 % (80,9 тис. га) та стиглі і перестійні 14,2 % (80,4 тис. га) (таблиця 5.2.2.2.).

За породним складом в лісах області переважають хвойні породи, що складають 59% або 333,0 тис. га твердолистяні деревостани складають 37 % - 210,0 тис. га, м'яколистяні 3,0 % - 21,6 тис. га.

Таблиця 5.2.2.2.

Структура лісів в межах вікових груп

Користувачі	Групи віку	2007 тис.га./%	2014 тис.га./%	2016 тис.га./%
Івано-Франківське ОУЛГ	молодняки	85,3/20	71,6 /17	74,5 /18
	середньовікові	237,3/55	222,1 /52,8	214,4 /51
	пристигаючі	57,1/14	61,03/14,5	65,7/15
	стиглі	49,1/11	65,51 /15,7	66,8 /16
	Всього:	428,8/100	420,24 /100	423,4 /100
ОКП «Івано-Франківськблагроліс»	молодняки	20,1/29	20,0 /29	20,0 /29
	середньовікові	38,5/55	38,3 /55	38,2 /54
	пристигаючі	8,3/12	8,5 /12	8,5 /12
	стиглі	3,1/4	3,3 /4	3,3 /5
	Всього:	70,0/100	70,1 /100	70,1 /100
Інші лісокористувачі	молодняки	11,6/17	8,74 /12,5	7,9 /11
	середньовікові	44,1/62	47,56/67,8	48,1/68
	пристигаючі	6,5/9	6,43 /9,2	6,7 /9
	стиглі	8,6/12	7,46/10,5	8,3/12
	Всього:	70,8/100	70,19 /100	70,9 /100
Разом по області	молодняки	117,0/21	100,34 /17,9	102,4 /18
	середньовікові	319,8/56	307,96 /54,9	300,7 /54
	пристигаючі	72,0/13	75,96 /13,6	80,9 /14
	стиглі	60,8/10	76,27 /13,6	80,4 /14
	Всього:	569,6/100	560,5/ 100	564,4/ 100

Таблиця 5.2.2.3.

Динаміка лісового фонду Івано-Франківської області

Лісокористувачі	Загальна площа земель лісового фонду тис. га	Вкриті лісовою рослинністю землі, тис. га				Вікова структура деревостанів, тис. га				загальний запас деревини, млн. км.	середній запас на 1 га вкритих лісовою рослинністю земель, км.	запас стиглих та перестійних насаджень, млн.км.	Розрахункова лісосіка головного користування, тис. км.
		всього	в т.ч. по породах			молодняки	середньовікові	пристигаючі	стиглі та перестійні				
			хвойні	твердол-ні	м'ягкол-ні								
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	15
Разом по ОУЛІМГ 2003р	468,7	430,2	257,7	159,4	13,1	121,4	217,8	52,8	38,2	114,4	266	12,8	347,5
Разом по ОУЛІМГ 2008р	468,4	428,5	258,4	159,0	11,1	83,0	232,8	58,0	54,7	125,1	292	19,2	344,4
Разом по ОУЛІМГ 2015р	468,3	420,3	241,4	167,5	11,4	70,7	220,3	62,8	66,6	123,0	293	22,9	562,96
Разом по ОУЛІМГ 2016р	468,3	423,4	245,6	166,5	11,2	74,5	214,4	65,7	68,8	126,3	285	24,2	562,96
Разом по ОКП Івано-Франківськблагроліс 2003р.	73,5	70,3	36,2	26,7	7,4	24,4	35,9	7,2	2,8	13,0	185	0,77	24
Разом по ОКП Івано-Франківськблагроліс 2008р.	73,2	70,1	34,8	28,1	7,2	20,1	38,2	8,5	3,3	13,1	188	0,89	24,0
Разом по ОКП Івано-Франківськблагроліс 2015р.	73,8	70,1	34,8	28,1	7,2	20,0	38,3	8,5	3,3	13,3	189	0,89	34,2
Разом по ОКП Івано-Франківськблагроліс 2016р.	73,8	70,1	34,8	28,1	7,2	20,0	38,3	8,5	3,3	13,7	196	0,9	40,1
Всього по області : 2003р.	621,6	561,9	339,4	198,9	23,6	157,2	287,8	68,3	48,6	146,0	260	15,1	385,8
Всього по області : 2008р.	620,8	569,1	345,8	202,2	21,1	114,5	317,6	72,1	65,0	162,1	285	22,8	381,6
Всього по області : 2015р.	621,4	560,9	328,2	210,9	21,8	98,6	306,1	78,0	78,2	161,5	288	26,86	610,8
Всього по області : 2016р.	621,3	564,4	333,1	209,8	21,6	102,4	300,7	80,9	80,4	165,5	293	28,1	618,0

Таблиця 5.2.2.4

Структура рубок по Івано-Франківській області за 2016 рік, (ліквід)

Постійний лісокористувач	Всього рубок		Рубки головного користування				Рубки формування та оздоровлення лісів								Інші рубки пов'язані та не пов'язані з веденням лісового господарства	
			Всього	в т.ч. поступові, вибіркові рубки		всього рубок формування та оздоровлення лісів	в тому числі									
				всього	останнього прийому		суцільно-санітарні		вибіркові-санітарні рубки		лісовідновні					
	га	кбм	га	кбм	кбм	кбм	га	кбм	га	кбм	га	кбм	га	кбм	га	кбм
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
ДП Болексівський лісгосп	1 398	71 010	195	37 441	34 062	28 576	1 199	32 822	13	3 091	576	12 363	35	5 962	4	747
ДП Брошнівський лісгосп	1 266	91 597	175	45 141	17 941	15 746	1 087	46 208	77	20 514	368	6 429	75	17 114	4	248
ДП Верховинський лісгосп	299	46 970	77	28 101	1 270	1 270	211	17 801	31	10 706	102	2 525	13	1 148	11	1 068
ДП Вигодський лісгосп	1 508	200 490	175	66 278	10 399	10 399	1 321	134 038	232	83 583	267	17 367	60	15 447	12	174
ДП Ворохтянський лісгосп	839	32 901	35	14 239	441	441	794	18 662	22	7 459	184	4 489	8	2 945	10	0
Галицький НПП	295	5 029	0	0	0	0	295	5 029	0	0	47	578	0	0	0	0
ДП Гринявський лісгосп	895	49 780	43	9 650	9 650	9 650	848	40 020	91	18 607	172	1 783	47	9 601	4	110
ДП Делятинський лісгосп	1 274	49 327	202	35 303	25 361	21 676	1 068	14 024	1	194	496	4 873	39	4 267	4	0
ДП Івано-Франківський лісгосп	1 441	43 920	103	19 873	2 705	2 164	1 333	23 725	21	5 318	768	9 259	51	4 273	5	322
ДП "Івано-Франківський ЛСНЦ"	152	5 954	27	3 945	1 635	1 162	125	2 009	0	0	40	870	0	0	0	0
ДП "Калуський лісгосп"	1 304	26 252	72	11 283	8 289	3 079	1 221	14 831	4	586	662	6 942	6	236	11	138
ДП Коломийський лісгосп	1 169	33 312	123	22 700	8 170	7 387	1 040	9 899	0	0	359	5 043	10	648	6	713
ДП Кутський лісгосп	281	11 556	22	5 063	3 616	3 488	259	6 493	2	396	185	2 750	10	783	0	0
ДП Надвірнянський лісгосп	1 807	99 978	105	30 145	2 483	2 163	1 694	69 741	106	26 855	483	7 816	79	18 217	8	92
ДП Осмолодський лісгосп	1 415	146 959	208	48 437	15 967	12 986	1 202	98 134	227	54 090	292	6 372	134	29 694	5	388
ДП Рогатинський лісгосп	1 025	26 634	83	16 627	13 070	11 899	942	10 007	0	0	378	6 842	0	0	0	0
ДП Солотвинський лісгосп	1 992	49 454	150	22 844	19 175	18 062	1 807	26 467	14	2 806	633	6 439	35	5 491	35	143
Разом по ОУЛМГ	18 360	991 123	1 795	417 070	174 234	150 148	16 446	569 910	841	234 205	6 012	102 740	602	115 826	119	4 143
Верховинський РЛГ	633	21666	12	3077	0	0	393	15906	35	9385	341	2157	17	4364	228	2683
Богородчанський САЛГ	166	6895	22	3270	48	0	127	2535	5	378	110	1930	0	0	17	1090
Косівський САЛГ	1189	5371	0	0	0	0	305	2416	0	0	238	1617	0	0	884	2955
Долинський САЛГ	268	8646	16	3903	3803	3803	77	1782	1	238	58	945	3	599	175	2961
Коломийський САЛГ	323	5810	29	2663	0	0	280	2878	0	0	255	2659	0	0	14	269
Надвірнянський САЛГ	224	3081	0	0	0	0	201	2133	0	0	164	1559	2	151	23	948
Снятинське САЛГ	153	1889	0	0	0	0	146	1533	0	0	141	1410	0	0	7	356
Разом по ОКП Івано-Франківськблагроліс	2956	53358	79	12913	3851	3803	1529	29183	41	10001	1307	12277	22	5114	1348	11262
СЛМНДПЗГ "Чорний ліс"	496	9955	12	1563	793	793	474	8294	0	0	456	8294	0	0	10	98
Прикарпатський ВЛГ	572	17993	22	4305	1791	1791	531	13577	18,1	3092	477	10427	0	0	18,6	111
Укр. НДІ "Гірліс"	31	2355	4	1110	550	550	24	1189	1	248	0	0	11	750	3	56
Карпатський НПП	798	14941	0	0	0	0	772	14792	8,1	1589	764	13203	0	0	26,1	149
НПП Верховинський	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Природний заповідник Горгани	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
НПП Гуцульщина	216	3404	0	0	0	0	215	3147	0,5	56	200	3078	0	0	1,5	257
ДО "Резиденція "Синьогора"	124	7583	0	0	0	0	111	6983	18	3866	72	652	8	1865	13	600
Всього по області :	23 553	1 100 712	1 912	436 961	181 219	157 085	20 102	647 075	928	253 057	9 288	150 671	643	123 555	1 539	16 676

Обсяги лісокористування 2016 року практично ідентичні показникам 2015 року. Рубки лісу проведено на площі 23,5 тис.га, в т.ч. головного користування - на 1,9 тис. га. (таблиця 5.2.2.4.). Використання розрахункової лісосіки в цілому по області становить 71 відсоток. По підприємствах обласного управління лісового та мисливського господарства даний показник становить 74 відсотки, ОКП «Івано-Франківськблагроліс» - 32 відсотки. Низький відсоток використання розрахункової лісосіки пояснюється важкодоступністю ділянок стиглих та перестійних лісів, а також свідчить про ресурсне виснаження лісових ділянок стиглих та перестійних лісів, їх не відповідність матеріалам базового лісовпорядкування.

Від усіх видів рубок у 2016 році в області заготовлено 1100,7 тис. м³ деревини, у т. ч. від рубок головного користування - 436,9 тис.м³, від рубок формування і оздоровлення лісів та інших заходів - 663,8 тис.м³. В порядку поступових та вибіркового рубок головного користування в області заготовлено 181,2 тис. куб.м. ліквідної деревини, з яких останнім прийомом освоєно 157,1 тис. куб.м., що складає 87 відсотків. Такий показник демонструє формальне проведення вибіркового рубань головного користування, оскільки в результаті отримуємо значні обсяги суцільних вирубок.

Рубки формування та оздоровлення лісів 2016р. проведено на площі 20,1 тис. га, лєвова частка яких проведена в порядку санітарних рубок, а саме 62 відсотки. Із них суцільно-санітарні рубки прведені на площі 928 га ліквідною масою 253,1 тис. куб.м., що складає 39 відсотків проміжного користування. Відносно 2015 року обсяги суцільно-санітарних рубок зменшились на 15 відсотків по площі проведення та 12 відсотків по об'єму. Також значний обсяг у структурі рубок формування та оздоровлення лісів становлять лісовідновні рубки у розмірі 123,5 тис. куб.м. (19 відсотків).

Таблиця 5.2.2.5.

Лісовідновлення та лісорозведення по Івано-Франківській області за 2016 рік, га											
Види робіт	Лісокористувачі										Разом по області
	ОУЛМГ	ОКП «Івано-Франківськблагроліс»	Прикарпатський військовий лісгосп	Карпатський НПП	ПЗ «Горган»	НПП «Гуцульщина»	НПП Вєрховинський	ПП СЛМНДПЗГ «Чорний ліс»	ДЮ «Резиденція «Синьогора»	Укр НДІ гірліс	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
I. Лісовідновлення, га	3134	179	29,1	0,4		6,3		28	41	6	3423,8
в т. ч. посадка лісу, га	1264	123	29,1	0		6,3		25	16	3	1466,4
природне поновлення, га	1870	56		0,4				3	25	3	1957,4
II. Лісорозведення, га	0	0		0				0	0	0	0
III. Переведено у покриту лісом площу, га	2274	206	24,8	32		31,6		42,6	42	4	2657
IV. Загинуло лісових культур, га	0	0		0				0	0	0	0
V. Проведено догляд за лісовими культурами, га	5795	264	158,6	0		19,7		111	8	10	6366,3

У 2016 р. переведено у покриту лісом площу 2,66 тис. га лісових культур та ділянок з природним поновленням. Лісовідновлення здійснено на 3,42 тис.га земель лісового фонду, з них 1,47 тис. га - посадка лісу та 1,95 тис. га - природне поновлення. Спостерігається чітка тенденція збільшення частки природного поновлення, що у 2016 році складає 57 відсотків обсягу лісовідновлення та збільшується на 15 відсотків відносно показника минулого року.

Лісозахисні заходи по локалізації осередків шкідників та хвороб лісу проведено на площі 14,9 тис. га.

Таблиця 5.2.2.6.

**Динаміка спеціального
використання лісових ресурсів державного значення**

Рік	Затверджена розрахункова лісосіка, тис. м ³	Фактично зрубано, тис.м ³	Зрубано по господарствах					
			хвойні		твердолистяні		м'яколистяні	
			Розрахункова лісосіка тис.м ³	Фактично зрубано га/ тис.м ³	Розрахункова лісосіка, тис.м ³	Фактично зрубано, га/тис. м ³	Розрахункова лісосіка, тис.м ³	Фактично зрубано, га/тис.м ³
Рубки головного користування								
2007	378,6	286,5	234,4	185,3	128,7	90,2	15,5	11,0
2009	381,6	295,6	236,6	191,6	129,6	93,2	15,5	10,8
2012	600,3	482,4	406,4	356,8	173,9	123,4	19,6	12,6
2015	610,8	430,6	418,0	278,6	172,4	137,0	20,4	15,0
2016	618,0	436,9	421	386	174	144	23	12,7

Лісогосподарські підприємства області демонструють стабільність лісогосподарського виробництва. Відсутність державного фінансування негативно позначається на господарській діяльності. Спостерігається пріоритетність лісоексплуатації над лісовирощуванням, пов'язана з необхідністю самофінансування господарської діяльності.

З метою покращення ефективності лісового господарства, раціонального, невиснажливого використання лісових ресурсів доцільно вжити наступних заходів:

- вивчення та впровадження у сферу лісових відносин передового досвіду європейських країн;
- економічне стимулювання підприємств галузі при застосуванні прогресивних технологій лісокористування, переведення лісового насадництва на генетично-селекційну основу з відповідним рівнем лісовідновлення та лісорозведення;
- фінансування лісогосподарських підприємств, використовуючи диференційований підхід, відповідно до характеристик лісосічного фонду та

можливостей госпрозрахункової діяльності;

- завершення сертифікації лісів, як шлях до європейських стандартів галузі;
- покращення нормативно-законодавчої бази у сфері охорони, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів;
- виділення та охорона пралісових екосистем;
- збільшення сітки лісових доріг, що значно зменшить кількісні та якісні втрати лісового ресурсу;

5.2.3. Стан використання природних недеревних рослинних ресурсів

У 2016 році заготівля лісових ресурсів побічного користування та другорядних лісових матеріалів здійснювалася на підставі лімітів, затверджених рішенням Івано-Франківської обласної ради від 10.06.2016 р. № 196-5/2016. Ліміт на заготівлю лікарської сировини по підприємствам обласного управління лісового та мисливського господарства становив 60340 кг, фактично лікарська сировина не заготовлялась, ліміт на заготівлю грибів становив 2783 т, фактично заготовлено - 8 т, на заготівлю ягід - 1588 т., з яких заготовлено - 517 т. Ліміт на заготівлю лікарської сировини по ОКП Івано-Франківськоблагроліс становив 3540 кг, фактично заготовлено - 16 кг, на заготівлю грибів становив 9,5 т., фактично заготовлено - 0,36 т., на заготівлю ягід становив 73,4 т, фактично заготовлено - 26,6 т.

5.2.4. Охорона та відтворення видів рослин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

Таблиця 5.2.4.1.

Фізико - географічний район	Усього видів рослин, занесених до Червоної книги України, екз.		Усього рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України, од.		Кількість видів рослин, занесених до Червоної книги України, відтворено на територіях та об'єктах ПЗФ, екз., назва	Кількість популяцій видів рослин, занесених до Червоної книги України, які зникли, од., назва
Буковинське передгір'я (національний природний парк «Гуцульщина»)	Allium ursinum L.	Цибуля ведмежа	Piece Pineta(cembre)	Субформація ялиново-кедрово- соснових лісів		
			Quercetum (roburis) coryloso- caricosum (brizoides) Quercetum (roburis) Franguloso-caricosum (brisoides)	Група асоціацій дубових лісів ліщиновотрясункоосокових та свидиновотрясункоосокових		
	Arnica montana L.	Арніка гірська	Carpinetum-Quercetum (roburis) hederosum, Carpineto-Quercetum (roburis) asperuloso-hederosum	Асоціації грабово-дубового лісу плющевого та маренково-плющевого		
	Astrantia major L.	Астранція велика	Fagela fluticosa	Група асоціацій букових лісів чагарникових		
	Atropa belladonna L.	Беладона звичайна	Alnetum (incane) matteuccidosum	Асоціація сіривільхового лісу страусникового		
	Carex umbrosa Host	Осока затінкова	Fageto – Pineta (sylvestris)	Субформація буково-соснових лісів		
	Centaurea carpatica (Porc.) Porc.	Волошка карпатська	Quercetum (roboris) corylosa	Група асоціацій дубових лісів ліщинових (типові старі ліси)		
	Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch	Булатка довголиста	Carpinetum-Quercetum caricosum (pilosae), Carpineto-Quercetum aegopodiosum	Асоціації грабово-дубового лісу волосистоосокового та яглицевого (старі типові насадження)		
	Colchicum autumnale L.	Пізньоцвіт осінній	Fagetum vincosum	Асоціація букового лісу барвінкового		
	Corallorhiza trifida Chatel.	Коральковець тричінадрізаний	Fagetum dryopteridosum	Асоціація букового лісу щитникового (типові угруповання)		
	Crocus heuffelianus Herb.	Шафран Гейфелів, крокус Гейфелів	Fagetum symphytosum, F. adenostylosum	Асоціації букових лісів серцевидноживокостевих та аденостилесових		
	Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soo	Пальчатокорінник Фукса	Acereta pseudoplatani	Формація яворових лісів		
	Dactylorhiza incarnata (L.) Soo	Пальчатокорінник м'ясочервоний	Sphagneta depressipiceetosa	Формація пригніченоялиново- сфагнова		
	Dactylorhiza maculata (L.) Soo	Пальчатокорінник плямистий	Pineto (mugi) – Sphagneta	Формація гірсько соснова-сфагнова		

	<i>Dactylorhiza majalis</i> (Reichenb.) p. F. Hunt et Summerhayes	Пальчатокорінник травневий				
	<i>Dactylorhiza sambucina</i> (L.) Sop	Пальчатокорінник бузиновий				
	<i>Epipactis helleborine</i> (L.) Crantz.	Коручка чемерниковидна, коручка морозниковидна, коручка широколиста				
	<i>Epipactis palustris</i> (L.) Crantz.	Коручка болотна				
	<i>Epipactis purpurata</i> Smith	Коручка пурпурова				
	<i>Galanthus nivalis</i> L.	Підсніжник білосніжний, підсніжник звичайний				
	<i>Goodyera repens</i> (L.) R. Br.	Гудайєра повзуча				
	<i>Grifola umbellata</i> (Fr.) Pil.	Грифола зонтична, поліпіл зонтичний				
	<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. Br.	Билинець довгородий, билинець комарниковий				
	<i>Hericium coralloides</i> (Fr.) S. F. Crays. str.	Герицій кораловиднийт, герицій альпійський				
	<i>Huperzia selago</i> (L.) Bernh. ex Schrank et Mart.	Баранець звичайний				
	<i>Leucojum vernum</i> L.	Білоцвіт весняний, сніжинка весняна				
	<i>Lilium martagon</i> L.	Лілія лісова, лілія кучерява				
	<i>Listera cordata</i> (L.) R. Br.	Зозулині сльози серцелисті				
	<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.	Зозулині сльози яйцевидні				
	<i>Linaria rediviva</i> L.	Лунарія оживаюча				
	<i>Lycopodium annotinum</i> L.	Плаун річний, плаун				

		колючий				
	Malaxis monophyllos (L.) Sw.	Малаксис однолистий				
	Neottia nidus-avis (L.) Rich.	Гніздівка звичайна				
	Orchis coriophora L.	Зозулинець блощичний				
	Orchis mascula (L.) L.	Зозулинець чоловічий				
	Orchis militaris L.	Зозулинець шоломоносний				
	Orchis morio L.	Зозулинець салеповий				
	Pinus cembra L.	Сосна кедрова європейська, сосна кедрова				
	Platanthera bifolia (L.) Rich.	Любка дволиста				
	Sparassis crispa (Fr.) Fr.	Спарасис кучерявий, листочниця кучерява				
	Spiranthes spiralis (L.) Chevall.	Скручник спіральний				
	Strobilomyces floccopus (Vahl.: Fr.)Karst.	Стробіломіцес стовбурчастолускати й, лускач				
	Taxus baccata L.	Тис ягідний, тис негній-дерево				
	Traunsteinera globosa (L.) Reichenb.	Траунштейнера куляста				
	Tuckermannopsis laureri (Krempelh.) Hale	Тукерманопсис Лаурера, цетрарія Лаурера				
Район Горган і Чорногори (Карпатський національний природний парк)	Usnea longissima Ach.	Уснея найдовша				
	Aconitum jacquinii Reichenb.	Аконіт Жакена	Ялицево-смереково-букові ліси	Abieto-Piceeto-Fageta		
	Allium ursinum L.	Цибуля ведмежа	Сосни звичайної	Pinetea sylvestris		
	Antennaria carpatica L.	Котячі лапки карпатські	Смереково-соснові ліси	Piceeto-Pinetum		
	Arnica montana L.	Арніка гірська	Ялицево-смереково-соснові ліси	Abieto-Piceeto-Pineta		

	Aster alpinus L.	Айстра альпійська	Смереково-кедрові ліси	Piceeto-Cembreta		
	Astrantia major L.	Астранція велика	Кедрово-смерекові ліси	Cembreto-Piceeta		
	Atropa belladonna L.	Беладонна звичайна	Сосново-ялицево-смерекові ліси	Pineto-Abieto-Piceeta		
	Botrichium lunaria (L.) Sw.	Гронянка півмісяцева	Смереково-буково-ялицеві ліси	Piceeto-Fageto-Abieta		
	Campanula abietina Griseb.et Schenk.	Дзвоники ялицеві	Соснова смеречина чорницево-зеленомохова	Pineto-Piceetum myrtilloso-hylocomiosimi		
	Campanula carpatica Jacq.	Дзвоники карпатські	Смерекова яличина австрійськощитникова	Piceeto-Abietum dryopteridosum		
	Carex pauciflora Lightf.	Осока малоківткова	Смеречина сфагнова	Piceetum sphagnosum		
	Carex rupestris All.	Осока скельна	Сфагну рудого	Sphagneta fuscii		
	Centaurea carpatica Porc.	Волошка карпатська	Сфагнових мохів	Sphagneta		
	Cypripedium calceolus L.	Черевички зозулині справжні	Осоки чорної	Cariceta (nigrae)		
	Cephalanthera longifolia (L.) Fritsch.	Булатка довголиста	Сосни гірської	Pineta mugii		
	Cephalanthera rubra (L.) Rich.	Булатка червона	Верби трав'яної	Saliceta herbaceae		
	Coeloglossum viridae L.	Язичок зелений	Верби Китайбеля	Saliceta kitaibelianae		
	Colchicum autumnale L.	Пізноцвіт осінній	Рододендрона східнокарпатського	Rhododendreta kotschyi		
	Corallorhiza trifida Chatel.	Коральковець тричінадрізаний	Чорниці	Myrtilleta		
	Crocus heuffelianus Herb.	Шафран Гейфеля	Тонконога Дейла	Poaeta deyllii		
	Dactylorhiza cordigera (Fries) Soo	Пальчатокорінник серценосний	Сугайника карпатського	Doroniceta carpaticeae		
	Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soo.	Пальчатокорінник Фукса	Костриці карпатської	Festuceta carpatineae		
	Dactylorhiza incarnata (L.) Soo	Пальчатокорінник м'ясо-червоний	Дріади восьмипелюсткової	Dryadeta octopetalae		
	Dactylorhiza maculata (L.) Soo	Пальчатокорінник плямистий	Наскельниці лежачої	Loiseleuria procumbentis		
	Dactylorhiza majalis (Reichenb.) P.F. Hunt et	Пальчатокорінник травневий	Горянки дворядної	Oreochloeta distichae		
	Summerhayes					
	Dactylorhiza sambucina (L.) Soo	Пальчатокорінник бузиновий	Адонестилесу сіролистого	Adenostyleta		
	Doronicum clusii All.	Сугайник Клузія				
	Dryas octopetala L.	Дріада восьмипелюсткова				
	Epipactis atrorubens	Коручка темно-				

	(Hoffm. ex Bernh) Schult	червона			
	Epipactis helleborine (L.) Crantz.	Коручка чемерниковидна			
	Epipactis palustris (L.) Crantz.	Коручка болотна			
	Epipactis purpurata Smith	Коручка пурпурова			
	Epipogon aphyllum (F.W.Schmidt) Sw.	Надбородник безлистий			
	Festuca porcii Hack.	Костриця Порціуса			
	Galanthus nivalis L.	Підсніжник гайовий			
	Gentiana acaulis L.	Тирлич безстебловий			
	Gentiana laciniata Kit. ex Kanitz	Тирлич роздільний			
	Gentiana lutea L.	Тирлич жовтий			
	Gentiana punctata L.	Тирлич крапчастий			
	Gentiana verna L.	Тирлич весняний			
	Goodyera repens (L.) R.Br.	Гудайера повзуча			
	Gymnadenia conopsea (L.) R.Br.	Билинець комарниковий			
	Gymnadenia odoratissima (L.) Rich.	Билинець найзапашніший			
	Heracleum carpaticum Porcius	Борщівник карпатський			
	Herminium monorchis (L.) R.Br.	Бровник одноклубневий			
	Huperzia selago (L.) Bernh.	Баранець звичайний			
	Larix polonica Racib.	Модрина польська			
	Leontopodium alpinum Cass.	Білотка альпійська			
	Leucojum vernum L.	Білоцвіт весняний			
	Leucorchis albida (L.) E.Mey	Левкорхіс білуватий			
	Lilium martagon L.	Лілія лісова			
	Linnea borealis L.	Ліннея північна			
	Listera cordata (L.) Br.	Зозулині сльози серцелисті			
	Listera ovata L.	Зозулині сльози яйцевидні			
	Lunaria rediviva L.	Лунарія оживаюча			
	Lycopodium annotinum L.	Плаун колючий			
	Neottia nidus-avis (L.) Rich.	Гніздівка звичайна			

	<i>Orchis militaris</i> L.	Зозулинець шоломоносний				
	<i>Orchis ustulata</i> L.	Зозулинець обпалений				
	<i>Oreochloa disticha</i> (Wulf.) Link.	Горянка дворядна				
	<i>Oxycoccus microcarpus</i> Turcz. ex Rupr.	Журавлина дрібнопліда				
	<i>Pedicularis oederi</i> Vahl	Шолудивник Едера				
	<i>Pinguicula alpina</i> L.	Товстянка альпійська				
	<i>Pinguicula vulgaris</i> L.	Товстянка звичайна				
	<i>Pinus cembra</i> L.	Сосна кедрова європейська				
	<i>Platanthera bifolia</i> L.	Любка дволиста				
	<i>Poa deylli</i> Chriek et Juras.	Тонконіг Дейла				
	<i>Primula poloninensis</i> (Domin)Fed	Первоцвіт полонинський				
	<i>Primula minima</i> L.	Первоцвіт малий				
	<i>Ptarmica lingulata</i> (Waldst. et Kirt.) DC	Чихавка язиколиста				
	<i>Ptarmica tenuifolia</i> (Schur) Schur.	Чихавка тонколиста				
	<i>Pulmonaria filarszkyana</i> Javorka	Медунка Філярського				
	<i>Pulsatilla alba</i> Rchb.	Сон білий				
	<i>Ranunculus tatrae</i> Borb.	Жовтець татранський				
	<i>Rhodiola rosea</i> L.	Родіола рожева				
	<i>Rhododendron kotschy</i> Simonk	Рододендрон східнокарпатський				
	<i>Saussurea alpina</i> (L.) DC	Соссюрея альпійська				
	<i>Saxifraga aizoides</i> L.	Ломикамін аїзовидний				
	<i>Scopolia carniolica</i> L.	Скополія карніолійська				
	<i>Selaginella selaginelloides</i> (L.) Link.	Плаунок плауновидний				
	<i>Sempervivum montanum</i> L.	Молодило гірське				
	<i>Saussurea porcii</i> Deger	Соссюрея Порца				
	<i>Swertia alpestris</i> Baumg.	Сверція альпійська				

	Traunsteinera globosa (L.) Reichb.	Траунштейнера куляста				
	Taxus baccata L.	Тис ягідний				
Бурштинське опілля (Галицький національний природний парк)	Allium ursinum L.	Цибуля ведмежа				
	Anemonastrum narcissiflorum (L.) Holub	Анемона нарцисовита	Формація сальвінії плаваючої	Salvinieta natans		
	Astrantia major L.	Астранція велика -	Формація водяного горіха	Trapeta natans		
	Carlina cirsoides Klok.	Відкасник осотовидний	Формація плавуна щитolistого	Nymphoideta peltatae		
	Carlina onopordifolia Bess. ex Szaf., Kucz. et Pawt.	Відкасник татарниколистий	Формація латаття білого	Nymphaeta albae		
	Cephalanthera damasonium (Mill.) Druce	Булатка великоквіткова	Формація глечиків жовтих	Nupharetta luteae		
	Chamaecytisus blockianus (Pawt.) Klaskova	Зіновать Блоцького	Формація кушира підводного	Ceratophylleta submersi		
	Chamaecytisus podolicus (Btrocki) Klaskova	Зіновать подільська	Формація ковили волосистої	Stipeta capillatae		
	Cypripedium calceolus L.	Зозулинці черевички справжні	Формація ковили найкрасивішої	Stipeta pulcherrimae		
	Dactylorhiza fuchsii (Druce) Soo	Пальчатокорінник Фукса	Формація ковили пірчастої	Stipeta pennatae		
	Dactylorhiza maculata (L.) Soo	Пальчатокорінник плямистий	Формація ковили вузьколистий	Stipeta tirsae		
	Dactylorhiza majalis (Reichenb.) P. F. Hunt et Summerhayes	Пальчатокорінник травневий	Формація костриці блідої	Festuceta pallentis		
	Epipactis atrorubens (Hoffm. ex Benth.) Bess.	Коручка темно-червона	Формація осоки низької	Cariceta humilis		
	Epipactis helleborine (L.) Crantz	Коручка чемерицелика	Група асоціацій дубових лісів з дуба звичайного ліщинових (Типові угруповання)	Querceta (roboris) corylosa		
	Epipactis palustris (L.) Crantz	Коручка болотна				
	Epipactis purpurata Smith	Коручка пурпурова				
	Chamaecytisus paczoskii (V. Krecz.) Klaskova	Зіновать Пачоського				
	Euphorbia volynica Bess.	Молочай				

	ex Racib.	волинський			
	<i>Festuca pallens</i> Host	Костриця бліднувата			
	<i>Fritillaria meleagris</i> L.	Рябчик шаховий			
	<i>Galanthus nivalis</i> L.	Підсніжник білосніжний			
	<i>Gymnadenia conopsea</i> (L.) R. Br.	Билинець довгорогий			
	<i>Leucojum vernum</i> L.	Білоцвіт весняний			
	<i>Lilium martagon</i> L.	Лілія лісова			
	<i>Listera ovata</i> (L.) R. Br.	Зозулині сльози яйцевидні			
	<i>Lunaria rediviva</i> L.	Лунарія оживаюча			
	<i>Neottia nidus-avis</i> (L.) Rich.	Гніздівка звичайна			
	<i>Nymphoies peltata</i> (S.G. Gmel.) O.Kuntze	Плавун щитolistий			
	<i>Orchis militaris</i> L.	Зозулинець шоломоносний			
	<i>Orchis morio</i> L.	Зозулинець салеповий			
	<i>Platanthera bifolia</i> (L.) Rich.	Любка дволиста			
	<i>Platanthera chlorantha</i> (Cust.) Reichenb.	Любка зеленоквітка			
	<i>Poa versicolor</i> Bess.	Тонконіг різнобарвний			
	<i>Pulsatilla grandis</i> Wend.	Сон великий			
	<i>Salvinia natans</i> (L.) All.	Сальвінія плаваюча			
	<i>Sedum antiquum</i> Omelcz. et Zaverucha	Очиток застарілий			
	<i>Scopolia camiolica</i> Jacq.	Скополія карніолійська			
	<i>Stipa capillata</i> L.	Ковила волосиста			
	* <i>Stipa pennata</i> L.	Ковила пірчаста			
	<i>Stipa pulcherrima</i> C. Koch	Ковила найкрасивіша			
	<i>Stipa tirsia</i> Stev.	Ковила вузьколиста			
	<i>Salix starkeana</i> Willd.	Верба Старке			
	<i>Thalictrum foetidum</i> L.	Рутвиця смердюча			
	<i>Trapa natans</i> L.	Водяний горіх плаваючий			
	<i>Traunsteinera globosa</i> (L.) Reichenb.	Траунштейнера куляста			
	<i>Tofieldia calyculata</i> (L.)	Тофільдія			

	Wahlenb	чашечкова				
Горгани (природний заповідник «Гогани»)	Lycopodium annotinum L.	Плаун колючий	Pineto (cembrae)- Piceetum (abietis) vaccinosa(myrtilli)- hylocomiosum	Кедрінова смеречина чорничево- зеленомохова		
	Huperziaselago (L.) Bernh	Баранець звичайний -	Piceeto (abietis) – Pinetum (cembrae) sphagnosum	Смерекова кедріна сфагнова		
	Botrychium lunaria (L.) Sw.	Гронянка півмісяцева	Piceeto (abietis)–Pinetum (cembrae) vaccinosa(myrtilli) – sphagnosum	Смерекова кедріна чорничево- сфагнова		
	PinuscembraL.	Сосна кедрова європейська	Piceeto (abietis)–Pinetum (cembrae) vaccinosa(myrtilli)– hylocomiosum	Смерекова кедріна чорничево- зеленомохова		
	BetulaobscuraA. Kotula	Береза темна	Pinetum (sylvestris) empetrosom (nigrae)	Сосняк чорноводянковий		
	LunariaredivivaL.	Лунаріяоживаюча				
	RhododendronkotschySim onk.	. Рододендрон східнокарпатський				
	Oxycoccus microcarpusTur cz. ExRupr	Журавлина дрібнопліда				
	Chamaespartium sagittale (L.) P. Gibbs	Віничник крилатий				
	Astrantia major L.	Астранція велика				
	Arnica montana L.	Арнікагірська				
	Centaurea carpatica (Porc.) Porc.	Волошка карпатська -				
	Lilium martagon L.	Лілія лісова				
	Galanthus nivalis L.	Підсніжник білосніжний				
	Leucojum vernum L.	Білоцвіт весняний				
	Crocus heuffelianus Herb.	Шафран Гейфелів				
	Coeloglossum viride (L.) C.Hartm.	Язичок зелений				
	Dactylorhiza cordigera (Fries) Soo	Пальчатокорінник серценосний				
	Dactylorhiza maculata (L.) Soo	Пальчатокорінник плямистий				

	Dactylorhizamajalis (Reichenb.) P.F. Hunt et Summerhayes	Пальчатокорінник травневий				
	Epipactishelleborine (L.) Crantz.	Коручка чемерниковидна				
	Goodyera repens (L.) R. Br.	Гудайєраповзуча				
	Gymnadeniaconopsea (L.) R. Br.	Билинець комарниковий				
	Leucorchisalbida (L.) E. Mey.	Левкорхіс білуватий				
	Listeracordata (L.) R. Br.	Зозулині сльози серцелисті				
	Listeraovata (L.) R. Br	Зозулині сльози яйцевидні				
	Neottianidus-avis (L.) Rich.	Гніздівка звичайна -				
	Orchismacula (L.) L.	Зозулинець чоловічий				
	Platantera bifolia (L.) Rich.	Любкадволиста				
	Traunsteineraglobosa (L.) Reichenb	Траунштейнера куляста				

5.2.5. Адвентивні види рослин

В області простежуються тенденції до збільшення кількості адвентивних видів та розширення місця їх зростання і поширення. Експансія адвентивних видів гальмує процеси відновлення корінного рослинного покриву, створюючи можливості їх блокування та спричиняє умови до утворення угруповань з домінуванням адвентивних видів.

Для області найбільш поширеними інвазійними видами на сьогодні є 3 види. Це амброзія полинолиста (*Ambrosia artemisiifolia* L.), повитиця польова (*Cuscuta campestris* Junk.) та борщівник Сосновського (*Heracleum sosnovskyi* Manden).

Акцентуємо увагу на окремих адвентивних видах рослин, які зустрічаються на території області:

- амброзія полинолиста (природний ареал - Північна Америка). Появилась в межах області 9-10 років назад. Зустрічаються поодинокі популяції, як бур'ян;
- нетреба колюча (природний ареал - Південна Америка). Давно відмічена в області на окремих відкритих місцях Придністров'я, на околиці м. Івано-Франківська, а саме «Вовчинецьких горах» (зустрічається велика популяція);
- нетреба звичайна (природний ареал - Прикаспійська низовина). Зустрічається рідко;
- хаменелюм римський (природний ареал - Західна Європа). Зустрічається, як бур'ян на полях;
- хапоміла запашна (природний ареал - Північна Америка), зустрічається як бур'ян на полях;
- ромашка лікарська (природний ареал - Німеччина), розводять на присадибних ділянках як лікарську рослину;
- ехінацея пурпурова (природний ареал - Північна Америка), розводять в окремих лісництвах області як лікарську рослину;
- галінсога дрібноцвітна (природний ареал - Південна Америка), злісний бур'ян, популяції мають тенденцію до збільшення;
- стенаксис однорічний (природний ареал - Північна Америка), великі популяції на території області і навіть в Карпатах на висоті більше 1000м.;
- чорнобривці розлогі (Мексика), широко використовуються в озелененні.
- модрина японська (Японія), культивують в Карпатських Бескидах;
- сосна чорна (Західна Європа), розводять у парках культури та відпочинку.
- туя західна (природний ареал - Північна Америка), зустрічається в ботанічних садах та парках, широко застосовується в озелененні;
- гінкго дволопатеве (Китай), поодинокі дерева зустрічаються у великих містах.

Адвентивні види рослин в межах області значно впливають на місцеву

флору та фауну. Їхні популяції з кожним роком збільшуються і витісняють місцеві види рослин. Наприклад, галінсога дрібноцвітна масово розмножується на присадибних ділянках і знищує врожай культурних рослин.

5.2.6. Охорона, використання та відтворення зелених насаджень

Інформація щодо охорони, використання та відтворення зелених насаджень наведено у таблиці 5.2.6.1.

Таблиця 5.2.6.1.

Озеленення населених пунктів, га

Заходи	Рік				
	2012	2013	2014	2015	2016
Створено нових зелених насаджень, га	1,8	1,6	7,2	1,8	-
Проведено ландшафтну реконструкцію насаджень, га	0,7	0,5	0,7	0,3	3,0
Проведено догляд за насадженнями, га	258	236	246	218	244

5.2.7. Використання та відтворення природних рослинних ресурсів на території природно-заповідного фонду

Осередками зростання значної частини раритетного фітогенофонду на території Івано-Франківської області є установи природно-заповідного фонду, а саме: природний заповідник «Горгани», Карпатський національний природний парк, національний природний парк «Гуцульщина», Галицький національний природний парк, новостворені національні природні парки «Верховинський» та «Синьогора».

На території природного заповідника «Горгани» ростуть два види рослин, які занесені до Додатку 1 Бернської конвенції, з 10, що зустрічаються у флорі Українських Карпат. Виявлено 30 видів судинних рослин, занесених до Червоної книги України, що становить понад 20% від загальної кількості червонокнижних видів, що ростуть в Українських Карпатах.

Загалом раритетна флора заповідника налічує 69 видів судинних рослин, що забезпечує охорону 17,1% раритетної компоненти Українських Карпат і 63% - району Горган.

На території Карпатського національного природного парку зареєстровано 78 видів вищих судинних рослин (відносяться до 27 родин), які занесені до Червоної книги України.

Флора природних фітоценозів НПП «Гуцульщина» налічує 687 видів судинних рослин, 161 - мохоподібних, 204 - лишайників та макроміцетів (загалом - 1052 види).

Із них до Червоної книги України занесено 39 видів судинних рослин (14 родин, 21 рід), 5 - макроміцетів (5 родин, 5 родів), 2 - лишайників (1 родина, 2 роди).

З метою збереження біологічного різноманіття, унікального генофонду рослинного світу області розпорядженням облдержадміністрації від 18.04.1996 р. № 268 «Про охорону цінних рослинних ресурсів області»

затверджено перелік видів рослин, занесених до Червоної книги України та Європейського Червоного Списку, які зростають на території Івано-Франківської області, перелік ендемічних, реліктових, рідкісних та зникаючих видів рослин, що зростають на території Івано-Франківської області (Регіональний Червоний Список), перелік видів рослин, обсяги заготівлі яких на території області лімітуються, а любительський збір здійснюється за спеціальними дозволами та перелік видів рослин, промислова заготівля яких обов'язково узгоджується з користувачами угідь.

На ліси впливає низка абіотичних, біотичних і антропогенних чинників, під дією яких зменшується приріст деревини, відбувається часткова втрата крон, всихання окремих дерев і насаджень. Серед чинників негативного впливу на ліси провідне місце посідають хвороби лісу та листогризучі шкідники.

Площа осередків основних видів шкідників становить 1,6 тис.га, в т.ч. хрущі - 1,0 тис.га. Площа осередків хвороб складає - 60,3 тис.га, в т.ч. коренева губка - 29,9 тис.га., опеньок осінній - 12,3 тис.га., рак ялиці - 2,0 тис.га., некрозний рак бука - 1,6 тис.га.. бактеріальна водянка - 0,5 тис.га.

На практиці використовуються біологічні, лісогосподарські та інтегровані методи боротьби. Зокрема, здійснюючи санітарні рубки, лісосічні та позалісосічні очистки, щороку оздоровлюють 10 тис.га, а з комплексом біологічних заходів 15 тис.га. щороку.

Роботи із захисту лісу в лісових масивах області здійснює спеціалізована служба Держлісагентства - ДП «Івано-Франківськлісозахист».

Одним із основних напрямів діяльності лісових підприємств області залишається охорона лісу від пожеж та запобігання їх виникнення в лісових масивах, на торф'яниках і сільгоспугіддях.

Для попередження втрат від лісових пожеж лісогосподарські підприємства постійно підтримують в належному стані і в достатній кількості протипожежний інвентар, проводять роботу по утриманню протипожежних розривів та мінералізованих смуг, поновлюють та встановлюють аншлаги та інформаційні панно на протипожежну тематику, організовують навчання лісової охорони по організації гасіння лісових пожеж, постійно проводять роз'яснювальну роботу серед місцевого населення, туристів та школярів. З настанням пожежонебезпечного періоду організовується цілодобове чергування та патрулювання лісових масивів.

Фіксуються випадки випалювання сухої рослинності населенням на сільгоспугіддях, які межують з лісовими масивами. Результатом цієї роботи є недопущення за останні роки випадків виникнення великих лісових пожеж.

5.3. Охорона, використання та відтворення тваринного світу

5.3.1. Загальна характеристика тваринного світу

5.3.2. Стан і ведення мисливського та рибного господарств

Мисливське господарство як галузь - сфера суспільного виробництва, основними завданнями якого є охорона, використання та відтворення мисливських тварин, надання послуг мисливцям щодо здійснення полювання, розвиток мисливського спорту і мисливського собаківництва.

Сучасне мисливство виконує економічну, соціальну та екологічну функції. Економічна функція мисливського господарства стосується надання мисливцям різноманітних послуг, пов'язаних з проведенням полювання. Соціальна функція полягає у задоволенні рекреаційних потреб людей, створення робочих місць, сплаті податків в бюджети різних рівнів. Екологічна функція виражається в охороні та відтворенні мисливських тварин, примноженні їх популяції.

Ведення мисливського господарства та здійснення полювання регулюються Законами України про «Мисливське господарство та полювання», «Про тваринний світ». Права та обов'язки користувачів мисливських угідь, визначені законодавчо, відображені у договорі про умови ведення мисливського господарства, який кожен користувач заключає із управлінням лісового та мисливського господарства після надання йому в користування мисливських угідь обласною радою.

Станом на 1 січня 2017 року веденням мисливського господарства в області займається 55 користувачів мисливських угідь різної форми власності на загальній площі 714,9 тис.га.:

- 15 лісогосподарських підприємств Івано-Франківського обласного управління лісового та мисливського господарства на площі 258 тис.га, (36 % всіх угідь області);

- 15 районних організацій обласної ради УТМР та МРВП УТМР на площі 285,6 тис.га, (40 %),

- 22 підприємства інших форм власності на площі 171,3 тис.га.

У зв'язку із закінченням 15-ти річного терміну користування мисливськими угіддями, в 2012-2013 роках відбулись значні зміни в мисливському господарстві області. Загальна площа мисливських угідь області, у порівнянні з попереднім ревізійним періодом (989,1 тис.га) зменшилась на 274 тис.га. Основна причина зменшення площі угідь - відмова частини землевласників і землекористувачів сільськогосподарських угідь надавати погодження на користування ними як мисливськими угіддями під час перезакріплення мисливських угідь, а також виключення об'єктів природно-заповідного фонду із загальної площі мисливських угідь.

Закріплення вимагають також мисливські угіддя, що передбачались для надання іншим користувачам (8,6 тис.га у ДП «Вигодське лісове господарство» та 20,7 тис.га у ДП «Осмолодське лісове господарство»).

До ведення мисливського господарства в 2016 році залучено 173 працівники, в тому числі 26 мисливствознавців та 147 єгерів.

Для порівняння в 2014 році у мисливському господарстві області було задіяно 187 працівники, з них 25 мисливствознавці та 152 штатних єгері. Законодавчо визначене навантаження на 1 єгеря (не більше 5 тис.га. лісових угідь чи 10 тис.га. польових угідь) окремими користувачами не дотримується.

По Україні середнє навантаження на 1 єгеря - 8,4 тис.га, в системі Держкомлісгоспу - 6,8 тис.га, УТМР - 10,4 тис.га, по інших користувачах - 6,0 тис.га.

Загальні витрати на ведення мисливського господарства в 2016 році усіма користувачами мисливських угідь склали 9,06 млн.грн., на підготовлю тварин та біотехнічні заходи використано 1,6 млн.грн. або 18 % усіх витрат. У 2016 році аналогічний показник становив 31 %. Надходження від ведення мисливського господарства склали 3,2 млн. грн., що на 43 % більше минулого року. Окупність мисливського господарства в цілому по області складає 36 %, в тому числі по мисливських користувачах громадської організації УТМР 52 %, державних лісгосподарських підприємств - 25 %.

Основною статтею доходів організацій системи УТМР та переважної більшості інших громадських організацій та користувачів є кошти від реалізації мисливцям відстрільних карток під час полювання на пернату й хутрову дичину, які є масовими видами полювання.

Переважає ж більшість лісгоспів отримує найбільше надходжень від проведення ліцензійного полювання на добування копитних тварин. Так в 2016 році від ліцензійного полювання лісгоспи отримали 476 тис.грн. (в т.ч. від реалізації самих ліцензій - 138,7 тис.гривень, надання єгерських послуг - 184,6 тис.грн., реалізації м'яса добутих тварин - 152,7 тис.грн.), що складає 47 % від усіх надходжень. Від реалізації відстрільних карток 56,3 тис.грн. (в т.ч. хутрових - 41,2 тис.грн., пернатих - 15,1 тис.грн.), що складає тільки 5,6 %.

Згідно даних останнього обліку в області обліковано близько 9,8 тис.голів копитних тварин, зокрема 1,436 тис. оленів, 5,84 тис. козуль, 2,4 тис. кабанів, близько 37 тис. хутрових тварин та 165 тис. пернатих. Протягом останніх кількох років не спостерігається суттєвих змін чисельності основних видів мисливських тварин. Чисельність оленя знаходиться в межах статистичної похибки, можливої під час обліків. Чисельність хижих тварин по області зменшилась, зокрема лисиці на 42 % (з 2138 у 2013 році до 1238 у 2016 році) й вовка на 7 % (з 61 у 2013 році до 57 у 2016 році).

Таблиця 5.3.2.1.

Динаміка чисельності основних видів мисливських тварин (особин)

Види мисливських тварин	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1	2	3	4
Олень благородний	1395	1328	1436
Козуля європейська	5898	5844	5841
Кабан	2358	2447	2406
Лисиця	2057	1540	1238
Заєць – русак	23087	22223	23098
Вовк	56	58	57

В 2016 році добування копитних тварин по області наступне: 28 оленів, 188 - козуль, 186 гол. - кабана. Добування кабана та козулі відносно 2015р. збільшилось на 11 та 20 % відповідно. У порівнні з 2015 роком показники використання ліміту та добування змінились: добування по оленю складає 70 %, козулі - 65%, кабана зменшився 59% до 47%. В цілому

відсоток добування по копитних тваринах відносно попереднього року змінився із 51% на 56%.

Таблиця 5.3.2.2.

Добування основних видів мисливських тварин (особин)

Рік	Види мисливських тварин	Затверджений ліміт добування	Видано ліцензій	Добуто	Не використано ліцензій
2013	Кабан	178	178	51	22
	Козуля	110	110	54	15
	Олень	29	29	8	1
2015	Кабан	365	365	167	81
	Козуля	275	275	156	47
	Олень	45	45	28	4
2016	Кабан	372	414	186	20
	Козуля	297	304	188	17
	Олень	47	45	28	5

Основні проблеми мисливського господарства та шляхи його покращення:

- невисока чисельність основних видів мисливських тварин, що викликано рядом об'єктивних та суб'єктивних причин;
- ускладнена процедура надання мисливських угідь в користування (отримання погоджень користувачів та власників земельних ділянок, яких в області зараз нараховується сотні тисяч осіб). Для вирішення даного питання необхідна співпраця всіх контролюючих органів в галузі мисливського господарства та органів місцевого самоврядування;
- для забезпечення дієвої охорони мисливських угідь області необхідно якісно покращити матеріально-технічне забезпечення єгерської служби (гідними посадовими окладами, форменним одягом, табельною зброєю, транспортом, сучасними технічними засобами та засобами зв'язку).

Рибогосподарські об'єкти Івано-Франківської області

Фонд рибогосподарських об'єктів Івано-Франківщини складається з двох басейнів – Дністровського, р. Дністер з притоками та Дунайського - р. Прут з притоками.

До Дністровського басейну належить р. Дністер та 124 притоки (довжиною понад 10 км). Найбільші притоки: річки Бистриця Надвірнянська, Бистриця Солотвинська, Лімниця, Свіча, Сівка, Гнила Липа, Золота Липа, Луква, Ворона, Сукіль та інші.

До Дунайського басейну в межах Івано-Франківської області - р. Прут та 65 приток (довжиною понад 10 км). Найбільші притоки: Білий Черемош, Чорний Черемош, Рибниця, Пістинька, Чорнява, Лючка та інші.

Територія, що покрита поверхневими водами складає 23,7 тис. га.

Таблиця 5.3.2.3.

Фонд рибогосподарських водних об'єктів

Річки		Озера		Водосховища		Ставки	
Загальна кількість, шт.	Загальна протяжність, км	Загальна кількість, шт.	Загальна площа, га	Загальна кількість, шт.	Загальна площа, га	Загальна кількість, шт.	Загальна площа, га
8294	15 656	154	327,3	3	1631.2	1364	3630,8

У річках гірської частини області іхтіофауна представлена наступними видами: харіус європейський, форель струмкова, головень, голянь, пічкур, бички, верхоплавка, окунь тощо. Рибопродуктивність невелика - 8-9 кг/га; рибні запаси оцінюються в 100 тонн.

Іхтіофауна річок рівнинної частини представлена такими видами: марена, рибець, білизна, плітка, окунь, головень, підуст, сом, судак, щука, сазан, карась, короп, лящ, клепець, плоскирка, голянь, верхоплавка, пічкур, бички, зустрічаються стерлядь, вирезуб, чоп тощо. Рибопродуктивність за даними попередньої п'ятирічки складає 20-25 кг/га; рибні запаси оцінюються від того часу в 150 тонн (таблиця 5.3.2.4.).

Протягом звітнього року, як і у попередньому році, в межах Івано-Франківської області промисловий вилов не проводився. Не поступило також заявок від рибокористувачів і на поточний рік, тому ліміт на область не виділявся (таблиця 5.3.2.5.).

Таблиця 5.3.2.4.

**Виллов риби суб'єктами господарювання
(фізичні особи), які займаються рибництвом (аквакультурою) (тонн)**

Показники	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
Виллов риби та добування інших водних живих ресурсів – усього	27,77	19,825	35,06	33,2	4,2
У тому числі: судак	-	-	-	-	-
Сазан, короп	23,785	19,67	32,96	30,9	3,7
Сом	-	-	-	-	-
Лящ	-	-	-	-	-
Щука	0,23	-	-	-	-
Товстолобик	3,22	0,055	1,5	1,8	0,5
Лин	-	-	-	-	-
Плітка	-	-	-	-	-
карась	0,542	0,1	0,6	0,5	
Окунь	-	-	-	-	-
інші види риб	-	-	-	-	-
Виллов риби (без інших водних живих ресурсів)	27,777	19,825	35,06	33,2	4,2
Реалізовано риби та інших водних живих ресурсів (живих та охолоджених)	27,777	19,825	35,06	33,2	4,2

В області нараховується 1422 водних об'єкта загальною площею 6721 га, площею водного дзеркала 5097 га. 549 водних об'єкта загальною площею 2154 га, площею водного дзеркала 1490 га знаходяться в оренді юридичних і фізичних осіб, які використовуються переважно для риборозведення.

Серед господарств, які займаються вирощуванням риби в області діє 8 рибгоспів: «Княгининчі» (с. Княгининчі, Рогатинського р-ну), «Міжріччя» (с. Міжріччя, Долинського р-ну), «Завадка» (с. Завадка, Калуського р-ну), «Більшівці» (с. Більшівці, Галицького р-ну), «Хом'яківка» (с. Хом'яківка Тисменицького р-ну), рибдільниця «Марківці» (с. Марківці, Тисменицького р-ну); а також Хотимирське СРФГ (с. Хотимир, Тлумацького р-ну). Рибгосп «Галицький» ліквідовується, шляхом створення товариства з обмеженою відповідальністю «Рибгосп «Бурштинський». ПрАТ «Бабин-Риба» відмовилось від акту постійного користування земельною ділянкою, відповідно припиняє господарську діяльність.

Таблиця 5.3.2.5.

Вилів риби суб'єктами господарювання (юридичні особи), які займаються рибництвом (аквакультурою) (тонн)

№ з/п		Форма № 1-А-риба				
		2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
1	ДП рибне господарство «Галицький»; ТЗОВ «Рибгосп Бурштинський»	8,26	51,0	40,575	38,6	ліквідація 13,662
2	ПАТ «Більшівці-риба»	376,0	381,0	426,63	402,6	451
3	ФГ «Жалибори»		2,821	2,74	2,1	0,5
4	ФГ Кухарського Петра Мар'яновича		2,5	3,0	2,6	2,8
5	ПФГ «Поточище»		1,2	0,8	0,7	0,0
6	КСП «Рибгосп «Завадка»	25,7	20,5	22,0	23,2	20,226
7	ФГ «Вікторія»		2,0	2,2	4,3	3,2
8	ВАТ «Бабин-Риба»	24,0	20,0	17,0	19,3	8,0
9	ПП «Степан Мельничук»		-	0,1	-	0,0
10	ТЗОВ «Карпат-Риба»		0,9	1,0	1,1	1,0
11	СФГ Прикарпаття»		2,3	-	-	0,0
12	ФГ «Поліське»	1,4	0,6	0,6	0,7	0,0
13	ТЗОВ «Рибгосп «Княгининчі»	0,018	36,0	25,0	27,2	14,0
14	ФГ «Агро-Стандарт»		1,5	1,8	1,9	0,3
15	СФГ «Ярослав»		0,5	0,5	0,5	0,0
16	ДПЛГ «Осмолодське»		2,515	2,68	3,2	0,532
17	Мале ПП «Талія»		2,7	2,83	2,9	4,234
18	КП «Октан»		5,0	7,0	4,2	6,0
19	ТЗОВ «Покуття-Фрукт»		5,94	9,24	10,1	11,568
20	ПАП «Волі Дар»		8,0	9,0	9,4	3,6
21	Хотимирське СРФГ		8,6	8,8	9,1	6,5
22	ПП «Плесо Прут»	8,5	6,1	3,4	3,2	6,8
23	ПАТ «Тисмениця-Риба»	27,8	34,69	44,73	43,2	2,5
Всього		595,1	615,8	667,1	610,1	556,4

5.3.3. Охорона та відтворення видів тварин, занесених до Червоної книги України, та тих, що підпадають під дію міжнародних договорів

На території області проживає 25 видів фауни, які перебувають під загрозою зникнення і занесені до Червоної книги України. Ці види потребують систематичної роботи щодо виявлення місць їх перебування, проведення постійного спостереження за станом популяцій та наукових досліджень з метою розробки наукових основ їх охорони та відтворення

(таблиця 5.3.3.1. – 5.3.3.3.).

Із зареєстрованих видів хребетних на території природного заповідника «Горгани» зустрічаються види, занесені до Червоної книги України.

Клас Круглороті – Cyclostomata

Угорська мінога – *Lamperta danfordi* Regan

Клас Риби – Pisces

Ряд Лососеподібні – Salmoniformes

Харіус – *Thymalus thymalus* L.

Клас Земноводні – Amphibia

Ряд Хвостаті – Caudate .

Плямиста саламандра – *Salamandra salamandra* L

Тритон карпатський – *Triturus montandoni* (Bouenger)

Тритон альпійський – *Triturus alpestris* (Laurenti)

Клас Плазуни – Reptilia

Ряд Лускаті – Squamata

Мідянка – *Coronella austriaca* Laurenti

Клас Птахи – Aves

Ряд Лелекоподібні – Ciconiformes

Лелека чорний – *Ciconia nigra* L.

Ряд Соколоподібні – Falconiformes

Підорлик малий – *Aguilapomarina* C.L. Brehm

Беркут – *Aquila chrysaetos* L.

Ряд Куроподібні – Galliformes

Глухар – *Tetrao urogallus* L.

Ряд Журавлеподібні – Gruiformes

Родина Журавлині – *Gruidae*

Сірий журавель – *Grus grus* L.

Ряд Совоподібні – Strigiformes

Пугач – *Bubo bubo* L.

Сичик-горобець – *Glaucidium passerinum* L.

Сова довгохвоста – *Strix uralensis* Pallas

Ряд Горобцеподібні – Passeriformes

Тинівка альпійська – *Prunella collaris* Scopoli

Клас Ссавці – Mammalia

Ряд Землерийкові – Soricidae

Бурозубка альпійська – *Sorex alpinus* Schinz

Кутора мала – *Neomys anomalus* Cabrera

Ряд Гризуни – Rodentia

Нориця мала водяна (повх) – *Arvicola scherman* (Shaw)

Нориця снігова – *Chionomys nivalis* (Martins)

Ряд Хижі – Carnivora

Бурий ведмідь – *Ursus arctos* L.

Горностай – *Mustela erminea* L.
Норка європейська – *Mustela lutreola* L.
Борсук – *Meles meles* (L.)
Видра – *Lutra lutra* (L.)
Кіт лісовий – *Felis silvestris* Schreber
Рись – *Felis lynx* L.

Із зареєстрованих видів на території Карпатського НПП зустрічаються види, занесені до Червоної книги України.

Комахи – Insecta

Ряд Бабки – Odonata

Родина Кордулегастериди – Cordulegasteridae

Кордулегастер кільчастий – *Cordulegaster annulatus* (Latreille)

Ряд Веснянки – Plekoptera

Родина Перліди – Perlidae

Веснянка велика – *Periataxima* Skopoli

Ряд Твердокрилі або жуки – Coleoptera

Родина рогачі – Lucanidae

Жук – олень (рогач звичайний) – *Lucanus cervus* (Linnaeus)

Родина Вусачі – Cerambycidae

Розалія альпійська (вусач альпійський) – *Rosalia alpina* (Linnaeus)

Ряд скорпіонові мухи – Megoptera

Родина Льодовичники – Boreidae

Льодовичник звичайний – *Boreus westwoodi* (Hagen)

Ряд лускокрилі – Lepidoptera

Родина Парусники – Papilionidae

Махаон – *Papilio machaon* (Linnaeus)

Родина Німфаліди – Nymphalidae

Райдужниця велика – *Apatur iris* (Linnaeus)

Родина Сатири – Satyridae

Чорнушка манто (сатирманто) – *Erebiamanto* (Denis et Schiffermüller)

Родина Ведмедці – Arctiidae

Ведмедиця-господиня – *Callimorphadominula* (Linnaeus)

Родина Совки – Noctuidae

Євхальція різнобарвна – *Euchalcia variabilis* (Piller)

Совка сокиркова – *Periphrasa detrita* (Linnaeus)

Стрічка голуба – *Catocala fraxini* (Linnaeus)

Стрічка орденська малинова – *Catocala sponsa* (Linnaeus)

Риби – Pisces

Ряд Лососеподібні – Salmoniformes

Лосось дунайський – *Hucho hucho* L.

Земноводні – Amphibia

Ряд Хвостаті – Caudata

Тритон карпатський – *Triturus montandoni* (Boulenger)

Тритон гірський – *Triturus alpestris* (Laurenti)

Саламандра плямиста – *Salamandra salamandra* L.

Плазуни – Reptilia

Ряд Лускаті – Squamata

Мідянка – *Coronella austriaca* Laurenti

Птахи – Aves

Ряд Лелекоподібні – Ciconiformes

Лелекачорний – *Ciconia nigra* L.

Ряд Соколоподібні – Falconiformes

Підорлик малий – *Aquila pomarina* C.L.Brehm

Беркут – *Aquila chrysaetos* L.

Лунь польовий – *Circus cyaneus* L.

Сапсан – *Faico peregrinus* Tunstall

Ряд Куроподібні – Galliformes

Глушець – *Tetrao urogallus* L.

Ряд Совоподібні – Strigiformes

Пугач – *Bubo bubo* L.

Сич волохатий – *Aegolius funereus* L.

Сичик-горобець – *Glaucidium passerinum* L.

Сова довгохвоста – *Sthx uralensis* Pallas

Сипуха – *Tyto alba* (Scopoli)

Ряд Горобцеподібні – Passeriformes

Тинівка альпійська – *Prunella collaris* Scopoli

Скеляр строкатий – *Monticola saxatilis* (L.)

Золотомушка червоночуба – *Regulus ignicapillus* Temminck

Ссавці – Mammalia

Ряд Землерийкові – Soricidae

Бурозубка альпійська – *Sorex alpinus* Schinz

Кутора мала – *Neomys anomalus* Cabrera

Ряд Рукокрилі – Chiroptera

Підковоніс малий – *Rhinolophus hipposideros* (Bechstein)

Ряд Гризуни – Rodentia

Нориця мала водяна (повх) – *Arvicola scherman* (Shaw)

Нориця снігова – *Chionomys nivalis* (Martins)

Ряд Хижі – Carnivora

Горностаї – *Mustela erminea* L.

Норка європейська – *Mustela lutreola* L.

Борсук – *Meles meles* (L.)

Видра – *Lutra lutra* (L.)

Кіт лісовий – *Felis silvestris* Schreber

Рись – *Felis lynx* L.

Таблиця 5.3.3.1.

Види тварин НПП «Гуцульщина» занесені до Червоної книги України

Види тварин	Кількість особин
Сич волохатий	2
Беркут	1
Підорлик малий	2
Пугач	5
Лелека чорний	4
Мідянка	14
Мінога угорська	48
Кіт лісовий	2
Сичик-горобець	3
Орел-карлик	2

Лосось дунайський	38
Сорокопуд сірий	4
Видра річкова	5
Рись звичайна	2
Борсук	15
Горностай	8
Норка європейська	12
Кутора мала	18
1	2
Підковоніс малий	13
Саламандра плямиста	2700
Сова довгохвоста	11
Глухар	8
Тритон альпійський	122
Тритон карпатський	140
Ведмідь бурий	2
Бурозубка альпійська	42
Полівка водяна	30
Широковух європейський	4
Лунь польовий	2
Гоголь	1
Змієїд	1
Полоз лісовий	2

Таблиця 5.3.3.2.

Види тварин Галицького НПП, занесені до Червоної книги України

Види тварин	Кількість особин
Широковух європейський – <i>Barbastellbarbastellus</i> Schreb	>20
Підковоніс малий — <i>Rhinolophushipposideros</i> Bechst.	>200
Рясоніжка мала – <i>Neomisanomalus</i> Cab	>30
Горностай – <i>Mustela erminea</i> L.	>35
Норка європейська – <i>Mustela lutreola</i> L.	>5
Тхір степовий — <i>Mustelaeversmanni</i> L.	>10
Борсук – <i>Meles meles</i> L.	>30
Видра річкова – <i>Lutra</i> L.	>25
Лелека чорний – <i>Ciconia nigra</i> L.	>7
Чернь білоока — <i>Aythya nyroca</i> Gmld.	8
Гоголь – <i>Bucephala clangula</i> L.	2120
Крехсередній – <i>Mergus serrator</i> L.	6
Скопа – <i>Pandion haliaetus</i> L.	1
Підорлик малий – <i>Aquila pomarina</i> Brem.	9
Лунь польовий – <i>Circus cyaneus</i> L.	15
Кульон великий – <i>Numenius arquata</i> L.	80
Пугач – <i>Bubo bubo</i> L.	5
Сова довгохвоста – <i>Strixuralensis</i> Pall.	>50
Сорокопуд сірий – <i>Lanius excubitor</i> L.	25
Саламандра плямиста – <i>Salamandra salamandra</i> L.	>15
Мінога українська – <i>Eudontomyzon mariae</i> Berg.	>1
Стерлядь — <i>Acipenser ruthenus</i> L.	>5
Харіус європейський – <i>Thymallus thymallus</i> L.	>30
Вирезуб – <i>Rutilusfrisii</i> Nordm.	>100
Чоп великий – <i>Zingel zingel</i> L.	>1
Пасмовець тополевий – <i>Limenitis populi</i> L.	>50
Махаон – <i>Papilio machaon</i> L.	>70
Мінливець великий – <i>Apatura iris</i> L.	>100
П'явка медична – <i>Hirudo medicinalis</i> L.	>50

Таблиця 5.3.3.3.

Кількість видів фауни, яким загрожує небезпека

Назва виду	Кількість видів	Види, яким загрожує небезпека				
		2011	2012	2013	2014	2015
Хребетні	40	23	23	23	23	23
ссавці	5	5	5	5	5	5
птахи	18	12	12	12	12	12
плазуни	11	2	2	2	2	2
земноводні	6	4	4	4	4	4
риби	3	3	3	3	3	3
круглороті	1	1	1	1	1	1
Безхребетні	10	5	5	5	5	5

5.3.4. Інвазивні види тварин

Список інвазивних видів включає види тварин, випадково занесених людиною в нові для них регіони, де вони успішно приживаються, починають розмножуватися і захоплювати нові території.

Інвазивні («агресивні») види негативно впливають на місцеву фауну і флору, від чого стають шкідниками і карантинними об'єктами.

Ця проблема поширюється у світі, сприяючи, перш за все, соціально-економічним, медико-санітарним та екологічним витратам, впливає на сільське, лісове, рибне господарство та природні системи, що є важливою основою людства. Такий збиток ускладнюється зміною клімату, забрудненням навколишнього природного середовища, втратою середовища проживання та антропогенним забрудненням.

Прикладами інвазивних видів для Івано-Франківської області є усім відомий колорадський жук, нутрія, ондатра, домашня коза, сірий пацюк, чорний щур.

Вирішення проблеми інвазивних видів, є невідкладною, оскільки загроза зростає щодня, викликаючи серйозні економічні та екологічні наслідки.

Профілактика є найбільш ефективним методом боротьби з проблемою. Необхідно більш ретельно проводити митну перевірку вантажів, підвищувати ефективність карантину, обмежити ввезення інвазивних та генетично-модифікованих видів тварин і рослин.

5.3.5. Заходи щодо збереження тваринного світу

Охорона тваринного світу включає систему правових, організаційних, економічних, матеріально-технічних, освітніх та інших заходів, спрямованих на збереження, відтворення і використання об'єктів тваринного світу.

Найбільш ефективним заходом щодо охорони об'єктів тваринного світу є створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду, правовий режим яких визначає Закон України «Про природно-заповідний фонд». Тваринний світ на таких територіях може охоронятися, як у комплексі з іншими природними ресурсами (наприклад, у заповідниках, національних природних парках), так і в спеціально створених з метою охорони тваринного світу об'єктах (загальнозоологічні, орнітологічні, заказники, зоологічні пам'ятки природи, зоологічні парки, сади тощо).

В області виконується Програма охорони та відтворення карпатської популяції бурого ведмеда. Встановлено відтворюючі ділянки місць перебування бурого ведмеда в Перкалабському та Яловичорському лісництвах ДП «Гринявське лісове господарство».

5.4. Природні території, що підлягають особливій охороні

5.4.1. Стан і перспективи розвитку природно-заповідного фонду

Збереження біотичного і ландшафтного різноманіття шляхом створення нових та вдосконалення існуючих заповідних територій, формування регіональної екологічної мережі є одним з пріоритетних напрямків розвитку заповідної справи в Івано-Франківській області.

Природно-заповідний фонд області нараховує 474 територій та об'єктів загальною площею 218,8 тис. га, що складає 15,7 % від загальної площі області, у тому числі:

- 33 об'єкти загальнодержавного значення площею 131,6 тис. га;
- 441 об'єкт місцевого значення площею 87,2 тис. га.

Протягом останніх років спостерігалася тенденція щодо збільшення площі природно-заповідного фонду області. У порівнянні з 2008 роком площа природно-заповідного фонду області зросла відповідно із 195,9 тис.га до 218,8 тис.га (відсоток заповідності області зріс відповідно із 14% до 15,7% від загальної площі області). За цей час створено два національні природні парки, ряд об'єктів місцевого значення (таблиця 5.4.1.1.).

Природно-заповідний фонд області (таблиця 5.4.1.2.) представляють: природний заповідник «Горгани», площею 5,3 тис.га; 5 національних природних парків, загальною площею 120,3 тис.га управління якими здійснює спеціальна адміністрація (Карпатський національний природний парк, національний природний парк «Гуцульщина», Галицький національний природний парк, національний природний парк «Синьогора», національний природний парк «Верховинський»); 3 регіональні ландшафтні парки, площею 38,4 тис. га; 64 заказники, площею 45,93 тис. га.; 189 пам'яток природи, площею 1,2 тис. га; 7 дендрологічних парків, площею 0,15 тис. га; 9 парків-пам'яток садово-паркового мистецтва, площею 0,094 тис. га; 196 заповідних урочищ, площею 7,3 тис. га.

Установи природно-заповідного фонду утримуються за рахунок коштів Державного бюджету України. Галицький національний природний парк підпорядкований Державному комітету лісових ресурсів України, національний природний парк «Синьогора» знаходяться в постійному користуванні ДО «Резиденція Синьогора» та не функціонує як установа природно-заповідного фонду.

Решту об'єктів природно-заповідного фонду області передано під охорону підприємствам, установам, організаціям і громадянам відповідно до оформлених охоронних зобов'язань.

Найбільш повно у природно-заповідному фонді представлені природні комплекси Горгани і Чорногори (природний заповідник «Горгани», Карпатський національний природний парк, Верховинський національний

природний парк, національний природний парк «Синьогора», заказники «Грофа», «Яйківський», «Товпишівський» та ін.).

Полонинсько-Чорногірську область репрезентує ландшафтний заказник «Чивчино-Гринявський», Сколівські Бескиди - Поляницький регіональний ландшафтний парк, Покутсько-Буковинські Карпати - національний природний парк «Гуцульщина», Прут-Дністровську область - Дністровський регіональний ландшафтний парк, Рогатинське Опілля - Галицький національний природний парк.

Найвищий відсоток заповідності на території Яремчанської міської ради - 59,8 %, Косівському - 55,4 %, Верховинському - 26,7 %, Галицькому - 20,3 %, Городенківському - 19,3 %, Богородчанському - 18,8 %, Долинському - 10,6 % районах. У Коломийському, Рогатинському та Снятинському районах відсоток заповідності менше одиниці.

Згідно фізико-географічного районування найбільше заповідних об'єктів зосереджено в гірській частині - біля 62 % природно-заповідного фонду області, в області Передкарпаття - 25 % і в рівнинній частині - 13 %.

У кількісному відношенні переважають пам'ятки природи і заповідні урочища - відповідно 39,8 та 41,5 % від загальної кількості заповідних об'єктів, проте за площею частка цих категорій незначна.

За розмірами близько половини припадає на дрібні (від 1 до 10 га), трохи менше - об'єкти від 10 до 100 га. Великих заповідних територій (від 1000 га і більше) - 16.

Високий відсоток заповіданості лісів у гірській частині області - Надвірнянському, Верховинському районах, Яремчанській міській раді (за рахунок Карпатського національного природного парку, національного природного парку «Верховинський»), Косівському (за рахунок національного природного парку «Гуцульщина» та регіонального ландшафтного парку «Гуцульщина»; у рівнинній частині - в Галицькому (за рахунок Галицького національного парку), Тлумацькому та Городенківському районах (за рахунок Дністровського регіонального ландшафтного парку).

На шляху інтеграції України до Європейського Союзу створення заповідних територій та об'єктів є одним із ключових завдань. Відповідно до Рекомендацій слухань у Комітеті з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Верховної Ради України на тему «Природно-заповідний фонд: проблеми та шляхи вирішення», схвалених рішенням Комітету від 10.04.2014 р. №22/1, розроблено План заходів щодо створення нових територій та об'єктів природно-заповідного фонду на території Івано-Франківської області.

Відповідно до зазначеного Плану заходів на території області є можливість створити національні природні парки «Рожнятівський» (на базі ландшафтного заказника загальнодержавного значення «Грофа» та інших природоохоронних об'єктів, які межують з ним (колишній Український парк природи 1939), зважаючи на їх природоохоронну, естетичну, рекреаційну та історичну цінності) та «Бойківщина» (в басейні ріки Свіча) - ландшафтного

заказника місцевого значення «Ріка Свіча з притокою Мізунькою»).

Окрім цього, до мережі територій і об'єктів природно-заповідного фонду запропоновано включити ботанічний сад Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Мінприроди, за ініціативи Українського товариства охорони птахів та провідних науковців установ природно-заповідного фонду, схвалено клопотання щодо розширення території Карпатського національного природного парку (25301 га), Національного природного парку «Верховинський» (11675,9 га) та Національного природного парку «Гуцульщина» (600,4 га). Окрім цього, Мінприроди схвалено клопотання щодо заміни земель Галицького національного природного парку шляхом включення 483 га земель лісового фонду Калуського району.

Управління екології та природних ресурсів обласної держадміністрації готує матеріали щодо створення нових заповідних об'єктів на території Рогатинського району та Калуської міської ради.

Таблиця 5.4.1.1.

Динаміка структури
природно-заповідного фонду Івано-Франківської області

№ з/п	Категорія територій та об'єктів ПЗФ	На 01.01.2015 р.		На 01.01.2016 р.		На 01.01.2017 р.	
		Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га	Кількість, шт	Площа, га
1	Природний заповідник	1	5344,2	1	5344,2	1	5344,2
2	Національні природні парки	5	120339,7	5	120339,7	5	120339,7
3	Регіональні ландшафтні парки	3	38417,0	3	38417,0	3	38417,0
4	Заказники	64	45929,74	64	45929,74	64	45927,74
	загальнодержавного значення	10	5423,8	10	5423,8	10	5421,8
	місцевого значення	54	40505,94	54	40505,94	54	40505,94
5	Пам'ятки природи	189	1236,38	189	1236,38	189	1236,38
	загальнодержавного значення	12	374,4	12	374,4	13	375,4
	місцевого значення	177	861,9	177	861,9	176	860,9
6	Дендрологічні парки	7	152,96	7	152,96	7	152,96
	загальнодержавного значення	3	142,0	3	142,0	3	142,0
	місцевого значення	4	10,96	4	10,96	4	10,96
7	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	8	84,2	9	90,4	9	90,4
	загальнодержавного значення	1	7,0	1	7,0	1	7,0
	місцевого значення	7	77,2	8	83,4	8	83,4
8	Заповідні урочища	196	7319,8	196	7319,8	196	7319,8
	Фактична площа ПЗФ	473	218823,9	474	218830,2	474	218828,18
	% фактичної площі ПЗФ від площі області	15,7		15,7		15,7	

Таблиця 5.4.1.2.

Структура природно-заповідного фонду області станом на 01.01.2017 року

№ п/п	Найменування об'єктів ПЗФ	Об'єкти природно-заповідного фонду					
		Загальнодержавного значення		Місцевого значення		Всього	
		Кількість	Площа	Кількість	Площа	Кількість	Площа
1	Природні заповідники	1	5344,2	-	-	1	5344,2
2	Національні природні парки	5	120339,7	-	-	5	120339,7
3	Дендрологічні парки	3	142,0	4	10,96	7	152,96
4	Регіональні ландшафтні парки	-	-	3	38417,0	3	38417,0
5	Заказники – всього, в т.ч.:	-	-	-	-	64	45927,74
	ландшафтні	2	3486,8	9	15708,8	11	19195,6
	лісові	2	466,0	11	6289,7	13	6755,7
	ботанічні	4	1006,5	23	1317,1	27	2323,6
	загальнозоологічні	-	-	2	15120,84	2	15120,84
	орнітологічні	1	207,5	5	21,9	6	229,4
	іхтіологічні	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	1	255,0	4	2048,0	5	2303,0
	загальногеологічні	-	-	-	-	-	-
6	Пам'ятки природи – всього, в т.ч.:	-	-	189	1236,38	189	1236,38
	комплексні	2	148,0	10	91,2	12	239,2
	ботанічні	5	133,5	147	737,02	152	870,53
	лісові	-	-	-	-	-	-
	гідрологічні	5	33,9	9	11,54	14	45,44
	джерела	-	-	-	-	-	-
	зоологічні	-	-	1	0,01	1	0,01
	геологічні	1	60,0	9	21,20	10	81,20
7	Ботанічні сади	-	-	-	-	-	-
8	Парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва	1	7,0	8	83,4	9	90,4
9	Заповідні урочища	-	-	196	7319,8	196	7319,8
	РАЗОМ	33	131630,1	441	87198,08	474	218828,18

5.4.2. Водно-болотні угіддя міжнародного значення

В Івано-Франківській області зосереджено 2,6 тис. га збережених водно - болотних угідь, частина яких входить до складу природно-заповідного фонду. Всього заповідано 87 боліт площею 1160,0 га.

Болота зосереджені переважно у стариці ріки Дністер у Рогатинському, Галицькому, Тлумацькому та Городенківському районах. В межиріччях і на терасах гірських річок, у замкнутих котловинах утворились сфагнові болота. Такі болота охороняються у Долинському та Рожнятівському районах. Серед них - гідрологічні пам'ятки природи загальнодержавного значення: «Болото Ширковець», «Болото Мшана», «Болото «Висяче», гідрологічний заказник загальнодержавного значення «Турова дача», ландшафтний заказник місцевого значення «Саджавський».

В області підтримано пропозицію науковців щодо надання статусу водно-болотних угідь міжнародного значення наступним об'єктам на території Івано-Франківської області, а саме:

- водно-болотне угіддя «Бурштинське водосховище»;
- водно-болотне угіддя «р. Дністер» в межах Галицького національного природного парку;
- водно-болотне угіддя «Витоки р. Погорілець»;
- водно-болотне угіддя «Витоки р. Прута» в межах Карпатського національного природного парку;
- водно-болотне угіддя «Джурджинець» та «Урочище «Ситний-Зубринка» в межах природного заповідника «Горгани».

Затверджені паспорти водно-болотних угідь міжнародного значення: «Витоки ріки Прут», «Витоки ріки Погорілець», «Ріка Дністер», «Бурштинське водосховище», розроблені разом із установами природно-заповідного фонду, картосхеми зазначених водно-болотних угідь міжнародного значення направлені в Мінприроди України, а також підготовлено інформацію щодо змін в екологічному стані водно-болотних угідь міжнародного значення на території Івано-Франківської області.

5.4.3. Біосферні резервати та Всесвітня природна спадщина

Завдяки географічному положенню Івано-Франківська область має можливість міжнародної співпраці в унікальному за своєю природою і науковою цінністю районі Українських Карпат - райони Горган і Чивчно-Гринявські гори, які прилягають в південно-західній частині до кордону з Румунією. На території Івано-Франківської області у прикордонній зоні у 2010 році створено національний природний парк «Верховинський», площею 12022,9 га. З румунської сторони в повіті Марамуреш зосереджено ряд природоохоронних територій. Тобто існують реальні можливості створення транскордонного українсько-румунського природоохоронного об'єкта (біосферного резервату).

Створення транскордонного українсько-румунського біосферного резервату на території Верховинського району Івано-Франківської області та Марамуреського повіту окрім збереження унікального біотичного та

ландшафтного різноманіття сприятиме економічному розвитку регіону, в основному, за рахунок екотуризму, транспортних інфраструктур і розвитку традиційних методів ведення господарства.

5.4.4. Формування української частини Смарагдової мережі Європи

На території Івано-Франківської області знаходяться 6 об'єктів, що відповідають критеріям об'єктам Смарагдової мережі та включені до рекомендованого переліку українською стороною конвенції:

- природний заповідник «Горгани»;
- Карпатський національний природний парк;
- національний природний парк «Гуцульщина»;
- Галицький національний природний парк;
- Верховинський національний природний парк;
- Дністровський регіональний ландшафтний парк;

5.5. Стан рекреаційних ресурсів та розвиток курортних зон

Івано-Франківська область, як і Карпатський регіон в цілому, характеризується унікальними природними та рекреаційними ресурсами. Тому невідкладною справою є реєстр національних культурних цінностей краю, їх дослідження, збереження і використання для розвитку Прикарпаття, як туристично-оздоровчої зони.

Рекреаційні ресурси регіону визначаються наявністю цілющого клімату, широкого спектру мінеральних вод, лікувальних грязей, багатою історією і цікавою етнографією, сукупністю оздоровчих закладів. Усе це приваблює в наш край численних відпочиваючих і туристів.

У цій справі дуже важливе місце займають рекреаційні зони, як фундаментальна основа збереження генофонду. Це важливо з декількох сторін. Насамперед, рекреаційні зони є територіями найпридатнішими для збереження генофонду рослинного і тваринного світу відповідної ландшафтно-територіальної та кліматичної зони, оскільки тут найбільше зберігся створений за багато мільйонів років природний стан.

Збільшення площі рекреаційних зон області можливо також шляхом організації регіональних ландшафтних парків. Регіональні ландшафтні парки можуть бути загальнорекреаційними, спортивно-туристичного і санаторно-курортного значення.

Виходячи із сказаного, в основу планування розвитку рекреаційно-оздоровчого комплексу має бути покладена ідея природно-історико-етнографічної рекреації, яка базуватиметься на створенні рекреаційного середовища та найбільш раціональному використанні територіальних поєднань природних умов, ресурсів, історичних і архітектурних пам'яток. У перспективі можуть бути створені природно-історико-етнографічні рекреаційно-туристичні комплекси «Гуцульщина», «Бойківщина» та ін.

У цих регіонах ми маємо унікальне поєднання неповторних ландшафтів, історичних і етнографічних пам'яток, а також пам'яток

природи, культури, побуту населення. Насамперед заслуговує на увагу створення природно-історико-етнографічного комплексу «Бойківщина».

Будівництво у цьому районі санаторіїв, лікарень, пансіонатів, дворів, виконаних з дерева у традиційно бойківському архітектурному стилі, спортивних комплексів, кемпінгів сприятиме визначенню нових туристських маршрутів та їх поєднанню в єдиному курортно-туристичному комплексі, розрахованому на повне залучення до цього процесу місцевих природних умов, різноманітних мінеральних вод, лікарських рослин та ягід.

Основними природними лікувальними ресурсами Івано-Франківщини є торф'яні грязі та мінеральні джерела поблизу с. Черче Рогатинського району і в поселенні Буркут Верховинського району разом з помірно-теплим кліматом. На території області в мальовничих гірських місцевостях знаходяться кліматичні низькогірні курорти «Ворохта», «Косів», «Яремче».

Води мінеральних джерел бальнеогрязевого передгірного курорту «Черче» відносяться до слабо- і середньомінералізованих сірководневих сульфатно-гідрокарбонатно-кальцієвих вод (вміст вільного сірководню перевищують 102 мг/л). Води цих джерел використовуються для ванн. Для пиття використовуються води сульфатно-кальцієві з середньою мінералізацією.

У межах Карпатського національного парку (Верховинський і Надвірнянський райони) інвентаризацією 1988 року виявлено чотири джерела сірководневих мінеральних вод (Ямнянське, Ворохтянське, Татарівське, Підліснівське лісництва). Мінеральне джерело Ворохтянського лісництва облагороджене і на його базі створено зону відпочинку.

5.6. Туризм

Івано-Франківщина є відомим туристичним центром України та здатна приймати 8,2 млн. туристів щорічно. Тут розташовано близько 3,9 тис. місць історичної, природної, архітектурної та археологічної спадщини, понад 120 музеїв, туристичних маршрутів довжиною понад 400 км., 10 гірськолижних курортів.

В області є дев'ять курортних місцевостей, діє 38 санаторно-курортних закладів. Для курортної терапії використовуються кліматичне лікування, мінеральні ванни.

За своїм туристично-рекреаційним потенціалом Івано-Франківська область може стати рівноправним учасником туристичного простору Карпатського Єврорегіону та туристичного ринку Європи.

Проблемними сьогодні на Івано-Франківщині є неефективне та нераціональне використання ресурсів, невідповідність рівня розвитку туристичної індустрії наявному потенціалу. Обсяги обслуговування не відповідають можливостям Івано-Франківщини, оскільки поступаються оптимальній розрахунковій кількості туристів, яку може прийняти область.

Нереалізованими потенційними туристично-курортними можливостями Івано-Франківщини є архітектурні пам'ятки, зокрема пам'ятки сакральної архітектури; живі етнічні традиції та збережені

архітектурні артефакти в характерних етнорегіонах області; природоохоронні зони, зокрема, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи; незадіяні водні ресурси, як гірські річки, мінеральні та термальні джерела, родовища соляної ропи; незадіяний потенціал основних водних артерій області Дністер, Прут; потенціал зеленого туризму.

Програма розвитку туристичної галузі міста Івано-Франківськ на 2016-2020 роки визначає основні завдання, реалізація яких дозволить покращити туристичну інфраструктуру міста, формуватиме привабливе середовище для реалізації інвестиційних проєктів у сфері туризму, сприятиме зростанню кількості туристів та створюватиме позитивний імідж міста.

Підставою для розробки Програми є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Закон України «Про туризм», Указ Президента України від 12.01.2015 року № 5/2015 «Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020», розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2013 року № 843-р «Про затвердження переліку пріоритетних галузей економіки», нормативні акти міністерств і відомства та інших центральних органів виконавчої влади з питань туризму, законодавчі акти, що регулюють підприємницьку діяльність в галузі туризму, рішення обласної ради від 17.10.2014 року № 1401-32/2014 «Про Стратегію розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року», рішення обласної ради від 16.10.2015 року № 1820-39/2015 «Про комплексну регіональну цільову програму розвитку туризму в області на 2016-2020 роки».

Основою Програми є комплекс заходів, виконання яких повинно створити сприятливі умови для розвитку туристичної галузі міста, реалізації державної політики в сфері туризму на рівні міста, отримання та освоєння додаткових фінансових потоків та інвестицій.

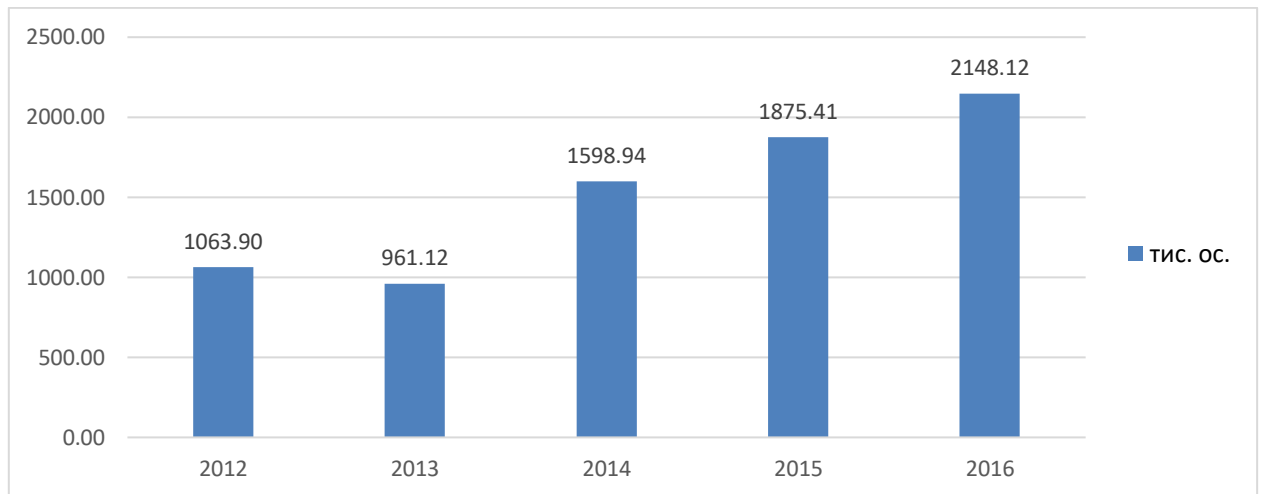
Основна стратегічна ціль «Стратегії розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року» є «Розвиток туристично-рекреаційної сфери», яка скерована на підвищення туристично-рекреаційного потенціалу регіону шляхом побудови ефективної системи маркетингу, розвиток туристичної інфраструктури шляхом залучення інвестиційних ресурсів, покращення наявної бази туристичних та оздоровчих об'єктів, залучення до туристичної індустрії приватних підприємців та фізичних осіб, розвиток нетрадиційних форм туризму, підвищення рівня екологічної безпеки тощо.

У 2016 році Івано-Франківську область відвідало понад 2,1 млн. осіб. Суб'єктами господарювання сфери туризму сплачено податків на суму 32 296,1 тис. грн. Туристичний збір у 2016 р. становить 2 292,8 тис. грн., що на 45% більше за попередній рік, а за 6 міс. 2017 р. - 1886,68 тис. грн., що складає 82% річного показника 2016 р.

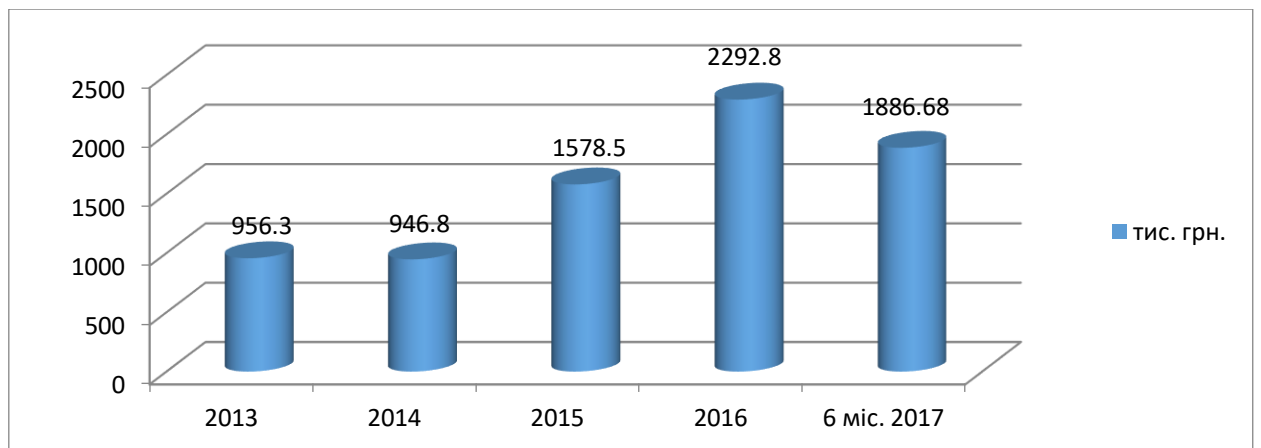
За підсумками 2016 року Івано-Франківська область зайняла третє місце в Україні за загальною кількістю туристів, яким було надано послуги, за кількістю організованих внутрішніх туристів, які відвідали область, за кількістю іноземних туристів, а також друге місце в Україні за доходом від наданих туристичних послуг.

В області функціонують понад 400 туристично-рекреаційних закладів на 18,5 тис. місць, послуги розміщення надають понад 800 садиб сільського зеленого туризму; зареєстровано близько 200 суб'єктів туристичної діяльності, з них 34 мають туроператорську ліцензію. Працює 9 центрів туристичної інформації.

Загальна динаміка відвідуваності Івано-Франківської області

Динаміка надходжень туристичного збору в Івано-Франківській області

Протягом 2016 року за кошти комплексної регіональної цільові програми розвитку туризму в області проведено облаштування криниці Івана Франка у с. Криворівня Верховинського району; старовинного джерела в урочищі «Монастирик» в с. Нижнів Тлумацького району; відпочинкової зони «Верби» і наметового містечка у рекреаційному комплексі «Підгірки» Галицького національного природного парку; пам'ятки природи загальнодержавного значення «Скелі Довбуша»; кріївки в с. Рудники Снятинського району, туристичного притулку на полонині Плісце у Рожнятівському районі; виготовлено і встановлено туристично-інформаційний стенд «Старе місто Калуш».

З огляду на зростання внутрішніх туристичних потоків на Прикарпатті активно відкриваються нові атракції. У 2016 році відкрито Центр спадщини

Вигодської вузькоколійки у Вигоді Долинського району, етнографічний музей старожитностей Гуцульщини у: с. Криворівня Верховинського району, приватний музей сакрального мистецтва у м. Косів, музей сироваріння і народних промислів Гуцульщини «Хата-стая» у с-щі Верховина, Туристично-інвестиційний центр в м. Івано-Франківськ. Місто Галич стало одним із переможців акції «7 чудес України: історичні міста та містечка».

Розвиток екскурсійної діяльності та обслуговування

Постійно проводиться організаційна робота щодо участі туристичних підприємств міста у міжнародних виставках, ярмарках, форумах. Для туристичних операторів міста та споживачів турпродукту щорічно розробляється туристичний календар культурно-мистецьких, спортивних і туристичних заходів, які планується проводити в місті, розробляється і видається промоційна література.

З метою залучення внутрішнього туриста протягом 2016 року у місті проводилися безкоштовні екскурсії.

Для ознайомлення з етнографічними особливостями та культурною спадщиною міста й області започатковано проведення щорічних фестивальних заходів:

- «Свято Ковалів» - демонстрація ковальської праці та ярмарок кованих речей, виготовлених ковалями України та зарубіжжя;
- «Прикарпатський вернісаж» - представлення українського ринку декоративно-прикладного мистецтва та популяризації народних ремесел;
- «Свято Хліба» - виставка й продаж різноманітних хлібобулочних та кондитерських виробів, що супроводжується театралізованими виступами колективів художньої самодіяльності міста;
- «Смак українських Карпат» - свято українських традицій та автентичної карпатської кухні;
- «Довбушфест» - патріотичне дійство, приурочене до Дня Незалежності України, в якому поєднується патріотично-освітня та культурно-мистецька складова;
- «Свято винограду та вина» - відновлення та популяризація виноградарства на Прикарпатті;
- «Станіславівська мармуляда» - кулінарний фестиваль осені;
- «Питні меди» - виставка-ярмарок у рамках новорічно-різдвяного фестивалю, що популяризує мед та продукти бджільництва з метою відродження стародавніх традицій медоваріння, як невід'ємної частки народної спадщини.

З метою підвищення науково-методичного рівня екскурсійних заходів та професійної майстерності екскурсіводів (гідів) проводилась робота в комісії з надання дозволів на супровід екскурсійних груп.

ПАТ «Укрзалізниця» покращила сполучення Івано-Франківщини з іншими регіонами країни, оновила рухомий склад міжрегіональних та регіональних поїздів. У зв'язку з підвищеним попитом у квітні-червні призначено додаткові потяги Київ - Ворохта - Рахів, Київ - Івано-Франківськ

- Чернівці, Дніпро - Івано-Франківськ, а також збільшено періодичність курсування поїзда Миколаїв - Івано-Франківськ.

6. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ТА ҐРУНТИ

6.1. Структура та стан земель

6.1.1. Структура та динаміка основних видів земельних угідь

Земельний фонд області складається із земель, що мають різноманітне функціональне використання. Загальна площа земель станом на 01.01.2017 р. складає 1392,7 тис. га, із них сільськогосподарські угіддя - 630,5 тис. га (45,3 % території області), у тому числі:

рілля - 397,2 тис. га, (28,5% від загальної площі території області);

перелogi - 6,8 тис. га, (0,5% від загальної площі території області);

багаторічні насадження - 16,3 тис. га, (2,6% від загальної площі території області);

сіножаті і пасовища - 210,2 тис. га; (15,1% від загальної площі території області);

ліси та інші лісовкриті площі - 636,5 тис. га. (45,6% від загальної площі території області);

Дані щодо структури основних видів земельних угідь області наведені у таблиці 6.1.1.1.

Таблиця 6.1.1.1.

Структура та динаміка основних видів земельних угідь області*

Основні види земель та угідь	2012 рік		2013 рік		2014 рік		2015 рік		2016 рік	
	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території	усього, тис. га	% до загальної площі території
Загальна територія	1392.7	1392,70	100,0	100.00	1392.7	100.0	1392,70	100,00	1392,7	
у тому числі:										
1. Сільськогосподар-ські угіддя	631.5	630,40	45,26	45.34	645,8	46,4	630,50	45,30	630,5	45,3
з них:										
рілля	383.6	396,10	28,44	27.54	383.6	27.54	397,20	28,50	397,2	28,5
перелоги	18.6	7,10	0,51	1.34	18.6	1.34	6,80	0,50	6,8	0,5
багаторічні насадження	16.3	16,00	1,15	1.17	16.3	1.17	16,30	1,17	16,3	2,6
Сіножаті і пасовища	213	210,9	15,14	15.29	213	15.29	210,90	15,09	210,2	15,1
2. Ліси і інші лісовкриті площі	636.0	635,30	45,62	45.66	636.0	46	635,70	45,65	635,7	45,6
з них вкриті лісовою рослинністю	587.6	609,7	43,78	42.19	587.6	42.19	587,10	42,15	587,1	42,2
3. Забудовані землі	62.2	63,50	4,56	4.47	62.6	4.5	63,10	4,53	63,1	4,5
4. Відкриті заболочені землі	2.7	2,70	0,19	0.19	2,8	0.2	2,70	0,19	2,7	1,3
5. Відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі, зайняті зсувами, щебенем, галькою, голими скелями)	22.3	22,40	1,61	1.6	22.1	1.6	22,40	1,61	22,4	1,6
6. Інші землі	38.0	38,40	2,76	2.73	37,5	2.7	38,30	2,75	38,3	2,8
Усього земель (суша)	1369.1	1368,9	98,29	98.3	1369.3	98.3	1368,90	98,29	1368,9	98,3
Території, що покриті поверхневими водами	23.6	23,8	1,71	1.69	23.4	1.7	23,80	1,71	23,8	1,7

*За даними ГУ Держгеокадастру в Івано-Франківській області

6.1.2 Стан ґрунтів

За період з 2012 по 2016 роки Івано-Франківською філією ДУ «Держґрунтохорона» проведено обстеження сільськогосподарських угідь на площі 277,3 тис га. В структурі обстежених угідь 82,3 % займає рілля, 11,0 %- пасовища, 6,0 % - сіножаті, 0,7% - багаторічні насадження.

За результатами лабораторних досліджень в області серед обстежених угідь 51,2 % кислих земель, що негативно позначається на їх родючості. Серед них 14,1 % припадає на дуже сильно- та сильнокислі, 15,5 % - середньокислі, 21,6 % - слабокислі ґрунти. Наявність таких площ ґрунтів з підвищеною кислотністю вимагає негайного відновлення робіт по вапнуванню, як одного з найефективніших і найтриваліших за дією засобів впливу на ґрунт і його родючість.

Таблиця 6.1.2.1.

Характеристика ґрунтів за реакцією ґрунтового розчину (2012-2016 рр.)

Площа ґрунтів за реакцією ґрунтового розчину, %								Середньо зважений показник, одиниць рН сол.
дуже сильно та сильно кислі < 4,5	середньо кислі 4,6-5,0	слабо кислі 5,1-5,5	всього кислих < 4,6-5,5	близькі до нейтральних 5,6-6,0	нейтральні 6,1-7,0	слабо лужні 7,1-8,5	середньо лужні 7,6-8,0	
14,1	15,5	21,6	51,2	26,1	22,7	0	0	5,4

Найбільше кислих угідь, серед обстежених, знаходяться у зоні Прикарпаття та у гірських районах, а саме: Верховинському - 99,0%, Надвірнянському - 80,0 %, Богородчанському - 76,0 %, Косівському - 74,5 %. Найменшу питому вагу серед обстежених сільськогосподарських земель займають кислі ґрунти у Рогатинському, Тлумацькому та Галицькому районах.

Гумус є основним джерелом поживних речовин в ґрунті. Чим вищий вміст гумусу в ґрунті, тим більша його родючість, тому збереження і накопичення гумусу є основою родючості ґрунту. Середньозважений показник вмісту гумусу по області за період з 2012 по 2016 роки становить 3,27 %, що відповідає підвищеному рівню забезпеченості. Найвищий показник забезпеченості гумусом у Городенківському, Снятинському та Тлумацькому районах. Найнижчий показник вмісту гумусу у Косівському, Богородчанському та Надвірнянському районах.

Результати агрохімічної паспортизації земель, які обстежували, свідчать про дуже слабку забезпеченість ґрунтів азотом, що легко гідролізується. Так, у Косівському районі всі обстежені сільськогосподарські угіддя характеризуються дуже низьким вмістом азоту, у Богородчанському районі ґрунти з дуже низьким вмістом азоту займають 99,0 %, у Надвірнянському - 98,0 % від обстежених. Площі угідь з дуже низьким та низьким вмістом даного елементу живлення склали 274,6 тис. га або 99,0 % від обстежених. Середньозважений показник вмісту лужногідролізованого азоту в ґрунтах області є дуже низьким і становить 89 мг/кг ґрунту.

Динаміка зміни вмісту рухомого фосфору безпосередньо пов'язана із

кількістю застосування фосфорних добрив та виносу його з урожаєм сільськогосподарських культур.

Середньозважений показник вмісту рухомого фосфору за методом Кірсанова в обстежених ґрунтах області середній і складає 84 мг/кг ґрунту. Аналіз в розрізі районів показує, що найкраще забезпечені рухомими формами фосфору сільськогосподарські угіддя Городенківщини (122 мг/кг ґрунту) та Снятинщини (120 мг/кг ґрунту). Найнижчий вміст цього елемента у Верховинському, Долинському, Косівському та Рожнятівському районах. Наприклад, у Верховинському районі найбільшу площу займають ґрунти із дуже низьким вмістом рухомого фосфору - 82,5 % від обстежених. Сільськогосподарські угіддя із низьким вмістом рухомих фосфатів становлять 13,0 %. Тільки 4,5 % від обстежених припадає на ґрунти із середнім, підвищеним та високим вмістом даного елемента живлення. Така ситуація із вмістом рухомого фосфору свідчить про його дефіцит, що призводить до зменшення урожайності сільськогосподарських культур.

В обстежених землях області середньозважений вміст рухомих сполук калію за методом Кірсанова становить 133 мг/кг ґрунту, що відповідає підвищеному рівню забезпеченості. В розрізі районів найкраща забезпеченість цим елементом у Снятинському (177 мг/кг ґрунту), Городенківському (168 мг/кг ґрунту) та Коломийському (147 мг/кг ґрунту) районах. Найнижчий вміст рухомих сполук калію у Верховинському та Долинському районах. Тут переважають ґрунти із дуже низьким, низьким та середнім вмістом рухомих сполук калію.

Таблиця 6.1.2.2.

Характеристика ґрунтів за вмістом гумусу

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, %
дуже низький й < 1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
0,1	8,7	34,6	36,2	16,3	4,1	3,27

Таблиця 6.1.2.3.

Характеристика ґрунтів за вмістом азоту, що легко гідролізується

Площа ґрунтів, %				Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Корнфілд)
дуже низький й < 101	низький 101-150	середній 151-200	підвищений > 200	
72,5	26,5	1,0	-	89

Таблиця 6.1.2.4.

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук фосфору

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 21	низький 21-50	середній 51-100	підвищений 101-150	високий 151-200	дуже високий > 200	
22,7	19,3	26,3	14,5	17,2	-	84

Характеристика ґрунтів за вмістом рухомих сполук калію

Площа ґрунтів, %						Середньозважений показник, мг/кг ґрунту (Чиріков)
дуже низький < 21	низький 21-40	середній 41-80	підвищений 81-120	високий 121-180	дуже високий > 180	
3,3	24,8	22,3	20,7	28,7	0,2	92

6.1.3 Деградація земель

Однією з ключових складових охорони довкілля в області є забезпечення збереження та невиснажливого використання земель.

Питання охорони земель в умовах загострення екологічної ситуації є одним з найважливіших напрямків роботи в області, оскільки поліпшення стану землі відкриває значні резерви збільшення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції та забезпечує суттєве покращення екологічних умов життя людини.

Наслідком високої сільськогосподарської освоєності земельного фонду, без належних заходів щодо її охорони і відтворення, як виробничого ресурсу та важливої складової навколишнього середовища, є прогресуюча деградація і ерозія земель, зниження родючості ґрунтів, що створює загрозу екологічній безпеці області та сталому розвитку регіону.

Основним і найбільш негативним наслідком нераціонального сільськогосподарського землекористування є інтенсивний розвиток водно-ерозійних процесів. На території області процесами змиву охоплено 138,7 тис. га сільськогосподарських угідь, з них 98,4 тис. га ріллі.

Розвиток ерозійних процесів і зниження родючості ґрунтів є наслідком розорювання земель на схилах більше 3-5°, відсутності системи протиерозійних заходів на сільськогосподарських угіддях, переважання тракторного трелювання деревини на лісових землях, а також значного зменшення внесення добрив (у 3-5 раз) і вапнування ґрунтів при вирощування сільськогосподарських культур.

Внаслідок ерозії, родючість ґрунтів значно знижується, що не дозволяє досягти того рівня урожайності культур, який забезпечується кліматичними ресурсами. Відтворити еродовані ґрунти природним шляхом практично неможливо, а штучне відновлення вимагає значних трудових і фінансових затрат.

Господарське використання деградованих і малопродуктивних земель є екологічно небезпечним та економічно неефективним, тому такі землі підлягають консервації.

Враховуючи низьку забезпеченість земельними ресурсами (в середньому на одного жителя в області припадає 0,43 га сільськогосподарських угідь і 0,28 га ріллі, що вдвічі менше ніж по Україні), проблема охорони та раціонального використання земельних ресурсів в області є надзвичайно актуальною.

Ситуація, що склалася у сфері використання і охорони земельних ресурсів вимагає кардинального перегляду концепції землекористування із

встановленням пріоритетності екологічних аспектів.

Зростання обсягів використання природних ресурсів, їх вичерпання та деградація обумовлюють необхідність розробки і реалізації стратегії і тактики невиснажливого природокористування і постійного контролю за змінами у ході природних і антропогенних процесів для інтегрального управління природними ресурсами та станом навколишнього середовища.

Альтернативних варіантів раціональному (невиснажливому) природокористуванню, основою якого є врахування законів розвитку природи та формування безпечних умов життєдіяльності людини, живих організмів, немає.

Тому необхідно виробити і здійснювати таку стратегію і тактику природокористування, які б забезпечили інтегральне управління природними ресурсами, їх невиснажливе використання і охорону від вичерпання і забруднення, а також постійний контроль (моніторинг) за змінами природних і антропогенних процесів у природно-територіальних комплексах.

Таблиця 6.1.3.

Інформація щодо деградації та консервації земель у Івано-Франківській області за 2016 рік

№ п/ п	Назва адміністративно- територіальної одиниці	Здійснено консерваці ю земель (починаюч и з 2002 року), га	у тому числі:			Землі, що перебув ають у стадії консерв ації, га	з них		Землі, що потребують консервації, га	з них знаходяться у :		у тому числі								
			протяго м поточн ого року, га	шляхом:			прив атні й влас ност і	дер жав ний влас ност і		приватний власності	державний власності	деградовані			малопродуктивні			техногенно		
				заліс ненн я	залу женн я							всього	з них перебувають		всього	з них перебувають		всього	з них	
													приватний власності	державний власності		приватний власності	державний власності		приватний власності	державний власності
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	Богородчанський	0,63							16,20		16,20	6,00		6,00	10,20		10,20			
2	Верховинський																			
3	Галицький								3978,00		3978,00	3978,00		3978,00						
4	Городенківський								3309,00	3309,00		341,00	341,00		2968,00	2968,00				
5	Долинський								119,95	117,60	2,35	2,35		2,35	117,60	117,60				
6	Калуський								1486,50		1486,50				1486,50		1486,50			
7	Коломийський								3081,93	2812,80	269,13				3081,93	2812,80	269,13			
8	Косівський																			
9	Надвірнянський								2689,00		2689,00	2689,00		2689,00						
10	Рогатинський																			
11	Рожнятівський	10,00																		
12	Снятинський								1759,00		1759,00	1419,00		1419,00	340,00		340,00			
13	Тисменицький								7380,00	4586,30	2793,70	7380,00	4586,30	2793,70						
14	Тлумацький	78,47							15,90		15,90				15,90		15,90			
15	м.Ів-Франківськ																			
16	м.Коломия																			
17	м.Калуш																			
18	м.Яремча																			
19	м.Болехів																			
	Всього	89,1							23835,5	10825,7	13009,8	15815,4	4927,3	10888,1	8020,1	5898,4	2121,7			

*За даними Головного управління Держгеокадастру в Івано-Франківській області

6.2. Основні чинники антропогенного впливу на земельні ресурси

Аналіз даних сучасного стану і співвідношення угідь свідчить про те, що найбільші порушення відбулися в передгірських і рівнинних районах. Ступінь сільськогосподарської освоєності території тут коливається в межах відповідно 54-64 % і 63-77 %. Загальна розораність перевищує межу екологічної збалансованості як у рівнинних - 52 %, так і в передгірських районах - 43 %. В рівнинних районах розорано в середньому 77 % сільськогосподарських угідь, у передгірських - 72 %. Сільськогосподарська освоєність гірських районів нижча - в середньому 30 % при загальній розораності території 12 % і розораності сільськогосподарських угідь - 41 %.

Найбільш розораними є землі у Городенківському (67,3 %), Снятинському (63,5 %), Рогатинському (57,3 %), Тлумацькому (54 %) і Галицькому (51 %) районах.

Регіон Карпат і прилеглих територій має певні територіальні відмінності щодо характеру використання земель. Вони зумовлені зональністю природних умов, особливостями розселення населення, значенням окремих районів у вирощуванні тих чи інших видів сільськогосподарських культур.

Як наслідок високої сільськогосподарської освоєності земельного фонду без належних заходів щодо її охорони і відтворення, як виробничого ресурсу та важливої складової навколишнього середовища, є прогресуюча деградація земель, що створює загрозу екологічній безпеці області.

Сільськогосподарські підприємства на сьогоднішній день більшою мірою зацікавлені в інтенсивній експлуатації землі з метою одержання максимальної кількості продукції, ніж у збереженні ґрунтів і відтворенні їх родючості.

6.3. Охорона земель.

Охорона земель - система правових, організаційних, економічних, технологічних та інших заходів, спрямованих на раціональне використання земель, запобігання необґрунтованому вилученню земель сільськогосподарського призначення для несільськогосподарських потреб, захист від шкідливого антропогенного впливу, відтворення і підвищення родючості ґрунтів, підвищення продуктивності земель лісового фонду, забезпечення особливого режиму використання земель природоохоронного, оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення.

6.3.1. Практичні заходи.

Рішенням Івано-Франківської обласної ради від 21.06.2011. № 202-7/2011 затверджено Регіональну цільову програму заходів та робіт у галузі розвитку земельних відносин в Івано-Франківській області до 2020 року.

Очікувані результати виконання програми: вдосконалення земельних відносин та створення сприятливих умов для сталого розвитку землекористування міських і сільських територій, розв'язання більшості соціально-економічних та екологічних проблем міського і сільського

землекористування області, створення стабільного ринкового механізму регулювання земельних відносин і формування інвестиційно-привабливого землекористування.

В 2015 році відповідно до Програми продовжувалась робота щодо інвентаризації земель населених пунктів та земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, із систематизації, упорядкування та приведення до єдиного електронного формату кадастрової інформації.

Станом на січень місяць 2016 року із 427,07 тис. га загальної площі земель населених пунктів проведено інвентаризацію 239,59 тис. га (56,1%), із земель несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів - 102,4 тис. га (17,0 %).

Здійснюється ведення Державного земельного кадастру шляхом оброблення та систематизації відомостей про об'єкти Державного земельного кадастру. Продовжуються роботи з внесення інформації про об'єкти державного земельного кадастру у відповідності до державних стандартів, норм та правил, технічних регламентів. Забезпечено внесення 30,0 % інформації про об'єкти державного земельного кадастру.

У 2015 році продовжувались роботи на виконання доручення Держземагентства України від 14.07.2014 року №22-28-0.211-8194/2-14 щодо перенесення з державного реєстру земель до Державного земельного кадастру відомостей про 341 тис. земельних ділянок в області. На сьогодні до Національної кадастрової системи внесено 174056 електронних документів на земельні ділянки або 53,0% від загальної кількості електронних документів на земельні ділянки, які необхідно занести до цієї системи.

Із 804 населених пунктів області встановлено межі 692 населених пунктів, що складає 86,1 %. Із 6 міст обласного значення встановлено межі тільки міста Калуша; не встановлено межі міст районного значення; із 24 селищ встановлено межі 19; із 765 сіл - 672. Не встановлені межі населених пунктів Верховинського, Косівського районів, Яремчанської міської ради (крім с. Паляниця) та с. Хриплин Івано-Франківської міської ради.

На цей час виконуються роботи щодо встановлення меж міста Івано-Франківська та с. Хриплин Івано-Франківської міської ради, міст обласного значення Коломиї та Болехова, а також міст районного значення Долини та Рогатина. Вказані роботи виконуються за рахунок місцевих бюджетів. Повністю проведено первинну нормативну грошову оцінку у всіх 804 населених пунктах області.

За інформацією наданою Головним управлінням Держгеокадастру в Івано-Франківській області, структура земельного фонду регіону станом на 2016 рік складає: загальна площа території 1393 тис. га, у тому числі: сільськогосподарські угіддя - 630,5 тис га; з них рілля - 397,2 тис. га, перелоги - 6,8 тис. га, багаторічні насадження - 16,3 тис. га, сіножаті і пасовище – 210, 2 тис. га; ліси та інші лісовкриті площі - 635, 7 тис. га, з них вкриті лісовою рослинністю 587,1 тис. га; забудовані землі - 63,1 тис. га, відкриті заболочені землі - 2,7 тис. га, відкриті землі без рослинного покриву

або з незначним рослинним покривом (піски, яри, землі зайняті зсувами, щебенем, галькою) – 22,4 тис. га, інші землі - 38,3 тис. га. Усього земель (суша) – 1368,9 тис. га. Території, що покриті поверхневими водами - 23,8 тис. га. Порушені землі – 1,48644 тис. га, перебувають у стані консервації 0,0891 тис га.

6.3.2. Нормативно-правове, фінансове та інституційне забезпечення, міжнародне співробітництво.

Конституція України (ст. 14) і Земельний кодекс України (ст. 1) визнає землю основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Законодавець констатує пріоритетну роль землі з урахуванням функцій, які вона виконує у процесі життєдіяльності людини та примноження національної спадщини.

Основу законодавчого регулювання у сфері охорони земель становлять: Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р., Закони України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. (ст. 6), «Про державні цільові програми» від 18 березня 2004 р., «Про Генеральну схему планування території України» від 7 лютого 2002 р., «Про основи містобудування» від 16 листопада 1992 р., «Про будівельні норми» від 5 листопада 2009 р., «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки» від 21 вересня 2000 р., «Про охорону земель» від 19 червня 2003 р., «Про землеустрій» від 22 травня 2003 р., Закон України «Про затвердження Загальнодержавної програми розвитку мінерально-сировинної бази України на період до 2030 року» та ін.

На території Івано-Франківської області впроваджено Регіональну цільову програму заходів та робіт у галузі розвитку земельних відносин в Івано-Франківській області до 2020 року.

Здійснення заходів, передбачених регіональною цільовою програмою, дасть змогу досягти сталого розвитку землекористування, зокрема:

1. Забезпечення реалізації права власності на землю жителів області.
2. Завершення виготовлення державних актів на право власності на земельні ділянки у розмірі земельної частки (паю).
3. Удосконалення системи платежів за землю.
4. Формування дієвої системи підвищення ефективності державного регулювання земельних відносин та управління землекористуванням.
5. Забезпечення здійснення заходів із землеустрою, як інструментарію регулювання земельних відносин.
6. Поетапне введення земельних ділянок та прав на них в економічний оборот; формування та розвитку ринку земель.
7. Формування інституту обмежень у використанні земель, пов'язаних з охороною земель, та забезпечення екологічної збалансованості землекористування.
8. Підвищення ефективності та екологічної безпеки використання

суспільством земельних ресурсів.

9. Здійснення раціоналізації (оптимізації) землекористування та створення інвестиційно-привабливого і сталого землекористування.

10. Збільшення надходжень від платежів за землю в бюджети всіх рівнів.

11. Підвищення ефективності оренди землі, особливо в сільському господарстві.

12. Забезпечення раціонального, невиснажливого, ґрунтозахисного та екологічнобезпечного землекористування в інтересах ефективного і сталого соціально-економічного розвитку регіону, насамперед його агропромислового комплексу.

13. Комплексний науково обґрунтований підхід до процесів використання, збереження та відтворення родючості сільськогосподарських угідь, здійснення збалансованих землемеліоративних і землеохоронних заходів з урахуванням особливостей природнокліматичних зон і районних агропромислових комплексів.

14. Формування в усіх районах високопродуктивних, ерозійностійких та екологічнобезпечних агроландшафтів, які мали б належні рівні саморегуляції і були збалансовані з довкіллям завдяки оптимальним співвідношенням між різними елементами природного середовища та його основними екосистемами (лісовими, водними тощо).

15. Удосконалення структури сільськогосподарських угідь і посівів вирощуваних культур у напрямку істотного зменшення негативних антропогенних навантажень на навколишнє природне середовище та підвищення його відтворювального та відновлювального потенціалів, а також з метою економії всіх виробничих ресурсів.

7. НАДРА

7.1. Мінерально-сировинна база

7.1.1. Стан та використання мінерально-сировинної бази

На території області обліковується 340 родовищ з 26 видів різноманітних корисних копалин, з яких 161 родовище розробляється. Сировинна база області складається з корисних копалин паливно-енергетичного напрямку (газ, нафта, конденсат, торф) - 34,6%, 47,8 % - сировина для виробництва будівельних матеріалів, 12,3 % - підземні води, 4,4 % - гірничо-хімічні корисні копалини (кам'яна, калійна та магнеєва сіль, карбонатна сировина для вапнування кислих ґрунтів, карбонатна сировина для цукрової промисловості, сірка), 0,88 % – гірничорудні корисні копалини.

У межах області відомо 42 родовища вуглеводнів, з яких промисловістю освоєно 31 родовище. Видобуток нафти і газу в області зосереджений переважно у Долинському та Надвірнянському нафтопромислових районах. Основні обсяги видобутку припадають на нафтогазовидобувні управління «Долинанафтогаз» та «Надвірнанафтогаз», які на правах структурних одиниць входять у ПАТ «Укрнафта». До найголовніших родовищ нафти, внесених у реєстр Державного балансу

запасів корисних копалин України, віднесені Долинське, Північно-Долинське, Струтинське, Битків-Бабченське.

Область володіє добре розвиненою сировинною базою будівельних матеріалів. На її території знаходиться 163 родовища з 11 видів корисних копалин, які застосовуються у будівництві. Розробляється 65 родовищ. Область повністю забезпечена розвіданими запасами солі кухонної, цементної сировини, вапняку для випалювання вапна, гіпсу, піщано-гравійних матеріалів, цегельно-черепичної та керамзитової сировини, мінеральних вод, що дає можливість для збільшення потужностей вже діючих кар'єрів та залучення до експлуатації резервних родовищ.

Значну економічну і енергетичну перспективу, як для області, так і для України мають нещодавно відкриті поклади сланцевого газу на так званій «Олеській площі». Олеська ділянка майже повністю охоплює територію Тлумацького, Галицького, Тисменицького, Рогатинського районів, частково - Городенківського, Калуського, Коломийського, Снятинського районів і займає близько 2,9 тис.кв.км. Прогнозні ресурси Олеської площі оцінюються Державною службою геології і надр України в 2,98 трлн. куб. м газу.

Інформація про дані державного обліку мінерально-сировинної бази області наведені в таблиці 7.1.1.1

Таблиця 7.1.1.1.

Мінерально-сировинна база*

№ з/п	Баланс Сорт, марка корисної копалини	Кількість родовищ		Одиниця виміру	Балансові запаси на 01.01.2017р.				Погашено запасів	
		Всього	Розроб-люється		всього		що розробляються		Видобуток	Втрати
					A+B+C1	C2	A+B+C1	C2		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
ГОРЮЧІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ										
Тверді корисні копалини										
1	Торф Від всього в Україні, %	28	2	тис.т	5851	84	1193		15	
		4,05	4,35		0,88	0,07	1,58		2,23	
ВУГЛЕВОДНІ										
2	Газ вільний Від всього в Україні,%	23+4*	18+4*	млн.куб.м	18763		17775		262	0
		7,80	7,12		2,20		2,38		1,43	
3	Газ газових шапок Від всього в Україні,%	5 *	5 *	млн.куб.м	1070		1070		1	0
		16,67	17,24		6,49		6,53		0,09	
4	Газ розчинений Від всього в Україні,%	24 *	21 *	млн.куб.м	12294		12210		139	1
		15,29	15,09		33,64		35,53		26,13	50
5	Нафта Від всього в Україні,%	21+9	14+7*	тис.т	21087		20163		277	0
		14,36	14,86		17,41		20,55		17,11	
6	Конденсат у газі вільному Від всього в Україні,%	12 *	10 *	тис.т	1397		1359		1	0
		4,22	3,61		3,00		3,23		0,17	
7	Конденсат у газі газових шапок Від всього в Україні,%	4 *	4 *	тис.т	98		98		0	0
		16,67	16,0		3,79		3,81			

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
НЕМЕТАЛІЧНІ КОРИСНІ КОПАЛИНИ										
Гірничохімічні корисні копалини										
8	Сіль кухонна Всього Від всього в Україні, %	4 25,0		тис.т	34873 0,28					
9	Сіль калійна Всього Від всього в Україні, %	4 30,77		Сирі солі, тис.т	560146 23,84	252600 20,17				
10	Сіль магнеєва Всього Від всього в Україні, %	1* 25		сирі солі, тис. т	442427 38,77					
11	Сировина для вапнування кислих грунтів Всього Від всього в Україні, %	1* 2,7	1* 16,67	тис. т	1289,5 1,43		1289,5 11,71			
12	Сировина карбонатна для цукрової промисловості Всього Від всього в Україні, %	2 13,33	1 25	тис. т	58726,8 17,9		25255 42,64		29,41 2,26	
13	Сірка Всього Від всього в Україні, %	4 30,77		руда, тис. т	125342 30,7	49115 61,51				
Гірничорудні корисні копалини										
14	Озокерит Всього Від всього в Україні, %	2 66,67		т	78314 40,79					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
15	Родоніт Всього Від всього в Україні, %	1 100		т	0	419 100				
Будівельні корисні копалини										
16	Сировина цементна Всього Від всього в Україні, %	4 7,02	4 10,53	тис.т	255768,5 8,13		228560,5 10,15		3387 32,13	23,3 15,27
17	Вапняк Всього Від всього в Україні, %			тис. т	158029,4 18,53		158029,4 36,01		1683,4 26,37	9,7 8,88
18	Гіпс та ангідрит Всього Від всього в Україні, %	11+1* 26,67	3* 13,04	тис. т	111884 18,07	24217 19,06	41299 13,46	1217 2,52	38,45 2,69	0,35 0,18
19	Пісок будівельний Всього Від всього в Україні, %	10 1,61	7 2,71	тис. куб.м	35309,42 1,12		25834,82 2,05		42,19 0,42	0,5 0,11
20	Суміш піщано-гравійна Від всього в Україні, %	22 31,88	14 46,67	тис. куб.м	27204,03 8.6	766 19.54	18001,3 25.6	766 100	105,95 16,7	10,24 50,67
21	Камінь облицювальний Всього Від всього в Україні, %	2 0 .85		тис. куб.м	918,50 0,27					

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
22	Камінь будівельний Всього Від всього в Україні, %	10+2* 1,31	6 1,34	 тис. куб.м	42538,65 0,48	9873,73 1,57	34387,55 0,65	5808,73 2,65	256,49 1,08	2,52 1,84
23	Камінь пиляльний Всього Від всього в Україні, %	1 0,49		 тис. куб.м	6220 0,59					
24	Сировина керамзитова Всього Від всього в Україні, %	3 5,56		 тис.м. куб.	7848 3,23					
25	Сланці менілітові Всього Від всього в Україні, %	1 50	1 100	 тис. т	813,66 17,79		813,66 100			
26	Сировина цегельно-черепична Всього Від всього в Україні, %	88+2* 4,64	24 7,45	 тис. куб.м	144927,80 6,37	79 0,05	63796,07 15,5		210,13 9,89	9,60 18,73
ПІДЗЕМНІ ВОДИ										
27	Води питні і технічні Від всього в Україні, %	32	12	 тис.м3/добу	292,005 1,90				7,606 0,41	0,002
28	Води мінеральні Від всього в Україні, %	15	12	 м3/добу	1001.400 1.08				19,389 0,24	0,488 0,01
ЛІКУВАЛЬНІ ГРЯЗІ										
29	Грязі та мул мінеральні Від всього в Україні, %	1	1	 тис.м3	35,821 2,09				0,322\4 10,01	

*Відповідно до листа ДНВП «Геоінформ України» від 10.07.2017 р. №03/303-2780

7.2. Система моніторингу геологічного середовища

7.2.1. Підземні води: ресурси, використання, якість

За даними Державного водного кадастру, водовідбір води у 2016 році склав 14,514 тис.м³/добу; 5300,73 тис.м³/рік, в т. ч. ГПВ становлять 10,912 тис.м³/добу; 3982,61 тис.м³/рік, сільсько-господарські -1,75 тис.м³/добу; 639,3 тис.м³/рік, виробничо-технічні води - 1,833 тис.м³/рік; 672,132 тис.м³/рік, розлив - 0,019 тис.м³/рік; 6,689 тис.м³/рік.

У 2016 році за формою 7-гр про використання підземних вод відзвітувались ДП НАК «Надра України» «Західукргеологія» 42 водокористувачів Івано-Франківської області. Якість підземних вод даних водокористувачів відповідає вимогам ДСанПіН 2.2.4-171.10.

В межах області обстеження підприємств забруднювачів не проводились.

7.2.2. Екзогенні геологічні процеси

Івано-Франківська область вирізняється серед інших областей України високою динамікою розвитку приповерхневої частини геологічного середовища, обумовленого дією, як внутрішніх (ендогенних) сил Землі, так і зовнішнім впливом природних (екзогенних) та антропогенних чинників.

За даними ДП НАК «Надра України» «Західукргеологія» особливості інженерно-геологічних умов Івано-Франківської області обумовлюють широкий спектр розвитку на її території, особливо в гірській частині, небезпечних екзогенних геологічних процесів. Установлено, що в межах Івано-Франківської області на даний час виявлено 805 зсувних ділянок, 270 селевих потоків і 35 ділянок інтенсивного русло переформування, загальна кількість карстопроявів 1008 шт. площею 682 км².

Таблиця 7.2.2.1.

Поширення екзогенних геологічних процесів (ЕГП)*

№ з/п	Вид (ЕГП)	Площа поширення, кв.км	Кількість проявів, од.	% ураженості регіону
1	Зсуви	301	805	2,17
2	Карст	682	1008	67,6
3	Селі	606,93	270	4,3
4	Ерозія	-	209	-

* За даними ДНВП «Геоінформ України» та ДП «Західукргеологія».

Сприятливі геолого-геоморфологічні умови та інтенсивні опади сприяли розвитку селево-зсувних потоків та ерозійних річкових процесів.

Більшість новоутворених зсувів представляють собою селево - зсувні потоки, які закладені в четвертинних елювіально - делювіальних, та делювіальних відкладах, складених глинами та суглинками з уламками переважно пісковиків. Потужність порід, що деформуються, відповідає потужності четвертинних відкладів і складає 1-5м. За формою в плані вони глетчероподібні і фронтальні, їх площі коливаються від 0,1 до 1,2 га. В зоні впливу зсувів опинились 206 житлових будинків, 35 з них значно пошкоджені.

В передгір'ї склалися умови для формування зсувних потоків, які в

нижній частині переходять в грязьові селі. Такий потік сформувався в с. Гвізд, де в верхній частині схилу було зрушено 300 тис.м³ ґрунту, перезволожено його та знесено в нижню частину схилу на відстань 400 м. Матеріал розвантажився на 5 присадибних ділянках.

В смузі розповсюдження глинистих утворень Скибової зони відмічені локальні прояви зсувів змішаного та блокового типів. Зсуви структуровані, розміри їх сягали від 4-6 га (с.м.т. Делятин, присілок Левущик) до 18 га (с. Манява). В смузі розповсюдження трьохкомпонентного флішу повсюдно створилися умови для формування твердої складової селевого потоку. Великі потоки дали конуси виносу об'ємом 8-10 тис.м³, розвантаження селевих мас проходило на дороги з руйнацією мостів та житла. Практично всі мілкі потоки носили селевий характер з конусами виносу 200-400 м³.

Конусами виносу великих потоків другого порядку були запруджені русла основних рік із зміною напрямків їх течії. Внаслідок чого проходили значні руйнації в межах населених пунктів Шибене, Яблуниця.

Найбільшого ураження екзогенними процесами в межах передгірської частини зазнали території Надвірнянського та Богородчанського районів, в гірській частині Верховинський та Косівський райони.

Найбільшої шкоди стихія нанесла лінійним об'єктам, дорогам та мостам в басейні рік Білого та Чорного Черемоша, Черемоша, Рибниці, Лючки, Пістиньки, в середній частині течій річок Прут, Бистриці Солотвинської та Надвірнянської.

На основі результатів проведених робіт по вивченню шкідливого впливу ЕГП на навколишнє середовище, визначено порайонний перелік населених пунктів та прилеглих до них територій уражених небезпечними геологічними процесами (зсувами, карстами, селями), активізація яких можлива в весняно-літній період при зміні природно-кліматичних чинників, таких, як інтенсивне танення снігу та надмірне випадання дощів, гідрогеологічних та гідрологічних умов, а також в наслідок негативного впливу техногенних факторів на геологічне середовище.

Калуський район: м. Калуш (Височанка, Студінка), села Боднарів, Кропивник, Сівка Войнилівська, Пійло, Голинь, Тужилів, Довга, Войнилів;

Снятинський район: села Тростянець, Іллінці, Трійця, Джурів, Княже, Новоселиця, Вовчківці, Рудники, Потічок;

Надвірнянський район: села Зелена, Бистриця, Пасічна, Пнів, Добротів, Назавизів, Гвізд, Середній Майдан, Красна, Чорний Потік, Б. Ослави, смт. Делятин, Ворохта, Ланчин, м. Яремча, с. Микуличин;

Долинський район: смт. Болехів;

Коломийський район: с. Воскресінці, Дебеславці, Угорники, Струпків, Мишин, Верхній та Нижній Вербіж, Сопів, Княздвір, Нижнє, Верхнє, Голосків, Печеніжин;

Косівський район: м. Косів, села Снідавка, Брустурів, Шепіт, Прокурава, Космач, смт. Кути, Пістинь, Хімчин, Рожнів, Баня Березів, Яблунів, Стопчатів;

Рожнятівський район: смт.Рожнятів, села Спас, Ілемня, В.Струтин,

Берлоги, Лоп'янка, Петренка, Вербів;

Богородчанський район: села Монастирчани, Старуня, Манява, Бабче, Жураки, Нивочин;

Верховинський район: смт. Верховина, села Криворівня, Ільці, Верхній Ясенів, Бистрець, Буковець, Стебнів, Довгопілля, Красноїлля, Замагорів, Бережниця, Зелена, Шибени, Пробійна.

В межах області відмічена бокова ерозія по басейнах наступних річок:

Бистриця Солотвинська (в інтервалі Івано-Франківськ - Богородчани - Лисець протяжністю 20 км).

Бистриця Надвірнянська (в інтервалі Івано-Франківськ - Надвірна протяжністю до 35 км).

Прут (в інтервалі Ворохта - Яремча - Коломия - Снятин протяжністю 170 км).

Черемош (на протязі всієї течії -180 км).

Можлива активізація річкової ерозії в басейнах рік Лімниця, Свіча, Луква.

Непередбачені паводки можливі по долинам рік: Гнила та Золота Липи, Нараєвка.

Процес небезпечні ділянки розташовані в районі населених пунктів: Верховина-Кути, Ворохта - Делятин, Галич - Маріямпіль.

В районі «Бурштинської ТЕС» ПАТ «ДТЕК Західенерго» відмічається підмив лівих схилів водосховища.

По річці Лімниця ерозійні процеси загрожують нафтопроводу «Дружба».

Карстові явища

Активізація карстових процесів можлива в Рогатинському, Галицькому, Тлумацькому, Городенківському районах на всій території за виключенням сіл, розташованих в долинах великих річок, в Калуському районі - с. Войнилів, в Тисменицькому районі - села Узин, Ямниця, Підпечери, в Тлумацькому районі - село Хотимир, Івано-Франківська міська рада - село Вовчинець.

Найбільша загроза розвитку карстового процесу можлива в межах Городенківського та Тлумацького районів.

Техногенна активізація карсту, що пов'язана з розробкою соленосних пластів, відмічається в районі міст Калуш, Долина, Болахів.

В смт. Делятин проходить активізація соляного карсту.

Підтоплення

Даний процес для території області не характерний.

В період паводків відмічалось затоплення поверхневих ділянок в межах Коломийського, Надвірнянського, Снятинського, Косівського, Тисменицького районів.

Просідання денної поверхні над гірничими виробками

Даний процес відмічається в межах солевидобувних виробок, які проводились шахтним методом в районі м. Калуш. Загальна площа просідання досягає 1,8 км². В районі просідання відмічаються карстові

провали.

7.3. Геологічний контроль за вивченням та використанням надр **Основні екологічні проблеми, пов'язані з розробкою родовищ корисних** **копалин області**

В межах області виділяють Долинський і Надвірнянський нафтогазопромислові та Калуський гірничорудний райони.

Екологічні проблеми, що виникли в області внаслідок експлуатації родовищ корисних копалин, пов'язані, в основному, з розробкою родовищ нафти і газу, калійної солі та з веденням видобувних робіт кар'єрним способом.

Нафто-газові родовища

Нафтогазовидобувні роботи на родовищах області ведуться уже понад 40 років, а на деяких (Ріпнянське, Битківське) понад 100 років.

В межах Долинського і Надвірнянського нафтогазопромислових районів здійснюється буріння глибоких пошукових, розвідувальних та експлуатаційних свердловин. Розробка родовищ ведеться з допомогою більше двох тисяч свердловин різного призначення (експлуатаційних, нагнітальних, спостережних). На балансі нафтогазовидобувних управлінь є сотні ліквідованих свердловин. Разом з інфраструктурою облаштування родовищ (трубопроводи, лінії електропередач, дороги, інженерно-технологічні споруди та ін.) вони створюють значне техногенне навантаження на природне середовище.

В межах деяких нафтопромислів існують старі закинуті свердловини (родовище Кубаш, Майдан, Надєжда та інш.). Внаслідок природного відновлення пластових тисків, спостерігаються прояви самовиливу нафти і мінералізованих пластових вод, а також викиди газу, що призводить до забруднення на прилеглих територіях ґрунтів, поверхневих вод, атмосферного повітря, що створює небезпеку виникнення пожеж в прилеглих до родовищ лісових масивах.

Екологічною проблемою, яка супроводжує нафтовидобувні роботи, є проблема ліквідації старих свердловин (близько 200), які бурились, в основному, в 50-60 роках, без цементування затрубного простору. Ліквідація цих свердловин загальноприйнятим методом установки цементних мостів в бурових колонах не дає стовідсоткової гарантії надійної ізоляції нафтових покладів і в майбутньому можливі самовиливи нафти з ліквідованих свердловин. Ще однією екологічною проблемою нафтовидобувного виробництва є проблема утилізації нафтових шламів.

Родовища калійних солей

Серед корисних копалин, що використовуються в якості гірничохімічної сировини, провідне місце в області займають родовища калійних солей.

В Івано-Франківській області розташовані дві групи зближених родовищ: Калуш-Голинська (Калуш-Голинське, Домбровське, Пійло) і Марково-Росільнянська (Марківське, Молодьківське, Дзвиняцьке,

Старунське, Росільнянське), та 5 відокремлених родовищ: Велика Тур'я, Тростянець, Кадобна, які стоять на державному балансі, а також Делятинське та Білі Ослави (Березівське), що балансом не обліковані.

Детально розвідана лише Калуш-Голинська група. Запаси калійних і магнезійних солей тут складають 450 млн. т. Практичний інтерес представляє також Марково-Росільнянська група родовищ із запасами категорії $C_1 + C_2$ - 457 млн. т. Всього сумарні виявлені запаси калійних і магнезійних солей в межах області складають 1091 млн. т, що складає 100 % загальних запасів України.

Важливим для області і України в цілому є питання ефективного використання унікального Калуш - Голинського родовища полімінеральних руд, на базі якого працював єдиний в Україні виробник калійних добрив - дочірнє підприємство "Калійний завод" ВАТ "Оріана".

7.4. Дозвільна діяльність у сфері використання надр

Протягом 2016 року Управлінням підготовлено 6 проектів рішення обласної ради щодо погодження надання надр у користування, 2 погодження проектів гірничих відводів.

8. ВІДХОДИ

8.1. Структура утворення та накопичення відходів

В області протягом 2016 року в результаті економічної діяльності підприємств і організацій та у домогосподарствах утворилось 1935,4 тис.т відходів (на 8,9% менше, ніж у попередньому році).

Більше половини загальнообласних обсягів (51,4%) утворено в м. Бурштині, 11,3% - в Калуському районі, 9,7 % в м. Івано-Франківськ, 9,2% в Галицькому, 6,5-2,0% - у місті Калуші, Рожнятівському та Долинському районах, 1,1-1,0% Верховинському, Рогатинському районах та м. Коломійі. Частка решти міст та районів не досягає 1%.

Таблиця 8.1.1.

Утворення відходів за категоріями матеріалів у 2016 році

	Обсяги утворення відходів		У тому числі		
	т	у % до 2015 року	від економічної діяльності	від домогосподарства	
				т	у % до 2015 року
1	2	3	4	5	6
Усього	1935377,1	91,1	1822434,9	112942,2	69,1
Відходи кислот, лугів чи солей	18,4	115,2	18,4	-	-
Відпрацьовані оливи	171,5	151,0	171,5	-	-
Хімічні відходи	714,5	70,3	714,5	-	-
Осад промислових стоків	19479,7	91,2	19479,7	-	-
Шлами та рідкі відходи очисних споруд	232,4	87,7	232,4	-	-
Відходи від медичної допомоги та біологічні	32,0	155,8	32,0	-	-
Відходи чорних металів	5169,9	94,9	5169,9	-	-
Відходи кольорових металів	271,5	346,0	271,5	-	-
Скляні відходи	881,6	112,0	243,8	637,8	85,7
Паперові та картонні відходи	3838,2	129,3	3470,0	368,3	45,5

1	2	3	4	5	6
Гумові відходи	301,8	127,3	301,8	-	-
Пластикові відходи	1128,8	242,9	1065,2	63,7	574,4
Деревні відходи	220413,9	205,1	220413,9	-	-
Текстильні відходи	234,6	89,1	234,6	-	-
Непридатне обладнання	9,8	29,4	9,8	-	-
Непридатні транспортні засоби	647,9	-	647,9	-	-
Відходи акумуляторів та батарей	29,2	94,9	29,2	-	-
Відходи тваринного походження та змішані харчові	9518,6	126,4	9518,6	-	-
Відходи рослинного походження	64718,4	55,9	64718,4	-	-
Тваринні екскременти, сеча та гній	423881,3	85,7	423881,3	-	-
Побутові та подібні відходи	129533,0	72,6	17660,6	111872,5	69,2
Змішані та недиференційовані матеріали	19,2	71,2	19,2	-	-
Залишки сортування	19,2	191,6	19,2	0,0	100
Звичайний осад	3957,8	85,5	3957,8	-	-
Мінеральні відходи будівництва та знесення, у тому числі змішані будівельні відходи	3336,8	178,0	3336,8	-	-
Відходи згоряння	1033085,1	87,9	1033085,1	-	-
Інші мінеральні відходи	5034,9	103,2	5034,9	-	-
Грунтові відходи	8290,0	2904,9	8290,0	-	-
Пуста порода від днопоглиблюваних робіт	407,1	-	407,1	-	-

8.2. Поводження з відходами (збирання, зберігання, утилізація та видалення)

Основні показники, що характеризують операції поводження з відходами, наведено у таблицях 8.2.1., 8.2.2.

Впродовж року утилізовано 681,8 тис.т або 35,2% від загальної кількості утворених відходів. Половина утилізованих відходів припадає на підприємства Калуського району, 25,6% - Галицького, 6,5% - Рожнятівського районів, місто Бурштин - 19,7%. Крім того 774,7 тис.т відходів видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти, 114,1 тис.т - спалено з метою отримання енергії чи теплового перероблення.

На кінець 2016 року у спеціально відведених місцях чи об'єктах та на території підприємств області накопичилось 43559,7 тис.т відходів.

Таблиця 8.2.1.

Основні показники утворення та поводження з відходами I–IV класів небезпеки

Показники	2014 рік	2015 рік	(тис.т) 2016 рік
1	2	3	4
Утворено відходів ¹	1815,0	2124,8	1935,4
Утилізовано, оброблено (перероблено)	426,0	575,4	681,8
Спалено	125,4	147,5	
у т.ч. з метою отримання енергії	125,3	147,5	114,1

1	2	3	4
Передано на сторону	472,7	425,7	0,9
у тому числі іншим країнам	0,2	0,1	0,9
Видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти	942,3	1126,7	774,7
Видалено іншими методами видалення	0,5	0,1	0,0
Розміщено на стихійних звалищах	—	—	-
Втрачено (випаровування, витікання, пожежі тощо)	0,0	0,0	0,0
Загальний обсяг відходів, накопичених протягом експлуатації, у спеціально відведених місцях чи об'єктах на кінець року ¹	41547,7	42644,1	43559,7

¹ Дані від економічно активних протягом звітного року підприємств та організацій

Таблиця 8.2.2

Інформація про кількість діючих місць видалення ТПВ

№ п/п	Назва одиниці адміністративно-територіального устрою	Кількість	Площі під твердими побутовими відходами, га	Зміни площі (+/-) у відношенні до попереднього року
	Місця видалення ТПВ			
1	Богородчанський район	1	2,0209	-
2	Верховинський район	1	1,0	-
3	Галицький район	1	2,7	-
4	Городенківський район	1	2,7	-
5	Долинський район	1	5,0	-
6	Калуський район	1	6,453	-
7	Коломийський район	1	14,0	-
8	Надвірнянський район	1	3,0	-
9	Рогатинський район	1	4,4	-
10	Рожнятівський район	2	7,6892	-
11	Снятинський район	1	7,0	-
12	Тисменицький район	1	20,5	-
13	Тлумацький район	1	2,5	-
14	м.Болехів	1	3,7470	-
	Всього	15	82,7101	-

8.3. Транскордонні перевезення небезпечних відходів

З метою забезпечення дотримання вимог екологічної безпеки у здійсненні експорту, імпорту та транзиту відходів, враховуючи рекомендації Базельської конвенції про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням, Кабінет Міністрів України постановив затвердити категорії небезпечних відходів, ввезення яких в Україну забороняється, та Положення про контроль за транскордонним перевезенням відходів і їх утилізацією/видаленням. Міністерство екології та природних ресурсів України є спеціально уповноваженим органом у сфері контролю за транскордонним перевезенням відходів і їх утилізацією/видаленням.

У 2016 році небезпечні відходи з інших країн на територію Івано-Франківської області не ввозились.

8.4. Державне регулювання в сфері поводження з відходами

З метою громадського обговорення 21.12.2016 року Мінприроди оприлюднило технічну редакцію проекту Національної стратегії поводження з відходами, що охоплює 7 основних потоків відходів та базується на стандартах і підходах ЄС, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Стратегія визначатиме державну політику щодо розв'язання проблем у сфері управління відходами в цілому та стосується твердих побутових, будівельних, небезпечних, промислових, ввідходів сільського господарства, окремих груп відходів, зокрема, електричних та електронних, відпрацьованих батарейок та акумуляторів, медичних відходів.

26.11.2016 року набрав чинності Закон України «Про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг» (Закон про регулятора), яким визначається правовий статус Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг (НКРЕКП).

Статтями 5 та 6 Закону України «Про природні монополії» до сфер діяльності суб'єктів природних монополій та суміжних ринків відповідно віднесено, окрім іншого, захоронення та перероблення побутових відходів.

Розділом IV «Прикінцеві та перехідні положення» Закону про регулятора внесено зміни до статті 7 Закону України «Про ліцензування видів господарської діяльності», відповідно до яких господарська діяльність з перероблення та захоронення побутових відходів віднесена до переліку видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню.

9. ЕКОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА

9.1. Екологічна безпека як складова національної безпеки

На території Івано-Франківської області, яка займає 2,4 % (13,972 тис.км²) площі України, формується 8,6 % загального об'єму вод у ріках України, зосереджено 6,3 % площі земель лісового фонду держави і 9,0% загального запасу деревини.

На території області знаходиться 321 родовище 26 видів корисних копалин (нафта, газ, калійні солі, будівельні матеріали та ін.), понад 300 джерел мінеральних вод, серед яких є аналоги «Нафтусі», «Моршинської», «Єсентуки».

В області є багато своєрідних і унікальних природних комплексів з різноманітним рослинним і тваринним світом, ґрунтами, гірськими породами, кліматом, водами та іншими компонентами, які знаходяться у тісному взаємозв'язку і взаємодії. Це - збережені унікальні кедрово - смерекові ліси і зарості сосни гірської (жерепу) у природному заповіднику «Горгани», природний комплекс високогірного ландшафту Карпатського національного природного парку, одне з найбільших угруповань тиса

ягідного (релікт третинного періоду) у ботанічному заказнику загальнодержавного значення «Княздвірський», збережені степові угруповання на «Касовій горі» (біля м. Бурштин), «Чортовій горі» (біля м. Рогатин), в урочищі «Масьок» (Городенківського р-ну).

Ширина гірської зони Карпат в межах Івано-Франківської області близько 40 км, довжина досягає 150 км. По території області проходить Головний Європейський вододіл, з якого спускаються ріки басейну Чорного моря (Дністер, Прут).

Висока вологість клімату Івано-Франківщини сприяє розвитку густої річкової мережі, яка становить 0,71-1,5 км/км².

Більша частина рік північно-східної частини належить до Району басейну річки Дністер (Свіча, Лімниця, Бистриця Солотвинська і Надвірнянська). В південно-східній частині протікають річки Прут і Черемош, які впадають в Дунай. Ріки мають гірський і напівгірський характер. Кількість рік і потоків становить понад 8 тисяч. Паводки спостерігаються не тільки в період весняного сніготанення, але і в літній час за рахунок злив. Особливо загрозові паводки спостерігаються в передкарпатській частині Дністра.

Сучасну екологічну ситуацію в Івано-Франківській області не можна вважати задовільною, незважаючи на зменшення за останні роки антропогенно-техногенного навантаження на природне середовище та здійснення ряду природоохоронних заходів.

На території області розміщено понад 500 промислових підприємств хімічної, енергетичної, нафтогазовидобувної, деревообробної та інших галузей.

Понад 4 % території зайнято нафтогазовими трубопроводами, пробурено більше 2000 свердловин для видобування нафти і газу.

В 2016 році на 85 очисних спорудах здійснювались скиди стоків, на підставі дозволів на спеціальне водокористування; було зареєстровано 47 місць видалення відходів, в т.ч. золошлаковідвали Бурштинської ТЕС.

Ці об'єкти обумовлюють значне техногенне навантаження на всі компоненти природного середовища.

До факторів, які обумовлюють складну екологічну ситуацію, належать:

1. Порушення законів природокористування при обґрунтуванні моделей виробництва і споживання та розвитку територій.

2. Галузевий підхід при плануванні природокористування, відсутність системного підходу, системи інтегрального управління природними ресурсами, недотримання екологічно обґрунтованих норм використання ресурсів.

3. Руйнування у процесі освоєння території і господарської діяльності біогеоценотичного покриву і функціональної цілісності природних екосистем, порушення оптимальної структури ландшафтоформуючих компонентів на водозборах рік.

4. Екологічно необґрунтована (деформована) структура промислово - виробничого сектора економіки, недостатня потужність і ефективність

пилогазоочисних установок та споруд для очищення промислових і комунально-побутових стічних вод.

5. Недотримання у всіх сферах виробничої діяльності природоохоронних вимог і основних принципів сталого природокористування: системність - безперервність - невиснажливе використання - відтворення - збереження - охорона.

6. Забудова територій без урахування наявності зсувонебезпечних ділянок, селевих потоків, карсту та імовірності затоплення території.

7. Не впроваджується система управління навколишнім природним середовищем згідно стандарту ISO-1400 (ДСТУ-14000-97).

8. Розорювання земель на ерозійно небезпечних схилах, відсутність системи протиерозійних і стокорегулюючих заходів.

На території області сформувались 4 природно-територіальні комплекси з різним ступенем антропогенізації:

- промислово-міські (Івано-Франківський, Калуський, Бурштинський, Надвірнянський, Коломийський) - сильно урбанізовані, екологічно небезпечні території;

- промислово-нафтогазовидобувні (Долинський, Пасічнянський, Битківський) - урбанізовані із значним впливом на довкілля;

- аграрно-промислові (Рогатинсько-Галицький, Тлумацько-Снятинський) - екологічні проблеми пов'язані з деградацією земель (ерозія, зменшення родючості ґрунтів);

- лісгосподарські (Верховинський, Осмолодський, Вигодський, Болехівський, Солотвинський, Ворохтянський).

До територій з найбільш складною екологічною ситуацією належать території Калуського (ДП «Калійний завод «Оріана», ЗАТ «Лукор»), Галицького (ВП «Бурштинська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Західенерго»), Надвірнянського (ВАТ «Нафтохімік Прикарпаття»), Тисменицького (ПАТ «Івано-Франківськцемент») та Долинського (ВАТ «Шкіряник», ТЗОВ «Уніплит») районів.

Ефективна регіональна екологічна політика вимагає спільних зусиль органів державної виконавчої влади, природо- і правоохоронних органів, громадськості.

9.2. Об'єкти, що становлять підвищену екологічну небезпеку

В області наявна низка підприємств, які в процесі своєї діяльності, природних чи соціальних умов характеризуються певним рівнем екологічного ризику і таким чином створюють потенційну або пряму загрозу для довкілля, життя та здоров'я людини.

Таблиця 9.2.1.

Об'єкти підвищеної екологічної небезпеки Івано-Франківської області

№ з/п	Назва екологічно небезпечного об'єкту	Вид економічної діяльності	Відомча належність (форма власності)	Примітка
1	ВП «Бурштинська ТЕС» ПАТ «ДТЕК Західенерго»	Виробництво електроенергії	Приватна	забруднення атмосферного повітря
2	ДП «Калійний завод ВАТ «Оріана»	Добувна промисловість	Державна	забруднення поверхневих і підземних вод
3	ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття»	Хімічна і нафтохімічна	Приватна	забруднення поверхневих вод
4	НГВУ «Надвірнанафтогаз»	Добувна промисловість	Приватна	забруднення поверхневих вод
5	НГВУ «Долинанфтогаз»	Добувна промисловість	Приватна	забруднення поверхневих вод
6	ТОВ «Карпатнафтохім»	Хімічна і нафтохімічна	Приватна	забруднення поверхневих вод та повітря
7	ПАТ «Барва»	Хімічна і нафтохімічна	Приватна	забруднення атмосферного повітря та поверхневих вод
8	ПАТ «Івано-Франківськцемент»	Хімічна і нафтохімічна	Приватна	забруднення атмосферного повітря
9	ТОВ «Уніплит»	Деревообробна	Приватна	забруднення поверхневих вод
10	ТОВ «Свісс Кроно»	Деревообробна	Приватна	забруднення атмосферного повітря
11	ТОВ «Свиспан Лімітед»	Деревообробна	Приватна	забруднення атмосферного повітря
12	ТзОВ «Даноша»	Сільське господарство	Приватна	забруднення атмосферного повітря та поверхневих вод
13	ТОВ «Птахофабрика «Снятинська нова»	Сільське господарство	Приватна	забруднення атмосферного повітря
14	КП «Івано-Франківськводокотехпром»	Житлово-комунальне підприємство	Комунальна	забруднення поверхневих вод
15	ВФДПЗЕД «Укрінтеренерго» «Калуська ТЕЦ»	Житлово-комунальне підприємство	Комунальна	забруднення атмосферного повітря
16	КП «Полігон ТПВ»	Житлово-комунальне підприємство	Приватна	забруднення поверхневих і підземних вод

За даними суб'єктів господарської діяльності (об'єкти підвищеної екологічної небезпеки Івано-Франківської області), протягом 2016 року вжиті наступні заходи з охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини.

ВП «Бурштинська ТЕС»

Екологічні витрати на охорону навколишнього природного середовища:

№ п/ п	Найменування природоохоронних заходів	Фактично витрачено, тис. грн.
1	Охорона атмосферного повітря	6510,7
1.1	Капітальний ремонт електрофільтрів енергоблоку №9	360,5
1.2	Середній ремонт електрофільтрів енергоблоків №№ 5,8	684,5
1.3	Поточний ремонт електрофільтрів енергоблоків № 1-12	5465,7
2	Охорона та раціональне використання водних ресурсів	340,0
2.1	Очистка водоприймальних ковшів НПВ – 1,2, ліво та правобережної НС від наносів та замулення	340,0
3	Поводження з відходами	20928,3
3.1	Переоснащення системи пневмозоловидалення 2-ї черги	4461,0
3.2	Ремонт золошлакопроводів	1650,8
3.3	Очистка та відновлення пропускної здатності золопроводів	2016,5
3.4	Нарощування ярусу 9,10 на золовідвалі №3	12800,0
Всього витрат на охорону навколишнього природного середовища:		27779,0

НГВУ «Долинанафтогаз»

Природоохоронні заходи:

№ п/ п	Назва заходів	Один. виміру	Виконання
1. Охорона навколишнього природного середовища і раціональне використання природних ресурсів			
1.1	Ремонт і заміна аварійних ділянок нафтопроводів	км	5,9
1.2	Ремонт і заміна аварійних ділянок газопроводів	км	0,0
1.3	Ремонт і заміна аварійних ділянок водопроводів	км	2,8
1.4	Обстеження переходів трубопроводів через водні перешкоди і автодороги	шт	115,0
1.5	Відновлення обваловок резервуарів, свердловин і інших об'єктів	шт	9,0
1.6	Оцінка технічного стану експлуатаційних колон нафтових і нагнітальних свердловин геофізичними методами	свердл.	26,0
1.7	Ревізія і заміна арматури видобувних і нагнітальних свердловин	шт	69,0
1.8	Ревізія і заміна засувки на водоводах, лічильників обліку води	шт	21,0
2. Охорона атмосферного повітря			
2.1	Будівництво резервуарів	шт	0,0
	Ремонт резервуарів	шт	6,0
2.2	Пофарбування резервуарів, ємностей, обладнання (світловідбиваючими фарбами)	шт	6,0
	Пофарбування ємностей та обладнання (світловідбиваючими фарбами)	шт	9,0

2.3	Режимна наладка парових котлів	шт	4,0
2.4	Заміна, ревзія, ремонт запобіжних дихальних клапанів резервуарів і апаратів	шт	29,0
2.5	Ревзія та ремонт запобіжних дихальних клапанів резервуарів і апаратів	шт	72,0
3. Охорона і раціональне використання земельних ресурсів			
3.1	Демонтаж недіючих трубопроводів	км	0,4
3.2	Ліквідація, рекультивація земляних амбарів	шт	0,0
3.3	Площа рекультивації земель	га	0,0
4. Радіаційна безпека			
4.1	Радіаційне обстеження виробничих об'єктів і територій	захід	4,0

Еколого-економічні показники:

№ п/п	Назва заходів	Один. вим	План	Виконання
1.1	Об'єм використаної води в межах встановлених лімітів, в. ч. на потреби:	тис. м3	1386,6	977,2
	виробничі;		1363,8	970,8
	господарсько-питні;		22,8	6,4
1.2	Об'єм води, використаної в системах зворотного і повторного водопостачання	тис. м3	-	-
1.3	Маса забруднюючих речовин, які викидаються в атмосферу від стаціонарних джерел	тн	1783,0	1554,6
2.1	Платежі за викиди від стаціонарних джерел, скиди забруднюючих речовин і розміщення відходів в межах встановлених лімітів	тис. грн.	270,0	323,0
2.2	Платежі за природокористування	тис. грн.	13600,0	35755,9

Екологічні витрати на охорону навколишнього природного середовища:

№ п/п	Найменування природоохоронних заходів	Фактично витрачено, тис. грн.
1	Охорона атмосферного повітря	201,0
1.1	Контроль за якістю паливного газу на котельнях, сепарованого газу на групових установках. Контроль стану атмосферного повітря на межі санітарно-захисної зони за інгредієнтами та контроль дотримання нормативів викидів в атмосферне повітря з стаціонарних джерел. Визначення вмісту сірководню на групових установках НГВУ. Вимірювання параметрів газопилових потоків та вмісту пилу, визначення ефективності роботи пилоуловлюючих установок (циклонів). Визначення вмісту шкідливих хімічних речовин в повітрі робочої зони на об'єктах НГВУ "Долина нафтогаз"	201,0
2	Охорона та раціональне використання водних ресурсів	89,2
2.1	Есплуатаційне обслуговування споруд для очистки зворотних вод та каналізаційних споруд (очисні споруди першої черги БМТЗ та Адмінкорпусу)	10,2
2.2	Проведення гідрохімічного моніторингу стану поверхневих та підземних вод в постійних та періодичних пунктах спостережень в межах впливу об'єктів НГВУ "Долина нафтогаз"	79,0

3.	Поводження з відходами	2399,6
3.1	Витрати на утримання і експлуатацію об'єктів поводження з небезпечними відходами (установка з переробки нафтошламів ЦППН)	2353,8
3.2	Поводження з відходами та інші методи переробки і розміщення (збирання та транспортування ТПВ, шламу септиків комунальним підприємством; передача на знешкодження люмінесцентних ламп)	45,8
4.	Захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	2323,5
4.1	Ліквідаційний тампонаж свердловин	8,7
4.2	Проведення газогрунтових зйомок навколо свердловин Ріпнянського нафтового родовища. Проведення інструментального контролю за станом ґрунтів в режимних та епізодичних пунктах спостережень на об'єктах НГВУ „Долинанафтогаз”	124,8
4.3	Щорічна заміна, ремонт аварійних ділянок нафтопроводів та водопроводів системи ППТ	2190,0
Всього витрат на охорону навколишнього природного середовища:		5013,3

В 2016 році продовжувались роботи по утилізації нагромаджених нафтошламів на власній установці перероблення, що дозволило ліквідувати черговий амбар-нагромаджувач № 3 ЦППН площею 1500 м², провести рекультивацію території, внаслідок чого загальний проектний об'єм місць видалення відходів зменшився до 51424 м³, та загальною проектною площею дзеркала 2,522 га.

Для технологічних процесів видобутку нафти і газу використовуються інші природні ресурси, зокрема вода для заводнення продуктивних пластових горизонтів, підтримки пластового тиску, компенсації відбору сировини з продуктивних горизонтів. Даний технологічний процес дозволяє утилізувати пластові води, які видобуваються з продукцією та різного роду зворотні води, які утворюються на виробництві.

НГВУ «Надвірнанафтогаз»

Екологічні витрати на охорону навколишнього природного середовища:

№ п/п	Найменування природоохоронних заходів	Фактично витрачено, тис. грн.
	1. Охорона атмосферного повітря	417,909
1.1	Режим наладка парових котлів	356,0
1.2	Перевірка ефективності роботи газоочисних установок	6,546
1.3	Контроль за станом забруднення атмосферного повітря в зоні впливу НГВУ «Надвірнанафтогаз»	49,42
	2. Охорона та раціональне використання водних ресурсів	22,228
2.1	Контроль за станом поверхневих вод в зоні впливу НГВУ «Надвірнанафтогаз»	10,0
2.2	Контроль за станом підземних вод в зоні впливу НГВУ «Надвірнанафтогаз»	12,228
	3. Охорона та раціональне використання земельних ресурсів	30,793
3.1	Контроль за станом ґрунтів в зоні впливу НГВУ «Надвірнанафтогаз»	30,793
Всього витрат на охорону навколишнього природного середовища:		470,93

ТОВ «Карпатнафтохім»

Не зважаючи на простій підприємства в 2016 році екологічна робота проводилась і була спрямована на подальше зменшення негативного впливу діяльності на стан навколишнього природного середовища.

В 2016 році санітарною лабораторією здійснювався контроль стану навколишнього середовища в зоні впливу підприємства і санітарно-гігієнічні дослідження факторів виробничого середовища. Санітарна лабораторія проводила заміри промислових викидів в атмосферу, атмосферного повітря в контрольних точках на межі санітарно-захисної зони, стічних вод, зворотних вод з випусків у поверхневі водойми, поверхневих і підземних вод та ґрунтів. З 530 аналізів контролю за станом поверхневих, 314 аналізів підземних вод, 44 аналізів вимірювань ґрунтів, 1824 аналізів стану атмосферного повітря в санітарно-захисній зоні, перевищень гранично допустимих концентрацій забруднюючих речовин не було.

Еколого-економічні показники:

Назва заходу	Одиниці вимірювання	Показник
Всього забрано води	тис. м ³	6191,4
Всього використано води на власні потреби, в тому числі:	тис. м ³	3708,8
- на виробничі потреби	тис. м ³	2674,4
- на господарсько-питні потреби	тис. м ³	1034,4
Всього скинуто стічних вод в поверхневі водойми:	тис. м ³	6707,3
- нормативно очищених на очисних спорудах	тис. м ³	6671,3
- нормативно чистих	тис. м ³	36,0
Викинуто в атмосферне повітря	тонн	9,13
Утворилось відходів	тонн	1780,26
- отримано від інших	тонн	65,50
- передано іншим організаціям	тонн	287,81
- захоронено на полігоні ТПВ і шламонакопичувачах	тонн	1170,61
Екологічний податок за забруднення навколишнього природного середовища всього, в тому числі:	тис. грн.	232,84
- викиди в атмосферне повітря	тис. грн.	8,18
- скиди в поверхневі водойми	тис. грн.	210,54
- розміщення відходів	тис. грн.	14,12

ТОВ «Уніплит»

Екологічні витрати на охорону навколишнього природного середовища:

№ п/п	Найменування природоохоронних заходів	Фактично витрачено, тис. грн.
	1. Охорона та раціональне використання водних ресурсів	379,0
1.1	Відновлення життєдіяльності мікрофлори аеротенку	120,0
1.2	Провели чистку мулових карт	110,0

1.3	Закуплено трубоповітродувку для запобігання перебігній роботи аераційної системи аеротенка	85,0
1.4	Проведено модернізацію ванн-відстійників в цеху технологічної тріски	64,0
	2. Поводження з відходами	50,0
2.1	На плитному виробництві змонтовано ванну для термічного сушіння осадів шляхом випаровування гарячою парою	50,0
	3. Захист і реабілітація ґрунту, підземних і поверхневих вод	150,0
3.1	Провели чистку мулових карт	150,0
Всього витрат на охорону навколишнього природного середовища:		579,0

Для утилізації деревинних відходів наявний високоефективний комбінований водо-жаротрубний паровий котел бельгійської фірми Vynske типу JNO/SUS, паропродуктивністю 18 тон/год, тиском пари 2,0 МПа й температурою перегрітої пари 250°C, що працює на виробничих деревних відходах. Вироблена зазначеним котлом пара у повному обсязі забезпечує потреби існуючого виробництва для технологічних потреб підприємства й дозволяє ефективно вирішувати питання утилізації деревних відходів власного виробництва й інших сусідніх деревообробних підприємств.

Протягом 2016 року спалено 65940 щільних м³ деревинних відходів та вироблено 68067 Гкал теплової енергії.

Аналізуючи 2016 рік ТОВ «Уніплит» отримало значну економію електроенергії - 0,55млн. кВт, природного газу - 8,5 млн.м³ на суму 7,1 млн. гривень.

ПАТ «Барва»

Екологічні витрати на охорону навколишнього природного середовища:

№ п/п	Перелік заходів	Фінансування власні кошти, (грн.)
1	Охорона і раціональне використання водних ресурсів	90000
1.2	Укріплення берегової зони р. Бистриця цеху біохімоочистки	20000
1.3	Реконструкція водозабірної вузла з метою зменшення подачі технічної води з р. Дністер	30 000
1.4	Чистка русла водозабірної ковша річкової води на р. Дністер	40000
2	Поводження з відходами	17000
2.1	Поновлення захисного шару відвалу для розміщення твердих відходів	17 000
Всього витрат на охорону навколишнього природного середовища:		107000

9.3. Радіаційна безпека

В області відсутні об'єкти атомної енергетики, а також підприємства по видобуванню та переробці уранової руди.

9.3.1. Стан радіаційного забруднення територій

Внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС постановою КМУ від 23.07.1991 р. № 106 «Про організацію виконання постанов Верховної Ради Української РСР про порядок введення в дію Законів Української РСР «Про правовий режим території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи» та «Про статус і соціальний захист

громадян, які постраждали внаслідок чорнобильської катастрофи» затверджено перелік населених пунктів Івано-Франківської області Снятинського району (с. Потічок, с. Стецева, с. Підвисоке, с. Стецівка, с. Русів) віднесені до 4 зони посиленого радіоекологічного контролю за соціально-економічним фактором. Згідно пункту 4 статті 4 Закону України від 28.12.2014 № 76-VII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України» виключено статтю 23 Закону України від 28.02.1991 № 796-13 «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» в частині надання пільг та компенсацій громадянам, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи категорії 4.

9.3.2. Поводження з радіоактивними відходами

На території Івано-Франківської області радіоактивні відходи відсутні.

10. ПРОМИСЛОВІСТЬ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

10.1. Структура та обсяги промислового виробництва

Промисловість області входить до складу Карпатського економічного району і забезпечує 2,2% в загальнодержавному обсязі реалізованої промислової продукції. Серед п'яти сусідніх областей за даним показником Івано-Франківщина посідає друге місце, поступаючись Львівській області.

Основу промислового комплексу області складають підприємства добувної промисловості і розроблення кар'єрів, постачання електроенергії, газу, пари та переробної промисловості, які зосереджено у містах Івано-Франківську та Калуші, Галицькому, Долинському, Надвірнянському, Рожнятівському районах.

Промислове виробництво області відзначається різноманітністю видів діяльності. У 2016 році в структурі реалізації 44,5% складала продукція переробної промисловості, 44,1 % - з постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, 10,6 % - добувної промисловості і розроблення кар'єрів.

У переробній промисловості провідні місця за обсягами реалізації впродовж останніх років займали підприємства з виробництва хімічних речовин і хімічної продукції, з виробництва харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, з виготовлення виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності і підприємства з виробництва гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції.

Ключовими факторами для подальшого промислового розвитку області у 2017 році є реалізація проектів з відновлення роботи ТОВ «Карпатнафтохім», збільшення виробництва складної побутової техніки на ТОВ «Електролюкс Україна», електрокабельної продукції на ДП ВО «Карпати» та ТОВ «Тайко Електронікс Юкрейн Лімітед», будівництво та запуск заводу з виробництва кабелю (німецький холдинг «Leoni AG»), збільшення виробництва цементу на ПАТ «Івано-Франківськцемент».

Основним завданням діяльності промислових підприємств області є проведення ефективної політики енергозбереження, підвищення технологічного рівня та конкурентоспроможності продукції, диверсифікації виробництв і експорту продукції, розширення ринків збуту та імпортозаміщення.

10.2. Вплив на довкілля

10.2.1. Гірничодобувна промисловість

Івано-Франківська область має значний гірничодобувний потенціал. Сировинною базою є родовище Прикарпатського калієносного басейну. В кінці ХХ ст. калійні солі добували підземним і відкритим способами. У Калуші виробляли калійні добрива, магній, хлор, каустичну соду і ін. На території ДП «Калійний завод» ВАТ «Оріана» розташовані відпрацьовані рудники, Домбровський кар'єр, 2 відвали засолених ґрунтів, 2 хвостосховища та шламонакопичувач, які негативно впливають на природне середовище та викликають небезпечні процеси, а саме: просідання земної поверхні, утворення провальних воронок, карсту, зсувів, забруднення земель, поверхневих та підземних вод.

На території області також є незначні запаси торфу, розробкою та видобутком якого займаються ПАТ «Івано-Франківськторф», ТОВ «АГРО УКРАЇНА ЗАХІД».

Крім того, на території області працюють підприємства, які експлуатують родовища, що є сировиною для виробництва будівельних матеріалів: суглинки, будівельні піски, пісковики, піщано-гравійна суміш, керамзитні глини, вапняки, мергелі та інші. Основною проблемою цих підприємств є відсутність рекультивації відпрацьованих ділянок родовищ, а на підприємствах що займалися видобутком та реалізацією будівельного піску (Воронівське родовище піску) наявність на відпрацьованих площах кар'єрів включень закам'янілих валунів пісковика, які спостерігаються у всіх родовищах будівельних пісків, що розташовані на території Рогатинського району (до 40%).

10.2.2. Металургійна промисловість

Металургійна промисловість в Івано-Франківській області не розвинена.

10.2.3. Хімічна та нафтохімічна промисловість

Виробництво хімічних речовин і хімічної продукції здійснює 20 промислових підприємств, які підвищують рівень промислово-технологічної переробки та конкурентоспроможність продукції в області.

Серед найбільших виробників галузі є ТОВ «Карпатнафтохім», ТОВ «Карпат Смоли», ДП «Калуський дослідно-експериментальний завод» інституту хімії поверхні Національної академії наук України, ТОВ «Завод ДК «Орісіл», ПрАТ «Завод ТОС «Барва», ТОВ «Падана Кемікал Компаундс», ТОВ «Голд-Дроп-Україна», ТОВ «Поліком» та інші.

В галузі виробляється продукція важкого органічного синтезу (етилен,

пропілен, бензол, вінілхлорид, поліетилен), хлор, сода каустична, карбамідо-формальдегідні смоли, аеросил (двоокис кремнію), продукція малотоннажної хімії, поверхнево-активні речовини, побутова хімія.

Основними здобутками за останні роки є освоєння виробництва нових видів продукції, зокрема:

- виробництва хлору і соди каустичної з впровадженням сучасної технології мембранного електролізу діафрагмовим методом німецької фірми «UHDE»;

- єдиного в Україні виробництва полівінілхлориду суспензійного, яке забезпечуватиме вітчизняні підприємства сировиною для виготовлення вікон, дверей, газових, водяних та каналізаційних труб. Дане виробництво дозволить виробляти 300,0 тис. тонн в рік ПВХ-С світового рівня якості, який відповідає всім санітарним вимогам.

Основними пріоритетами розвитку галузі є:

- освоєння виробництва нових конструкційних і функціональних матеріалів;
- відновлення та розвиток виробництва малотоннажної і тонкої хімії;
- реконструкція підприємств та впровадження ресурсозберігаючих екологічно чистих технологій;
- залучення інвестицій у виробництво.

10.2.4. Харчова промисловість

Індекс промислової продукції у виробництві харчових продуктів та напоїв у 2016 році, порівняно з попереднім роком склав 66,8%. Знизилися обсяги у виробництві інших харчових продуктів на 58,6 % (ТзОВ "Імперо-Фудз"), готових кормів для тварин – на 35,1 % (ТОВ "АБО-МІКС", ТОВ "Рогатин-Корм"), хлібобулочних виробів – на 11,1%, (ТДВ "Івано-Франківський хлібокомбінат", ПП "Коломия хлібокомбінат"), м'яса і м'ясних продуктів – на 27,3 % (ДП м'ясопереробний комплекс "Росан" ТОВ "Росан-Агро", ТОВ "ВКФ "ВАРТО").

Разом із тим, збільшились обсяги у виробництві масла вершкового на 37,3%, сиру свіжого неферментованого на 9,7 %, виробів здобних на 9,1 %, молока рідкого обробленого на 7,4 % , вод натуральних мінеральних газованих на 6,7%.

За 2016 рік підприємствами з виробництва харчових продуктів, напоїв реалізовано продукції на 2,7 млрд. грн., що складає 7,6 % загальнообласного обсягу.

Харчова промисловість поєднує значну кількість різних видів діяльності, серед яких переважають м'ясна промисловість та виробництво молочних продуктів.

Переробку сільськогосподарської продукції та випуск продовольчих товарів у 2016 році здійснювали 180 підприємств, у т.ч. середніх - 29, малих - 151.

Серед найбільш потужних підприємств галузі - ПАТ "Івано-Франківський м'ясокомбінат", ТзОВ "Калуський комбінат хлібопродуктів",

ТОВ "ЗПК "ЮМАС", ТОВ "Або-Мікс", ТОВ "Продовольча компанія "Екопродукт", ТОВ "Станіславська торгова компанія", ТОВ "ПТАХОФАБРИКА СНЯТИНСЬКА НОВА", ТДВ "Івано-Франківський хлібокомбінат", ТДВ "Івано-Франківський міськмолокозавод".

Пріоритетним напрямком стратегічного розвитку харчової та переробної промисловості області є вдосконалення галузевих стандартів до загальноєвропейських вимог якості й екологічної безпеки.

У 2016 році впроваджено системи відповідно до вимог ISO серії 9000, ISO серії 22000 та HACCP на 30 підприємствах, та в стадії впровадження система HACCP на 10 підприємствах.

10.3. Заходи з екологізації промислового виробництва

Діючий на сьогодні господарський механізм природокористування не забезпечує еколого-збалансованого розвитку економіки, має, в основному, фіскальний характер, не дає можливості акумулювати фінансові ресурси та ефективно їх використовувати. Проявляється недосконалість податкової системи в екологічному напрямку.

Одним із пріоритетних напрямків забезпечення екологічно-збалансованого розвитку є комплексна екологізація виробництва, яка сприяє реалізації концепції побудови еколого-орієнтованого виробництва. Під комплексною екологізацією виробництва в роботі розуміється безперервний процес впровадження нових технічних, технологічних, економічних, управлінських та правових рішень, які в сукупності забезпечують еколого-економічну збалансованість.

Комплексна екологізація виробництва передбачає здійснення еколого-орієнтованих заходів у зовнішньому та внутрішньому середовищах виробничої системи. На рівні промислового підприємства комплексна екологізація передбачає екологізацію, як виробничої системи, так і системи управління нею. У свою чергу, екологізація виробничої системи передбачає: екологізацію всіх видів продукції, що виробляються на підприємстві, тобто розроблення таких видів, що найменше впливають на навколишнє середовище під час виготовлення, споживання та утилізації; перебудову технічної бази у напрямку еколого-орієнтованого виробництва, яке забезпечить економію і раціональне використання природних ресурсів та зменшить забруднення навколишнього середовища; утилізацію та перероблення відходів виробництва та споживання продукції. Екологізація управлінської системи передбачає екологічно спрямовану структурну перебудову організаційних форм і методів управління (організаційних структур управління, функцій управління та його економічного механізму). Необхідно забезпечити врахування екологічного фактору при здійсненні процесів прогнозування та планування виробництва, його організації, матеріально-технічному забезпеченні, процесах інвестування, маркетингової діяльності, ціноутворення та стимулювання праці.

11. СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

11.1. Тенденції розвитку сільського господарства

Аграрний сектор відіграє особливу роль в соціально-економічному житті області, адже сільськогосподарське виробництво провадиться на всій її території.

На Івано-Франківщині, яка займає 1392,7 тис. га (2,3 % земель України), 94 % території припадає на сільську місцевість.

З наявних 630,5 тис. га земель сільськогосподарського призначення 397,2 тис. га (63 %) припадає на рілля, сіножаті займають - 83,9 тис. га -(13 %), пасовища - 126,3 тис. га (20,0 %) та багаторічні насадження - 16,3 тис. га (3 %).

В області налічується 765 сільських населених пунктів, з яких 240 або 31 % від загальної кількості мають статус гірських. У сільській місцевості проживає 774,8 тис. осіб (56,0 % від усього населення області) або 1013 осіб у середньому на один населений пункт (проти 467 осіб по Україні). За часткою сільського населення регіон займає третє місце в Україні після Закарпатської та Чернівецької областей.

В господарствах населення утримується 92 % поголів'я великої рогатої худоби, 32 % - свиней, 90 % - овець та кіз, 73 % - птиці, виробляють 96 % молока та 55 % м'яса, 59 % - яєць, 99 % - картоплі, 94 % - овочів, 90 % - плодів та ягід.

Розвиток рослинництва.

Вся посівна площа 2016 року склала 371,4 тис. га, в т.ч. під:

- зерновими культурами - 41,0 %, (або 153,5 тис. га);
- технічними - 19,0 %, (або 70,2 тис. га);
- картоплею - 16,0 %, (або 59,4 тис. га);
- овочами - 3,0 %, (або 10,4 тис. га);
- кормовими культурами - 21,0 % (або 77,9 тис. га).

Валовий збір зерна при урожайності 51,0 ц/га склав 772,8 тис. тонн (310,1 тис. тонн - кукурудзи), або на 84,3 тис. тонн більше як було у 2015 році за рахунок сприятливих погодних умов та високої врожайності зернових культур. Понад 60% зернових вироблено сільськогосподарськими підприємствами області.

Цукрових буряків зібрано 63,8 тис. тонн, що порівняно з попереднім роком більше в 3,6 рази (617,9 ц/га).

Виробництво сої склало 49,2 тис. тонн (20,1 ц/га), що в півтори рази більше попереднього року, соняшнику 53,1 тис. тонн, що у два рази більше (23,0 ц/га).

Ріпаку зібрано 55,6 тис. тонн (32,4 ц/га), що на 3,1 тис. тонн менше.

Валовий збір картоплі склав 975 тис. тонн, що на 3,0 % більше (164,1 ц/га), овочів - 172,2 тис. тонн, на 1,4 % більше (164,1 ц/га).

Плодоягідної продукції отримано 48,7 тис. тонн, що на 3,2 % більше, як у 2015 році (57,7 ц/га).

Інвестиції.

Станом на 1 січня 2017 року обсяги прямих іноземних інвестицій у підприємства сільського господарства та виробництва харчових продуктів і напоїв з початку інвестування склали 377,1 млн. дол. США, в тому числі у сільське господарство - 63,5 млн. дол. США (інвесторами є 17 країн світу, основна частина (95,4 %) капіталу вкладена нерезидентами Данії, Польщі, Німеччини та Кіпру), харчову промисловість - 313,6 млн. дол. США (інвестиції надійшли з 11 країн світу, з них 96,4 % - від нерезидентів Кіпру).

У розвиток агропромислового комплексу у 2016 році залучено 1,2 млрд. грн. капітальних інвестицій (на 33,3% менше 2015 року), в тому числі в сільське господарство - 454,0 млн. грн. (на 51% менше), харчову промисловість - 761 млн. грн. (15,15% менше).

Інфраструктура аграрного ринку.

В області функціонують 13 овоче- та 9 картоплесховищ, загальною ємкістю відповідно 8,0 та 4,5 тис. тонн. Для зберігання плодів наявні 4 фруктосховища - на 3,8 тис. тонн.

Для зберігання зерна використовується 9 елеваторів та зерносховищ загальною ємкістю 457,1 тис. тонн, у тому числі 4 сучасних елеватори потужністю 315,2 тис. тонн.

11.2. Вплив на довкілля

В агропромисловому комплексі області сформувалась збалансована система природокористування та екологізація технологій у сільському господарстві. Проводяться заходи щодо забезпечення контролю у сфері охорони, відтворення та збереження родючості земель при здійсненні господарської діяльності сільськогосподарськими товаровиробниками. Опрацьовуються заходи підвищення продуктивності і стабілізації галузі землеробства на основі вилучення з інтенсивного обробітку малопродуктивних орних земель та переведення їх у природні кормові угіддя й заліснення.

11.2.1. Внесення мінеральних і органічних добрив на оброблювальні землі та під багаторічні насадження

В землеробстві одним із напрямків забезпечення врожаю сільськогосподарських культур є підживлення землі.

За даними Головного управління статистики в області сільськогосподарськими підприємствами області у 2016 році на 1 га посівної площі було внесено по 135 кг мінеральних добрив (у поживних речовинах) проти 114 кг у 2015 році, органічних - 2,8 т.

Таблиця 11.2.1.1.

Внесення мінеральних добрив (у поживних речовинах) сільськогосподарськими підприємствами^{1*}

Внесено		На 1 га посівної площі		Частка удобреної площі, %	
Тис. ц	У % до 2015	кг	Збільшення, зменшення	2016	2015

				(-) до 2015		
Під посіви сільськогосподарських культур - усього	204,9	122,7	135	21	91,2	88,4
У тому числі						
Зернові та зернобобові культури (без кукурудзи)	82,7	105,6	148	21	90,9	93,9
З них під пшеницю	55,0	97,3	149	26	93,6	96,1
Кукурудзу на зерно	35,9	148,8	145	18	96,8	95,1
Технічні культури	81,3	134,4	122	23	90,4	81,4
З них під						
Цукрові буряки (фабричні)	2,8	218,5	324	44	99,9	93,4
соняшник	21,4	242,7	92	18	87,9	72,7
Ріпак	36,7	96,4	204	67	98,8	94,3
сою	19,2	173,0	85	31	87,1	68,7
Картоплю	0,6	162,0	425	185	94,0	96,5
Овочі	1,2	101,2	671	-89	97,7	94,9

¹ Крім малих підприємств.

* За даними ГУ статистики в Івано-Франківській обласі

Таблиця 11.2.1.2.

Внесення органічних добрив сільськогосподарськими підприємствами^{1*}

Назва культур	Органічні добрива, тис. тонн	
	Всього	На 1 га посівної площі
Внесено під посіви сільськогосподарських культур – усього	428,9	2,8
Культури зернові та зернобобові (без кукурудзи) - усього	165,8	3,0
Пшениця	93,9	2,6
Кукурудза	98,5	4,0
Культури технічні	123,8	1,9
Буряк цукровий фабричний	11,8	13,7
Соняшник	5,8	0,3
Ріпак	103,2	5,7
Соя	3,0	0,1
Картопля	0,1	1,0
Культури овочеві відкритого ґрунту	0,2	1,0

¹ Крім малих підприємств

* За даними Головного управління статистики в області

11.2.2. Використання пестицидів

Таблиця 11.2.2.1.

Площа, на якій застосовувались засоби захисту рослин сільськогосподарськими підприємствами у 2016 році

	Площа, на якій застосовувались засоби захисту рослин, га	
	Всього	В тому числі пестициди
Івано-Франківська область	142395,7	142395,7

м. Івано-Франківськ	450,0	450,0
м. Болехів	-	-
м. Бурштин	70,0	70,0
м. Калуш	-	-
м. Коломия	-	-
м. Яремче	-	-
Богородчанський	5730,0	5730,0
Верховинський	-	-
Галицький	18981,3	18981,3
Городенківський	26792,4	26792,4
Долинський	892,0	892,0
Калуський	8233,9	8233,9
Коломийський	19768,6	19768,6
Косівський	-	-
Надвірнянський	981,0	981,0
Рогатинський	21537,4	21537,4
Рожнятівський	999,0	999,0
Снятинський	15539,2	15539,2
Тисменицький	7807,4	7807,4
Тлумацький	14613,	14613,

На сьогоднішній день з території області непридатні й заборонені до використання пестициди та агрохімікати вивезені на утилізацію в повному обсязі.

11.2.3. Екологічні аспекти зрошення та осушення земель

Наслідком меліорації є суттєва зміна елементів водного балансу, особливо випаровування та річковий стік. Необхідність меліорації земель визначається кліматичними умовами територій. Тривале зрошення спричиняє низку екологічних проблем. Головна з них - це вторинне засолення ґрунтів, що виникає через надмірне зрошення і високий рівень ґрунтових вод. Із зрошенням пов'язана проблема раціонального використання води. Осушення - це протилежний зрошенню процес. Його проводять на перезволожених землях, лісах, болотах з метою включення нових територій у сільськогосподарське виробництво.

З метою дотримання екологічно обґрунтованого режиму використання меліорованих земель облводресурсами проводяться роботи по веденню моніторингу стану цих земель та прилеглих територій. На осушених землях здійснюються спостереження за рівнями ґрунтових вод.

11.2.4. Тенденції у тваринництві

Розвиток тваринництва.

За 2016 рік всіма категоріями господарств вироблено 123,8 тис. тонн м'яса, що на 7,4 тис. тонн (5,6 %) менше 2015 року, молока - 466,8 тис. тонн (менше на 7,2 тис. тонн чи 1,5 %), яєць - 414,8 млн. шт. (на 178,6 млн. шт. або 30,1 % менше).

У сільськогосподарських підприємствах вироблено 55,1 тис. тонн м'яса, що на 7,2 тис. тонн (11,6 %) менше 2015 року, молока - 17,5 тис. тонн (більше на 800 тонн чи 4,8 %), яєць - 171,0 млн. шт. (на 182,8 млн. шт. або 51,7 % менше).

Всіма категоріями господарств станом на 1 січня 2017 року утримувалось 152,3 тис. голів великої рогатої худоби, що на 6,2 тис. голів (3,9 %) менше, як на цю дату попереднього року, в тому числі 98,2 тис. голів корів, що на 1000 голів (1,0%) менше, свиней 317,5 тис. голів (на 4,3 тис. голів чи 1,3 % більше), овець та кіз 29,8 тис. голів (на 0,6 тис. голів або 2,1 % більше), птиці 4,2 млн. голів (на 239,3 тис. голів чи 5,4 % менше). Основними причинами зменшення поголів'я худоби є демографічна ситуація, значне здорожання складових кормів та низькі закупівельні ціни на тваринницьку продукцію (молодняк ВРХ - 25,1 грн./кг (по Україні - 25,7 грн./кг), свині - 28,1 грн./кг (30,4 грн./кг), молоко I гатунку - 9,2 грн./кг (9,7 грн./кг), молоко II гатунку - 4,3 грн./кг (4,9 грн./кг).

Сільськогосподарські підприємства утримують:

- 11,9 тис. голів великої рогатої худоби, що на 300 голів (2,5 %) менше як торік, в тому числі 4,2 тис. голів корів, що на 100. голів (2,4 %) більше;
- 214,2 тис. голів свиней, на 7,5 тис. голів (3,6 %) більше;
- 4,2 тис. голів овець та кіз, що на 1100 голів (35,5 %) більше;
- 1,1 млн. голів птиці, на 238,2 тис. голів (17,5 %) менше.

Для покращення генетичного потенціалу тварин в області проводять господарську діяльність 17 суб'єктів племінної справи, зокрема, у скотарстві - 10, свинарстві та вівчарстві по 1, бджільництві - 3 і рибництві - 2 господарства.

Крім того, організовано роботу 139 пунктів штучного осіменіння тварин, з яких 17 - в сільськогосподарських підприємствах, 122 - в господарствах населення.

Не менш важливим питанням розвитку тваринництва є створення сімейних ферм та сільськогосподарських заготівельно-збутових кооперативів по наданню послуг із заготівлі та реалізації тваринницької продукції виробленої господарствами населення.

На сьогоднішній день в області функціонують 70 сімейних ферм в яких утримується 5 і більше корів, 445 господарств населення, які утримують 3 - 4 корови.

11.3. Органічне сільське господарство

Прикарпаття дає можливість щороку заготовляти тисячі тонн дикорослих ягід, грибів, плодів і цілющих лікарських трав, які користуються значним попитом на внутрішньому і європейському ринку.

Виробництво екологічно чистої продукції – пріоритетний напрямок розвитку прикарпатського села. На даний час в області 14 підприємств є виробниками екологічно чистої продукції (чаї, лікарські збори, карпатський мед, сухофрукти, дикоростучі ягоди, бринзи, козячих сирів).

Споживачам даного виду продукції, в першу чергу, є гості та туристи, які відвідують Прикарпаття, зокрема в рамках «зеленого» туризму.

12. ЕНЕРГЕТИКА ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

12.1. Структура виробництва та використання енергії

У 2016 році загальний обсяг відпуску електроенергії за усіма джерелами постачання енергії становив 7966,9 млн.кВт.год., теплоенергії - 1501,1 тис.Гкал. Установлена електрична потужність за усіма видами енергорегулюючих установок на початок 2017 року становила 2625,3 тис.кВт, установлена теплова потужність - 9793Гкал/год.

Підприємствами та організаціями протягом 2016 року на виробничо-експлуатаційні та комунально-господарські потреби було використано 1934,9 млн.кВт.год електроенергії та 992,9 тис.Гкал теплоенергії.

Частка області у загальнодержавному обсязі використання теплоенергії у 2016 році становила 1,7%, електроенергії - 2,2%

У структурі використання електроенергії 45,7% становили витрати на власні потреби енергогенеруючих підприємств, на виробництво продукції та виконання робіт припадало 39,6% загальних обсягів використання, на комунально-господарські потреби підприємств - 14,5% на інші витрати - 0,2%. Крім того, втрати в електромережах енергосистем у 2016 році становили 327 млн.кВт.год.

У 2016 році порівняно з попереднім роком обсяги використання електроенергії, без урахування власного споживання енергокеруючими установками, зменшились в цілому на 5%, теплоенергії - збільшились на 16,4%.

Серед видів економічної діяльності найбільші витрати теплоенергії та електроенергії припадали на підприємства промисловості - відповідно 53,5% та 82,4% від загального їх обсягу, частка підприємств державного управління й оборони; обов'язкового соціального страхування складала відповідно 17,7% та 2%; транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності - 5,5% та 5,8%.

12.2. Ефективність енергоспоживання та енергозбереження

Підприємствами та організаціями області всіх видів економічної діяльності у 2016р. використано 5357,8 тис.т первинних видів палива та продуктів їх перероблення в умовному вимірі (з урахуванням обсягів реалізації населенню), що на 4,2% менше, ніж у попередньому році.

У структурі використаного палива вугілля кам'яне займає 68% загальних обсягів (у 2015р. - 66,9%), газ природний - 25% (20,1%), паливо дизельне - 3,1% (3,5%), дрова для опалення - 1,2% (0,8%) .

За видами економічної діяльності найбільша частка використаного палива (74,5%) припадала на підприємства промисловості, питома вага підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності складала 8,4%.

Розподіл палива за напрямками споживання характеризується даними: перетворення його в інші види палива та енергію - 69,2% загального обсягу, витрати в цілях кінцевого споживання - 29,6%, неенергетичні потреби -

0,4%. Втрати при розподілі, транспортуванні та зберіганні склали 0,7% або 38,9 тис.т умовного палива.

У 2016р. порівняно з попереднім роком збільшилися обсяги використання дизельного палива – на 7,6%, газу природного - на 19%, дров для опалення - на 39,1%, зменшилися: бензину моторного - на 2,7%, вугілля - на 8,3%, нафти сирової (включаючи газовий конденсат) - на 23,4%, паливних брикетів - на 28,4%.

Серед міст та районів області основна частка загальнообласних обсягів використання палива припала на підприємства і організації міст Бурштина (63,5%), Івано-Франківська (12,3%), Калуша (4,9%), Тисменицького (4,7%) та Долинського (3,1%) районів.

У 2016р. загальний обсяг реалізації підприємствами й організаціями палива населенню становив 628,6 тис.т умов.палив., що на 17% більше, ніж у попередньому році. Порівняно з 2015р. збільшилися обсяги реалізації населенню природного газу - на 16,7%, дров для опалення - на 44,4%. У структурі палива, реалізованого населенню, найбільші обсяги припадали на природний газ (83,4%).

Питома вага Івано-Франківської області у загальних обсягах споживання палива в Україні склала 4,7%, у тому числі споживання вугілля кам'яного - 9,8%, газу природного - 3,4%, палива дизельного - 2,9%, бензину моторного - 2,8%.

Таблиця 12.2.1.

**Використання палива за окремими
видами економічної діяльності у 2016 році***

	Одиниці виміру	Усього	Частка використання за окремими видами економічної діяльності, відсотків			
			Сільське, лісове та рибне господарство	промисловість	Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	Підприємства та організації інших видів діяльності
1	2	3	4	5	6	7
Усього, т умовного палива	тис. т	5357,8	40,9	3994,2	452,5	686,6
Вугілля	тис. т	4787,6	0,0	4782,8	0,3	4,5
Нафта сира, у т.ч. нафта, одержана з бітумінозних матеріалів	тис. т	2,5	-	2,5	-	-
Газ природний	млн.м ³	1153,5	5,0	261,9	336,0	550,2
Дрова для опалення	тис. м ³ щільних	241,2	8,9	147,0	0,2	83,4
Бензин моторний	тис. т	61,7	0,0	4,7	1,1	5,8
Газойлі (паливо дизельне)	тис. т	143,6	17,8	23,1	38,8	5,9
Мазути паливні важкі	тис. т	0,4	-	0,4	0,0	-
Пропан і бутан скраплені	тис. т	21,4	0,3	1,7	0,2	4,0
1	2	3	4	5	6	7
Оливи та мастила нафтові, дистилати нафтові важкі	тис. т	2,5	0,3	1,2	0,9	0,1
Брикети, котуни та подібні види твердого палива з вугілля	тис. т	7,3	-	7,1	-	0,2

Торф неагломерований паливний	тис. м ³ умовної вологості	9,6	-	9,6	-	-
Паливні брикети та гранули з деревини та іншої природної сировини	тис. т	4,9	0,0	4,2	0,0	0,7

*За даними ГУ статистики в Івано-Франківській обласі

12.3. Вплив енергетичної галузі на довкілля

Людство у своїй діяльності використовує теплову та електричну енергії, отримані або за рахунок спалювання різних видів палива (теплоелектроцентралі - ТЕЦ), або за рахунок використання енергії руху води річок (гідроелектростанції - ГЕС), або атомної енергії розпаду ядер атомів важких ізотопів (атомні електростанції – АЕС).

Теплоелектростанції (ТЕС) в якості палива застосовують природний і попутний газ, продукти переробки нафти (мазут та інше рідке паливо), кам'яне і буре вугілля, сланці горючі, торф (тверде паливо).

При згорянні газу виділяється найменша кількість шкідливих забруднювачів, тому газоподібне паливо вважається найбільш екологічно чистим.

Згорання рідкого і твердого видів палива супроводжується утворенням шкідливих газів (діоксиду сірки та оксидів азоту), можливе утворення пилових аерозолів, виділяється зола. ТЕС є другим після автотранспорту забруднювачем атмосфери. Зола, виділяється після спалювання рідкого і особливо твердого палива, є багатотоннажним відходом енергетики і вимагає обов'язкової утилізації.

ГЕС практично не забруднюють середовище проживання різними шкідливими відходами, але при їх будівництві відбувається сильне руйнування природних біогеоценозів, затоплення великих територій, зміна мікроклімату регіону, створюються перешкоди для здійснення життєдіяльності багатьох організмів (наприклад, риби не можуть досягти місць свого нересту, звірі позбавляються звичних місць проживання і т. д.). Економічні та соціальні витрати на будівництво ГЕС далеко не завжди виявляються виправданими.

Значним екологічним забрудненням є потік електромагнітних випромінювань, які виникають при передачі електроенергії на великі відстані високовольтними лініями електропередач. Ці випромінювання роблять великий негативний вплив і на людину, і на тварин.

12.4. Використання відновлювальних джерел енергії та розвиток альтернативної енергетики

На даний час в Івано-Франківській області діють такі альтернативні джерела енергії:

«СЕС «Богородчанська-1» (потужність 2,8 МВт), знаходиться в селі Старі Богородчани, основу якої складають понад 12 тисяч фотовольтажних модулів чеського виробництва, що займають земельну ділянку площею 6 га. Станція працює в автономному режимі без цілодобового чергування. Нею у

2016 році вироблено 3,0 млн. кВт год. Електроенергії.

«СЕС «Геліос Енерджі» (потужність 4,0 МВт), знаходиться в селі Радча, Тисменицького району. Нею у 2016 році вироблено 4,3 млн. кВт год. електроенергії.

Біогазовий завод компанії «Даноша» (потужність 1,1 МВт) в с. Копанки Калуського району. Біогазова установка працює на відходах функціонування ферми, використовується для виробництва біогазу та вироблення електроенергії і тепла від його спалювання. Введення в експлуатацію біогазового заводу також вирішує проблему зменшення викидів в атмосферне повітря парникових газів та утилізації відходів, дає можливість забезпечити свинокомплекс електричною енергією власного виробництва. Нею у 2016 році вироблено 2,5 млн. кВт/год. електроенергії та 5,7 тис. Гкал теплової енергії.

Малі ГЕС (загальною потужністю 5,2 МВт): Снятинська (м. Снятин), Золотолипська (Тлумацький район), Пробійнівська № 1 та Пробійнівська ГЕС № 2 (Верховинський район). Ними за 2016 рік вироблено 6,0 млн. кВт. год. електроенергії.

13. ТРАНСПОРТ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ДОВКІЛЛЯ

13.1. Транспортна мережа області

Івано-Франківська область знаходиться на південному заході України та має вигідне геополітичне і транзитне місце розташування. Розгалуженою мережею шляхів вона з'єднана з багатьма важливими економічними районами України та з сусідніми державами Європи, входить в зону розвитку міжнародних транспортних коридорів, розташована на перетині транс'європейських шляхів.

Регіон має добре налагоджене міжобласне та міжнародне автобусне сполучення, зокрема, територією області проходять автобуси 35 міжнародних маршрутів до таких країн, як Італія, Польща, Чехія, Іспанія, Латвія, Молдова, та понад 100 міжобласних (добре налагоджене сполучення з сусідніми Закарпатською, Львівською, Тернопільською, Чернівецькою областями, з населеними пунктами Волинської Хмельницької, Рівненської, Вінницької, Житомирської областей та м.Київ).

Територією області проходять дороги державного значення Н-09 "Мукачеве - Львів", Н-10 "Стрий - Чернівці - Мамалига" та Н-18 "Івано-Франківськ - Тернопіль", які з'єднуються з дорогами міжнародного значення М06 "Київ – Чоп", частина Європейського автомобільного маршруту Е40 (Кале - Брюссель - Краків - Київ - Волгоград - Ташкент - Алмати - Ріддер) та М12 "Стрий - Знам'янка", частина маршруту Е50 (Брест - Франція) - Париж - Прага - Ужгород - Донецьк - Ростов - Махачкала) та М-19 "Доманове - Порубне", частина маршруту Е85 (Клайпеда - Вільнюс (Литва) - Кобрин (Білорусь) - Луцьк - Тернопіль - Сучава - Бухарест - Александруполіс (Греція).

Відстань від Івано-Франківська до пунктів перетину кордонів України становить від 140 до 180 км.

В області мережа автомобільних доріг загального користування державного і місцевого значення складає 4110 км, з них державного значення 1154 км і місцевого значення 2956 км.

В області збережено мережу та забезпечено стабільне функціонування регулярних автобусних та залізничних маршрутів. Ведеться постійна робота щодо покращення якості перевезення пасажирів, вдосконалюються розклади руху, оновлюється рухомий склад.

Загальна протяжність залізниць становить 495,6 км. В області знаходиться 35 залізничних станцій. Густота залізниць - 35,5 км на 1000 км². Найбільші залізничні вузли - Івано-Франківськ, Калуш, Коломия. Залізничні колії переважно одноколіїні. Впродовж останніх років зберігається тенденція до збільшення обсягів перевезень, оновлюється рухомий склад залізничного транспорту, продовжується робота з реконструкції та відновлення залізничних вокзалів області.

«Укрзалізницею» постійно аналізується попит населення на пасажирські перевезення, за результатами якого призначаються додаткові поїзди в найбільш популярних напрямках, зокрема, в зимовий та літній періоди.

В обласному центрі розташований Міжнародний аеропорт "Івано-Франківськ" на аеродромі класу "В" якого, експлуатується злітно-посадкова смуга розмірами 2500х44 м. Пропускна спроможність аеровокзалу - 120 пасажирів в годину.

Аеропорт приймає та відправляє повітряні судна (обслуговує регулярні, чартерні, внутрішні, міжнародні пасажирські та літерні рейси і виконує функції запасного для аеропорту Львів), здійснює їх комерційне, наземне та технічне обслуговування, обслуговування пасажирів, багажу, пошти і вантажів. В аеропорту здійснюється митний та прикордонний контроль.

З «Міжнародного аеропорту «Івано-Франківськ» здійснюються щоденні рейси регулярного маршруту «Івано-Франківськ - Київ», а також сезонні рейси до міст Туреччини, Італії, Іспанії та Польщі.

13.1.1. Структура та обсяги транспортних перевезень

За даними Головного управління статистики в Івано-Франківській області підприємствами залізничного та автомобільного транспорту області у 2016 році перевезено 11,3 млн.т вантажів, що на 0,8 % менше, ніж за попередній рік.

Таблиця 13.1.1.1.

Вантажні перевезення в 2016 році*

	Вантажооборот		Перевезено вантажів	
	млн.ткм	у % до 2015р.	тис.т	у % до 2015р.
Транспорт	1352,4	107,5	11266,1	99,2

залізничний	-		4917,1	114,0
автомобільний ¹	1352,4	107,5	6349,0	90,2
авіаційний	-	-	-	-

¹ З урахуванням вантажних перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*За даними ГУ статистики в Івано-Франківській області

Залізничним транспортом у 2016р. відправлено 4,9 млн.т вантажів, що на 14% більше обсягів 2015р. Серед основних груп вантажів збільшилось відправлення цементу на 15,7%, водночас зменшилось відправлення лісових вантажів у 3,7 раза, зерна і продуктів перемелу - в 1,8 раза, нафти і нафтопродуктів - на 19,7%, брухту чорних металів - на 15%. Автомобільним транспортом області у 2016р. замовникам доставлено 6,3 млн.т вантажів (з урахуванням перевезень, здійснених транспортом фізичних осіб-підприємців), що на 9,8 % менше від обсягів попереднього року. Підприємствами автомобільного та тролейбусного транспорту виконано пасажирооборот в обсязі 1002,7 млн.пас.км або на 11,4% менше обсягу 2015р.

Послугами автомобільного (включаючи автоперевезення транспортом фізичних осіб-підприємців), залізничного та тролейбусного транспорту скористались 76,4 млн. пасажирів, що на 23,5% менше обсягів пасажирообороту у 2015р.

Таблиця 13.1.1.2.

Пасажирські перевезення в 2016 році*

	Пасажирооборот		Перевезено (відправлено) пасажирів	
	млн.пас.км	у % до 2015р.	тис.	у % до 2015р.
Транспорт	1002,7	88,6	76374,6	76,5
залізничний			5584,8	103,9
автомобільний ¹	925,6	87,8	56521,1	70,6
авіаційний	-	-	-	-
тролейбусний	77,1	98,6	14268,7	98,6

¹ З урахуванням пасажирських перевезень, виконаних фізичними особами-підприємцями.

*За даними ГУ статистики в Івано-Франківській області

13.1.2. Склад парку та середній вік транспортних засобів

Інформація щодо кількості та середнього віку транспортних засобів, зареєстрованих на території Івано-Франківської області за даними Регіонального сервісного центру в Івано-Франківській області МВС України відображена в таблиці 13.1.2.1.

Таблиця 13.1.2.1.

Середній вік парку дорожніх механічних транспортних засобів*

Тип автомобіля	2016				
	Всього	Від 2 до 3 років	Від 3,1 до 5 років	Від 5,1 до 10 років	Більше 10 років
Автомобілі-всього	83639	3756	10231	28588	40575
Легкові автомобілі	60800	1408	6442	22762	29188
Вантажні автомобілі	1177	8	19	171	979
Самоскиди	1233	22	159	137	915
Сідлові тягачі	1093	34	17	332	709
Спеціальні автомобілі	34	-	3	6	25

Пасажи́рські автобуси	1503	12	74	404	1013
Інші транспортні засоби (мопеди, мотоцикли)	4006	909	1384	786	910

*За інформацією Регіонального сервісного центру в Івано-Франківській області МВС України

13.2. Вплив транспорту на довкілля

Найбільш поширеними видами транспорту є: залізничний, автомобільний, водний та авіаційний.

Залізничний транспорт включає залізничні колії, мости, тунелі, устаткування електропостачання, тягові підстанції, вокзали, станції, депо, рухомий склад тощо. Цей вид транспорту в нашій країні найбільш пристосований до масових перевезень вантажів. Функціонує вдень і вночі, не залежить від пори року і атмосферних умов. Вплив на довкілля, яке спричиняє залізничний транспорт, можна розглядати за такими напрямками: зміна природного ландшафту, забруднення повітря і ґрунту, шумове, вібраційне та біологічне забруднення.

Зміна природного ландшафту відбувається при будівництві залізничних колій та інфраструктури.

Забруднення повітря обумовлюється викидами, що утворюються при роботі двигунів внутрішнього згоряння. При використанні електроенергії як джерела руху такі викиди відсутні. Кількість викидів у повітря залежить від режиму роботи двигуна. Викиди містять 7-8 % токсичних газів. Основні забруднюючі речовини - CO, CO₂, сажа.

Забруднення ґрунту. При перевезенні різних вантажів відбувається забруднення ґрунту часточками вантажу, який перевозиться, найчастіше - це пилоподібні частинки.

Шумове забруднення біля залізничного полотна під час проходження потяга сягає 100-120 дБ.

Автомобілі поділяють на транспортні (вантажні і пасажирські), спеціальні, спортивні. Вантажні автомобілі призначені для перевезення вантажу і пасажирів, спеціальні - для виконання різних технічних функцій (підйомні крани, пересувні компресори тощо), спортивні - переважно для досягнення певних рекордів швидкості та інших спортивних досягнень.

Залежно від типу встановленого двигуна автомобілі бувають:

- з бензиновим двигуном внутрішнього згоряння - найбільш розповсюджені серед легкових автомобілів;

- дизельні, що працюють на дизельному паливі;

- з газовими та комбінованими двигунами.

Вплив на довкілля автомобільного транспорту:

- викиди в атмосферне середовище;

- руйнування природних ландшафтів, вплив на флору і фауну;

- шумове забруднення;

- стічні води, що утворюються при обслуговуванні;

- тверді відходи.

Викиди шкідливих речовин включають відпрацьовані гази автомобільних двигунів, випаровування із системи живлення, підтікання

пального і мастил у процесі роботи та обслуговування автомобілів, а також продукти зносу фрикційних накладок зчеплення, накладок гальмівних колодок, шин. Найбільшу небезпеку становить забруднення атмосфери відпрацьованими газами автомобільних двигунів. До числа шкідливих компонентів відносяться і тверді викиди, що містять свинець і сажу.

Вплив автомобільного транспорту на флору і фауну є негативним і виражається в руйнуванні місць проживання тварин, розсіченні дорогами сезонних і добових ділянок тварин, їх зіткнення з транспортними засобами.

Шумове забруднення також є різновидністю несприятливого впливу автомобільного транспорту на навколишнє середовище. Основними джерелами шуму є: процеси всмоктування повітря карбюратором і випуску відпрацьованих газів, робота вентилятора системи охолодження, клапанного механізму, трансмісії. Джерелом шуму в дизельних автомобілях є як система впорскування, так і взаємодія шин з поверхнею дороги, причому шум в системі впорскування є домінуючим на більш низьких швидкостях, а від взаємодії шин і поверхнею дороги - на високих.

Утворення стічних вод пов'язане з використанням води при митті автомобілів. Основними забруднювачами у цих стоках є часточки пилу, сажі, паливно-мастильних матеріалів.

Відходи, що утворюються при експлуатації автомобіля, в основному, представлені відпрацьованими шинами, які відносяться до IV класу небезпеки і повинні збиратись та передаватися на переробку.

Авіаційний транспорт. Україна має 36 цивільних аеропортів з твердим покриттям, які рівномірно розташовані по всій території країни. До цієї галузі також належить парк гелікоптерів. На сьогодні рівень використання цього виду транспорту значно зменшився.

Вплив на довкілля. Повітряний транспорт має великий вплив на атмосферу Землі. Газотурбінні двигуни літаків працюють на авіакеросині, хімічний склад якого дещо відрізняється від автомобільного бензину та дизельного палива кращою якістю з меншим вмістом сірки та механічних домішок. Проте головна маса відпрацьованих газів викидається повітряними суднами безпосередньо у повітряному просторі на відносно великій висоті, при високій швидкості та турбулентному потоці, і лише невелика частка – у безпосередній близькості від аеропортів та населених пунктів. Основними компонентами, які забруднюють довкілля, є: окис вуглецю, неспалені вуглеводні, окиси азоту та сажа. На режимах холостого ходу та при русі по доріжках, при заході на посадку у відпрацьованих газах суттєво збільшується вміст окису вуглецю і вуглеводів, але при цьому зменшується кількість окису азоту.

Найбільш небезпечним є надходження цих речовин у стратосферу, що може бути однією з причин руйнування озонового шару.

13.3. Заходи щодо зменшення впливу транспорту на довкілля

Серед наземних видів транспорту залізничний вважається найбільш економічним та екологічним у зв'язку з тим, що на одиницю енергії виконує більшу роботу. Зменшення кількості шкідливих викидів у відпрацьованих газах можливе завдяки удосконаленню технології горіння палива у ДВЗ, ходу локомотива та всіх елементів залізниці. Попередження забруднення ґрунтів повинно базуватись на збиранні усіх типів відходів з наступною передачею на переробку на кінцевих станціях.

Заходи боротьби зі шкідливим впливом на довкілля. Аналіз заходів із зниження токсичності відпрацьованих газів автомобілів дозволяє виділити такі основні напрями:

1. Використання нових типів силового устаткування, з мінімальним викидом шкідливих речовин.

2. Заміна конструкції, робочих процесів, технології виробництва автомобілів з метою зниження токсичності відпрацьованих газів. Вдосконалення конструкції і робочих процесів бензинових двигунів спрямоване на підвищення стійкості займання і швидкості згоряння збіднених паливно-повітряних сумішей, які забезпечують низьку токсичність відпрацьованих газів. Для досягнення цієї мети у бензинових двигунах використовуються вдосконалені камери згоряння. Для підвищення економічності керування складом паливно-повітряної суміші і кутом випередження запалювання використовується мікропроцесорна техніка.

3. Застосування пристроїв очищення або нейтралізації відпрацьованих газів. Для автомобілів з бензиновими двигунами дуже ефективні каталітичні нейтралізатори потрібної дії. Для автомобілів з дизелями застосовують фільтри, які очищають відпрацьовані гази від сажі.

4. Використання альтернативного або зміна характеристик традиційного палива. До перспективного палива із зниженим рівнем токсичності вихлопних газів, відносять водень, етанол, метанол, стиснений природний і зріджений нафтовий газ, неетильовані високооктанові бензини.

Зниження рівня впливу на водні ресурси автомобільного транспорту пов'язане з організацією оборотного водопостачання у процесах миття автомобілів. Враховуючи невисокі вимоги до складу води, що подається на мийку, доцільним є її очищення після використання механічними (проціджування, відстоювання) та фізико-хімічними (флотація, використання коагулянтів, адсорбентів тощо) методами очистки.

Зниження рівня накопичення твердих відходів від експлуатації автомобіля ґрунтується на застосуванні різних способів утилізації відпрацьованих шин.

Зменшення шкідливих викидів. Зменшення кількості шкідливих викидів може бути досягнуто при підвищенні економічності двигунів, а отже – зменшенні кількості відпрацьованих газів. Скорочення витрат палива, а від цього – і викидів токсичних речовин досягається також удосконаленням методів експлуатації літаків, а саме: підвищенням ступеня заповнення літаків корисним вантажем, зменшенням пробігу літаків на

аеродромах під тягою власних двигунів за рахунок буксирування їх тягачами на злітну смугу, а також за рахунок розташування аеропортів на значній відстані від міст.

14. ЗБАЛАНСОВАНЕ ВИРОБНИЦТВО ТА СПОЖИВАННЯ

14.1. Тенденції та характеристики споживання

Рішенням Івано-Франківської обласної ради від 17.10.2014. № 1401-32/2014 «Про Стратегію розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року» затверджено Стратегію розвитку Івано-Франківської області на період до 2020 року. Необхідність підготовки та прийняття Стратегії регіонального розвитку викликана зміною соціально-економічної ситуації, як в Україні, так і в області, ухваленням у 2013 році Закону України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», яким визначено нові підходи до фінансування проектів та програм регіонального розвитку.

Реалізація Стратегії полягатиме у формуванні комплексної системи завдань, які базуючись на розумінні поточної ситуації та рівня розвитку усієї області, її міст та районів зможуть забезпечити досягнення стратегічного бачення та створення регіону сталого розвитку, у якому гармонійно поєднуюватимуться інноваційна промисловість, туризм, екологічне сільське господарство, висока якість людського капіталу та безпечне довкілля.

Стратегія побудована таким чином, що протягом її реалізації вона впливатиме на поточне формування проектів регіонального розвитку, а також заходів у межах області на період до та після 2020 року.

У документі розглядаються фактори, котрі впливають на подальший розвиток та диктують зміни. Він визначає цілі області й підказує, як досягти цих цілей. Як сам регіон, так і люди, які в ньому живуть та працюють, забезпечують можливість виконання заходів із реалізації стратегічних цілей.

Ця Стратегія визначає довгострокові перспективи з урахуванням потреб майбутніх поколінь.

Стратегія визначає три основних стратегічні підходи: 1) висхідний підхід до консолідації можливостей економіки, територій і людей; 2) засвоєння методів, механізмів та інструментів стратегічного планування із застосуванням практики ЄС, які регулюють освоєння коштів структурних фондів; 3) налагодження системи взаємопов'язаних операційних програм для впровадження Стратегії в рамках середньострокових планів її реалізації.

На цьому шляху Стратегія забезпечує радикальне реагування, спрямоване на досягнення нових цілей у широкій концепції розвитку регіону та припинення застою у сфері розвитку, головним чином, за економічними, соціальними та екологічними вимірами.

Окреме місце серед напрямків регіонального розвитку відведене територіальному аспектові заходів, що спрямовані на зміцнення центрів зростання як потенційних рушіїв розвитку відповідних територій, розбудову економічної та соціальної доступності слаборозвинутої периферії та усунення загального соціально-економічного дисбалансу. Сприятлива матеріальна та нематеріальна інфраструктура й відповідний потенціал є

необхідною передумовою досягнення широкого кола узгоджених цілей регіонального розвитку.

14.2. Структура перебудови та екологізація економіки

Геополітичне і геоекономічне положення в умовах глобалізації є важливим фактором розвитку продуктивних сил кожної країни. Виходячи з цього, Україна має певні конкурентні переваги в світогосподарській системі, які при їх ефективному використанні забезпечать економічний і соціальний прогрес. До них належать такі: вигідне географічне розташування, спільні кордони з ЄС, Росією, наближеність до основних ринків збуту, транспортних коридорів тощо. Активізація використання цих переваг значно посилить якісні та кількісні характеристики розвитку держави.

Зважаючи на існуючі сильні сторони, перспективним є включення України до участі в міжнародних проектах розвитку транспортної та підприємницької інфраструктури, транскордонної та міжрегіональної співпраці з метою утвердження її, як потужної європейської держави. Тенденції демографічного розвитку є неодмінним фактором, який зумовлює економічну і соціальну політику держави.

Формування подібних тенденцій зумовлюється впливом комплексу факторів, основними з яких є: зниження рівня життя населення, значна майнова диференціація, зменшення доступу основних верств населення до якісних товарів і послуг, зростання рівня захворюваності на соціально небезпечні хвороби, міграція населення працездатного віку за кордон тощо.

Україна має значний потенціал (енергетичні, рудні й нерудні та інші ресурси) для розвитку промислового комплексу, до складу якого належать підприємства, що видобувають і заготовляють природну сировину, виробляють засоби виробництва й товари споживання.

Одним з можливих шляхів забезпечення держави відносно недорогим видом енергії є розвиток нетрадиційних видів енергетики (вітрової, сонячної, геотермальної тощо). Однак частка використання цих видів енергії у паливно-енергетичному балансі України є незначною.

Промисловий комплекс характеризується значним рівнем розвитку науково-технічного потенціалу, однак він використовується недостатньо.

За оцінкою фахівців, висока динаміка промислового зростання в цілому ґрунтується не на оновленні технологій та інноваційних трансформаціях, а переважно на середньо- та низькотехнологічних категоріях товарів.

Україна є однією з провідних аграрних держав Європи, із значними можливостями для подальшого розвитку сільського господарства та перетворення його у високоефективний, експортоспроможний сектор економіки. Це зумовлено функціонуванням аграрно-промислового комплексу, який значною мірою визначає соціально-економічний розвиток країни, рівень життя населення, його забезпеченість продуктами харчування, а промисловість - сільськогосподарською сировиною. Основою комплексу є сільськогосподарське виробництво, яке формує його сировинну базу і складається з рослинництва і тваринництва.

Значна продуктивна сила закладена в гео економічному і геополітичному положенні України, як транзитної держави. На її території зосереджений значний транспортний потенціал загальноєвропейського і світового значення. Це стосується нафто- і газопроводів, продуктопроводів, ліній електропередач, які зв'язують Україну з іншими державами, морського і річкового транспорту, залізничних шляхів та будівництва автомобільних коридорів, що простягаються з Європи в Азію.

Соціальний комплекс є важливою складовою продуктивних сил держави, оскільки саме він сприяє найповнішому задоволенню зростаючих потреб усіх членів суспільства. У підвищенні життєвого рівня населення важлива роль належить житловому і комунальному господарству, пасажирському транспорту і зв'язку, системі побутового обслуговування населення, освіті, культурі, охороні здоров'я.

Таким чином, у перспективі важливими завданнями є прискорення впровадження досягнень прогресу в різні сфери економічної діяльності, сприяння широкому використанню новітніх технологій суб'єктами господарювання всіх регіонів та державними органами через створення сучасної інформаційної інфраструктури, підвищення рівня використання Інтернету, розробки планів (програм) розвитку технологій інформаційного суспільства, поглиблення співпраці у сфері науки і технологій. Необхідно зміцнити людський і матеріальний потенціал продуктивних сил регіонів з метою поліпшення можливості фізичних і юридичних осіб широко використовувати досягнення науки і техніки в економічній діяльності.

Структурна перебудова економіки повинна проводитися в умовах зміни законодавства в галузі екологізації економіки, тобто посилення держстандартів технологічних процесів, у взаємодії не тільки з навколишнім середовищем, але і з визначенням цілей виробництва, що забезпечують відновлення якості середовища проживання, отримання продукції, яка б не завдавала шкоди природним об'єктам протягом всього життєвого циклу.

Екологічно орієнтоване управління виробництвом являє собою систему планування та контролю на різних етапах:

1) Складання виробничої програми. Якщо це нове підприємство, то програма передбачає послідовність дотримання стадій проектування, експертизи, отримання дозвільної документації і т.д. Якщо модернізується старе підприємство, мова йде про зняття з виробництва екологічно шкідливої продукції, заміни застарілого обладнання і старої технології на нову;

2) Календарне планування підготовки та перевірки стану роботи обладнання;

3) Виробничий контроль;

4) Планування та контроль якості.

14.3. Впровадження елементів «більш чистого виробництва»

Більш чисте виробництво (БЧВ) - це постійне використання інтегральної превентивної стратегії збереження природних ресурсів у процесах, продукції та послугах з метою підвищення їх ефективності та

зменшення ступеню ризику не тільки по відношенню до людини, а й по відношенню до довкілля.

У виробничих процесах стратегія БЧВ спрямована на більш ефективне використання сировини і енергії, на виключення токсичних та шкідливих матеріалів, профілактику виникнення відходів та забруднень в їх джерелі.

У продуктах та послугах стратегія БЧВ спрямована на зменшення їх впливу на довкілля в рамках всього життєвого циклу - від розробки до використання.

БЧВ ґрунтується на систематичній оцінці виробничих процесів та ідентифікації причин неефективного використання ресурсів і включає:

Аналіз життєвого циклу продукції, що випускається підприємством, від її створення до завершення терміну служби;

Виявлення причин неефективного використання ресурсів шляхом розроблення детальних матеріальних та енергетичних балансів, які забезпечують кількісне співставлення здійснених витрат, отриманих вихідних результатів (продукції) та викидів, відходів і втрат тепла, тощо;

Надання рекомендацій з покращання виробничих процесів та управління матеріальними ресурсами, модифікації параметрів операційної діяльності, заміни застарілих технологій на більш енерго- та екоефективні з метою зменшення негативного впливу на довкілля.

Стратегію екологічно чистого виробництва першими почали реалізовувати країни Центральної та Східної Європи. Ця стратегія здатна формувати систему принципів та механізмів екологізації виробництва і комплексно вирішувати екологічні та економічні проблеми. Департаментом «Технологія, індустріалізація й економіка» Програми ООН з навколишнього середовища (UNEP) у 1989 р. було розроблено стратегію екологічно чистого виробництва та одночасно ухвалено Міжнародну декларацію з чистого виробництва.

Більш розвинуті країни світу в межах спільних проєктів почали реалізовувати цілу низку програм та заходів щодо впровадження екологічно чистого виробництва і передачі нових технологій у країни з перехідною економікою, в тому числі в Україну, Молдову.

Впровадження моделі екологічно чистого виробництва дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємств шляхом отримання економічного та екологічного ефекту, підвищити їх прибутковість, сприятиме створенню передумов реалізації стратегії індустріального розвитку національної економіки на інноваційних принципах та її модернізації.

Програма чистого виробництва навряд чи може вирішити всі екологічні проблеми підприємства, але при цьому вона сприяє розвитку виробничих процесів, поліпшенню екологічної ефективності продукції протягом усього життєвого циклу шляхом максимально ефективного використання сировини, енергозабезпечення та водозабезпечення та мінімізації викидів шкідливих речовин виробничих стоків та відходів. Завдяки реалізації програми зменшується контакт робітників з небезпечними

речовинами, що, як правило, веде до зниження кількості аварій і нещасних випадків, що представляють небезпеку для навколишнього середовища і людини. Продукція, вироблена з урахуванням принципів чистого виробництва, є, як правило, менш шкідливою для споживачів і утворює меншу кількість відходів.

Діяльність по чистому виробництву і випуск більш чистої продукції веде не тільки до поліпшення стану навколишнього середовища, але і дає підприємствам переваги в умовах ринкової конкуренції, а також сприяє розвитку торгівлі у всьому світі завдяки зростанню попиту на стійку продукцію на ринку, що, в свою чергу, створює виграшну ситуацію, вигідну як з екологічної, так і з економічної точки зору.

14.4. Ефективність використання природних ресурсів

Питання про те, яку роль відіграють сировинні ресурси в системі економічної діяльності України, важливі для розуміння специфіки міжнародного співробітництва з участю нашої держави, а також її місця у світовому господарстві. Проблема природокористування за самою своєю природою є інтернаціональною. Це зумовлюється тим, що Україна, як і інші держави світу, формує модель свого розвитку з урахуванням тих ресурсів, які вона закуповує в інших країн, а також продає їм. Крім того, обмеженість ресурсів, наслідки їх використання тісно пов'язують інтереси національних господарств, зумовлюють неподільність долі народів світу.

Сировина, як і будь-які інші природні ресурси, котрі використовує людина у своїй господарській діяльності, має подвійну природу. З одного боку, сировина, з фізичного погляду, з її вилучення в господарських цілях, постає невід'ємною складовою навколишнього середовища, в якому відбувається виробнича діяльність людини. З іншого боку, вона є об'єктом докладання трудових зусиль та предметом перероблення. У процесі такого перероблення сировина втрачає ряд природних властивостей, зберігаючи інші (можливо, такі властивості навіть посилюються), які людина вважає корисними для себе.

З точки зору наявних фізичних обсягів природних ресурсів та відповідних перспектив їх використання вони можуть бути умовно поділені на категорії або групи. Відповідна класифікація може бути проведена за певними конкретними критеріями. Наприклад, можна виділити групи обмежених та необмежених ресурсів, види поновлюваних та неповнолюваних ресурсів.

Необмеженими ресурсами вважаються ті з них, використання яких людством не веде до їх вичерпування. Це - енергія сонця, морських припливів, вітру, а також деякі природні хімічні речовини, які можуть знову й знову потрапляти до виробничого обігу за умови достатньо потужних природних процесів рецикліювання.

На відміну від цього обмеженими ресурсами є такі, запаси яких знижуються в процесі використання. Це - поклади газу, вугілля, руд металів, інші мінерали та корисні копалини. Фізично обмеженими видами ресурсів є

як поновлювані, так і непоновлювані ресурси планети. При цьому поняття обмеженості тут має діалектичний характер і змінюється в часі.

Річ у тім, що деякі види ресурсів раніше вважали невичерпними, а зараз вже підраховуються роки, які залишилися до фізичної межі їх видобування та використання. Така трансформація сприйняття сталася, зокрема, з вуглеводневими енергоносіями. Зараз, як практично необмежені, інколи трактуються поклади носіїв термоядерної енергії (щоправда, враховуючи те, що практично немає можливості збільшення обсягів сукупного енергетичного споживання через потепління клімату на планеті).

До поновлюваних природних ресурсів можна віднести ті з них, які відносно швидко створюються та відтворюються в комплексі своїх характеристик і суттєвих рис згідно з природними законами. Це – вода, ресурси флори та фауни та ін. Такі ресурси можуть потрапляти в орбіту міжнародної економічної діяльності окремих країн відповідно до ступеня відносної забезпеченості ними. Раніше поновлювані ресурси сприймалися як необмежені за своїм характером та фактично ототожнювалися з ними. Подібне сприйняття зумовлювалось порівняно невеликими обсягами виробничого та побутового споживання, які були, як правило, значно меншими за відтворювальні можливості природного середовища. В інших випадках шкода, заподіяна навколишньому середовищу, просто не помічалася. Через це відмінності поновлюваних від необмежених ресурсів тривалий час навіть не позначалися на умовах міжнародної економічної діяльності та інколи не позначаються і зараз. Однак ситуація дещо змінюється, і свідченням цього є міжнародні обмеження на торгівлю тваринами, виробами та препаратами, які виготовляються з них.

Деякі з видів поновлюваних ресурсів, наприклад сільськогосподарські ґрунти та навіть ліси, які можуть використовуватися як у внутрішньо-, так і в відкритого господарського режимі, мають настільки великі цикли відтворення, що їх можна віднести і до класу невідтворюваних. Потенційна здатність ресурсів до поновлювання не є підставою для легковажного ставлення до них, а це не може не накладати адміністративно-регулятивних обмежень у процесі міжнародно-економічної діяльності країн.

Непоновлювані ресурси - це ті корисні копалини, які повністю використовуються протягом одного виробничого циклу. Очевидно, що з економічної точки зору вони є енергоносіями та сировиною. Тобто - це нафта, газ, інші енергоносії, руди металів, поклади неметалевих мінералів та інші корисні копалини.

Ще кілька десятиліть тому непоновлювані за своєю природою ресурси здебільшого також розглядалися якщо не як необмежені, то такі, краю використання яких не видно. Проте сьогодні вже існують конкретні розрахунки кількості цих видів ресурсів та хронологічного періоду, протягом якого вони ще будуть використовуватися.

Особливо актуальною проблема торгівлі природними ресурсами стає для України, що зумовлено відомими фінансовими дефіцитами, пов'язаними із закупівлею ресурсів, і передусім енергоносіїв за імпортом та складним

екологічним станом. Хороші «природні передумови» розвитку має будівельна галузь. Крім уже згаданих компонентів потрібних для неї матеріалів, відзначимо, що і з інших видів будівельних ресурсів Україна має практично повне забезпечення. Це, зокрема, стосується покладів мармуру, гранітів, лабрадорів, крейди тощо.

Абсолютні показники забезпечення України мінеральними ресурсами також свідчать про непогані природні резерви зростання. Стратегічний для України вид корисних копалин – залізна руда – міститься в надрах у чималій кількості.

Разом з тим ситуація тут є досить мінливою, оскільки певні поклади ресурсів можуть вичерпатися та вийти з активного розроблення.

Інші, навпаки, можуть бути щойно відкритими та залученими до ресурсного обігу. Отже, вид ресурсів, який ставав предметом імпорту, може перетворитися на джерело експортних надходжень. Для України як держави, котра веде активну торгівлю сировинними ресурсами, велике значення мають міжнародні тенденції сировинних та аграрних ринків, динаміка цін на видобуті природні ресурси. Щоправда, результуючу модель торгівлі визначають не тільки зазначені загальносвітові, регіональні тенденції, а й конкретна специфіка міждержавних відносин.

14.5. Оцінка «життєвого циклу виробництва»

Оцінка життєвого циклу, як метод оцінювання екологічних аспектів продукції й потенційних впливів на навколишнє середовище, передбачає такі етапи:

- визначення цілей і змісту оцінки життєвого циклу;
- формування переліку вхідних і вихідних параметрів на стадіях життєвого циклу продукції, проведення необхідних розрахунків у рамках інвентаризаційного аналізу;
- оцінка потенційних впливів на навколишнє середовище, пов'язаних із вхідними й вихідними потоками речовини та енергії;
- інтерпретація результатів інвентаризаційного аналізу й аналізу впливів.

Ця оцінка також розглядає впливи на навколишнє середовище впродовж усього життєвого циклу продукції - одержання сировини, матеріалів, виробництво, експлуатація й утилізація в межах продукційної системи. Розглядаються і негативні впливи на населення, а також на стан екологічних систем.

Оцінка характеристик життєвого циклу використовується:

- для оцінки можливостей поліпшення екологічних аспектів продукції на різних стадіях життєвого циклу;
- під час прийняття рішень у промислових, державних і недержавних організаціях, під час стратегічного планування, встановлення пріоритетів, проектування чи реконструкції продукції або процесів;
- для вибору характеристик екологічності, у тому числі методів вимірювань;

- під час проведення маркетингових досліджень;
- під час екологічного маркування чи для складання заяви-декларації.

15. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО

15.1. Національна та регіональна екологічна політика

Регіональна екологічна політика держави є органічною складовою національної екологічної політики. Від вирішення регіональних екологічних проблем певною мірою залежить соціально - економічна стабільність в Україні. Для реалізації регіональної екологічної політики використовуються такі механізми: законодавчо - правовий, управлінський, економічний, громадсько-просвітницький. При загальній спрямованості державної стратегії переходу на засади сталого розвитку особливої актуальності набуває управління охороною довкілля, раціональним використанням природних ресурсів та безпекою життєдіяльності людини. Його значущість зростає в умовах децентралізації управління та підвищення ролі соціально-економічного розвитку регіонів. У зв'язку з цим в умовах трансформації економічної системи виникає потреба у розробці нової державної екополітики на різних рівнях управління.

Зміст регіональної екологічної політики розглядається в двох аспектах. Перший - це екологічна політика держави по відношенню до регіонів (державна регіональна екологічна політика), другий - екологічна політика, яка здійснюється регіонами. Перша реалізується центральними органами державної влади, друга - місцевими органами влади і самоврядування. В цьому плані значну роль відіграє розмежування повноважень між різними гілками влади у сфері природокористування і охорони навколишнього природного середовища.

Державна регіональна екологічна політика базується на таких принципах:

- конституційність та законність - реалізація політики здійснюється відповідно до Конституції та законів України, актів Президента України та Кабінету Міністрів України на засадах чіткого розподілу завдань, повноважень та відповідальності між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування;
- забезпечення унітарності України та цілісності її території, включаючи єдність економічного простору на всій території держави, її грошово-кредитної, податкової, митної, бюджетної систем;
- поєднання процесів централізації та децентралізації влади, гармонізація загальнодержавних, регіональних та місцевих інтересів;
- максимальне наближення послуг, що надаються органами державної влади та органами місцевого самоврядування, до безпосередніх споживачів;
- диференційованість надання державної підтримки регіонам відповідно до умов, критеріїв та строків, визначених законодавством;
- стимулювання тісного співробітництва між органами виконавчої

влади та органами місцевого самоврядування у розробленні та реалізації заходів щодо регіонального розвитку.

Основними критеріями для розмежування повноважень державних і місцевих органів в галузі охорони навколишнього середовища можна назвати:

- джерела фінансування заходів по охороні навколишнього природного середовища;
- статус природних ресурсів (загальнодержавного або місцевого значення);
- масштаби впливу на навколишнє природне середовище (транснаціональний, міжрегіональний, регіональний, місцевий рівень, якому підлягає територія).

Необхідно виділити і місцевий (базовий) рівень екологічної політики у складі регіональної політики та здійснити необхідні інституційні перетворення з метою формування нового правового і економічного регулювання взаємодії державних органів різних рівнів і природокористувачів. При цьому діяльність законодавчих і виконавчих органів влади повинна бути сконцентрована на вирішенні наступних проблем:

- ефективне використання природно-ресурсного потенціалу країни;
- перехід до сталого розвитку України з врахуванням екологічних і природно-рекреаційних умов конкретних територій;
- підтримка мінімально необхідного рівня екологічної безпеки на різних рівнях;
- активна участь різних верств населення і соціальних груп у реалізації державної екологічної політики, в тому числі на регіональному рівні.

Організаційні принципи охорони довкілля і раціонального використання природних ресурсів України до функцій регіонального рівня відносять вирішення наступних питань:

- регулювання використання природних ресурсів місцевого значення;
- визначення нормативів забруднення навколишнього природного середовища (встановлення ГДВ, ГДС та розміщення відходів);
- впровадження економічного механізму природокористування;
- проведення моніторингу та обліку об'єктів природокористування і забруднення довкілля;
- проведення державної екологічної експертизи;
- здійснення державного контролю за дотриманням природоохоронного законодавства;
- розроблення програм впровадження природоохоронних заходів, визначення та реалізація інвестиційної політики;
- інформування населення та заінтересованих установ і організацій з екологічних питань.

До функцій місцевого рівня управління належить вирішення наступних питань:

- проведення локального та об'єктного моніторингу;
- здійснення контролю за дотриманням природоохоронного законодавства;
- організація розробки місцевих екологічних програм та проектів.

15.2. Удосконалення системи управління та нормативно-правового регулювання у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки

Нормативно-правовою базою для розроблення стратегій регіонального розвитку є Конституція України, Закони України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про місцеві державні адміністрації», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», «Про стимулювання розвитку регіонів», постанова Кабінету Міністрів України «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проекту державного бюджету», «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії», Концепція державної регіональної політики.

Основою екологічного права є Конституція України, Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», ресурсові кодекси: Земельний кодекс України, Лісовий кодекс України, Водний кодекс України, Кодекс України про надра, а також по ресурсові закони: Закон України «Про охорону атмосферного повітря», «Про тваринний світ», «Про рослинний світ», «Про природно-заповідний фонд України»; закони інтегрованого характеру: «Про екологічну експертизу», «Про зону надзвичайної екологічної ситуації» та підзаконні нормативно-правові акти загальнодержавного значення в області охорони навколишнього середовища та раціонального використання природних ресурсів. Вони також розмежовують повноваження між центральними та регіональними органами державної влади, спрямовані на досягнення екологічної безпеки. Комплексним стратегічним документом, що сприяє втіленню екологічної політики держави в рамках концепції сталого розвитку став Закон України «Про основні засади (Стратегію) державної екологічної політики на період до 2020 року».

Для досягнення головної мети державної регіональної політики передбачається забезпечити вирішення насамперед таких основних завдань:

- запровадження більш глибокого вивчення та оцінки внутрішнього природного, економічного, наукового, трудового потенціалу кожного регіону, розроблення комплексних правових, організаційних, економічних та інших механізмів його ефективного використання;
- здійснення на інноваційній основі структурної перебудови економіки регіонів з урахуванням особливостей їх потенціалу;
- поетапне зменшення рівня територіальної диференціації економічного розвитку регіонів та соціального забезпечення громадян;
- широкий розвиток підприємництва, як головного фактора соціально-економічного розвитку держави та її регіонів, підвищення зайнятості населення, наповнення місцевих бюджетів;

- зміцнення економічної інтеграції регіонів з використанням переваг територіального поділу і кооперації праці, що є одним з головних чинників підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародних ринках;
- забезпечення здатності територіальних громад та органів місцевого самоврядування в межах, визначених законодавством, самостійно та відповідально вирішувати питання соціально-економічного розвитку, створення ефективних механізмів забезпечення їх активної участі у формуванні та проведенні державної регіональної політики;
- удосконалення фінансових міжбюджетних відносин, вироблення чітких критеріїв і ефективних механізмів надання державної підтримки розвитку регіонів;
- досягнення продуктивної зайнятості населення, стабілізації та поліпшення демографічної ситуації в державі;
- подальше вдосконалення державної системи охорони довкілля та використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення і реалізації екологічної політики;
- налагодження міжнародного співробітництва у сфері регіональної політики, наближення національного законодавства з цього питання до норм і стандартів Європейського Союзу, а також розвитку транскордонного співробітництва, як дієвого засобу зміцнення міждержавних відносин та вирішення регіональних проблем.

15.3. Державний контроль за додержанням вимог природоохоронного законодавства

Діяльність Державної екологічної інспекції в Івано-Франківській області спрямована на здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог природоохоронного законодавства, на забезпечення охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання природних ресурсів та покращення екологічної ситуації в області.

Робота інспекційних підрозділів у звітному періоді здійснювалася відповідно до плану роботи Держекоінспекції, доручень Держекоінспекції України, прокуратури та інших правоохоронних органів, на розгляд звернень та скарг громадян.

Державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища в Івано-Франківській області протягом 2016 року здійснено 214 перевірок об'єктів контролю. За виявлені порушення вимог природоохоронного законодавства складено 774 протоколи, притягнуто до адміністративної відповідальності 765 осіб.

Варто зазначити, що невелика кількість перевірок та низький рівень інших показників інспекційної діяльності пов'язані з прийняттям Закону України від 28.12.2014 №76-VIII «Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України», відповідно до якого перевірки підприємств, установ та організацій, фізичних осіб-

підприємств здійснювались протягом 2016 року виключно з дозволу Кабінету Міністрів України або за заявою суб'єкта господарювання щодо його перевірки, а також з підстав, передбачених ст.110 Кримінально-процесуального Кодексу України.

Загальна сума розрахованих збитків за 2016 рік складає 21858339 грн., сума стягнутих адміністративних штрафів складає 104856 гривень.

Матеріали 51 перевірки направлено до правоохоронних органів. Відкрито 25 кримінальних проваджень.

Пред'явлено 175 претензійно-позовних матеріалів на загальну суму 31273265 гривень. Стягнуто 168 претензійно-позовних матеріалів на загальну суму 1336004 гривень.

Протягом 2016 року рішення про призупинення виробничої діяльності не виносились.

15.4. Виконання державних цільових екологічних програм

Впродовж 2016 року реалізовувались заходи Обласної програми охорони навколишнього природного середовища Івано-Франківської області до 2020 року. Вживались заходи щодо розвитку інфраструктури охорони навколишнього природного середовища, з метою покращення умов життя населення та екологічної ситуації в цілому; запобігання негативному впливу на довкілля стихійних явищ, аварій природного і техногенного походження; недопущення збіднення біологічного і ландшафтного різноманіття, покращення умов для охорони природно-заповідних територій та об'єктів тощо. Для зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря на ДТЕК Бурштинська ТЕС у 2016 році за рахунок власних коштів проведено капітальний ремонт електрофільтрів енергоблоку №9 в сумі 360,5 тис. грн., середній ремонт електрофільтрів енергоблоків №5,8 на суму 684,5 тис. грн., поточний ремонт електрофільтрів енергоблоків №1-12 на суму 5465,7 тис. гривень.

Обласна програма охорони навколишнього природного середовища до 2020 року, затверджена рішенням обласної ради від 25.12.2015 року № 59-2/2015 (зі змінами). Відповідно до Програми з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища в 2016 році передбачено фінансування 159 природоохоронних заходів на загальну суму 103487,775 тис. гривень.

Фінансування заходів з обласного фонду охорони навколишнього природного середовища здійснювались за функціональною класифікацією видатків, представлених у таблиці.

тис. гривень

№ п/п	Функціональна класифікація видатків	Заплановані видатки	Профінансовано станом на 01.01.2017	Стан виконання
1	Охорона і раціональне використання водних ресурсів	44108,86	43207,757	35383,38
2	Раціональне використання і зберігання відходів виробництва і побутових відходів	20733,95	20594,467	16104,76

3	Охорона і раціональне використання земель	31153,311	30433,033	28970,12
4	Охорона атмосферного повітря	910,0	273,0	0,0
5	Охорона і раціональне використання мінеральних ресурсів	350,0	350,0	4,136
6	Збереження природно-заповідного фонду	2061,91	2011,911	1636,515
7	Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів	558,737	558,538	558,538
8	Наука, інформація і освіта, підготовка кадрів, екологічна експертиза, організація праці	3611,007	2782,301	2173,598
	Разом:	103487,775	100211,007	84831,04

15.5. Моніторинг навколишнього природного середовища

В області функції із здійснення спостережень за станом об'єктів навколишнього природного середовища покладено на суб'єкти обласної системи моніторингу довкілля (далі - ОСМД). Крім цього підприємства, установи та організації, діяльність яких призводить або може призвести до погіршення стану довкілля, зобов'язані здійснювати екологічний контроль за виробничими процесами та станом промислових зон, збирати, зберігати та безоплатно надавати дані або узагальнену інформацію.

На даний час суб'єктами обласної системи моніторингу довкілля є: Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України»; Івано-Франківський центр з гідрометеорології; Івано-Франківське обласне управління водних ресурсів; Івано-Франківське міжрайонне управління водного господарства; Івано-Франківське обласне управління лісового і мисливського господарства; Івано-Франківська філія ДП «Інститут охорони ґрунтів України»; Головне управління Держгеокадастру в області; управління житлово-комунального господарства департаменту будівництва, житлово-комунального господарства, містобудування та архітектури ОДА, Карпатський національний природний парк; Національний природний парк «Гуцульщина»; Галицький національний природний парк; природний заповідник «Горгани».

Координацію діяльності суб'єктів державної системи моніторингу довкілля здійснювало управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

Існуюча система моніторингу довкілля базується на виконанні розподілених функцій її суб'єктами і складається з підпорядкованих їм підсистем. Кожна підсистема на рівні окремих суб'єктів системи моніторингу має свою структурно-організаційну, науково-методичну та технічну бази.

Функціонування ОСМД здійснюється на двох рівнях, що розподіляються за територіальним принципом:

- регіональний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання в масштабах територіального регіону;

- локальний рівень, що охоплює пріоритетні напрямки та завдання моніторингу в масштабах окремих територій з підвищеним антропогенним навантаженням.

Кожний із суб'єктів ОСМД здійснює систематичні спостереження за станом об'єктів навколишнього природного середовища та впливом на них, відповідно до угод про спільну діяльність між суб'єктами регіональної системи моніторингу довкілля Івано-Франківської області.

Моніторинг атмосферного повітря та впливу на нього

Спостереження за станом атмосферного повітря та вмістом забруднюючих речовин, у тому числі радіонуклідів здійснюють 2 суб'єкти обласної системи моніторингу довкілля: Івано-Франківський обласний центр з гідрометеорології, Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».

Обласним центром з гідрометеорології здійснюються спостереження за забрудненням атмосферного повітря у м. Івано-Франківську на 1 стаціонарному посту спостережень.

Програма обов'язкового моніторингу якості атмосферного повітря включає п'ять забруднюючих речовин: пил, діоксид азоту, діоксид сірки, оксид вуглецю, оксид азоту, а також радіоактивні речовини. Деякі станції здійснюють моніторинг за виявленням додаткових забруднюючих речовин. Всього в області здійснюється моніторинг за 14 забруднюючими речовинами.

Крім того, спостереження за кислотністю атмосферних опадів здійснюються на 5 станціях.

Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» здійснює спостереження за якістю атмосферного повітря у житловій та рекреаційній зонах, зокрема поблизу основних доріг, санітарно-захисних зон та в робочих зонах підприємств, в зонах житлових будинків, розташованих поблизу промислових об'єктів, на території шкіл, дошкільних установ та медичних закладів. Крім того, вона проводить аналіз якості повітря у житловій зоні за скаргами мешканців.

Моніторинг стану поверхневих вод

Спостереження за станом вод суші та вмістом забруднюючих речовин, у водних об'єктах здійснюють 4 суб'єкти моніторингу: Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України», Івано-Франківське обласне управління водних ресурсів, управління житлово-комунального господарства департаменту будівництва, житлово-комунального господарства, містобудування та архітектури ОДА.

У цілому мережею спостережень охоплено понад 20 річок та 2 водосховища, спостереження здійснюються на 53 відомчих постах, крім того, постійний контроль за якістю зворотних вод, що надходять у водні об'єкти, проводять комунальні та промислові підприємства, які здійснюють очистку стічних вод.

Управління житлово-комунального господарства департаменту

будівництва, житлово-комунального господарства, містобудування та архітектури облдержадміністрації забезпечує організацію та здійснення моніторингу якості питної води централізованих систем водопостачання та стану стічних вод міської каналізаційної мережі та очисних споруд.

Івано-Франківське обласне управління водних ресурсів проводить моніторинг поверхневих вод згідно Програми державного моніторингу довкілля в частині здійснення Держводагентством України контролю якості поверхневих вод, визначення 31 показника якості поверхневих вод, 21 показника ґрунтових вод.

Об'єктами контролю якості поверхневих вод за гідрохімічними і радіологічними показниками є ріки Дністер і Прут та їх притоки, що протікають на території Івано-Франківської області.

Програмою Держводагентства України для спостережень за станом якості води затверджено 20 створів на 12 ріках, 17 з них у Районі басейну р.Дністер та 3 – у Районі басейну р.Прут.

Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» проводить спостереження за джерелами постачання питної води та станом поверхневих вод у місцях відпочинку, вздовж річок та водосховищ та рекреаційних зонах. На сьогодні, держсанепіднаглядом охоплено 41 джерело централізованого водопостачання, а також санітарно-епідеміологічна служба здійснює хімічний аналіз підземних вод, які призначаються для питного споживання. До складу визначень, що спостерігаються, належать хімічні та мікробіологічні показники. Значна кількість цих показників відстежується тільки цією службою.

Моніторинг стану земель та ґрунтів

Спостереження за станом земель та ґрунтів і вмістом у них забруднюючих речовин, здійснюють 3 суб'єкти моніторингу: Івано-Франківська філія ДП «Інститут охорони ґрунтів України», Івано-Франківське міжгосподарське управління водного господарства, Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України».

Державна установа «Івано-Франківський обласний лабораторний центр Міністерства охорони здоров'я України» здійснює контроль та моніторинг стану ґрунтів на територіях, де можливі наслідки негативного впливу на здоров'я населення. Найбільше охоплені території вирощення сільськогосподарської продукції, території в місцях застосування пестицидів, ґрунтів в зоні житлових масивів, дитячих майданчиків та закладів. Досліджуються проби ґрунту в місцях зберігання токсичних відходів на території підприємств та поза територією підприємств у місцях їх складування або захоронення.

Івано-Франківська філія ДП «Інститут охорони ґрунтів України» здійснює спостереження за ґрунтами сільськогосподарського використання. Мережа, на якій ведуться спостереження та моніторинг ґрунтів, складається з окремих ділянок. Здійснюються радіологічні, агрохімічні та токсикологічні

визначення, залишкова кількість пестицидів, агрохімікатів і важких металів.

Згідно Програми гідрогеолого-меліоративних робіт Івано-Франківського обласного управління водних ресурсів проводяться вимірювання показників проб ґрунтових, дренажних і поверхневих вод та ґрунтів на міжгосподарських еталонних осушних системах за 23 показниками складу та фізико-хімічних властивостей ґрунтів.

Моніторинг показників біологічного різноманіття (фоновий моніторинг)

Моніторинг здійснюється: обласним управлінням лісового і мисливського господарства в Івано-Франківській області, Карпатським національним природним парком; Національним природним парком «Гуцульщина»; Галицьким національним природним парком; природним заповідником «Горгани». Здійснюється оцінка біорізноманіття, біомаси, пошкодження біотичними та абіотичними чинниками, мисливської фауни. Крім того, деякі дослідження здійснюються в рамках міжнародних програм, за результатом надання міжнародної фінансової та технічної допомоги.

Здійснення радіоекологічного моніторингу

Спостереження за радіоекологічним станом об'єктів навколишнього природного середовища та вмістом у них радіонуклідів здійснюють суб'єкти моніторингу: Івано-Франківський обласний центр з гідрометеорології, Івано-Франківська філія ДП «Інститут охорони ґрунтів України», Івано-Франківське обласне управління водних ресурсів.

Івано-Франківський обласний центр з гідрометеорології здійснює спостереження за радіоактивним забрудненням атмосферного повітря шляхом щоденних замірів доз гамма-радіаційної експозиції (ГРЕ) на 5 метеостанціях по області.

Івано-Франківська філія ДП «Інститут охорони ґрунтів України» проводить контроль у місцях концентрації радіоактивних речовин у ґрунтах на окремих ділянках та рослинницької продукції харчового призначення, що вирощується на відповідних сільгоспугіддях.

Івано-Франківським обласним управлінням водних ресурсів здійснюється контроль вмісту радіонуклідів у поверхневих водах на 23 створах у рамках радіаційного моніторингу вод водогосподарськими організаціями.

Об'єктовий моніторинг

Слід відмітити, що крім суб'єктів обласної системи моніторингу довкілля, моніторинг спостереження за впливом на об'єкти навколишнього природного середовища здійснюють підприємства, які є найбільшими його забруднювачами. Майже на всіх таких підприємствах в області функціонують аналітичні лабораторії, на які покладено функції здійснювати спостереження.

Організація обміну інформацією у системі моніторингу

Існуюча система інформаційної взаємодії обласної системи моніторингу довкілля передбачає обмін інформацією на регіональному рівні. Організаційна інтеграція суб'єктів моніторингу довкілля здійснюється

управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації.

З метою удосконалення обласної системи моніторингу довкілля, розвитку і ефективного використання науково-технічного потенціалу, а також сприяння узгодженості та підвищенню об'єктивності висновків і пропозицій щодо прийняття управлінських рішень між суб'єктами обласної системи моніторингу довкілля укладено Угоди про співробітництво у сфері моніторингу навколишнього природного середовища.

З метою накопичення, збереження та забезпечення інформаційного обміну, між суб'єктами обласної системи моніторингу довкілля створюються, бази та банки даних інформації за результатами проведення моніторингу довкілля.

Проводиться міжобласний моніторинг транскордонних природних об'єктів між Львівською, Тернопільською, Чернівецькою областями.

Щомісячно, щоквартально та раз на рік, за даними, отриманими від суб'єктів системи моніторингу і постачальників інформації, управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації видається екологічний бюлетень про стан навколишнього природного середовища в області для розміщення його на ВЕБ - сайті облдержадміністрації. З метою інформування населення про стан навколишнього природного середовища узагальнені результати моніторингових досліджень публікуються в інформаційно-аналітичному бюлетні «Стан довкілля в Івано-Франківській області», який розміщується на ВЕБ - сайті облдержадміністрації.

15.6. Державна екологічна експертиза

Протягом 2016 року управлінням екології та природних ресурсів облдержадміністрації екологічна експертиза проектів не проводилася.

15.7 Економічні засади природокористування

15.7.1 Економічні механізми природоохоронної діяльності

Економічні засади природокористування, що забезпечують дієвість механізму природоохоронної діяльності, передбачають взаємозв'язок управлінської, господарської та науково-технічної діяльності суб'єктів господарювання з раціональним використанням природних ресурсів.

Відповідно до закону України "Про охорону навколишнього природного середовища від 26.06.91 р. № 1268-XII (статті 46 та 47) платежі за використання природних ресурсів поступають в бюджети різних рівнів і спрямовуються на заходи щодо їх відтворення та збереження. Для фінансування заходів з охорони довкілля створені державні і місцеві фонди, що утворюються за рахунок платежів за забруднення і грошових стягнень за порушення норм і правил навколишнього природного середовища.

Екологічний податок розподіляється відповідно до ст.52 Закону України "Про Державний бюджет України". Екологічний податок сплачується відповідно до Податкового кодексу України.

Використання коштів фондів охорони навколишнього природного середовища проводиться відповідно до Постанови Кабінету Міністрів

України від 17 вересня 1996 року № 1147 "Про затвердження Переліку видів діяльності, що належать до природоохоронних заходів" (із змінами та доповненнями).

Кошти Фондів спрямовуються на фінансування природоохоронних і ресурсозберігаючих заходів, що відповідають основним напрямкам державної політики у галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. До 10 % коштів Фонду може резервуватись для здійснення непередбачених видатків, пов'язаних з природоохоронною діяльністю, що не мають постійного характеру та не могли бути передбачені при формуванні Переліку.

Реалізація екологічної політики здійснюється через сукупність еколого – економічних інструментів, які впливають на фінансовий стан економічних суб'єктів, з метою орієнтації їхньої діяльності в екологічно сприятливому напрямку. Головними економічними інструментами в існуючих умовах виступають податки, кредити, збори, платежі та субсидії. Юридичні особи, які в процесі своєї діяльності здійснюють вплив на навколишнє середовище, компенсують екологічні втрати шляхом сплати збору за забруднення навколишнього природного середовища.

15.7.2 Стан фінансування природоохоронної галузі

Таблиця 15.7.2.1

Динаміка капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища впродовж 2014-2016 років*

	2014	2015	2016
1	2	3	4
Капітальні інвестиції та поточні витрати, млн.грн	326,5	324,5	372,4
у тому числі			
капітальні інвестиції	139,8	90,5	119,7
з них			
1	2	3	4
капітальний ремонт засобів природоохоронного призначення	39,0	22,6	14,1
поточні витрати	186,7	234,0	252,7
Частка витрат на охорону навколишнього природного середовища за рахунок коштів держбюджету, відсотків			
у капітальних інвестиціях	3,1	1,1	13,6
у поточних витратах	10,4	7,2	6,5

*За даними ГУ статистики в Івано-Франківській області

15.8. Технічне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки

Технічне регулювання охорони навколишнього природного середовища забезпечується системою екологічних нормативів, яка включає:

- нормативи екологічної безпеки (гранично допустимі концентрації забруднюючих речовин у навколишньому природному середовищі, гранично допустимі рівні акустичного, електромагнітного, радіаційного та іншого шкідливого впливу на навколишнє природне середовище, гранично допустимий вміст шкідливих речовин у продуктах харчування);

- гранично допустимі норми викидів і скидів у навколишнє природне середовище забруднювальних хімічних речовин, рівні шкідливого впливу фізичних і біологічних факторів. Екологічні нормативи мають відповідати вимогам охорони навколишнього природного середовища та здоров'я людей від негативного впливу його забруднення. На сьогодні можна стверджувати, що в Україні закладено основи економічного механізму природокористування. Найважливішими економіко-правовими елементами його є справляння таких платежів: плата за забруднення навколишнього природного середовища; плата за спеціальне використання природних ресурсів; відшкодування збитків за завдану довкіллю шкоду. Найважливішим засобом технічного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища та розв'язання екологічних проблем є програмно-цільове планування, розроблення та реалізація екологічних Державних цільових програм. В Україні існує система органів управління в галузі охорони навколишнього природного середовища - це юридично самостійні державні, самоврядні й громадські інституції, уповноважені здійснювати організаційно-розпорядчі, координаційні, консультативні, організаційно-експертні, контрольні та інші функції в галузі забезпечення екологічної безпеки, ефективного використання природних ресурсів і охорони навколишнього природного середовища. Технічне регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища відіграє важливу роль у розв'язанні багатьох екологічних проблем, а саме: збереження біологічного різноманіття, вичерпання або надмірне використання не відновлюваних природних ресурсів, порушення унікальних екосистем. Адміністративні інструменти технічного регулювання охорони навколишнього природного середовища запобігають виникненню екологічних катастроф, забрудненню повітря, води та ґрунту внаслідок діяльності сільськогосподарських та промислових підприємств, сприяють захисту біологічних видів та заповідних територій, а також регулюють використання не відновлюваних ресурсів. Застосування економічних інструментів технічного регулювання відносин у сфері охорони навколишнього природного середовища потрібно для стимулювання раціонального використання природних ресурсів, а також для зменшення обсягу викидів та відходів і підвищення конкурентоспроможності екологічно безпечних продуктів.

15.9 Дозвільна діяльність у сфері природокористування

Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації у відповідності до «Положення про Управління екології та природних ресурсів облдержадміністрації», що затверджене розпорядженням голови

облдержадміністрації, Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» та інших нормативно-правових актів здійснює видачу дозвільно-погоджувальних документів, які підпадають під визначення документів дозвільного характеру.

Таблиця 15.9.1.

**Видача та надання погоджень документів дозвільного характеру
протягом 2016 року**

<i>Назва документу дозвільного характеру</i>	<i>Видано</i>
Розгляд матеріалів і видача дозволів на:	
Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами	225
Утворення та розміщення відходів/реєстрація декларацій	0/187
Спеціальне водокористування та затвердження нормативів ГДС забруднюючих речовин у водні об'єкти	185
Виробництво, зберігання, транспортування, використання, захоронення, знищення та утилізацію отруйних речовин, у тому числі продуктів біотехнології та інших біологічних агентів	-
Дозволів на спецвикористання диких тварин та інших об'єктів тваринного світу.	
Спеціальне використання природних рослинних ресурсів загальнодержавного значення;	-
Спеціальне використання природних рослинних ресурсів місцевого значення;	-
Селекційний відстріл мисливських тварин на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду;	
Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення;	
Спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду місцевого значення;	
Розгляд матеріалів та надання погоджень:	
Проекту лімітів на використання природних ресурсів у межах ПЗФ загальнодержавного значення	
Лімітів використання мисливських тварин	
Пропускної спроможності мисливських угідь у мисливський сезон	
Лімітів спеціального використання природних рослинних ресурсів місцевого значення	
Листів-роз'яснень для товарів, експорт-імпорт яких підлягає квотуванню та ліцензуванню в 2015 році	-
Вибору земельних ділянок для розміщення об'єктів, місць розташування об'єктів, проектів відведення земельних ділянок, документації з землеустрою	8
Для отримання підприємствами, установами, організаціями спеціальних дозволів (ліцензій) на користування надрами	-
Планів розробки родовищ корисних копалин та переробки мінеральної сировини	
Господарських заходів у насадженнях лісового фонду, сільгоспугідь, територіях природно-заповідного фонду, смугах відведення автомобільних та залізничних шляхів	
Проектів лімітів на використання природних ресурсів місцевого значення	
Надання погодження або підготовка пропозицій щодо проведення	11

рубок в межах природно-заповідного фонду.	
Висновки державної екологічної експертизи	-

15.10. Екологічний аудит

Відповідно до статті 14 Закону України «Про екологічний аудит», забороняється проведення екологічного аудиту органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, тому управління не проводить екологічний аудит.

15.11. Стан та перспективи наукових досліджень у галузі охорони довкілля

Тематикою робіт, спрямованих на збереження навколишнього середовища, в 2016 році займалася державні вищі навчальні заклади: Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу, Івано-Франківський національний медичний університет.

Науковці Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу постійно проводять наукові дослідження в галузі охорони довкілля. Зокрема, в 2016 році були проведені наукові дослідження, серед яких можна виділити наступні:

1. Кафедра екології ІФНТУНГ виконувала державну бюджетну тематику фундаментального напрямку - «Екологічна безпека (територій з нагромадженням нафто - газовидобутку) нафтогазового комплексу у Західному регіоні України».

2. Науковцями Івано-Франківського національного медичного університету проводились науково-дослідні роботи на тему «Комплексна оцінка та оптимізація методів прогнозування, діагностики та лікування стоматологічних захворювань у населення різних вікових груп».

Пріоритетним напрямком дослідження є вивчення впливу несприятливих екологічних чинників на виникнення та перебіг стоматологічних захворювань у дитячого та дорослого населення Прикарпаття.

НДР «Морфофункціональні та цитогенетичні особливості органів і тканин при йододефіцитних станах, гіпотиреозі».

Суть дослідження полягає у зв'язку алгоритму механізмів клітинного ураження на різних етапах розвитку дисфункції щитоподібної залози в органах та тканинах, що, в свою чергу, дасть змогу розробити і патогенетично обґрунтувати нові заходи, направлені на профілактику, ранню діагностику, вчасне лікування йододефіцитних станів, гіпотиреозу і попередження ускладнень.

НДР «Розробка новітньої технології утилізації полімерних побутових відходів на основі механічного рециклінгу».

Розробка безвідходної технології механічної переробки побутових полімерних відходів дозволить зменшити техногенне навантаження на довкілля і покращити санітарно-гігієнічні умови проживання населення,

викликане залученням продуктів переробки полімерних відходів у різні галузі народного господарства.

15.12 Участь громадськості в процесі прийняття рішень з питань, що стосуються довкілля

15.12.1 Діяльність громадських екологічних організацій

Управління в 2016 році співпрацювало з 33 неурядовими громадськими екологічними організаціями, які функціонують на території області (таблиця 15.12.1.1.).

В області створені екологічні громади з участю громадських, релігійних організацій, політичних партій. Основним завданням екологічних громадських організацій є залучення населення до здійснення практичних природоохоронних заходів і екологічного виховання населення.

Таблиця 15.12.1.1.

Громадські екологічні організації, які діють на теренах Івано-Франківської області станом на 01.01.2017 р.

№ з/п	Назва організацій	Юридична адреса
1	Івано-Франківська регіональна рекреаційна еколого-туристична Асоціація "Райдуга"	76018, Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул.Г.Мазепи 5/11
2	Місцева громадська екологічна організація "Дністер"	77400, Івано-Франківська обл., Тисменицький район, м. Тисмениця, вул. Івасюка 5
3	Регіональна екологічна фундація "Наш край"	76018, Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул. С.Бандери, 10Б, кв. 64
4	Івано-Франківське обласне Товариство захисту тварин	77421, Івано-Франківська обл., Тисменицький район, с. Павлівка, вул. Довженка, 20
5	Екологічна громадська організація "Верхнє Подністров'я"	77100, Івано-Франківська обл., м.Галич, вул.Гора,1
6	Галицька районна організація товариства мисливців та рибалок "Лімниця"	77160, Івано-Франківська обл., Галицький район, с.Залуква, вул.Галицька,34
7	Галицька районна організація "Комітет по захисту прав на земельний пай"	Івано-Франківська область, Галицький район, с. Кремидів
8	Громадська районна організація товариства мисливців та рибалок «Дністер»	77150, Івано-Франківська обл., Галицький район, с. Перлівці, вул. Зелена, 41
9	Громадська організація садівниче тловариство «Зелений гай»	77166, Івано-Франківська обл., Галицький район, с. Височанка
10	Громадська організація «Фонд розвитку природоохоронної та туристичної діяльності «Рогатинщина»	77004, Івано-Франківська обл., Рогатинський район, м. Рогатин, вул. Л.Українки,11/1
11	Громадська організація "Екологія та Соціальний захист"	76018, Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул.Галицька, 32
12	Прикарпатське регіональне відділення української екологічної академії	76018, Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул.Шевченка, 44а
13	Всеукраїнська громадська організація «Карпати кличуть»	78500, Івано-Франківська обл., місто Яремче, вул.Свободи,26
14	Громадська організація "Національна природоохоронна агенція"	76018, Івано-Франківська обл., м.Івано-Франківськ, вул. Тролейбусна,5/113

15	Громадська організація «Товариство мисливців і рибалок «Бурштинське»»	77111, Івано-Франківська обл., м. Бурштин, вул. Шухевича, 5А
16	Громадська організація "ЕКО-ЩИТ"	Івано-Франківська обл., м. Долина, вул. Винниченка, 10
17	Громадська екологічна організація «Еко-Галич»	Івано-Франківська обл., м. Галич, вул. Галич-гора, 1
18	Коломийське районне товариство мисливців "Фазан"	Івано-Франківська обл., Коломийський район, с. Сопів, вул. Січових Стрільців, 25
19	Громадська екологічна організація "Сатурнія"	Івано-Франківська область, Надвірнянський район, м. Надвірна, вул. Комарова, 7
20	Городенківська районна молодіжна громадська екологічна організація "Животоки"	Івано-Франківська обл., Городенківський район, с. Топорівці, вул. Василя Стуса, 10
21	Верховинська районна організація Українське товариство мисливців і рибалок	Івано-Франківська обл., селище Верховина, вул. І. Франка, 27
22	Громадська організація "Про Лісок"	Івано-Франківська обл., Надвірнянський район, м. Надвірна, вул. Мазепа, 31/70
23	Громадська організація "Товариство мисливців і рибалок "Мисливський клуб "Золотий вепр"	Івано-Франківська обл., Тисменицький район, м. Тисмениця, вул. Пшениківська, 54
24	Івано-Франківська обласна громадська організація "Грінпіс-Карпати"	77300 Івано-Франківська область м. Калуш, вул. Б. Хмельницького, 17/ 16
25	Громадська організація «Еко-прес»	78621, Івано-Франківська обл., Косівський район, селище Яблунів, вул. 50-річчя УПА. 1а
26	Долинська районна організація Українського товариства охорони природи	Івано-Франківська обл., Долинський район, м. Долина, вул. Пушкіна, 12
27	Громадська організація "Молодятинські опришки"	Коломийський р-н, с. Молодятин, вул. Л. Українки, 7
28	Екологічна громадська організація "Врятуємо Карпати разом"	78730, Івано-Франківська обл., Верховинський район, село Зелене
29	Долинська районна екологічна організація "Захист довкілля Долиниці"	Івано-Франківська обл., Долинський район, м. Долина, проспект Незалежності, 8а, кв 38
30	Громадська організація «Екологія Карпат»	78405, Івано-Франківська обл., Надвірнянський район, м. Надвірна, вул. Комунальна, 2
31	Громадська організація «Екологічний спортивно-туристичний клуб «Рокита»	78200, Івано-Франківська обл., м. Коломия, вул. Гетьманська, 84/2
32	Коломийська районна організація "Зелений світ"	Коломийський район, с. Гвіздець, вул. Франка, 43
33	Громадська організація «Фауна Прикарпаття»	76026, Івано-Франківська обл., м. Івано-Франківськ, вул. Г. Мазепа, 140а

З метою ширшого залучення громадськості до розв'язання екологічних проблем, формування у підростаючого покоління та різних верств населення дбайливого ставлення до природи в області відпрацьована комплексна система, яка сприяє впровадженню безперервної екологічної освіти та інформування для всіх вікових та професійних категорій населення.

15.12.2. Діяльність громадських рад

Розпорядженням обласної державної адміністрації від 24.02.2015 р. № 87 «Про склад громадської ради при облдержадміністрації» затверджено склад громадської ради при облдержадміністрації.

15.13 Екологічна освіта та інформування

Для підвищення рівня інформування громадськості щодо проблем навколишнього природного середовища в управлінні діє Орхуський інформаційно-тренінговий центр, який надає послуги з питань доступу громадян до інформації, участі громадськості у процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього природного середовища. У приміщенні управління систематично проводилися засідання круглих столів, диспути, інформаційно-оглядові лекції з студентською та учнівською молоддю з питань екологічного виховання підростаючого покоління, доведення до свідомості людей основних екологічних проблем, які є на території області.

Протягом року систематично проводилось наповнення веб-сайту облдержадміністрації інформацією про діяльність управління, а також інформацією про екологічний стан області та різноманітні події екологічного характеру.

Інформування населення області про екологічну ситуацію проводиться через обласні засоби масової інформації. Протягом 2016 року було оприлюднено 139 інформаційних повідомлень екологічного змісту, включаючи періодичні видання, телебачення, радіомовлення, мережі Інтернет.

15.14. Міжнародне співробітництво у галузі охорони довкілля

15.14.1. Європейська та євроатлантична інтеграція

15.14.2. Залучення міжнародної технічної допомоги та координація діяльності програм/проектів зовнішньої допомоги

15.14.3. Двостороннє та багатостороннє співробітництво

Івано-Франківська область залучена до реалізації Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2016-2020 рр., яка затверджена постановою Кабінету Міністрів України 23.08.2016 р. № 554. До переліку проектів транскордонного співробітництва, яким може надаватися державна фінансова підтримка, включено 4 проекти області: «Туристичний розвиток територій Дністровського каньйону»; «Забезпечення збереження історико-культурної спадщини Карпатського регіону»; «Поліпшення безпеки населення та рівня безпеки в прикордонній зоні шляхом забезпечення спільної підготовки та співробітництва у сфері ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій»; «Регіональне співробітництво щодо запобігання та боротьби з транскордонною злочинністю між Румунією та Україною».

Рішенням обласної ради від 16.10.2015 р. № 1821-39/2015 затверджено регіональну цільову Програму розвитку міжнародного співробітництва області на 2016-2020 рр.

Івано-Франківська область бере участь у 3 спільних операційних програмах прикордонного співробітництва Європейського інструменту сусідства 2014-2020 (далі ППС ЄІС): «Угорщина-Словаччина-Румунія-

Україна» «Румунія-Україна» (в якості основного регіону), «Польща-Україна-Білорусь» (в якості додаткового регіону).

«Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна». Бюджет програми - 73 млн. 952 тис. євро. Мінімальне співфінансування - 10% від внеску ЄС. Пріоритети програми: сприяння місцевій культурі та збереження історичної спадщини; охорона навколишнього середовища, пом'якшення наслідків зміни клімату; покращення доступності регіонів, розвиток надійного та стійкого до кліматичних впливів транспорту, комунікаційних мереж і систем; спільні виклики у галузі захисту і безпеки.

У грудні минулого року облдержадміністрація підтримала клопотання Чернівецької облдержадміністрації про продовження строку реалізації проекту «Попередження і захист від паводків в верхніх басейнах річок шляхом впровадження сучасної системи моніторингу з автоматичними станціями - EAST AVERT», який реалізовувався у рамках ППС ЄІСП «Румунія-Україна-Молдова 2007-2013».

У 2016 році в області тривала **реалізація 9 проектів** міжнародної технічної допомоги.

Проекти реалізуються у сферах:

- розвитку малого та середнього підприємництва;
- розвитку інвестиційного потенціалу;
- розвитку туристичної галузі;
- правосуддя;
- охорони здоров'я;
- органічного виробництва;
- вирішення екологічних проблем;
- модернізації теплопостачання;
- підвищення енергоефективності.

Крім того, в області у 2016 році реалізовані або продовжують реалізовуватись наступні проекти транскордонного співробітництва:

- **«Підтримка природоохоронних територій в Україні»**. Метою проекту є розвиток системи управління природоохоронними територіями із застосуванням досвіду європейських країн, зокрема, Німеччини, відновлення та будівництво інфраструктурних об'єктів на природоохоронних територіях. Проект буде реалізовуватися поетапно і першими у плані дві природоохоронні території в Карпатах – природний заповідник «Горгани» та Карпатський біосферний заповідник. Донором проекту виступає Німецький Банк розвитку Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW), а сума донорських коштів становить 14 млн. євро. Виконавці: Міністерство екології та природних ресурсів України в співпраці з Всесвітнім фондом природи WWF, Українське товариство охорони птахів, Франкфуртське зоологічне товариство та німецька компанія АНТ GROUP AG. Термін реалізації проекту: 01.05.2016 – 30.04.2022.

- **«Збереження Карпатських пралісів»**. Мета проекту - збереження карпатських пралісів і старовікових лісів шляхом розширення територій покриття цих цінних лісових масивів національними природними парками

Українських Карпат. Проектом охоплено національні природні парки та прилеглі до них території, розташовані в зоні зростання пралісів і старовікових лісів: Карпатський, Верховинський, Черемоський, Вижницький, Сколівські Бескиди, Гуцульщина, Синевир, Ужанський НПП. Проект ініційований та впроваджується Українським товариством охорони птахів в партнерстві та за фінансової підтримки Франкфуртського зоологічного товариства. Реалізація проекту передбачає розширення територій та посилення їх природоохоронних спроможностей національних природних парків, загальною площею 218,8 тис. га (у межах області це – НПП «Карпатський», «Верховинський», «Гуцульщина»). Проект розпочався у березні 2014 року. У 2016 р. на території НПП «Верховинський» облаштовано мінеральне джерело «Буркут» в урочищі Штефулець, встановлено інформаційний щит з описом мінерального складу води, розроблено еколого-пізнавальний туристичний маршрут «Від джерела «Сірководневе» в урочищі Перкалаба до джерела «Буркут» в урочищі Штефулець». На території НПП «Гуцульщина» проведено інвентаризацію природних екосистем, встановлено сонячні батареї у будинку пасічника в Старокутському ПНДВ.

Голови Івано-Франківської та Чернівецької облдержадміністрацій ініціювали звернення до Віце-прем'єр-міністра України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції щодо інтенсифікації транскордонного співробітництва у частині активізації наступних транскордонних інфраструктурних ініціатив:

- розширення дії проектів за пріоритетами Європейської стратегії Дунайського регіону (далі ЄСДР) на Вінницьку, Хмельницьку, Тернопільську і Львівську області. У залучених до ЄСДР Одеській, Чернівецькій, Івано-Франківській та Закарпатській областях і Молдові, окрім української частини дельти і басейнів основних приток Дунаю: Прута, Тиси і Сірета, розташоване також усе правобережжя, дельта та значна частина лівобережжя Дністра. За дорученнями Кабінету Міністрів України з ключовими функціонерами Єврокомісії та Комітету Регіонів ЄС попередньо обговорено поширення сфери дії проектів за пріоритетами ЄСДР на решту української частини басейну Дністра в 4-х вищеназваних областях.

ВИСНОВКИ

Атмосферне повітря. У 2016 р. викиди забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення порівняно з 2015 р. зменшились на 12,2% та становили 196,7 тис. т. Крім того, від стаціонарних джерел забруднення у повітряний басейн надійшло 11,3 млн. т. діоксиду вуглецю (на 2,7% менше порівняно з 2015 р.) - основного парникового газу, який впливає на зміну клімату.

Щільність викидів від стаціонарних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр території області склала 14121,4 кг забруднюючих речовин, обсяг викидів у розрахунку на одну особу - 142,4 кг у порівнянні з 2015 роком на 20,0 кг менше.

Основними забруднювачами повітря є підприємства з виробництва та

розподілення електроенергії, газу та води (85,6% загальнообласних обсягів), зокрема відокремлений підрозділ Бурштинська ТЕС, філія «Управління магістральних газопроводів «Прикарпаттрансгаз», ПАТ «Укртрансгаз», ПАТ «Івано-Франківськцемент» та ряд інших підприємств області.

Протягом 2016 року на ДТЕК «Бурштинська ТЕС» за рахунок власних коштів проведено капітальний ремонт електрофільтрів енергоблоку №9, середній ремонт електрофільтрів енергоблоків №5,8 та поточний ремонт електрофільтрів енергоблоків №1-12.

Водні ресурси. Обсяг річного ліміту забору води, встановлений в дозволах на спецводокористування, в цілому по області складає 1473 млн.м³ при фактичному заборі 84,77млн.м³.

Аналіз звітності за формою № 2ТП-водгосп (річна) показав, що майже всі водокористувачі, які мають дозволи на спецводокористування, не допустили перевитрат встановлених лімітів, так як дозволи на спецводокористування розробляються і затверджуються на максимум виробництва на довготривалий період і тому встановлені в дозволах ліміти в більшості випадків значно більші, ніж необхідні для цього річного виробництва. Це не служить важелем до економного раціонального використання води і зводить нанівець боротьбу за економію витрат води на одиницю продукції.

У 2016 році скинуто 58,480 млн. м³ зворотних вод, із яких 46,2 млн. м³ очищені до нормативних показників і тільки 1,03 млн. м³ скинуто забруднених зворотних вод.

Забруднені зворотні води скидаються у річки Бистриця, Тлумачик, Бистриця Солотвинська, Гнила Липа, Лімниця, Чечва, Сівка, Свіча, Саджава, Черемош, Чорнява, Рибниця.

Поводження з відходами. В області протягом 2016 року в результаті економічної діяльності підприємств і організацій та у домогосподарствах утворилось 1935,4 тис.т відходів (на 8,9% менше, ніж у попередньому році).

Більше половини загальнообласних обсягів (51,4%) утворено в м. Бурштині, 11,3% - в Калуському районі, 9,7 % в м. Івано-Франківськ, 9,2% в Галицькому, 6,5-2,0% - у місті Калуші, Рожнятівському та Долинському районах, 1,1-1,0% Верховинському, Рогатинському районах та м. Коломійі. Частка решти міст та районів не досягає 1%.

Земельні ресурси. Площа області складає 1392,7 тис. га, що становить 2,3 % від території України. В Івано-Франківській області площа еродованих земель складає понад 138,1 тис. га. (це 10 % загальної площі).

Одним з основних природних чинників розвитку підтоплення є наявність великих плоских безстічних вододільних просторів, які характеризуються дуже низькою природною дренажістністю та ускладненням численними балками і ярами.

З метою зменшення еродованих, підтоплених земель та зсувонебезпечних ділянок на території Івано-Франківської області впроваджено Регіональну цільову програму заходів та робіт у галузі розвитку земельних відносин в Івано-Франківській області до 2020 року.

Природно-заповідний фонд. Збереження біологічного і ландшафтного різноманіття шляхом створення нових та вдосконалення існуючих заповідних територій, формування регіональної екологічної мережі є одним з пріоритетних напрямків розвитку заповідної справи в Івано-Франківській області.

Основна проблема у сфері розвитку природно-заповідного фонду області - це відсутність державних актів на право користування земель та встановлення меж на місцевості заповідних об'єктів, охорону та збереження яких здійснюють органи місцевого самоврядування.

На території лісового фонду області відповідно до матеріалів лісовпорядкування (по кварталних стовпчиках, кварталних просіках, лініях зв'язку і електромереж та інших чітко визначених на місцевості розмежувальних лініях) межі цих об'єктів можна умовно вважати винесеними у натурі.

Для збереження природно-заповідного фонду області за Підпрограмою «Збереження природно-заповідного фонду» Обласної програми охорони навколишнього середовища до 2020 року, затвердженої рішенням обласної ради від 25.12.2015 р. № 59-2/2015, передбачено кошти в сумі 2061,911 тис. грн. з них 2011,911 тис. грн. профінансовано та використано 1636,515 тис. гривень.

Лісове господарство. Посадка і посів лісу в порядку лісовідновлення проводиться в основному за рахунок власних коштів лісогосподарських підприємств. Низький рівень підготовки лісосік до розробки, відсутність дієвого контролю з боку державної лісової охорони за ходом їх розробки, допущення до лісозаготівельних робіт фахівців низької кваліфікації, що працюють на умовах договорів підяду по освоєнню обсягів лісокористування та недостатня кількість природозберігаючих технологій і механізмів, в повній мірі не дозволяють зберегти наявний підріст та природне поновлення лісоутворюючих порід.

Заходи, які необхідно впроваджувати для збереження та відновлення лісів:

- збільшити обсяги лісовідновлення пропорційно до площі суцільних зрубів та обсяги лісорозведення за рахунок земель не придатних для використання у сільськогосподарському виробництві ;
- з метою недопущення вирубки здорових насаджень посилити контроль за наміченими санітарно-оздоровчими заходами у лісах області;
- посилити державний контроль за розробкою лісосік у частині впровадження природозберігаючих технологій і механізмів на виконання Закону України «Про мораторій на суцільну вирубку у буково – ялицевих лісах Карпатського регіону»;
- вивчення та впровадження у сферу лісових відносин передового досвіду європейських країн;
- економічне стимулювання підприємств галузі при застосуванні прогресивних технологій лісокористування, переведення лісового насадництва на генетично-селекційну основу з відповідним рівнем

лісовідновлення та лісорозведення;

- збільшення бюджетного фінансування лісогосподарських підприємств, використовуючи диференційований підхід, відповідно до характеристик лісосічного фонду та можливостей госпрозрахункової діяльності;

- завершення сертифікації лісів, як шлях до європейських стандартів галузі;

- покращення нормативно-законодавчої бази у сфері охорони, відтворення та раціонального використання лісових ресурсів;

- виділення та охорона пралісових екосистем;

- значне збільшення сітки лісових доріг, що значно зменшить кількісні та якісні втрати лісового ресурсу.

**Начальник управління екології та
природних ресурсів облдержадміністрації**

Ріяфет Гасимов